

Protokoll

KIRKEMØTET

2017

Trondheim, 25.- 31. januar

Kirkemøtet på Internett:

Taler, saksorienteringer, komitéinnstillinger, vedtak og annen informasjon fra Kirkemøtet er tilgjengelig på kirken.no/km. Der finnes også taler og vedtak fra kirkemøtene i perioden 1997-2017.

**Det 34. kirkemøte i Den norske kirke
ble holdt i Trondheim
fra onsdag 25. januar til tirsdag 31. januar 2017.
Møtets forhandlinger fant sted på Scandic hotel Nidelven, Trondheim.**

Innholdsfortegnelse

Åpning av Kirkemøtet	3
Hovedtema – Nåde	3
Konstituering	4
Saksliste	5
KM 01/17 Innstilling fra protokollkomiteen	6
KM 02/17 Valg og oppnevninger	9
KM 03/17 Orienteringssaker	20
KM 04/17 Fastsetting av liturgisk musikk	22
KM 05/17 Revisjon av dåpsliturgi	40
KM 06/17 Vigselse og forbønnsliturgi 2017	65
KM 07/17 Kirkemøtets fordeling av midler for 2018 og orientering om budsjett for 2017	94
KM 08/17 Regler for Kirkelig utdanningscenter nord	100
KM 09/17 Mandat Arbeidsgjevarutvalet	109
KM 10/17 Forberedelse til LVFs 12. generalforsamling: Frigjort av Guds nåde	118
KM 11/17 Forsøk med alternativ arbeidsgiverorganisering etter virksomhetsoverdragelsen	126
KM 12/17 Kirkens digitale satsing og medlemskommunikasjon	138
KM 13/17 Kontrollutvalg og etablering av internrevisjon 2017	154
KM 14/17 Val av ekstern revisor	156
KM 15/17 Endringer i Kirkemøtets forretningsorden	158
KM 16/17 Skaperverk og bærekraft – sluttrapport	161
Deltakere på Kirkemøtet 2017	166
Komiteenes sammensetning	171
Gjester	175
Øvrige programinnslag	177
Taler, prekener og hilsener	178

Åpning av Kirkemøtet

Åpningsgudstjenesten

Onsdag 25. januar var det åpningsgudstjeneste i Nidarosdomen. Biskop Tor Singsaas holdt preken, og var liturg sammen med sokneprest Bodil Slørdal. Kateket Oddhild Klevberg og diakon Pål Arne Winsnes var forbedere. Tekstlesere var Risten Turi Aleksandersen og Hege Merakerås. Domkantor Magne Draagen, Trondheim Vokalensemble og domkantor Karen Haugom Olsen deltok. Også klokker, kirketjenere og kirkevakter fra domkirken gjorde tjeneste.

Mottakelse

Etter åpningsgudstjenesten inviterte ordfører i Trondheim Rita Ottervik til mottakelse i Herresalen i Erkebispegården.

Generaldebatt

Generaldebatten ble avholdt etter at leder i Kirkerådet Kristin Gunleiksrud Raam holdt sin tale torsdag 26. januar.

Dirigent: Lill Tone Grahl-Jacobsen, Kai Steffen Østensen.

Disse hadde ordet:

Anja Kile Holtermann, Jostein Ådna, Ivar Braut, Ann-Elén Leithaug, Gard Realf Sandaker-Nielsen, Olav Øygard, Marit Hermstad, Atle Sommerfeldt, Steinar Aanstad, Nora Antonsen, Anne Dalheim, Odd Einar Dørum, Rønnaug Torvik, Trude Holm, Gunhild Tomter Alstad, Ann Christin Elvemo, Ola Smeplass, Jon Høsøien, Runar Godø, Frode Rabbevåg, Beate Husa, Gunnar Winther, Ann Kristin Sørvik, Karl Johan Kirkebø, Olav Brennsæter, Rikke Elisabeth Grevstad Kopperstad, Dag Landmark, Kristina Bjåstad, Lill Tone Grahl-Jacobsen, Anne Berit Skjerve Sæther, Anne Brun Andersen, Per Arne Dahl, Kjetil Drangsholt, Kari Karstensen, Ingvild Kessel, Ole Christian Kvarme, Ole Kristian Bonden, Erling Birkedal, Katja Eidesen, Sara Ellen Anne Eira, Per Eilert Orten, Finn Ragnvald Huseby, Solveig Fiske, Karin-Elin Berg, Karen Helene Bøhn Melhus, Halvor Nordhaug, Aud Sunde Smemo, Kristin Gunleiksrud Raam, Jens-Petter Johnsen.

Hovedtema – Nåde

Kirkemøtets hovedtema var «Nåde», inspirert av blant annet 500-årsmarkeringen for reformasjonen og temaet fra årets generalforsamling i Luthersk verdensforbund. Temaet ble belyst i morgenbønnene gjennom Kirkemøtet, og ved at det etter oppfordring fra representantene fra Ungdommens Kirkemøte ble delt vitnesbyrd om «et nådefullt øyeblikk» mellom morgenbønnen og møtets start hver morgen.

Konstituering

Saksdokument:

KM 02.1/17 Valg av dirigentskap for Kirkemøtet 2017

KM 02.1/17 Valg av dirigentskap for Kirkemøtet 2017

Valget ble ledet av kirkerådsleder Kristin Gunleiksrud Raaum.

Dirigentskapet ble valgt ved akklamasjon og overtok deretter ledelsen av møtet.

Dirigent

Lill Tone Grahl-Jacobsen (hoveddir.), Tunsberg
Erling Birkedal, Borg
Kai Steffen Østensen, Agder og Telemark

Vara

Marit Hermstad, Sør-Hålogaland
Ola Smeplass, Sør-Hålogaland
Rønnaug Torvik, Agder og Telemark

Godkjenning av innkalling og saksliste

Innkalling til Kirkemøtet 2017 med vedlagte saksdokumenter var sendt til delegatene i forskriftsmessig stand. Det var ingen innvendinger til innkallingen.

Følgende hadde ordet til sakslisten:

Atle Sommerfeldt, Kristin Gunleiksrud Raaum

Endringsforslag

Atle Sommerfeldt: Sak KM 03.4/17 foreslås gjort til ordinær sak med behandling i komité med nytt saksnummer 16/17.

Votering

Forslaget fra Sommerfeldt ble enstemmig vedtatt. Saken oversendes komité B.

Sakslisten ble enstemmig vedtatt.

113 stemmeberettigede.

Saksliste

- KM 01/17 Innstilling fra protokollkomiteen**
- KM 02/17 Valg og oppnevninger**
1. Valg av dirigentskap for møtet
  2. Valg av tellekorps
  3. Supplering av medlemmer på Kirkemøtets komiteer
  4. Valg av komitéledere for møtet
  5. Valg av medlemmer og varamedlemmer til Kirkemøtets kontrollutvalg
  6. Valg av medlemmer og varamedlemmer til Den norske kirkes klagenemnd
  7. Supplering av varamedlem til Kirkemøtets protokollkomité
  8. Supplering av varamedlem til Samisk kirkeråd
  9. Supplering av varamedlem for lekt medlem fra Møre i Kirkerådet (tilføyd ved vedtak i sak KM 02.5/17)
- KM 03/17 Orienteringssaker**
1. Muntlig orientering om virksomheten i de sentralkirkelige råd 2016
  2. Protokoll fra Ungdommens Kirkemøte 2016
  3. Prøveordning med felles menighetsråd for flere sokn – evaluering
  4. Protokoll fra Bispemøtet 2016
  5. Den diakonale kirke – opprop
- KM 04/17 Fastsetting av liturgisk musikk**
- KM 05/17 Revisjon av dåpsliturgi**
- KM 06/17 Vigsling og forbønnsliturgi 2017**
- KM 07/17 Kirkemøtets fordeling av midler for 2018 og orientering om budsjett for 2017**
- KM 08/17 Regler for Kirkelig utdanningscenter nord**
- KM 09/17 Mandat Arbeidsgjevarutvalet**
- KM 10/17 Forberedelse til LVFs 12. generalforsamling: Frigjort av Guds nåde**
- KM 11/17 Forsøk med alternativ arbeidsgiverorganisering etter virksomhetsoverdragelsen**
- KM 12/17 Kirkens digitale satsing og medlemskommunikasjon**
- KM 13/17 Kontrollutvalg og etablering av internrevisjon 2017**
- KM 14/17 Val av ekstern revisor**
- KM 15/17 Endringer i Kirkemøtets forretningsorden**
- KM 16/17 Sluttrapport Skaperverk og bærekraft (tilføyd ved konstitueringen)**

Komitéinnstillinger og Kirkemøtets vedtak

KM 01/17 Innstilling fra protokollkomiteen

Saksdokument:

KM 01/17 Innstilling fra protokollkomiteen

Innstilling fra protokollkomiteen

Protokollkomiteen har hatt ett møte siden Kirkemøtet 2016.

Protokollkomiteen har før Kirkemøtet 2017 kontrollert oppfølgingen av vedtakene fra Kirkemøtet 2016. Komiteen har tatt utgangspunkt i protokollene fra Kirkerådet, Mellomkirkelig råd og Samisk kirkeråd samt opplysninger fra sekretariatet.

Protokollkomiteen har mottatt en henvendelse fra Dag Landmark, Hamar, vedrørende benevnelse på den tolvte biskop. Landmark refererer her til spørsmål stilt av Gunnar Gjevre, Hamar, vedrørende begrepene preses og ledende biskop. Spørsmålet ble reist under behandling av KM-sak 01/16 Innstilling fra protokollkomiteen, med henvisning til at Kirkemøtet har vedtatt ledende biskop som korrekt betegnelse. Til dette vil Protokollkomiteen bemerke følgende:

Kirkemøtet behandlet i sak 8/09 sak om Styrking av funksjonen som Bispemøtets preses, dette var svar på en høring fra departementet. Her fremgår det av komitemerknad at «Komiteen mener at tittelen på preses bør endres til ledende biskop». I KMs hørings svar brukes begrepet ledende biskop.

Kirkemøtet har selv benyttet benevnelsen *preses i Bispemøtet* i flere vedtak etter den tid. Kirkemøtet har benyttet benevnelsen *preses* eller *preses i Bispemøtet* i forskrift 17. april 2012 om regler for nominasjon mv. ved tilsetting av biskop § 7, jf. sak KM 10/12, i sak KM 13/14 om etablering av arbeidsgiveransvar og i ulike regelverk vedtatt av Kirkemøtet i 2016, jf. sakene KM 04/16, KM 09/16, KM 12/16 og KM 19/16.

Kirkemøtets beslutninger har ulik karakter. Noen vedtak er uttalelser som gir uttrykk for et standpunkt Kirkemøtet har på det aktuelle tidspunkt. Andre vedtak er forskrifter vedtatt med hjemmel i lov. Kirkemøtet har benyttet benevnelsen «ledende biskop» i en høringsuttalelse før den tolvte bispestillingen ble opprettet, men har senere selv benyttet benevnelsen *preses* eller *preses i Bispemøtet* i regler gitt i medhold av lov. Ved motstrid vil vedtak gitt i medhold av lov veie tyngre enn en uttalelse fra Kirkemøtet. Vedtak som er gjort senere i tid vil dessuten gå foran eldre vedtak, ved motstrid.

Kirkerådet sendte vinteren 2016–2017 et forslag om ordning for utpeking av biskoper på høring, hvor Kirkerådet legger til grunn at «dersom det er ønskelig å endre den formelle tittelen til den tolvte bispestillingen vil det kunne være aktuelt å gjøre det i rammen av denne saken» (Kirkerådets høringsnotat av 16. desember 2016 side 31). Saken er berammet til Kirkemøtet i 2018.

På dette grunnlag finner protokollkomiteen at de tre rådene har fulgt opp vedtakene fra Kirkemøtet på en tilfredsstillende måte.

Representantene Aanstad og Haukalid vil ut fra § 5.2 i regler for protokollkomiteen bemerke følgende:

Protokollkomiteen kan ifølge eksisterende retningslinjer pt. 5.2 «.. på eget initiativ ta opp saker dersom det er tvil om vedtaket og/eller saksbehandlingen er skjedd på en tilfredsstillende måte.», og skal i følge Kirkemøtets oppdaterte forretningsorden §3-5 «se til at alle vedtak er truffet i samsvar med forretningsordenens bestemmelser og at også andre saksbehandlingsregler er fulgt, slik at vedtakene ikke lider av tilblivelsesfeil.» En av bestemmelsene er Kirkemøtets forretningsorden §1-1, hvor det står: «Kirkemøtet skal utføre sitt arbeid i lojalitet mot den evangelisk-lutherske lære.»

Vi forstår det derfor slik at dersom Kirkemøtet har fattet vedtak som Protokollkomiteen mener ikke oppfyller kravet om lojalitet til den evangelisk-lutherske lære, må dette påtales.

Kirkemøtet har i KM 17/16 vedtatt at det skal utarbeides en liturgi for kirkelig vigsel av likekjønnede par. Vi mener at dette vedtaket bryter lojaliteten mot den evangelisk-lutherske lære, med følgende begrunnelse:

Så vel sakspapirer som vedtak om vigsel-liturgi i KM Sak 17/16 så bort fra at den evangelisk-lutherske lære ser på ekteskapet og relasjonen mor-far-barn som en «guddommelig ordning» for mann og kvinne.

Denne relasjonen er grunnleggende i bibelsk og evangelisk-luthersk teologi om ekteskapet. I Luthers lille katekisme og i Den augsburgske bekjennelse forutsettes det at ekteskapet er for mann og kvinne, og at barns foreldre er mor og far.

Vi finner derfor ikke at vedtaket KM 17/16 er i samsvar med Kirkemøtets forretningsorden, hvor det forutsettes at «Kirkemøtet skal utføre sitt arbeid i lojalitet mot den evangelisk-lutherske lære».

Sekretariatet har gjennom sine arbeidsrutiner gitt protokollkomiteen gode arbeidsvilkår.

Kirkerådets forslag til vedtak

Kirkemøtet tar protokollkomiteens innstilling til orientering.

Plenumsbehandling

Dirigent: Lill Tone Grahl-Jacobsen

Disse hadde ordet:

Oddhild Klevberg, Helga Haugland Byfuglien, Steinar Aanstad, Aud Kvalbein, Gunnar Winther

Endringsforslag

Helga Haugland Byfuglien: Endre forslag til vedtak til:

1. Kirkemøtet bekrefter at KM-sak 17/16 er blitt behandlet i samsvar med regelverk for behandling av læresaker og Kirkemøtets forretningsorden § 2-4: Spesielle saker.
2. For øvrig tar Kirkemøtet protokollkomiteens innstilling til orientering.

Votering

Kirkerådets forslag til vedtak fikk 28 stemmer og falt.

Helga Haugland Byfugliens forslag fikk 85 stemmer og ble vedtatt.

Kirkemøtets vedtak

1. Kirkemøtet bekrefter at KM-sak 17/16 er blitt behandlet i samsvar med regelverk for behandling av læresaker og Kirkemøtets forretningsorden § 2-4: Spesielle saker.
2. For øvrig tar Kirkemøtet protokollkomiteens innstilling til orientering.

KM 02/17 Valg og oppnevninger

Saksdokument

KM 02.2/17	Valg av tellekorps
KM 02.3/17	Supplering av medlemmer på Kirkemøtets komiteer
KM 02.4/17	Valg av komitéledere for møtet
KM 02.5/17	Valg av medlemmer og varamedlemmer til Kirkemøtets kontrollutvalg
KM 02.6/17	Valg av medlemmer og varamedlemmer til Den norske kirkes klagenemnd
KM 02.7/17	Supplering av varamedlem til Kirkemøtets protokollkomité
KM 02.8/17	Supplering av varamedlem til Samisk kirkeråd
KM 02.9/17	Valg av varamedlem til Kirkerådet fra Møre bispedømmeråd

KM 2.2/17 Valg av tellekorps

Kirkerådet valgte følgende tellekorps ved akklamasjon:

Paul Erik Wirgenes (leder)
Berit Hagen Agøy
Ole Inge Bekkelund
Randi Langkaas
Øyvind Meling

KM 2.3/17 Supplering av medlemmer på Kirkemøtets komiteer

Følgende hadde ordet i saken:

Kari Bergsjø Karstensen, Jens-Petter Johnsen, Ann Kristin Sørvik, Ingeborg Midttømme

Forslag

Ann Kristin Sørvik: Møre bispedømmeråd ønsker å beholde Olav Myklebust i komité D.

Votering

Forslaget fra Sørvik: Forslaget ble vedtatt.

Kirkemøtet ga for øvrig sin tilslutning til det fremlagte forslaget til komitésammensetning. Forslaget ble fremlagt torsdag 26. januar.

KM 2.4/17 Valg av komitéledere for møtet

Kirkemøtet ga ved sin tilslutning til følgende forslag til komitéledere:

Komité A Karin-Elin Berg, Borg
Komité B Ann Christin Elvemo, Nord-Hålogaland
Komité C Kristin Skjøtskift, Oslo
Komité D Karl Johan Kirkebø, Bjørgvin
Komité E Finn Ragnvald Huseby, Hamar
Komité F Kjetil Drangsholt, Agder og Telemark

KM 2.5/17 Valg av medlemmer og varamedlemmer til Kirkemøtets kontrollutvalg

Første innstilling fra valgkomitéen

Sammendrag av saksorienteringen

Kirkemøtet vedtok i 2016 å opprette et *kontrollutvalg for Den norske kirke* som blant annet skulle overta de oppgavene protokollkomitéen utførte *mellom* kirkemøtene samt ivareta de nye behov for tilsyn med økonomiforvaltningen som oppstår etter at rettssubjektet Den norske kirke opprettes. (...)

Kirkerådet ba i sitt møte i oktober 2016 Kirkemøtets valgkomité om å fremme kandidater til kontrollutvalget på bakgrunn av innhentede forslag fra bispedømmerådene. I fremtiden er det lagt til grunn at denne funksjonen vil ivaretas av Kirkemøtets nominasjonskomité, som forbereder valg til blant annet de sentralkirkelige råd, og velges av det siste kirkemøte i valgperioden.

Siden Kirkemøtet i 2017 er det første etter at reglene for kontrollutvalget trer i kraft, og kontrollutvalgets funksjonsperiode følger Kirkemøtets valgperiode, vil medlemmene i kontrollutvalget velges for en treårsperiode, frem til Kirkemøtet i 2020.

Komiteens merknader

Siden valgkomitéens opprinnelige innstilling har komiteen sett seg nødt til å foreta en viss utdypning av innstillingen.

Den foreslåtte leder av kontrollutvalget er for perioden 2016–2020 valgt som varamedlem for lekt medlem fra Møre i Kirkerådet. *Regler for Den norske kirkes kontrollutvalg* slår i § 1 fjerde ledd fast at Kirkerådets medlemmer (og dermed varamedlemmer) er utelukket fra valg til kontrollutvalget.

Valgkomitéen foreslår derfor at Ann Kristin Sørvik løses fra sitt varaverv i Kirkerådet samtidig som hun velges til leder av kontrollutvalget.

Det oppstår dermed et vakant varaverv i Kirkerådet for lekt medlem fra Møre. Etter *Regler for valg av Kirkeråd* skal medlemmer av Kirkemøtet fremme forslag til kandidater når det skal foretas nyvalg, jf. § 3-6. Kirkemøtets medlemmer inviteres derfor til å foreslå valgbare kandidater. Alle faste leke medlemmer i Kirkemøtet fra Møre er valgbare.

Etter at den vedtatte frist for å fremme kandidater er utløpt vil valgkomitéen fremme en prioritert liste over foreslåtte og valgbare kandidater til varavervet, jf. § 4-3. Kirkemøtet vil deretter foreta valg av varamedlem i det som blir ny sak KM 02.9/17 Supplering av varamedlem til Kirkerådet.

Forslag til vedtak

I

Kirkerådet velger følgende leder med personlig varamedlem til Den norske kirkes kontrollutvalg:

Leder: Ann Kristin Sørvik

Vara: Marta Hofsføy

Valget skjer under forutsetning av at Sørvik løses fra sitt verv i Kirkerådet.

II

Ann Kristin Sørvik løses fra sitt verv som varamedlem til Kirkerådet.

III

Kirkemøtet velger følgende øvrige medlemmer og varamedlemmer til Den norske kirkes kontrollutvalg:

	Medlem	Personlig varamedlem
Nestleder:	Reimar Brun	Per Winsnes
	Laila Riksaasen Dahl	Frøydis Indgjerdingen
	Brit Skjelbred	Reidar Åsgård
	Ola T. Lånke	Reinert Hetland

IV

Forslag til nytt lekt varamedlem fra Møre til Kirkerådet kan fremmes til valgkomitéen frem til mandag 30. januar klokken 09:00.

Plenumsbehandling

Første innstilling ble ikke ferdigbehandlet i plenum, grunnet behov for å korrigere innstillingen.

Endringsforslag

Gunhild Tomter Alstad:

Finn Ragnvald Huseby velges som nestleder til Kirkemøtets kontrollutvalg.

Saken ble sendt tilbake til komiteen.

Andre innstilling fra valgkomitéen

Komiteens merknader

Siden valgkomitéens opprinnelige innstilling har komiteen sett seg nødt til å foreta en viss utdypning av innstillingen.

Den foreslåtte leder av kontrollutvalget er for perioden 2016–2020 valgt som varamedlem for lekt medlem fra Møre i Kirkerådet. *Regler for Den norske kirkes kontrollutvalg* slår i § 1 fjerde ledd fast at Kirkerådets medlemmer (og dermed varamedlemmer) er utelukket fra valg til kontrollutvalget.

Valgkomitéen foreslår derfor at Ann Kristin Sørvik løses fra sitt varaverv i Kirkerådet samtidig som hun velges til leder av kontrollutvalget.

Det oppstår dermed et vakant varaverv i Kirkerådet for lekt medlem fra Møre. Etter *Regler for valg av Kirkeråd* skal medlemmer av Kirkemøtet fremme forslag til kandidater når det skal foretas nyvalg, jf. § 3-6:

Ved nyvalg innenfor Kirkerådets valgperiode skal medlemmer av Kirkemøtet fremme forslag til kandidater til Kirkemøtets valgkomité.

Kirkemøtets medlemmer inviteres derfor til å foreslå valgbare kandidater. Alle faste leke medlemmer i Kirkemøtet fra Møre er valgbare.

Etter at den vedtatte frist for å fremme kandidater er utløpt vil valgkomitéen fremme en prioritert liste over foreslåtte og valgbare kandidater til varavervet, jf. § 4-3. Kirkemøtet vil deretter foreta valg av varamedlem i det som blir ny sak KM 02.9/17 Supplering av varamedlem til Kirkerådet.

Valgkomitéen har også foretatt en endring i varamedlem for nestleder på grunn av at tidligere foreslåtte varamedlem heller ikke var valgbar av samme årsak som over. Valgkomitéen innstiller Karl Johan Kirkebø til dette vervet.

Forslag til vedtak

I

Kirkerådet velger følgende leder med personlig varamedlem til Den norske kirkes kontrollutvalg:

Leder: Ann Kristin Sørvik

Vara: Marta Hofsføy

Valget skjer under forutsetning av at Sørvik løses fra sitt verv i Kirkerådet.

II

Ann Kristin Sørvik løses fra sitt verv som varamedlem til Kirkerådet.

III

Kirkemøtet velger følgende øvrige medlemmer og varamedlemmer til Den norske kirkes kontrollutvalg:

	Medlem	Personlig varamedlem
Nestleder:	Reimar Brun	Karl Johan Kirkebø
	Laila Riksaasen Dahl	Frøydis Indgjerdingen
	Brit Skjelbred	Reidar Åsgård
	Ola T. Lånke	Reinert Hetland

IV

Forslag til nytt lekt varamedlem fra Møre til Kirkerådet kan fremmes til valgkomitéen frem til tirsdag 31. januar klokken 09:00

Plenumsbehandling 2

Dirigent: Lill Tone Grahl-Jacobsen
Saksordfører: Hege Bjerkestrand Midthun

Disse hadde ordet:

Hege Bjerkestrand Midthun, Gunhild Tomter Alstad, Per Winsnes, Kristin Gunleiksrud Raam

Endringsforslag

Gunhild Tomter Alstad:

Finn Ragnvald Huseby velges som nestleder til Kirkemøtets kontrollutvalg.

Votering

Romertall I:

Valgt ved akklamasjon.

Romertall II:

Enstemmig vedtatt.

Romertall III:

Det ble gjennomført valg til nestleder.

Stemmene fordelte seg slik:

Reimar Brun	44 stemmer
Finn Ragnvald Huseby	61 stemmer
Blank stemme	4 stemmer

Finn Ragnvald Huseby ble valgt.

De øvrige kandidater ble valgt ved akklamasjon.

Romertall IV:

Enstemmig vedtatt.

109 stemmeberettigede.

Kirkemøtets vedtak

I

Kirkerådet velger følgende leder med personlig varamedlem til Den norske kirkes kontrollutvalg:

Leder: Ann Kristin Sørvik   Vara: Marta Hofsøy

Valget skjer under forutsetning av at Sørvik løses fra sitt verv i Kirkerådet.

II

Ann Kristin Sørvik løses fra sitt verv som varamedlem til Kirkerådet.

III

Kirkemøtet velger følgende øvrige medlemmer og varamedlemmer til Den norske kirkes kontrollutvalg:

	Medlem	Personlig varamedlem
Nestleder:	Finn Ragnvald Huseby	Karl Johan Kirkebø
	Laila Riksaasen Dahl	Frøydis Indgjerdingen
	Brit Skjelbred	Reidar Åsgård
	Ola T. Lånke	Reinert Hetland

IV

Forslag til nytt lekt varamedlem fra Møre til Kirkerådet kan fremmes til valgkomitéen frem til tirsdag 31. januar klokken 09:00

109 stemmeberettigede.

KM 2.6/17 Valg av medlemmer og varamedlemmer til Den norske kirkes klagenemnd

Saksdokument:

KM 02.6/17 Valg av medlemmer og varamedlemmer til Den norske kirkes klagenemnd

KM 02.6.1/17 Valg av medlemmer og varamedlemmer til Den norske kirkes klagenemnd – første innstilling

Første innstilling fra valgkomitéen

Sammendrag av saksorienteringen

I prop. 55 L (2015-2016) foreslo Regjeringen ved Kulturdepartementet endringer i kirkeloven § 27 som la til rette for at Kirkemøtet selv kunne oppnevne en nemnd for behandling av enkelte saker. Lovendringen trer i kraft 1. januar 2017.

Kirkerådet ba i sitt møte i oktober 2016 Kirkemøtets valgkomité om å fremme kandidater til klagenemnda på bakgrunn av innhentede forslag fra bispedømmerådene. I fremtiden er det lagt til grunn at denne funksjonen vil ivaretas av Kirkemøtets nominasjonskomité, som forbereder valg til blant annet de sentralkirkelige råd, og velges av det siste kirkemøte i valgperioden.

Siden Kirkemøtet i 2017 er det første etter at reglene for klagenemnda trer i kraft, og nemndas funksjonsperiode følger Kirkemøtets valgperiode, vil medlemmene i klagenemnda velges for en treårsperiode, frem til Kirkemøtet i 2020.

Komiteens merknader

Valgkomitéen har blitt gjort oppmerksom på at foreslått kandidat til varamedlem for leder ikke oppfyller de formelle kravene for å være valgbar til dette vervet.

I *Regler for Den norske kirkes klagenemnd* § 1 fjerde ledd heter det:

Klagenemnda består av følgende medlemmer:

- *En leder som er eller har vært dommer i de alminnelige domstoler eller i Arbeidsretten*
- (...)

Den opprinnelig foreslåtte kandidaten har bakgrunn som *dommerfullmektig*, men ikke som *dommer*. Reglens krav er med andre ord ikke oppfylt, og valgkomitéen må endre sin innstilling.

Som nytt varamedlem for Tore Lindseth foreslår valgkomitéen derfor Anne Austbø. Austbø er født i 1946, bor i Oslo og er tidligere dommer og sorenskriver i Asker og Bærum tingrett samt lagdommer i Borgarting lagmannsrett.

For presentasjon av de øvrige kandidater vises det til valgkomitéens opprinnelige forslag.

Forslag til vedtak

Medlem

Varamedlem

En leder som er eller har vært dommer i de alminnelige domstoler eller i Arbeidsretten

Tore Lindseth

Anne Austbø

Ett medlem som har juridisk embetseksamen eller mastergrad i rettsvitenskap
Thom Magne Rafoss   Ruth-Line Meyer Walle-Hansen

Ett medlem som har teologisk doktorgrad
Hilde Brekke Møller   Egil Morland

Ett medlem som er prest og har særlig kompetanse i kirkerett
John Egil Rø   Erik Hauland

Ett øvrig medlem
Inger Kari Søyland   Solveig K. Bratseth

Plenumsbehandling 1

Dirigent: Lill Tone Grahl-Jacobsen
Saksordfører: Hege Bjerkestrand Midthun

Disse hadde ordet:

Hege Bjerkestrand Midthun, Leif Christian Andersen, Ivar Braut, Kai Krogh

Endringsforslag

Leif Christian Andersen:

Kristin Graff-Kallevåg foreslås som varamedlem som har teologisk doktorgrad.

Votering

Det ble foretatt valg til varamedlem for medlem som har teologisk doktorgrad.

Stemmene fordelte seg slik:

Egil Morland   51 stemmer

Kristin Graff-Kallevåg   60 stemmer

Kristin Graff-Kallevåg ble valgt.

De øvrige kandidater ble valgt ved akklamasjon.

Kirkemøtets vedtak

Kirkemøtet velger følgende medlemmer og varamedlemmer til Den norske kirkes klagenemnd:

Medlem

Tore Lindseth (leder)

Thom Magne Rafoss

Hilde Brekke Møller

John Egil Rø

Inger Kari Søyland

Varamedlem

Anne Austbø

Ruth-Line Meyer Walle-Hansen

Kristin Graff-Kallevåg

Erik Hauland

Solveig K. Bratseth

111 stemmeberettigede.

KM 2.7/17 Supplering av varamedlem til Kirkemøtets protokollkomité

Saksdokument:

KM 02.7/17 Supplering av varamedlem til Kirkemøtets protokollkomité

KM 02.7.1/17 Supplering av varamedlem til Kirkemøtets protokollkomité - innstilling

Innstilling fra valgkomitéen

Sammendrag

Etter at ett av Protokollkomiteen medlemmer har gått ut av Kirkemøtet, har dennes personlige varamedlem, Steinar Aanstad gått inn som fast medlem. Kirkemøtet må derfor velge ett nytt personlig varamedlem til Steinar Aanstad.

Protokollkomiteen består i dag av:

Medlemmer

Steinar Aanstad, Tunsberg

Rolf Magne Haukalid, Stavanger

Oddhild Klevberg, Nord-Hålogaland, leder

Varamedlemmer

Kai Steffen Østensen, Agder og Telemark

Beate Husa, Bjørgvin

Forslag til vedtak

Valgkomiteen anbefaler Kirkemøtet å velge Marianne Kjøllesdal Dyrud, Hamar, som personlig vara for Steinar Aanstad i Kirkemøtets protokollkomité for perioden 2017-2020.

Plenumsbehandling

Dirigent: Lill Tone Grahl-Jacobsen

Saksordfører: Hege Bjerkestrand Midthun

Disse hadde ordet:

Hege Bjerkestrand Midthun

Kirkemøtets vedtak

Kirkemøtet velger Marianne Kjøllesdal Dyrud, Hamar, som personlig vara for Steinar Aanstad i Kirkemøtets protokollkomité for perioden 2017-2020.

Valgt ved akklamasjon.

114 stemmeberettigede.

KM 02.8/17 Supplering av varamedlem til Samisk kirkeråd

Saksdokument:

KM 02.8/17 Supplering av varamedlem til Samisk kirkeråd

KM 02.8.1/17 Supplering av varamedlem til Samisk kirkeråd - innstilling

Innstilling fra valgkomitéen

Sammendrag

Vararepresentant i Samisk kirkeråd fra Nidaros/sørsamisk område er av helsemessige årsaker innvilget permisjon for resten av valgperioden. Det må derfor velges nytt varamedlem. Saemien Åålmegeaerie (menighetsrådet for samisk menighet i sørsamisk område) har foreslått for valgkomitéen at Jon Tomas Bransfjell velges til nytt varamedlem.

Bransfjell er hovslagerlærling født i 1994, bor i Brekken i Røros kommune og sokner til Saemien Åålmege og Brekken menighet.

Samisk kirkeråd har følgende sammensetning:

Medlem

Sara Ellen Anne Eira, N-Hålogaland (leder)

Oddvin Bientie, Nidaros

Margareth Ranberg, S-Hålogaland

Siri Broch Johansen, N-Hålogaland

May Bente Jønsson, Møre

Varamedlem

Kirsten Isaksen, N-Hålogaland

Kurt Solstrøm, S-Hålogaland

Kristin Mellem, N-Hålogaland

John Erland Boine, Borg

Forslag til vedtak

Valgkomitéen anbefaler Kirkemøtet å velge Jon Tomas Bransfjell som varamedlem til Samisk kirkeråd fra Nidaros/sørsamisk område for 2017 – 2020.

Plenumsbehandling

Dirigent: Lill Tone Grahl-Jacobsen

Saksordfører: Hege Bjerkestrand Midthun

Disse hadde ordet:

Hege Bjerkestrand Midthun

Kirkemøtets vedtak

Kirkemøtet velger Jon Tomas Bransfjell som varamedlem til Samisk kirkeråd fra Nidaros/sørsamisk område for 2017 – 2020.

Valgt ved akklamasjon.

114 stemmeberettigede.

KM 02.9/17 Valg av varamedlem til Kirkerådet fra Møre bispedømmeråd

Saksdokument:

KM 02.8/17 Supplering av varamedlem til Samisk kirkeråd

KM 02.8.1/17 Supplering av varamedlem til Samisk kirkeråd - innstilling

Innstilling fra valgkomiteen

Kirkemøtet har valgt Ann Kristin Sørvik til leder av Den norske kirkes kontrollutvalg. Sørvik var vararepresentant fra Møre til Kirkerådet. I henhold til Regler for Den norske kirkes kontrollutvalg § 1 fjerde ledd er ikke medlemmer av de sentralkirkelige råd valgbare, og Kirkemøtet løste derfor Sørvik fra sitt verv. Kirkemøtet må velge nytt varamedlem til Kirkerådet fra Møre.

I Regler for valg av Kirkeråd § 3-6 heter det at «Ved nyvalg innenfor Kirkerådets valgperiode skal medlemmer av Kirkemøtet fremme forslag til kandidater til Kirkemøtets valgkomite» og videre §4-3 «Ved nyvalg innenfor Kirkerådets valgperiode skal Kirkemøtets valgkomite fremme en prioritert kandidatliste».

Valgkomiteens merknader

Valgkomiteen har mottatt to forslag på kandidater:

Frode Rabbevåg foreslått av Møre bispedømmeråd

Therese Kristin Børnes Utgård foreslått av Karl Johan Kirkebø

Forslag til vedtak

Valgkomiteen fremmer følgende prioriterte rekkefølge:

1. Frode Rabbevåg
2. Therese Kristin Børnes Utgård

Plenumsbehandling 1

Therese Kristin Børnes Utgård trakk sitt kandidatur.

Kirkemøtets vedtak

Frode Rabbevåg velges som lekt varamedlem til Kirkerådet fra Møre bispedømmeråd.

Valgt ved akklamasjon

107 stemmeberettigede.

KM 03/17 Orienteringssaker

Saksdokumenter:

KM 03.1/17	Muntlig orientering om virksomheten i de sentralkirkelige råd 2016
KM 03.2/17	Protokoll fra Ungdommens Kirkemøte 2016
KM 03.3/17	Prøveordning med felles menighetsråd for flere sokn – evaluering
KM 03.5/17	Protokoll fra Bispemøtet 2016
KM 03.6/17	Den diakonale kirke – opprop

KM 03.1/17 Muntlig orientering om virksomheten i de sentralkirkelige råd 2016

Dirigent: Lill Tone Grahl-Jacobsen

Kirkerådets direktør Jens-Petter Johnsen redegjorde for de sentralkirkelige råds virksomhet i 2016.

Disse hadde ordet:

Solveig Fiske, Gard Realf Sandaker-Nielsen, Dag Landmark, Katja Eidesen, Svein Skarholm, Atle Sommerfeldt.

KM 03.2/17 Protokoll fra Ungdommens Kirkemøte 2016

Dirigent: Lill Tone Grahl-Jacobsen

Leder i Kirkerådets Utvalg for ungdomsspørsmål (Ufung) Anja Kile Holtermann og Olav Brennsæter, Ann-Elén Leithaug og Nora Antonsen fra Ungdommens Kirkemøte presenterte protokollen fra Ungdommens Kirkemøte i 2016.

Disse hadde ordet:

Helga Haugland Byfuglien, Per Arne Dahl, Karin-Elin Berg, Kai Steffen Østensen, Anja Kile Holtermann.

KM 03.3/17 Prøveordning med felles menighetsråd for flere sokn – evaluering

Dirigent: Lill Tone Grahl-Jacobsen

Disse hadde ordet:

Kari Karstensen, Gunnar Gjevre.

KM 03.4/17 Skaperverk og bærekraft

Sak KM 03.4/17 ble under konstitueringen omgjort til ordinær sak KM 16/17.

KM 03.5/17 Protokoll fra Bispemøtet 2016

Dirigent: Lill Tone Grahl-Jacobsen

KM 03/17 Orienteringssaker

Bispemøtets preses Helga Haugland Byfuglien presenterte protokollen fra Bispemøtet.

KM 03.6/17   Den diakonale kirke – opprop

Dirigent: Lill Tone Grahl-Jacobsen

Disse hadde ordet:

Odd Einar Dørum.

Kirkemøtets vedtak

Kirkemøtet tar de fremlagte saker til orientering.

KM 04/17 Fastsetting av liturgisk musikk

Saksdokument:

KM 04/17	Fastsetting av liturgisk musikk
KM 04.1/17	Fastsetting av liturgisk musikk – første innstilling
KM 04.2/17	Fastsetting av liturgisk musikk – andre innstilling

Første innstilling frå komité B

Samandrag av saksorienteringa

Eg skjemst ikkje over å seie det offentleg, at nest etter teologien finst det ikkje nokon kunstart som kan måle seg med musikken. Berre musikken kan skape det som teologien på anna vis gjer, nemleg å gi ro og glede til menneskesjela.

Martin Luther i brev til hoffmusikar Ludwig Senfl i 1530

Når Kyrkjemøtet no vedtek den nye ordninga for liturgisk musikk i 2017, skjer dette same år som vi markerer 500 år sidan reformasjonen. I Plan for kyrkjemusikk (vedteken av Kyrkjemøtet i 2008) er den lutherske kyrkja sin rike musikalske arv løfta fram:

Den kristne kyrkja er ei syngjande kyrkje. På ein særleg måte har den lutherske kyrkja ein kyrkjemusikalsk arv i form av salmar og songar som blir brukte ved gudstenester og kyrkjelege handlingar. I salmebøkene finn vi eit mangfald av tekstar og musikk som speglar kristen tru gjennom mange hundre år og fram til vår tid (...) Å skape nye uttrykk for gudstrua i samtida gjennom song, er ein kontinuerlig prosess.

Mange av dei faste ledda i ei gudsteneste syng vi òg saman med dei andre kyrkjelydane, ikkje berre innanfor Den norske kyrkja, men med kyrkjelydar i heile den verdsvide kyrkja. Den liturgiske musikken skiljer seg frå salmane, songane og instrumentalmusikken ved at den liturgiske musikken representerer *noko fast*, noko ein kan kjenne att frå søndag til søndag, og frå eit år til det neste. Den liturgiske musikken, om han er flunkande ny eller eldgammal, må vere *samlende*, noko vi *kjenner att*, og han må ha ei kraft i seg som kan røre ved dei djupaste strengane i menneskesinnet.

Høyring på gudstenestereforma fann stad i tida frå hausten 2008 til hausten 2009. Materialet som kom inn i høyringa tyda på at kyrkjelydane generelt sett hadde prioritert andre krevjande høyrings- og utprøvingssaker framfor liturgisk musikk. Kyrkjerådet sitt kyrkjemusikalske utval, KMU, gav råd om at utprøvinga av liturgisk musikk skulle halde fram enno ei tid, sjølv om dette ville innebære at den liturgiske musikken ville verte vedteken seinare enn resten av ordninga. Kyrkjemøtet 2010 følgde tilrådinga frå KMU, og vedtok at utprøvinga skulle halde fram. I føreordet til permen «Liturgisk musikk for Den norske kyrkja», som kom ut i 2011, står det mellom anna å lese: «Når Kirkerådet sender dette omfattende materialet til utprøving i menighetene, skjer det med tanke på en senere evaluering av musikken.»

Kyrkjemøtet 2015 hadde oppe ei sak om liturgisk musikk. I vedtaket heiter det mellom anna: «Kyrkjemøtet ber Kyrkjerådet finne fram til ei avgrensa mengd med liturgisk musikk, som utgjer hovudseriane. Kyrkjemøtet rår til at hovudseriane vert nytta til dei fleste hovudgudstenester i kyrkjelydar over heile landet.» (sak KM 05/15)

Liturgisk musikkutval vart sett ned av Nemnd for gudstenesteliv (NFG) hausten 2014. LMU fekk i oppgåve å vurdere den liturgiske musikken som hadde vore prøvd ut før og under gudstenestereformen, samt å vurdere materialet i erfaringsinnhentinga som skulle finne stad. LMU starta sitt arbeid i januar 2015, og i juni 2015 leverte LMU forslaget til liturgisk musikk for Den norske kyrkja til NFG. Forslaget vart einstemmig vedteke i NFG: «NFG slutter seg til LMUs forslag til hovudserier for liturgisk musikk. Forslaget har et omfang og et innhold som svarer godt til Kirkemøtets bestilling» (NFG 11/15).

Kyrkjerådet (KR) handsama sak KR 48/15 Liturgisk musikk i september 2015. KR vedtok einstemmig, og utan endringar, å sende forslaget til liturgisk musikk ut på høyring. Høyringsdokumentet inneheldt musikk til alle liturgiske ledd som kan syngjast.

Nemnd for gudstenesteliv handsama den liturgiske musikken etter høyringa, i NFG sak 06/16, og gjorde vedtak om å tilrå dei fem hovudseriane som var sendt på høyring. Kyrkjerådet vedtok i juni 2016 forslaget på fem hovudseriar med liturgisk musikk, til bruk i dei fleste hovudgudstenester i kyrkjelydar over heile landet. Når det gjeld liturgiske ledd som prefasjonane, prefasjonsdialogen «Herren vere med dykk», Fadervår med fleire, rår Kyrkjerådet, til å vidareføre store delar av musikken frå gudstenesteboka 1992. Kyrkjerådet rår til å opne opp for eit stort tilfang av musikk til ledd som bønnesvar og Halleluja, slik òg høyringsmaterialet la opp til. Bispemøtet (BM) handsama den liturgiske musikken hausten 2016. BM støtta i hovudsak Kyrkjerådet sitt vedtak, og understreka at liturgisk musikk skal følgje den prosessen for godkjenning som gjeld for lokale grunnordningar.

Det er særskilt to tema vi stadig vender tilbake til i drøftingane omkring liturgisk musikk. Det eine er, som det står i høyringsdokumentet til liturgisk musikk, at «Den norske kyrkja har eit overordna ansvar for at medlemmene i kyrkja får høve til å kjenne att, lære og bli glade i dei liturgiske melodiane i ei heilt vanleg gudsteneste kvar som helst i landet». Det andre sentrale temaet, er det Ungdommen sitt kyrkjemøte (UKM) 2014 er inne på når dei held fram at UKM «ønsker å løfte fram viktigheten av å ha fleksibilitet og valgfrihet i valg av musikk og uttrykksformer.»

Merknader frå komiteen

Komité B legg saksutgreiinga til grunn, og støttar i hovudsak Kyrkjerådet sitt forslag til vedtak i saka.

Komiteen ser det som klokt å halde seg til fem seriar, slik forslag til vedtak legg opp til. Komité B ser det som tenleg å kalle Allmenn 1, 2 og 3 for *hovudseriar*, og å kalle seriane for festtid og fastetid *kyrkjeårsbestemte tilleggsseriar*.

Komiteen har drøfta korleis ein best mogleg kan balansere tilhøvet mellom einskap og variasjon. Her er det i alle høve viktig med god pedagogisk teft. Den syngjande kyrkja er tent med at skaparglede og engasjement kring musikken i kyrkja framleis får falde seg ut!

Komité B legg vekt på det som står i saksframlegget om at samiske kyrkjelydar kan velje annan liturgisk musikk enn det Kyrkjemøtet no vedtek. Komiteen er nøgd med at Halvdan Nedrejord sitt Kyrie no er representert blant hovudseriane.

Komiteen ønskjer å løfte fram Døvekyrkja sitt liturgiske fornyingsarbeid. Døvekyrkja tek i bruk visuell musikk, liturgisk poesi eller annan liturgisk visuell kunst, for å uttrykkje noko av

det liturgisk musikk elles ber i seg. Denne tilnærminga til liturgisk musikk opnar opp for eit større perspektiv på korleis kyrkja kan delta i tilbeding, bøn og lovsong gjennom kunstnarlege uttrykk.

Komité B foreslår å stryke punkt 4 i forslag til vedtak, då komiteen meiner at innhaldet er ivareteke i punkt 2.

Komiteen ser at musikken i forslaget har god støtte i høyringa frå 2015, men med unnatak av serien Allmenn 2. Kyrkjemøtet ønskjer å få utarbeidd ein ny, heilskapleg serie, eventuelt ein endra serie. Serien bør vere eit tydelegare musikalsk sjanger-alternativ til allmenn serie 1 og 3. Komiteen vil understreke at Allmenn 2 må stå fram som ein god og heilskapleg hovudserie i sin stil, slik Allmenn 1 og Allmenn 3 gjer det. Til dømes bør truleg Gloria arbeidast ut på nytt. Forslaget som føreligg, og fleire av dei alternativa som ligg i liturgipermen, ligg for nær opp til den klassiske liturgitradisjonen. Skifte i takt og puls gjer det vanskeleg å skape den flyten som er naudsynt for eit enkelt rytmisk komp.

Sjølv om enkeltledda i serien har fått gode tilbakemeldingar, har ikkje Allmenn 2 som heil serie fått god respons i høyringa. Komité B ønskjer ein meir gjennomarbeidd Allmenn 2, framleis i rytmisk stil og med enkle melodiar, lagt til rette for bandkomp. Den nye Allmenn 2-serien kan vere ein nykomponert serie, han kan vere basert på Allmenn 2 i Kyrkjerådet sitt forslag, eller vere basert på annan musikk i permen *Liturgisk musikk for Den norske kyrkja* (2011). Ein nykomponert serie kan gjerne vere eit samarbeidsprosjekt mellom fleire komponistar.

Komité B ønskjer at Kyrkjerådet ferdigstiller Allmenn 2, og har tillit til at arbeidet vert gjort i tråd med momenta som har kome fram i merknadene. Saka skal ikkje gå tilbake til Kyrkjemøtet for endeleg vedtak, med vert handsama av og vedteken i Kyrkjerådet.

Allmenn 2 ser slik ut i Kyrkjerådet sitt forslag til vedtak:

Kyrie/Bønerop: som i høyringsforslaget (musikk av Mari T. Hinze) Gloria/Lovsong:

Allmenn 2 som i høyringsforslaget (musikk av Odd J. Overøye) Sanctus/Heilag:

Allmenn 2 som i høyringsforslaget (musikk av Odd J. Overøye) Agnus Dei/Du, Guds Lam:

Allmenn 2, som i høyringsforslaget (musikk av Tore W. Aas)

Fram til Kyrkjerådet har vedteke ny Allmenn 2, er det seriane Allmenn 1, Allmenn 3 og dei to kyrkjeårsbestemte seriane som er vedtekne, samt liturgisk musikk til andre ledd som kan syngjast.

I Allmenn 3, slik musikken føreligg originalt, er det høve til å messe epiklesen både før og etter Verba. Dette er det ikkje høve til i *Ordning for hovudgudstenesta* i *Gudsteneste for Den norske kyrkja* (2011). Musikken vert passa til, slik at han høver med teksten i *Gudsteneste for Den norske kyrkja* (2011).

Framlegg til vedtak

1. Kyrkjemøtet vedtek tre allmenne hovudseriar, og to kyrkjeårsbestemte tilleggsseriar.

2. Kyrkjemøtet rår til at hovudseriane vert nytta til dei fleste hovudgudstenester i kyrkjelydar over heile landet.
3. Kyrkjemøtet rår til at den liturgiske musikken ein kyrkjelyd nyttar til vanleg er lagt inn i lokal grunnordning for kyrkjelyden. Val av liturgisk musikk vert meldt til biskopen for vurdering. I denne samanhengen [i samband med dette] rår Kyrkjemøtet til at kyrkjelydane skal møtast med respekt, og med høve til dialog, i sitt val av liturgisk musikk.
4. Kyrkjemøtet ber om at det vert utarbeidd ei rettleiing for bruk av den liturgiske musikken. Rettleiinga vert å rekne som ein del av «Gudsteneste for Den norske kyrkja».
5. Kyrkjemøtet ber om at det vert publisert liturgisk musikk i ei trykksak som inkluderer både hovudseriane og dei andre ledda som kan syngjast.
6. Kyrkjemøtet ber Kyrkjerådet om ein meir gjennomarbeidd Allmenn 2, med betre samsvar mellom dei ulike ledda. Serien bør vere eit tydelegare musikalsk sjanger-alternativ til allmenn serie 1 og 3. Kyrieleddet bør vere trinitarisk.

Kyrkjemøtet gir Kyrkjerådet mandat til å ferdigstille og vedta hovudserien Allmenn 2.

7. Kyrkjemøtet vedtek følgjande seriar:

Allmenne hovudseriar med liturgisk musikk

Allmenn 1

Kyrie/Bønep: Her kan ein velje å nytte anten

a) Kyrie frå høyringsforslaget til Allmenn 1 (frå Allmenn serie 1977) eller

b) frå høyringsforslaget til Allmenn 1 (musikk av Halvdan Nedrejord)

Gloria/Lovsong: frå høyringsforslaget til Allmenn 1 (Allmenn serie 1977: Gloria med eller utan Laudamus, eller Gud, einast Gud/Alene Gud) Sanctus/Heilag: Allmenn 1 som i høyringsforslaget (frå Allmenn serie 1977)

Agnus Dei/Du, Guds Lam: Allmenn 1 som i høyringsforslaget (frå Allmenn serie 1977)

Allmenn 3

Allmenn 3 som i høyringsforslaget (musikk av Trond Kverno). Gjennomkomponert

Kyrkjeårsbestemt serie med liturgisk musikk for festtidene, «kvit serie»:

Kyrie/Bønep: frå festtidsserien i høyringsforslaget (musikk av Trond Kverno)

Gloria/Lovsong: Gloria med Laudamus, som festtidsserien i høyringsforslaget (musikk av Trond Kverno)

Sanctus/Heilag: Nyskriven musikk til Sanctus (2016), av Harald Gullichsen. Agnus Dei/Du, Guds Lam: frå høyringsforslag til festtidsserien (som 1977-musikken).

Kyrkjeårsbestemt serie med liturgisk musikk for fastetida, «lilla serie»:

Kyrie/Bønep: som i høyringsforslaget (musikk av Terje Kvam)

Eventuelt sløyfe Gloria i fastetida. Gudstenesteboka opnar for at ein kan syngje Gloria i fastetida. I den lilla serien er det ikkje lagt opp til at ein nyttar Gloria. Der ein ønskjer å nytte Gloria i fastetida, sjå musikken som føreligg til Gloria i dei tre allmenne hovudseriane.

Sanctus/Heilag: som i høyringsforslaget (musikk frå fastetidsserien 1977) Agnus Dei/Du, Guds Lam: som i høyringsforslaget (musikk av Henrik Ødegaard)

8. Kyrkjemøtet vedtek følgjande ledd som kan syngjast, og som såleis vil vere å finne i den liturgiske musikken for hovudgudstenesta. Nummerering og overskrift viser til ledda i «Ordning for hovudgudstenesta», i «Gudsteneste for Den norske kyrkja»:

3 Inngangsord

Det er fire inngangsord ein kan bruke, jamfør gudstenesteboka. Det bør føreligge notemateriale til alle desse fire, slik at det kan vere høve til å messe inngangsorda. Døme på notemateriale finst i Norsk kantoribok og permen «Liturgisk musikk for Den norske kyrkja» (2011).

6 Kyrielitani

I «Ordning for hovudgudstenesta» står å lese i rubrikken: *Kyrie kan utvidast til eit kyrielitani. Her i samlingsdelen uttrykkjer det naudrop frå skaparverket og menneske i naud, og kan òg ha karakter av lovprising og tilbeding.* «Fredslitaniet» i Norsk salmebok 2013 nr. 981 inngår her.

8 Dagens bønn

Dagens bønn vart vedteke av Kyrkjemøtet i 2014, og var med i siste sending med supplerande ark til «Gudsteneste for Den norske kyrkja», som vart sendt til kyrkjelydane.

12 Evangelium

Halleluja/ Salme

I rubrikken les vi mellom anna Evangelielesninga blir innleidd og avslutta med eit hallelujaomkvede eller ein kort salme (...). Rubrikken seier noko om korleis ein kan nytte ein salme i dette leddet. I gudstenesteboka les vi, i rettleiinga til denne delen av ordninga: «Salmen eller korsongen bør byggja bru til preika.» Her er det naudsynt med tilsvarende vegleiing i korleis Halleluja-ropet på same måte kan byggje ei slik bru. Til dømes kan ein velje ut eitt vers frå evangelieteksten, og syngje dette mellom omkveda. Det er naturleg å vidareføre dei sju ulike Halleluja-omkveda som allereie finst i Norsk salmebok 2013, på nr. 977.1- 977.7. I fire av desse har ein høve til å syngje evangelievers mellom omkveda. Resitasjonsformelen til desse fire ligg i koralbok bind tre. Utforminga av resitasjonane til Halleluja i Koralbok bind tre sprengjer den ramma Halleluja-leddet har ei vanleg hovudgudsteneste. I koralboka er det mange vers, medan normen for Halleluja i samband med evangelielesninga bør vere eitt eller få vers.

I fastetida kan ein velje å syngje eit anna omkved enn Halleluja, eller ein salme. Ein kan nytte ein bibelsk salme, i denne samanhengen òg kalla Tractus, eit omkved som vert nytta som alternativ til Halleluja i fastetida. Gode døme på slike omkved finst i Norsk salmebok 2013:

N 744 Guds rike er fylt av rettferd og fred/ The kingdom of God (...)
N 917 Hos deg er livsens kjelde/ Hos deg er livets kilde

N 922 Hos deg er livsens kjelde/ Hos deg er livets kilde
N 926 Herre, lat meg kjenna dine vegar/ Herre, la meg kjenne dine veier
N 927 Herre, til deg tek eg mi tilflukt/
Herre, til deg tar jeg min tilflukt
N 928 Herre, eg ropar til deg, du min Frelsar/ Herre,

jeg roper til deg(...) N 932 Frå djupet ropar eg til deg/ Av det dype kaller jeg på deg N 939 Sjå, Guds Lam/ Se, Guds Lam

Også her er det naudsynt med vegleiingsmateriale som gir gode døme på korleis ein kan velje ute vers frå evangelieteksten, og passe han til, slik at teksten og musikken høver saman.

14 Truvedkjenninga

I rubrikken les vi Truvedkjenninga blir sunge eller sagt fram. Den apostoliske truvedkjenninga i Norsk salmebok 2013 nr. 978 og den nikeske truvedkjenninga i nr. 979 høyrer med her.

17 Forbøn for kyrkja og verda

Her finn vi ei samling bønesvar, både korte og lengre. Det er tenkt stor grad av fleksibilitet inn i dette leddet, ved at ein kan velje eit av desse, eller annan musikk. Når det er fleire bøneavsnitt med i forbøna er det ofte korte bønesvar som eignar seg best. Vegleiinga vil seie noko om korleis ein kan velje musikk til dette leddet. Her bør òg vere rom for talt kyrkjelydssvar. Til dømes kan medliturgen seie «Gud, vi ber», og kyrkjelyden svarar «Herre, høyr vår bøn».

- Høyr vår bøn/ Hør vår bønn, av Magnus Beite
- Høyr vår bøn/ Hør vår bønn, av Jo Asgeir Lie/ Audun Flaen
- Bønesvar frå Egil Hovland, «Familiemesse»
- Høyr vår bøn/ Hør vår bønn, Iver Kleive
- Gud, høyr vår bøn/ Gud, hør vår bønn, Trond H.F. Kverno
- Herre, høyr vår bøn/ Herre, hør vår bønn, av Trond H.F. Kverno
- Herre, høyr vår bøn/ Herre, hør vår bønn, av Trond H.F. Kverno (som allereie er ein del av hovudserien Allmenn 3)
- Din vilje skje, av Patrick Matsikenyiri
- Høyr vår bøn/Hør vår bønn, av Odd Johan Overøye
- Herre, vår Gud, høyr oss når vi ber/ Herre, vår Gud, hør oss når vi ber, av Johan Varen Ugland
- Gud, skap i oss tro, håp og handling, av Solveig Hildre Spilling/ Hans Olav Baden

20 Takkseiing og bøn

Helsing PREFASJONSDIALOG Her nyttar ein prefasjonsdialogen frå Allmenn serie 1977. Det finst òg eit alternativ til denne, i hovudserien Allmenn 3.

Innleiande lovprising PREFASJON

Prefasjonane frå gudstenesteboka 1992 vert vidareførte, då med dei nye tekstane. I rubrikken kan ein lese: Lovprisinga under innleiinga er anten knytt til kyrkjeåret (sjå side 2.67-2.70 i Gudstenesteboka 2011), eller tilpassa den enkelte nattverdsbøna (sjå side 2.71-2.78). Fire ulike tonar tener som gode døme på musikalsk utforming knytt til dei nye tekstane:

- høgtideleg form, «Solemnis», her knytt til påskedagsteksten
- enkel form, her knytt til prefasjon for Advent
- prefasjon for Allehelgen
- prefasjon til nattverdsbøn B

Nattverdsbøn med Innstiftingsorda VERBA

Det føreligg notesette versjonar av alle nattverdsbønene i permen «Liturgisk musikk for Den norske kyrkja» (2011) Dette vert supplert med materiale frå Norsk kantoribok III B, eller med ei tilvisning til denne publikasjonen. I tillegg finst eit musikalsk alternativ i hovudserien Allmenn 3.

I rubrikken til dette leddet står å lese: Etter innstiftingsorda kan liturgen og kyrkjelyden seia: L Mysteriet i trua er stort. A Kristus døydde. Kristus stod opp. Kristus skal koma att.

Denne setninga kan leggjast til: A Han vere ære for kjærleiken som er sterkare enn døden.

Til dette leddet føreligg musikk av Egil Hovland.

Fadervår

I rubrikken les vi at Fadervår lesast eller syngjast. Fadervår i Norsk salmebok 2013 nr. 984 og 985 høyrer med her.

22 Avslutning av måltidet

Dei fire alternativa frå gudstenesteboka 1992 vert vidareførte, med tekstane frå «Ordning for hovudgudstenesta».

24 Velsigning

Lovprising BENEDICAMUS («Lat oss prisja Herren»)

Musikken frå «Gudstenestebok for Den norske kyrkja» (1992) vert vidareført. I tillegg kan ein nytte Benedicamus frå «Tu solus Dominus» (av Trond Kverno) eller Benedicamus som finst på nr. 949 i Norsk salmebok, 1985 (NoS)

Helsing SALUTATIO («Herren vere med dykk (...)»)

Musikken frå «Gudstenestebok for Den norske kyrkja» (1992) vert vidareført.

Velsigning

Musikken frå «Gudstenestebok for Den norske kyrkja» (1992) vert vidareført».

Amen

Her treng vi fleire variantar til Amen enn det vi har i dag, som mellom anna svarer til noverande tone på velsigninga, samt til dei to andre føreslegne tonane. I tillegg til noverande «Amen» frå «Gudstenestebok for Den norske kyrkja (1992), er desse med: -«Amen» av Per Steenberg -«Amen» frå «Lat oss prisja Herren!» på nr. 949 i NoS, av Henrik Ødegaard

Plenumsbehandling 1

Dirigent: Lill Tone Grahl-Jacobsen

Saksordførar: Aud Sunde Smemo

Desse hadde ordet:

Aud Sunde Smemo, Ingeborg Midttømme, Kari Karstensen, Rolf Magne Haukalid, Ole Kristian Bonden, Linn Strømme Hummelvoll, Gunhild Tomter Alstad, Gunnhild M Andreassen, Gro Bergrabb, Ola Smeplass, Solveig Julie Mysen, Marius Økland, Svein

KM 04/17 Fastsetting av liturgisk musikk

Skarholm, Karin-Elin Berg, Kari Karstensen, Olav Myklebust, Kjellfred Dekko, Anja Kile Holtermann, Helga Haugland Byfuglien, Olav Øygard, Halvor Nordhaug, Karl Johan Kirkebø.

Endringsframlegg

Ingeborg Midttømme (1):

«Vurdering» erstattes med «godkjenning» i vedtakspunkt 3.

Kari Karstensen (1):

Pkt. 3, 2.ledd:

Val av liturgisk musikk vert meldt til biskopen for vurdering, og med høve til drøfting.

Kari Karstensen (2):

Pkt. 5:

Erstattes med

"Kyrkjemøtet ber om at ei oversikt over hovudseriane og dei andre ledda som kan syngjast gjerast tilgjengeleg for bruk i kyrkjelydane."

Rolf Magne Haukalid:

punktum etter "...biskopen" i vedtakspunkt 3. Resten av punktet strykast.

Ole Kristian Bonden

I vedtakspunkt 3: «Kyrkjemøtet rår til at den liturgiske musikken ein kyrkjelyd har valgt, er lagt inn i lokal grunnordning for kyrkjelyden, og melder til biskopen.»

Resten av punktet strykes og kan komme til uttrykk i komiteens merknader.

Ingeborg Midttømme (2):

Slette setningen : "I denne samanhengen....." i vedtakspunkt 3.

Gunhild Tomter Alstad:

Nytt vedtakspunkt: «Kyrkjemøtet rår til at primært hovudserie 1 vert nytta til dei fleste hovudgudstenester i kyrkjelydar over heile landet.»

Saka ble sendt tilbake til komitéen.

Andre innstilling frå komité B

Merknader frå komiteen

Komité B legg saksutgreiinga til grunn, og støttar i hovudsak Kyrkjerådet sitt forslag til vedtak i saka.

Komiteen ser det som klokt å halde seg til fem seriar, slik forslag til vedtak legg opp til.

Komité B ser det som tenleg å kalle Allmenn 1, 2 og 3 for *hovudseriar*, og å kalle seriane for festtid og fastetid *kyrkjeårsbestemte tilleggsseriar*.

Komiteen har drøfta korleis ein best mogleg kan balansere tilhøvet mellom einskap og variasjon. Her er det i alle høve viktig med pedagogisk teft, og god dialog mellom kyrkjelyd

og biskop kring val av liturgisk musikk. Den syngjande kyrkja er tent med at skaparglede og engasjement kring musikken i kyrkja framleis får falde seg ut!

Komité B legg vekt på det som står i saksframlegget om at samiske kyrkjelydar kan velje annan liturgisk musikk enn det Kyrkjemøtet no vedtek. Komiteen er nøgd med at Halvdan Nedrejord sitt Kyrie no er representert blant hovudseriane.

Komiteen ønskjer å løfte fram Døvekyrkja sitt liturgiske fornyingsarbeid. Døvekyrkja tek i bruk visuell musikk, liturgisk poesi eller annan liturgisk visuell kunst, for å uttrykkje noko av det liturgisk musikk elles ber i seg. Denne tilnærminga til liturgisk musikk opnar opp for eit større perspektiv på korleis kyrkja kan delta i tilbeding, bøn og lovsong gjennom kunstnarlege uttrykk.

Komité B foreslår å stryke punkt 4 i forslag til vedtak, då komiteen meiner at innhaldet er ivareteke i punkt 2.

Komiteen ser at musikken i forslaget har god støtte i høyringa frå 2015, men med unnatak av serien Allmenn 2. Kyrkjemøtet ønskjer å få utarbeidd ein ny, heilskapleg serie, eventuelt ein endra serie. Serien bør vere eit tydelegare musikalsk sjanger-alternativ til allmenn serie 1 og 3. Komiteen vil understreke at Allmenn 2 må stå fram som ein god og heilskapleg hovudserie i sin stil, slik Allmenn 1 og Allmenn 3 gjer det. Til dømes bør truleg Gloria arbeidast ut på nytt. Forslaget som føreligg, og fleire av dei alternativa som ligg i liturgipermen, ligg for nær opp til den klassiske liturgitradisjonen. Skifte i takt og puls gjer det vanskeleg å skape den flyten som er naudsynt for eit enkelt rytmisk komp.

Sjølv om enkeltledda i serien har fått gode tilbakemeldingar, har ikkje Allmenn 2 som heil serie fått god respons i høyringa. Komité B ønskjer ein meir gjennomarbeidd Allmenn 2, framleis i rytmisk stil og med enkle melodiar, lagt til rette for bandkomp. Den nye Allmenn 2-serien kan vere ein nykomponert serie, han kan vere basert på Allmenn 2 i Kyrkjerådet sitt forslag, eller vere basert på annan musikk i permen *Liturgisk musikk for Den norske kyrkja* (2011). Ein nykomponert serie kan gjerne vere eit samarbeidsprosjekt mellom fleire komponistar.

Komité B ønskjer at Kyrkjerådet ferdigstiller Allmenn 2, og har tillit til at arbeidet vert gjort i tråd med momenta som har kome fram i merknadene. Saka skal ikkje gå tilbake til Kyrkjemøtet for endeleg vedtak, med vert handsama av og vedteken i Kyrkjerådet.

Allmenn 2 ser slik ut i Kyrkjerådet sitt forslag til vedtak:

Kyrie/Bønerop: som i høyringsforslaget (musikk av Mari T. Hinze) Gloria/Lovsong:

Allmenn 2 som i høyringsforslaget (musikk av Odd J. Overøye) Sanctus/Heilag:

Allmenn 2 som i høyringsforslaget (musikk av Odd J. Overøye) Agnus Dei/Du, Guds Lam:

Allmenn 2, som i høyringsforslaget (musikk av Tore W. Aas)

Fram til Kyrkjerådet har vedteke ny Allmenn 2, er det seriane Allmenn 1, Allmenn 3 og dei to kyrkjeårsbestemte seriane som er vedtekne, samt liturgisk musikk til andre ledd som kan syngjast.

I Allmenn 3, slik musikken føreligg originalt, er det høve til å messe epiklesen både før og etter Verba. Dette er det ikkje høve til i *Ordning for hovudgudstenesta i Gudsteneste for Den norske kyrkja* (2011). Musikken vert passa til, slik at han høver med teksten i *Gudsteneste for Den norske kyrkja* (2011).

Når det gjeld evaluering og justering av lokal grunnordning, viser komiteen til *Allmenne føresegner i Gudsteneste for Den norske kyrkja* (2011)

Framlegg til vedtak

1. Kyrkjemøtet vedtek tre allmenne hovudseriar, og to kyrkjeårsbestemte tilleggsseriar.
2. Kyrkjemøtet rår til at hovudseriane vert nytta til dei fleste hovudgudstenester i kyrkjelydar over heile landet.
3. Kyrkjemøtet legg til grunn at den liturgiske musikken ein kyrkjelyd nyttar til vanleg er lagt inn i lokal grunnordning for kyrkjelyden. Val av liturgisk musikk vert meldt til biskopen for godkjenning.
4. Kyrkjemøtet ber om at det vert utarbeidd ei rettleiing for bruk av den liturgiske musikken. Rettleiinga vert å rekne som ein del av *Gudsteneste for Den norske kyrkja* (2011).
5. Kyrkjemøtet ber Kyrkjerådet om ein meir gjennomarbeidd Allmenn 2, med betre samsvar mellom dei ulike ledda. Serien bør vere eit tydelegare musikalsk sjanger-alternativ til allmenn serie 1 og 3. Kyrieleddet bør vere trinitarisk.

Kyrkjemøtet gir Kyrkjerådet mandat til å arbeide fram og vedta hovudserien Allmenn 2.

6. Kyrkjemøtet vedtek følgjande seriar:

Allmenne hovudseriar med liturgisk musikk

Allmenn 1

Kyrie/Bønerop: Her kan ein velje å nytte anten

- a) Kyrie frå høyringsforslaget til Allmenn 1 (frå Allmenn serie 1977) eller
- b) frå høyringsforslaget til Allmenn 1 (musikk av Halvdan Nedrejord)

Gloria/Lovsong: frå høyringsforslaget til Allmenn 1 (Allmenn serie 1977: Gloria med eller utan Laudamus, eller Gud, einast Gud/Alene Gud) Sanctus/Heilag: Allmenn 1 som i høyringsforslaget (frå Allmenn serie 1977)

Agnus Dei/Du, Guds Lam: Allmenn 1 som i høyringsforslaget (frå Allmenn serie 1977)

Allmenn 3

Allmenn 3 som i høyringsforslaget (musikk av Trond Kverno). Gjennomkomponert

Kyrkjeårsbestemt serie med liturgisk musikk for festtidene, «kvit serie»:

Kyrie/Bønerop: frå festtidsserien i høyringsforslaget (musikk av Trond Kverno)

Gloria/Lovsong: Gloria med Laudamus, som festtidsserien i høyringsforslaget (musikk av Trond Kverno)

Sanctus/Heilag: Nyskriven musikk til Sanctus (2016), av Harald Gullichsen. Agnus Dei/Du, Guds Lam: frå høyringsforslag til festtidsserien (som 1977-musikken).

Kyrkjeårsbestemt serie med liturgisk musikk for fastetida, «lilla serie»:

Kyrie/Bønerop: som i høyringsforslaget (musikk av Terje Kvam)

Eventuelt sløyfe Gloria i fastetida. Gudstenesteboka opnar for at ein kan syngje Gloria i fastetida. I den lilla serien er det ikkje lagt opp til at ein nyttar Gloria. Der ein ønskjer å nytte Gloria i fastetida, sjå musikken som føreligg til Gloria i dei tre allmenne hovudseriane.

Sanctus/Heilag: som i høyringsforslaget (musikk frå fastetidsserien 1977) Agnus

Dei/Du, Guds Lam: som i høyringsforslaget (musikk av Henrik Ødegaard)

7. Kyrkjemøtet vedtek følgjande ledd som kan syngjast, og som såleis vil vere å finne i den liturgiske musikken for hovudgudstenesta. Nummerering og overskrift viser til ledda i «Ordning for hovudgudstenesta», i «Gudsteneste for Den norske kyrkja»:

3 Inngangssord

Det er fire inngangssord ein kan bruke, jamfør gudstenesteboka. Det bør føreligge notemateriale til alle desse fire, slik at det kan vere høve til å messe inngangssorda.

Døme på notemateriale finst i Norsk kantoribok og permen «Liturgisk musikk for Den norske kyrkja» (2011).

6 Kyrielitani

I «Ordning for hovudgudstenesta» står å lese i rubrikken: *Kyrie kan utvidast til eit kyrielitani. Her i samlingsdelen uttrykkjer det naudrop frå skaparverket og menneske i naud, og kan òg ha karakter av lovprising og tilbeding.*

«Fredslitaniet» i Norsk salmebok 2013 nr. 981 inngår her.

8 Dagens bønn

Dagens bønn vart vedteke av Kyrkjemøtet i 2014, og var med i siste sending med supplerande ark til «Gudsteneste for Den norske kyrkja», som vart sendt til kyrkjelydane.

12 Evangelium

Halleluja/ Salme

I rubrikken les vi mellom anna Evangelielesninga blir innleidd og avslutta med eit hallelujaomkvede eller ein kort salme (...). Rubrikken seier noko om korleis ein kan nytte ein salme i dette leddet. I gudstenesteboka les vi, i rettleiinga til denne delen av ordninga: «Salmen eller korsongen bør byggja bru til preika.» Her er det naudsynt med tilsvarande vegleiing i korleis Halleluja-ropet på same måte kan byggje ei slik bru. Til dømes kan ein velje ut eitt vers frå evangelieteksten, og syngje dette mellom omkveda. Det er naturleg å vidareføre dei sju ulike Halleluja-omkveda som allereie finst i Norsk salmebok 2013, på nr. 977.1- 977.7. I fire av desse har ein høve til å syngje evangelievers mellom omkveda. Resitasjonsformelen til desse fire ligg i koralbok bind tre. Utforminga av resitasjonane til Halleluja i Koralbok bind tre sprengjer den ramma Halleluja-leddet har ei vanleg hovudgudsteneste. I koralboka er det mange vers, medan normen for Halleluja i samband med evangelielesninga bør vere eitt eller få vers.

I fastetida kan ein velje å syngje eit anna omkvad enn Halleluja, eller ein salme. Ein kan nytte ein bibelsk salme, i denne samanhengen òg kalla Tractus, eit omkvad som vert nytta som alternativ til Halleluja i fastetida. Gode døme på slike omkvad finst i Norsk salmebok 2013:

N 744 Guds rike er fylt av rettferd og fred/ The kingdom of God (...) N 917 Hos deg er livsens kjelde/ Hos deg er livets kilde

N 922 Hos deg er livsens kjelde/ Hos deg er livets kilde N 926 Herre, lat meg kjenna dine vegar/ Herre, la meg kjenne dine veier N 927 Herre, til deg tek eg mi tilflukt/ Herre, til deg tar jeg min tilflukt N 928 Herre, eg ropar til deg, du min Frelsar/ Herre, jeg roper til deg(...) N 932 Frå djupet ropar eg til deg/ Av det dype kaller jeg på deg N 939 Sjå, Guds Lam/ Se, Guds Lam

Også her er det naudsynt med vegleiingsmateriale som gir gode døme på korleis ein kan velje ute vers frå evangelieteksten, og passe han til, slik at teksten og musikken høver saman.

14 Truvedkjenninga

I rubrikken les vi Truvedkjenninga blir sunge eller sagt fram. Den apostoliske truvedkjenninga i Norsk salmebok 2013 nr. 978 og den nikenske truvedkjenninga i nr. 979 høyrer med her.

17 Forbøn for kyrkja og verda

Her finn vi ei samling bønnesvar, både korte og lengre. Det er tenkt stor grad av fleksibilitet inn i dette leddet, ved at ein kan velje eit av desse, eller annan musikk. Når det er fleire bønneavsnitt med i forbøna er det ofte korte bønnesvar som eignar seg best. Vegleiinga vil seie noko om korleis ein kan velje musikk til dette leddet. Her bør òg vere rom for talt kyrkjelydssvar. Til dømes kan medliturgen seie «Gud, vi ber», og kyrkjelyden svarar «Herre, høyr vår bøn».

- Høyr vår bøn/ Hør vår bønn, av Magnus Beite
- Høyr vår bøn/ Hør vår bønn, av Jo Asgeir Lie/ Audun Flaen
- Bønnesvar frå Egil Hovland, «Familiemesse»
- Høyr vår bøn/ Hør vår bønn, Iver Kleive
- Gud, høyr vår bøn/ Gud, hør vår bønn, Trond H.F. Kverno
- Herre, høyr vår bøn/ Herre, hør vår bønn, av Trond H.F. Kverno
- Herre, høyr vår bøn/ Herre, hør vår bønn, av Trond H.F. Kverno (som allereie er ein del av hovudserien Allmenn 3)
- Din vilje skje, av Patrick Matsikenyiri
- Høyr vår bøn/Hør vår bønn, av Odd Johan Overøye
- Herre, vår Gud, høyr oss når vi ber/ Herre, vår Gud, hør oss når vi ber, av Johan Varen Ugland
- Gud, skap i oss tro, håp og handling, av Solveig Hildre Spilling/ Hans Olav Baden

20 Takkseiing og bøn

Helsing PREFASJONSDIALOG Her nyttar ein prefasjonsdialogen frå Allmenn serie 1977. Det finst òg eit alternativ til denne, i hovudserien Allmenn 3.

Innleiande lovprising PREFASJON

Prefasjonane frå gudstenesteboka 1992 vert vidareførte, då med dei nye tekstane. I rubrikken kan ein lese: Lovprisinga under innleiinga er anten knytt til kyrkjeåret (sjå side 2.67-2.70 i Gudstenesteboka 2011), eller tilpassa den enkelte nattverdsbøna (sjå side 2.71-2.78). Fire ulike tonar tener som gode døme på musikalsk utforming knytt til dei nye tekstane:

- høgtideleg form, «Solemnis», her knytt til påskedagsteksten
- enkel form, her knytt til prefasjon for Advent
- prefasjon for Allehelgen
- prefasjon til nattverdsbøn B

Nattverdsbøn med Innstiftingsorda VERBA

Det føreligg notesette versjonar av alle nattverdsbønene i permene «Liturgisk musikk for Den norske kyrkja» (2011) Dette vert supplert med materiale frå Norsk kantoribok III B, eller med ei tilvisning til denne publikasjonen. I tillegg finst eit musikalsk alternativ i hovudserien Allmenn 3.

I rubrikken til dette leddet står å lese: Etter innstiftingsorda kan liturgen og kyrkjelyden seia: L Mysteriet i trua er stort. A Kristus døydde. Kristus stod opp. Kristus skal koma att.

Denne setninga kan leggjast til: A Han vere ære for kjærleiken som er sterkare enn døden.

Til dette leddet føreligg musikk av Egil Hovland.

Fadervår

I rubrikken les vi at Fadervår lesast eller syngjast. Fadervår i Norsk salmebok 2013 nr. 984 og 985 høyrer med her.

22 Avslutning av måltidet

Dei fire alternativa frå gudstenesteboka 1992 vert vidareførte, med tekstane frå «Ordning for hovudgudstenesta».

24 Velsigning

Lovprising BENEDICAMUS («Lat oss prisa Herren»)

Musikken frå «Gudstenestebok for Den norske kyrkja» (1992) vert vidareført. I tillegg kan ein nytte Benedicamus frå «Tu solus Dominus» (av Trond Kverno) eller Benedicamus som finst på nr. 949 i Norsk salmebok, 1985 (NoS)

Helsing SALUTATIO («Herren vere med dykk (...))»)

Musikken frå «Gudstenestebok for Den norske kyrkja» (1992) vert vidareført.

Velsigning

Musikken frå «Gudstenestebok for Den norske kyrkja» (1992) vert vidareført».

Amen

Her treng vi fleire variantar til Amen enn det vi har i dag, som mellom anna svarer til noverande tone på velsigninga, samt til dei to andre føreslegne tonane. I tillegg til noverande «Amen» frå «Gudstenestebok for Den norske kyrkja (1992), er desse med:

-«Amen» av Per Steenberg -«Amen» frå «Lat oss prisa Herren!» på nr. 949 i NoS, av Henrik Ødegaard

Plenumsbehandling 2

Dirigent: Lill Tone Grahl-Jacobsen

Saksordfører: Aud Sunde Smemo

Desse hadde ordet:

Aud Sunde Smemo, Gro Bergrabb, Rolf Magne Haukalid, Ingeborg Midttømme, Marie Klakegg Grastveit, Atle Sommerfeldt, Dag Landmark, Marius Økland, Gunnar Gjevre, Geir Ivar Bjerkestrand.

Endringsframlegg frå første plenumsbehandling

Ingeborg Midttømme (1): Innarbeidet av komiteen

Kari Karstensen (1): Avvist av komiteen

Kari Karstensen (2): Avvist av komiteen

Rolf Magne Haukalid: Delvis innarbeidet av komiteen. Opprettholdt.

Ole Kristian Bonden: Delvis innarbeidet av komiteen.

Ingeborg Midttømme (2): Innarbeidet av komiteen.

Gunhild Tomter Alstad: Avvist av komiteen. Opprettholdt.

Gunhild M. Andreassen: Ansees ivaretatt av komiteen

Votering

Framlegget frå Rolf Magne Haukalid fekk 24 røyster og falt.

Framlegget frå Gunhild Tomter Alstad fekk 32 røyster og falt.

Kyrkjemøtet sitt vedtak

1. Kyrkjemøtet vedtek tre allmenne hovudseriar, og to kyrkjeårsbestemte tilleggsseriar.
2. Kyrkjemøtet rår til at hovudseriane vert nytta til dei fleste hovudgudstenester i kyrkjelydar over heile landet.
3. Kyrkjemøtet legg til grunn at den liturgiske musikken ein kyrkjelyd nyttar til vanleg er lagt inn i lokal grunnordning for kyrkjelyden. Val av liturgisk musikk vert meldt til biskopen for godkjenning.
4. Kyrkjemøtet ber om at det vert utarbeidd ei rettleiing for bruk av den liturgiske musikken. Rettleiinga vert å rekne som ein del av *Gudsteneste for Den norske kyrkja* (2011).
5. Kyrkjemøtet ber Kyrkjerådet om ein meir gjennomarbeidd Allmenn 2, med betre samsvar mellom dei ulike ledda. Serien bør vere eit tydelegare musikalsk sjanger-alternativ til allmenn serie 1 og 3. Kyrieleddet bør vere trinitarisk.

Kyrkjemøtet gir Kyrkjerådet mandat til å arbeide fram og vedta hovudserien Allmenn 2.

6. Kyrkjemøtet vedtek følgjande seriar:

Allmenne hovudseriar med liturgisk musikk

Allmenn 1

Kyrie/Bønerop: Her kan ein velje å nytte anten

a) Kyrie frå høyringsforslaget til Allmenn 1 (frå Allmenn serie 1977) eller

b) frå høyringsforslaget til Allmenn 1 (musikk av Halvdan Nedrejord)

Gloria/Lovsong: frå høyringsforslaget til Allmenn 1 (Allmenn serie 1977: Gloria med eller utan Laudamus, eller Gud, einast Gud/Alene Gud) Sanctus/Heilag: Allmenn 1 som i høyringsforslaget (frå Allmenn serie 1977)

Agnus Dei/Du, Guds Lam: Allmenn 1 som i høyringsforslaget (frå Allmenn serie 1977)

Allmenn 3

Allmenn 3 som i høyringsforslaget (musikk av Trond Kverno). Gjennomkomponert

Kyrkjeårsbestemt serie med liturgisk musikk for festtidene, «kvit serie»:

Kyrie/Bønerop: frå festtidsserien i høyringsforslaget (musikk av Trond Kverno)

Gloria/Lovsong: Gloria med Laudamus, som festtidsserien i høyringsforslaget (musikk av Trond Kverno)

Sanctus/Heilag: Nyskriven musikk til Sanctus (2016), av Harald Gullichsen. Agnus Dei/Du, Guds Lam: frå høyringsforslag til festtidsserien (som 1977-musikken).

Kyrkjeårsbestemt serie med liturgisk musikk for fastetida, «lilla serie»:

Kyrie/Bønerop: som i høyringsforslaget (musikk av Terje Kvam)

Eventuelt sløyfe Gloria i fastetida. Gudstenesteboka opnar for at ein kan syngje Gloria i fastetida. I den lilla serien er det ikkje lagt opp til at ein nyttar Gloria. Der ein ønskjer å nytte Gloria i fastetida, sjå musikken som føreligg til Gloria i dei tre allmenne hovudseriane.

Sanctus/Heilag: som i høyringsforslaget (musikk frå fastetidsserien 1977) Agnus Dei/Du, Guds Lam: som i høyringsforslaget (musikk av Henrik Ødegaard)

7. Kyrkjemøtet vedtek følgjande ledd som kan syngjast, og som såleis vil vere å finne i den liturgiske musikken for hovudgudstenesta. Nummerering og overskrift viser til ledda i «Ordning for hovudgudstenesta», i «Gudsteneste for Den norske kyrkja»:

3 Inngangsort

Det er fire inngangsort ein kan bruke, jamfør gudstenesteboka. Det bør føreligge notemateriale til alle desse fire, slik at det kan vere høve til å messe inngangsorta.

Døme på notemateriale finst i Norsk kantoribok og permen «Liturgisk musikk for Den norske kyrkja» (2011).

6 Kyrielitani

I «Ordning for hovudgudstenesta» står å lese i rubrikken: *Kyrie kan utvidast til eit kyrielitani. Her i samlingsdelen uttrykkjer det naudrop frå skaparverket og menneske i naud, og kan òg ha karakter av lovprising og tilbeding.*

«Fredslitaniet» i Norsk salmebok 2013 nr. 981 inngår her.

8 Dagens bønn

Dagens bønn vart vedteke av Kyrkjemøtet i 2014, og var med i siste sending med supplerande ark til «Gudsteneste for Den norske kyrkja», som vart sendt til kyrkjelydane.

12 Evangelium

Halleluja/ Salme

I rubrikken les vi mellom anna Evangelielesninga blir innleidd og avslutta med eit hallelujaomkvede eller ein kort salme (...). Rubrikken seier noko om korleis ein kan nytte ein salme i dette leddet. I gudstenesteboka les vi, i rettleiinga til denne delen av ordninga: «Salmen eller korsongen bør byggja bru til preika.» Her er det naudsynt med tilsvarande vegleiing i korleis Halleluja-ropet på same måte kan byggje ei slik bru. Til dømes kan ein velje ut eitt vers frå evangelieteksten, og syngje dette mellom omkveda. Det er naturleg å vidareføre dei sju ulike Halleluja-omkveda som allereie finst i Norsk salmebok 2013, på nr. 977.1- 977.7. I fire av desse har ein høve til å syngje evangelievers mellom omkveda. Resitasjonsformelen til desse fire ligg i koralbok bind tre. Utforminga av resitasjonane til Halleluja i Koralbok bind tre sprengjer den ramma Halleluja-leddet har ei vanleg hovudgudsteneste. I koralboka er det mange vers, medan normen for Halleluja i samband med evangelielesninga bør vere eitt eller få vers.

I fastetida kan ein velje å syngje eit anna omkved enn Halleluja, eller ein salme. Ein kan nytte ein bibelsk salme, i denne samanhengen òg kalla Tractus, eit omkved som vert nytta som alternativ til Halleluja i fastetida. Gode døme på slike omkved finst i Norsk salmebok 2013:

N 744 Guds rike er fylt av rettferd og fred/ The kingdom of God (...) N 917 Hos deg er livsens kjelde/ Hos deg er livets kilde
N 922 Hos deg er livsens kjelde/ Hos deg er livets kilde N 926 Herre, lat meg kjenna dine vegar/ Herre, la meg kjenne dine veier N 927 Herre, til deg tek eg mi tilflukt/ Herre, til deg tar jeg min tilflukt N 928 Herre, eg ropar til deg, du min Frelsar/ Herre, jeg roper til deg(...) N 932 Frå djupet ropar eg til deg/ Av det dype kaller jeg på deg N 939 Sjå, Guds Lam/ Se, Guds Lam

Også her er det naudsynt med vegleiingsmateriale som gir gode døme på korleis ein kan velje ute vers frå evangelieteksten, og passe han til, slik at teksten og musikken høver saman.

14 Truvedkjenninga

I rubrikken les vi Truvedkjenninga blir sunge eller sagt fram. Den apostoliske truvedkjenninga i Norsk salmebok 2013 nr. 978 og den nikenske truvedkjenninga i nr. 979 høyrer med her.

17 Forbøn for kyrkja og verda

Her finn vi ei samling bønesvar, både korte og lengre. Det er tenkt stor grad av fleksibilitet inn i dette leddet, ved at ein kan velje eit av desse, eller annan musikk. Når det er fleire bøneavsnitt med i forbøna er det ofte korte bønesvar som eignar seg best. Vegleiinga vil seie noko om korleis ein kan velje musikk til dette leddet. Her bør òg vere rom for talt kyrkjelydssvar. Til dømes kan medliturgen seie «Gud, vi ber», og kyrkjelyden svarar «Herre, høyr vår bøn».

- Høyr vår bøn/ Hør vår bønn, av Magnus Beite
- Høyr vår bøn/ Hør vår bønn, av Jo Asgeir Lie/ Audun Flaen
- Bønesvar frå Egil Hovland, «Familiemesse»
- Høyr vår bøn/ Hør vår bønn, Iver Kleive
- Gud, høyr vår bøn/ Gud, hør vår bønn, Trond H.F. Kverno
- Herre, høyr vår bøn/ Herre, hør vår bønn, av Trond H.F. Kverno
- Herre, høyr vår bøn/ Herre, hør vår bønn, av Trond H.F. Kverno (som allereie er ein del av hovudserien Allmenn 3)
- Din vilje skje, av Patrick Matsikenyiri
- Høyr vår bøn/Hør vår bønn, av Odd Johan Overøye
- Herre, vår Gud, høyr oss når vi ber/ Herre, vår Gud, hør oss når vi ber, av Johan Varen Ugland
- Gud, skap i oss tro, håp og handling, av Solveig Hildre Spilling/ Hans Olav Baden

20 Takkseiing og bøn

Helsing PREFASJONSDIALOG Her nyttar ein prefasjonsdialogen frå Allmenn serie 1977. Det finst òg eit alternativ til denne, i hovudserien Allmenn 3.

Innleiande lovprising PREFASJON

Prefasjonane frå gudstenesteboka 1992 vert vidareførte, då med dei nye tekstane. I rubrikken kan ein lese: Lovprisinga under innleiinga er anten knytt til kyrkjeåret (sjå side 2.67-2.70 i Gudstenesteboka 2011), eller tilpassa den enkelte nattverdsbøna (sjå side 2.71-2.78). Fire ulike tonar tener som gode døme på musikalsk utforming knytt til dei nye tekstane:

- høgtideleg form, «Solemnis», her knytt til påskedagsteksten
- enkel form, her knytt til prefasjon for Advent
- prefasjon for Allehelgen
- prefasjon til nattverdsbøn B

Nattverdsbøn med Innstiftingsorda VERBA

Det føreligg notesette versjonar av alle nattverdsbønene i permene «Liturgisk musikk for Den norske kyrkja» (2011) Dette vert supplert med materiale frå Norsk kantoribok III B, eller med ei tilvisning til denne publikasjonen. I tillegg finst eit musikalsk alternativ i hovudserien Allmenn 3.

I rubrikken til dette leddet står å lese: Etter innstiftingsorda kan liturgen og kyrkjelyden seia: L Mysteriet i trua er stort. A Kristus døydde. Kristus stod opp. Kristus skal koma att.

Denne setninga kan leggjast til: A Han vere ære for kjærleiken som er sterkare enn døden.

Til dette leddet føreligg musikk av Egil Hovland.

Fadervår

I rubrikken les vi at Fadervår lesast eller syngjast. Fadervår i Norsk salmebok 2013 nr. 984 og 985 høyrer med her.

22 Avslutning av måltidet

Dei fire alternativa frå gudstenesteboka 1992 vert vidareførte, med tekstane frå «Ordning for hovudgudstenesta».

24 Velsigning

Lovprising BENEDICAMUS («Lat oss prisa Herren»)

Musikken frå «Gudstenestebok for Den norske kyrkja» (1992) vert vidareført. I tillegg kan ein nytte Benedicamus frå «Tu solus Dominus» (av Trond Kverno) eller Benedicamus som finst på nr. 949 i Norsk salmebok, 1985 (NoS)

Helsing SALUTATIO («Herren vere med dykk (...))»)

Musikken frå «Gudstenestebok for Den norske kyrkja» (1992) vert vidareført.

Velsigning

Musikken frå «Gudstenestebok for Den norske kyrkja» (1992) vert vidareført».

Amen

Her treng vi fleire variantar til Amen enn det vi har i dag, som mellom anna svarer til noverande tone på velsigninga, samt til dei to andre føreslegne tonane. I tillegg til noverande «Amen» frå «Gudstenestebok for Den norske kyrkja (1992), er desse med: -«Amen» av Per Steenberg -«Amen» frå «Lat oss prisa Herren!» på nr. 949 i NoS, av Henrik Ødegaard

Vedteke mot 2 røyster

108 røysteføre.

KM 05/17 Revisjon av dåpsliturgi

Saksdokument:

KM 05/17	Revisjon av dåpsliturgi
KM 05.1/17	Revidert dåpsliturgi (nynorsk)
KM 05.2/17	Høringssammendrag til Revisjon av dåpsliturgi
KM 05.3/17	Revisjon av dåpsliturgi – første innstilling
KM 05.4/17	Revisjon av dåpsliturgi – andre innstilling

Første innstilling fra komité A

Sammendrag av saksorienteringen

Dåpsliturgien er en viktig liturgi i vår kirke. Det henger sammen med den betydning som dåpens sakrament har i en evangelisk-luthersk kirke, slik det fremgår av innledningsordene i det nye forslaget: «I dåpen tar Gud imot oss og forener oss med den korsfestede og oppstandne Jesus Kristus». Dåpsliturgien er også en liturgi som svært mange mennesker møter når dåp finner sted i våre menigheter. Det er en sentral målsetning for Den norske kirke å motivere til dåp, særlig at kirkens medlemmer døver barna sine og lar dem delta i kirkens trosopplæring.

På Kirkemøtet 2010 og 2011 ble den dåpsliturgien som gjelder i dag behandlet og enstemmig vedtatt. Allerede da ble det fremhevet at en skulle komme tilbake til gudstjenestereformen etter en periode på 3-6 år for å gjennomgå kritisk og foreta eventuelle justeringer og endringer i liturgiene (KM sak 4/10, vedtakspunkt 4.)

Da Kirkerådet i 2013 drøftet «Status for gudstjenestereformen», kom det tydelig fram at mange hadde innvendinger mot dåpsliturgien og ønsket endringer i denne:

Det som særlig påpekes, er at dåpsliturgien er for tung, for gjentakende, for ordrik og for lang. Noen har også strukturelle innvendinger. Dette gjelder særlig tredelingen av liturgien og plasseringen av noen elementer, særlig at faddertiltalen kommer i tredje del, altså *etter* selve dåpshandlingen. Noen kritiserer fremdeles liturgien ut fra de samme teologiske innvendinger som fremkom i forarbeidene og i høringen, men uten at de oppnådde tilslutning. (KR 32/13)

Et forslag til revidert dåpsliturgi ble derfor utarbeidet og sendt på høring, slik Regler for saksbehandling i liturgisaker foreskriver. Etter høringen behandlet Nemnd for gudstjenesteliv (NFG) saken i mars 2016 og Kirkerådet i juni 2016.

Sammenliknet med gjeldende dåpsliturgi fra 2011 er *strukturen* i det nye forslaget endret ved at tiltalen til fadderne er flyttet fram foran forsakelse og troen og ved at lesningen av Matt 28 (dåpsbefalingen) er stilt foran lesningen av Mark 10 (Jesus og barna). Takkebønnen for barnet/dåpskandidaten er nå blitt obligatorisk, mens lesningen av Joh 3,16 er blitt et «kanledd».

Flere *formuleringer* er justert, bl.a. er tilsigelsen rett etter dåpen endret fra «gjort deg til sitt barn» til «født deg på ny», slik det har vært i lutherske dåpsliturgier før 1920. Men ved presentasjonen av den dømte for menigheten rett etter dåpen, sies følgende ord: «Dette er *NN*, Guds barn, døpt inn i vår menighet og Kristi verdensvide kirke.»

Til slutt i dåpshandlingen er det innført en takkebønn for dåpen med en forbønn for de døpte og deres foreldre og faddere. Liturgien er også blitt noe kortere.

Bispemøtet behandlet saken i september (BM 21/16). I sin uttalelse fremhever biskopene at dåpsliturgien både uttrykker grunnleggende elementer i vår kristne tro og representerer en bred kontaktflate og et folkekirkelig møtepunkt. De viser til at dåpsliturgien har vært grundig utredet, men ber om en endring i liturgien for å kommunisere luthersk dåpsteologi på en bedre måte:

De foreslåtte formuleringer fra Kirkerådet i bønnen før dåpen (pkt 6) kommuniserer luthersk dåpsteologi på en utilstrekkelig måte. De underkommuniserer at synd og død er blivende realiteter i den døptes liv. Bispemøtet ber derfor om at dette blir gjort om, slik at det i stedet for to alternativer bønner, bare blir én bønn, formulert slik:

*Barmhjertige Gud, takk for at dåpens vann ved ditt ord er en nådens kilde, der du tilgir oss vår synd, frelser oss fra dødens makt og gir oss løfte om det evige liv.
Send din ånd så NN som døpes reises opp til det nye livet med Jesus Kristus vår Herre.*

Da Kirkerådet behandlet saken i oktober 2016 ble denne endringen fra Bispemøtet tatt til følge. Av hensyn til at denne bønnen bes kun én gang også når det er flere som blir døpt, ble anvisningen justert slik: «Send din Ånd så hun/han/de som døpes...».

Revisjonen av Ordning for dåp i hovedgudstjenesten vil også gjelde for *Ordning for dåp i egen gudstjeneste* fra 2011 i de leddene som faller sammen med Ordning for dåp i hovedgudstjenesten (ledd 5 – 6 og 11 -16).

Komiteens merknader

Komiteén takker for det solide forarbeid som har vært nedlagt i denne prosessen, da dåpsliturgien er et helt sentralt element i luthersk kirkeliv. Dåpen representerer en bred kontaktflate mellom kirken og folket. Den er ett av vår kirkes sakramenter og uttrykker grunnleggende elementer i vår kristne tro.

Forslaget til revidert dåpsliturgi har vært sendt på høring til i alt 102 høringsinstanser. Menigheter fra alle bispedømmer er blitt godt representert i denne prosessen. I høringen om revidert dåpsliturgi gav mange høringsinstanser uttrykk for at høringsforslaget svarte godt til kritikken som har vært rettet mot dåpsliturgien fra 2011. Liturgien har mer flyt, regien er strammere, gjentakelsene er færre og bønnespråket er bedre. Komiteén legger i hovedsak den tidligere saksorienteringen til grunn og understreker at det har vært en grundig og lang prosess. Komiteen har derfor generelt vært restriktiv med å foreslå endringer.

Komiteén vil i det følgende ta for seg de elementer som har vært diskutert og bemerke:

1. Komiteén drøftet mottakelseshilsenen «I Faderens og Sønnens og Den hellige ånds navn.» Komiteén drøftet hvorvidt det skal være anledning til å bruke den utvidede treenighetshilsen med «vår skaper, frigjører og livgiver» som tillegg til treenighetshilsenen. Dåpen i treenighetens navn er et godt og felleskirkelig liturgisk språk. Et lite flertall ønsker den utvidede hilsen inn som en kan- mulighet, men ønsker ikke å gi anledning til dette under selve overøsing.

2. Komitéen drøftet lesningen fra Joh 3,16 og er delt i spørsmålet om hvorvidt denne skal tas ut, være et fast ledd, eller et kan-ledd. Komitéen har så langt ikke konkludert. En avstemming viser 6 stemmer for å ta skriftstedet ut, 9 stemmer for å ha det som et kan-ledd, som det er i forslaget, og 6 stemmer for et skal -ledd. Som høringsinstansene har bemerket, oppfattes denne teksten på ulikt vis. Ordene om fortapelse kan skape misforståelser om hvorvidt udøpte barn går forapt, noe som ikke er kirkens lære. Fortapelsens mulighet følges ikke opp videre i liturgien. Denne teksten har heller ikke særlig lang tradisjon i dåpsliturgien i vår kirke, men kom inn i 1981. Teksten bærer i seg en negasjon med «ikke skal gå forapt» og kan derfor oppleves krevende som liturgisk ledd. Samtidig er teksten en av de få bibeltekster som fremdeles er allment kjent, som «Den lille Bibel», som mange kan kjenne igjen. Bibelverset bærer en håps- og evighetsdimensjon og setter dåpen inn i en frelseshistorisk sammenheng. Ved å ha teksten som en kan-mulighet, gir dette presten mulighet til å benytte den i et pastoralt anliggende.
3. Komitéen drøftet hvorvidt Markus 10 (Jesus og barna) og de alternative tekstene skal beholdes i innledningsdelen slik det er i den gjeldende 2011- liturgien, eller flyttes tilbake til tidligere plassering, jfr. høringsforslaget. Dagens liturgi fra 2011 har Markus 10 som lesning etter en forholdsvis innholdstung innledning. I høringsforslaget er innledningen kortere.

Mark 10 kan oppfattes som en dåpstekst, eller som en åpen invitasjon fra Jesus til barna. Komitéen har brukt mye tid på å diskutere dette, og flertallet ønsker å ha den i innledningsdelen. Ved en avstemming stemte 12 for dette, mens 7 ønsker å følge høringsforslaget. Ønsket om å ha Markusteksten i innledningen, er begrunnet ved at den styrker mottakelsen med en tydelig evangelietekst og gir en god sammenheng mellom innbæringen, innledningsordene, ev. ved den følgende lesning av Joh 3,16, fulgt av Mark 10 og takkebønnen for barna.

Mindretallet, som ønsker Markusteksten der høringsforslaget plasserer den, etter Matteus 28, legger vekt på at den da vil fremstå tydeligere som en dåpstekst, og at innledningsdelen ikke vil veksle mellom skapelses- og frelsesaspektet.

Komitéen vil peke på muligheten av å innlede Mark 10 med følgende ord: «Hør hvor vennlig Jesus tar imot barna og åpner Guds rike for dem». Slik liturgien er nå, gjentas 'La oss høre' seks ganger. En endring av dette svarer på ønsket fra høringsinstansene om færre liturgiske gjentakelser.

Dersom Markusteksten flyttes, må de ulike ingressene i de alternative tekstene tilpasses den nye plasseringen. Titusteksten og Rom. 6 kan begge innledes med ordene: «Hør hva apostelen Paulus sier om dåpen.» I Rom. 6 kan åpningsordet 'Eller' med fordel tas ut.

Innledningsordene bør da også endres, så det ikke blir repetisjon av ordene 'tar imot oss'. Komitéen foreslår følgende endring i 2. setning i innledningen: «I dåpen forenes vi med den korsfestede og oppstandne Jesus Kristus.»

4. Takkebønnen for barna er som følger i forslaget: «Evige Gud, du som gir liv til alt som lever og har skapt oss i ditt bilde: Vi takker deg for NN/NN. Hun/Han/De er

dyrebar(e) i dine øyne. Omslutt *henne/ham/dem* med din kjærlighet og gi *henne/ham/dem* et hjem i din kirke. Amen.

Komitéen anbefaler at samme formulering benyttes i takkebønnen, uavhengig av alder. Komitéen anser det ikke nødvendig å ha egen formulering ved dåp av større barn eller voksne. Ved å ta bort ordene 'som i dag skal bli døpt' i det nåværende alternative forslag for dåp av større barn og voksne, blir bønnene identiske.

5. Dersom dåpsbefalingen i Matt 28 blir stående som eneste lesning under punkt 3, får den en tydeligere karakter som fundamentalord for dåpen der den allerede er plassert, etter salmen og før fadderansvaret og trosbekjennelsen. Komitéen anbefaler at overskriften endres til *Dåpsbefalingen*. Ordet 'befaling' benyttes også i innledningen til skriflesningen. Rubrikken under justeres til at det blir én tekstlesning.
6. Etter korstegningen ønsker komitéen å få tilbake det tidligere: «Jeg tegner deg med det hellige korsets tegn til vitnesbyrd om at du skal tilhøre den korsfestede og oppstandne Jesus Kristus og tro på ham». Språklig glir dette bedre, og komitéen mener at dette er den beste løsning for å ivareta sammenhengen mellom dåp og tro.
7. Komitéen støtter forslaget til at presentasjonen av barna beholdes som et skal-ledd. Det er valgfritt om man venter eller løfter barnet mot menigheten. Ordene: «Guds barn, døpt inn i vår menighet og Kristi verdensvide kirke» er gode velkomstord for den dømte og har samtidig en teologisk og økumenisk tyngde.
8. Komitéen diskuterte hvorvidt lystenning bør beholdes som et kan-ledd. Et mindretall i komitéen ønsker at dette punktet blir et skal-ledd. Flertallet i komitéen anbefaler at lystenning beholdes som et kan-ledd. Dette og øvrige kan-ledd overlates til det pastorale skjønn og utføres etter hva som er mest hensiktsmessig lokalt.

Ved rubrikkene til lystenningen mener komitéen det er tilstrekkelig å anbefale at lysene settes i en lysholder. Siste del av setningen, at lysene skal brenne til gudstjenesten er ferdig, utelates.

9. Til punkt 7. Bønn og lovprisning, anbefaler komitéen å stryke 'i medgang og motgang' i bønn A. Ved bønn C anbefaler komitéen å ta ut rubrikanvisningen. Alle bønnene passer like godt til alle aldersgrupper.

Forslag til vedtak

1. Ordning for dåp i hovedgudstjenesten i begge målformer godkjennes med følgende endringer og erstatter ordningen for dåp i hovedgudstjenesten fra 2011.
2. Under pkt 1. Mottakelse til dåp er det anledning til å bruke den utvidede treenighetshilsen med «vår skaper, frigjører og livgiver» som tillegg til treenighetshilsenen i «Faderens og Sønnens og Den hellige ånds navn».
3. Mark 10 om Jesus og barna beholdes i innledningsdelen, slik det er i den gjeldende 2011 – liturgien.
4. Mark. 10 innledes med følgende ord: *Hør* hvor vennlig...
5. Tilsvarende innledning (hør) brukes i de øvrige lesetekster.
6. Det brukes samme formulering i takkebønnen uavhengig av alder.

7. Pkt. 3 Skriftlesning endres til *Dåpsbefalingen*.
8. Etter korstegningen sies: «Jeg tegner deg med det hellige korsets tegn til vitnesbyrd om at du skal tilhøre den korsfestede og oppstandne Jesus Kristus og tro på ham».
9. Rubrikken til lystenningen endres til: «Lysene settes i en lysholder».
10. I pkt 7 – bønn A strykes «i medgang og motgang».
11. I pkt 7 – bønn C tas rubrikkanvisningen bort.
12. Det fremlagte forslag gjelder også for Ordning for dåp i egen gudstjeneste fra 2011 og erstatter denne i leddene 5-6 og 11-16.
13. Ordningene tas i bruk i menighetene senest innen 1. september 2017.

Plenumsbehandling 1

Dirigent: Lill Tone Grahl-Jacobsen
Saksordfører: Kristine Sandmæl

Disse hadde ordet:

Kristine Sandmæl, Dag Landmark, Bård Mæland, Harald Hegstad, Ingeborg Midttømme, Nora Antonsen, Olav Brennsæter, Linn Strømme Hummelvoll, Anne Lise Ådnøy, Jostein Ådna, Inger Helene Thingvold Nordeide, Marit Sofie Teistedal Vikre, Hege Bjerkestrand Midthun, Kai Krogh, Anne Dalheim, Odd Einar Dørum, Finn Ragnvald Huseby, Atle Sommerfeldt.

Endringsforslag

Dag Landmark:

s. 7 Bønn og lovprisning: Stryk siste setning «Gud, hør vår bønn»

Dag Landmark:

s. 3 Mottakelse til dåp, første setning: stryk «i dag». Tekst blir da: «Med takk og glede bringer vi dette barnet (...)»

Dag Landmark:

s. 7 Bønn og lovprisning. Stryk «i dag» i fjerde linje i alle tre bønnealternativene.

Bård Mæland:

Formuleringen «Hun/Han/De er dyrebare i dine øyne.» tas ut av takkebønnen og flyttes frem til innledningsordene. I så fall erstattes «...i dine øyne» med «... i Guds øyne»

Dag Landmark:

s. 5 Fadderansvaret. Alternativ tekst til andre avsnitt:

Sammen med NN menighet og hele vår kirke får dere del i et hellig ansvar: å hjelpe henne/ham/dem til å leve og vokse i den kristne tro. Dere skal vise omsorg for henne/ham/dem, lære henne/ham/dem selv å be og til å bruke Guds ord og den hellige nattverd.

Harald Hegstad:

Punkt 3 strykes. Markus 10 beholdes som i Kirkerådets forslag.

Ingeborg Midttømme:

Rubrikken til Joh 3,16 endres slik: Følgende skriftord leses.

Nora Antonsen:

Utførelsesbeskrivelsen før Johannes 3,16 strykes (Joh 3,16 leses dermed alltid)

Olav Brennsæter:

Nytt punkt: I utførelsesbeskrivelsen før «Et lys er tent for NN» strykes «kan det». Denne lyder da: «Etter hver dåp og presentasjon tennes et lys».

Anne Lise Ådnøy:

Bønnen før den avsluttende lovprisning bør være et «kan». Mange ber for de(n) døpte i gudstjenestens forbønn, og holder på den måten dåpen tettere sammen med resten av gudstjenesten.

Andre innstilling fra komité A

Sammendrag av saksorienteringen

Dåpsliturgien er en viktig liturgi i vår kirke. Det henger sammen med den betydning som dåpens sakrament har i en evangelisk-luthersk kirke, slik det fremgår av innledningsordene i det nye forslaget: «I dåpen tar Gud imot oss og forener oss med den korsfestede og oppstandne Jesus Kristus». Dåpsliturgien er også en liturgi som svært mange mennesker møter når dåp finner sted i våre menigheter. Det er en sentral målsetning for Den norske kirke å motivere til dåp, særlig at kirkens medlemmer doper barna sine og lar dem delta i kirkens trosopplæring.

På Kirkemøtet 2010 og 2011 ble den dåpsliturgien som gjelder i dag behandlet og enstemmig vedtatt. Allerede da ble det fremhevet at en skulle komme tilbake til gudstjenestereformen etter en periode på 3-6 år for å gjennomgå kritisk og foreta eventuelle justeringer og endringer i liturgiene (KM sak 4/10, vedtakspunkt 4.)

Da Kirkerådet i 2013 drøftet «Status for gudstjenestereformen», kom det tydelig fram at mange hadde innvendinger mot dåpsliturgien og ønsket endringer i denne:

Det som særlig påpekes, er at dåpsliturgien er for tung, for gjentakende, for ordrik og for lang. Noen har også strukturelle innvendinger. Dette gjelder særlig tredelingen av liturgien og plasseringen av noen elementer, særlig at faddertiltalen kommer i tredje del, altså *etter* selve dåpshandlingen. Noen kritiserer fremdeles liturgien ut fra de samme teologiske innvendinger som fremkom i forarbeidene og i høringen, men uten at de oppnådde tilslutning. (KR 32/13)

Et forslag til revidert dåpsliturgi ble derfor utarbeidet og sendt på høring, slik Regler for saksbehandling i liturgisaker foreskriver. Etter høringen behandlet Nemnd for gudstjenesteliv (NFG) saken i mars 2016 og Kirkerådet i juni 2016.

Sammenliknet med gjeldende dåpsliturgi fra 2011 er *strukturen* i det nye forslaget endret ved at tiltalen til fadderne er flyttet fram foran forsakelse og troen og ved at lesningen av Matt 28 (dåpsbefalingen) er stilt foran lesningen av Mark 10 (Jesus og barna). Takkebønnen for

barnet/dåpskandidaten er nå blitt obligatorisk, mens lesningen av Joh 3,16 er blitt et «kanledd».

Flere *formuleringer* er justert, bl.a. er tilsigelsen rett etter dåpen endret fra «gjort deg til sitt barn» til «født deg på ny», slik det har vært i lutherske dåpsliturgier før 1920. Men ved presentasjonen av den dømte for menigheten rett etter dåpen, sies følgende ord: «Dette er *NN*, Guds barn, døpt inn i vår menighet og Kristi verdensvide kirke.»

Til slutt i dåpshandlingen er det innført en takkebønn for dåpen med en forbønn for de dømte og deres foreldre og faddere. Liturgien er også blitt noe kortere.

Bispemøtet behandlet saken i september (BM 21/16). I sin uttalelse fremhever biskopene at dåpsliturgien både uttrykker grunnleggende elementer i vår kristne tro og representerer en bred kontaktflate og et folkekirkelig møtepunkt. De viser til at dåpsliturgien har vært grundig utredet, men ber om en endring i liturgien for å kommunisere luthersk dåpsteologi på en bedre måte:

De foreslåtte formuleringer fra Kirkerådet i bønnen før dåpen (pkt 6) kommuniserer luthersk dåpsteologi på en utilstrekkelig måte. De underkommuniserer at synd og død er blivende realiteter i den dømtes liv. Bispemøtet ber derfor om at dette blir gjort om, slik at det i stedet for to alternativer bønnen, bare blir én bønn, formulert slik:

Barmhjertige Gud, takk for at dåpens vann ved ditt ord er en nådens kilde, der du tilgir oss vår synd, frelser oss fra dødens makt og gir oss løfte om det evige liv. Send din ånd så NN som døpes reises opp til det nye livet med Jesus Kristus vår Herre.

Da Kirkerådet behandlet saken i oktober 2016 ble denne endringen fra Bispemøtet tatt til følge. Av hensyn til at denne bønnen bes kun én gang også når det er flere som blir døpt, ble anvisningen justert slik: «Send din Ånd så hun/han/de som døpes...».

Revisjonen av Ordning for dåp i hovedgudstjenesten vil også gjelde for *Ordning for dåp i egen gudstjeneste* fra 2011 i de leddene som faller sammen med Ordning for dåp i hovedgudstjenesten (ledd 5 – 6 og 11 -16).

Komiteens merknader

Komiteen takker for det solide forarbeid som har vært nedlagt i denne prosessen, da dåpsliturgien er et helt sentralt element i luthersk kirkeliv. Dåpen representerer en bred kontaktflate mellom kirken og folket. Den er ett av vår kirkes sakramenter og uttrykker grunnleggende elementer i vår kristne tro.

Forslaget til revidert dåpsliturgi har vært sendt på høring til i alt 102 høringsinstanser. Menigheter fra alle bispedømmer er blitt godt representert i denne prosessen. I høringen om revidert dåpsliturgi gav mange høringsinstanser uttrykk for at høringsforslaget svarte godt til kritikken som har vært rettet mot dåpsliturgien fra 2011. Liturgien har mer flyt, regien er strammere, gjentakelsene er færre og bønnespråket er bedre. Komiteen legger i hovedsak den tidligere saksorienteringen til grunn og understreker at det har vært en grundig og lang prosess. Komiteen har derfor generelt vært restriktiv med å foreslå endringer.

I noen spørsmål er komitéen delt. Det føres derfor opp to mindretallsforslag. Flertallets syn kommer til syne i det fremlagte Forslag til vedtak.

Komitéeen vil i det følgende ta for seg de elementer som har vært diskutert og bemerke:

1. Komitéen drøftet mottakelseshilsenen «I Faderens og Sønnens og Den hellige ånds navn.» Komitéen drøftet hvorvidt det skal være anledning til å bruke den utvidede treenighetshilsen med «vår skaper, frigjører og livgiver» som tillegg til treenighetshilsenen. Dåpen i treenighetens navn er et godt og felleskirkelig liturgisk språk. Et knapt flertall ønsker den utvidede hilsen inn som en kan- mulighet, men ønsker ikke å gi anledning til dette under selve overøsingene.
2. Komitéen drøftet lesningen fra Joh 3,16 og er delt i spørsmålet om hvorvidt denne skal tas ut, være et fast ledd, eller et kan-ledd. Komitéen har hatt en avstemming, som viser 12 stemmer for å ha det som et kan-ledd, slik som i forslaget fra KR, og 8 stemmer for et skal-ledd. Som høringsinstansene har bemerket, oppfattes denne teksten på ulikt vis. Ordene om fortapelse kan skape misforståelser om hvorvidt udøpte barn går bort, noe som ikke er kirkens lære. Fortapelsens mulighet følges ikke opp videre i liturgien. Denne teksten har heller ikke særlig lang tradisjon i dåpsliturgien i vår kirke, men kom inn i 1981. Teksten bærer i seg en negasjon med «ikke skal gå bort» og kan derfor oppleves krevende som liturgisk ledd. Samtidig er teksten en av de få bibeltekster som fremdeles er allment kjent, som «Den lille Bibel», som mange kan kjenne igjen. Bibelverset bærer en håps- og evighetsdimensjon og setter dåpen inn i en frelseshistorisk sammenheng.
3. Komitéen drøftet hvorvidt Markus 10 (Jesus og barna) og de alternative tekstene skal beholdes i innledningsdelen slik det er i den gjeldende 2011- liturgien, eller flyttes tilbake til tidligere plassering, jfr. høringsforslaget. Dagens liturgi fra 2011 har Markus 10 som lesning etter en forholdsvis innholdstung innledning. I høringsforslaget er innledningen kortere.

Mark 10 kan oppfattes som en dåpstekst, eller kun som en åpen invitasjon fra Jesus til barna. Komitéen har brukt mye tid på å diskutere dette, og flertallet ønsker å ha denne teksten som en dåpstekst i innledningsdelen. Ved avstemming ønsker 12 personer å lese teksten i innledningsdelen, og 6 stemmer for å lese den etter dåpsbefalingen. Ønsket om å ha Markusteksten i innledningen, er begrunnet ved at den styrker mottakelsen med en tydelig evangelietekst og gir en god sammenheng mellom innbæringen, innledningsordene, ev. ved den følgende lesning av Joh 3,16 og takkebønnen for barna.

Mindretallet, som ønsker Markusteksten der høringsforslaget plasserer den, etter Matteus 28, legger vekt på at den da vil fremstå tydeligere som en dåpstekst, og at innledningsdelen ikke vil veksle mellom skapelses- og frelsesaspektet.

Komitéeen vil peke på muligheten av å innlede Mark 10 med følgende ord: «Hør hvor vennlig Jesus tar imot barna og åpner Guds rike for dem». Slik liturgien er nå, gjentas 'La oss...' seks ganger. En endring av dette svarer på ønsket fra høringsinstansene om færre liturgiske gjentakelser.

Dersom Markusteksten flyttes, må de ulike ingressene i de alternative tekstene tilpasses den nye plasseringen. Titusteksten og Rom. 6 kan begge innledes med ordene: «Hør hva apostelen Paulus sier om dåpen.» I Rom. 6 kan åpningsordet 'Eller' med fordel tas ut.

Innledningsordene bør da også endres, så det ikke blir repetisjon av ordene 'tar imot oss'. Komitéen foreslår følgende endring¹ i 2. setning i innledningen: «I dåpen forenes vi med den korsfestede og oppstandne Jesus Kristus.»

4. Takkebønnen for barna er som følger i forslaget: «Evide Gud, du som gir liv til alt som lever og har skapt oss i ditt bilde: Vi takker deg for NN/NN. Hun/Han/De er dyrebar(e) i dine øyne. Omslutt henne/ham/dem med din kjærlighet og gi henne/ham/dem et hjem i din kirke. Amen.

Komitéen anbefaler at samme formulering benyttes i takkebønnen, uavhengig av alder. Komitéen anser det ikke nødvendig å ha egen formulering ved dåp av større barn eller voksne. Ved å ta bort ordene 'som i dag skal bli døpt' i det nåværende alternative forslag for dåp av større barn og voksne, blir bønnene identiske.

5. Dersom dåpsbefalingen i Matt 28 blir stående som eneste lesning under punkt 3, får den en tydeligere karakter som fundamentalord for dåpen der den allerede er plassert, etter salmen og før fadderansvaret og trosbekjennelsen. Komitéen anbefaler at overskriften endres til *Dåpsbefalingen*. Ordet 'befaling' benyttes også i innledningen til skriflesningen. Rubrikken under justeres til at det blir én tekstlesning.
6. Etter korstegningen ønsker komitéen å få tilbake det tidligere: «Jeg tegner deg med det hellige korsets tegn til vitnesbyrd om at du skal tilhøre den korsfestede og oppstandne Jesus Kristus og tro på ham». Språklig glir dette bedre, og komitéen mener at dette er den beste løsning for å ivareta sammenhengen mellom dåp og tro.
7. Komitéen støtter forslaget til at presentasjonen av barna beholdes som et skal-ledd. Det er valgfritt om man vender eller løfter barnet mot menigheten. Ordene: «Guds barn, døpt inn i vår menighet og Kristi verdensvide kirke» er gode velkomstord for den dømte og har samtidig en teologisk og økumenisk tyngde.
8. Komitéen diskuterte hvorvidt lystenning bør endres til et obligatorisk ledd. Et flertall på 18 anbefaler at dette beholdes som et kan-ledd, mens et mindretall på 2 ønsker det som et skal-ledd.

Ved rubrikkene til lystenningen mener komitéen det er tilstrekkelig å anbefale at lysene settes i en lysholder. Siste del av setningen, at lysene skal brenne til gudstjenesten er ferdig, utelates.

9. Til punkt 7. Bønn og lovprisning, anbefaler komitéen å stryke 'i medgang og motgang' i bønn A. Ved bønn C anbefaler komitéen å ta ut rubrikanvisningen. Alle bønnene passer like godt til alle aldersgrupper. Det tilføyes en rubrikk til disse

---

¹ Grunnet en inkurie i innstillingsarbeidet skulle det i det skraverete området stå «oppretholder ikke den foreslåtte endring fra første innstilling», i tråd med den innstilte liturgien.

bønnene som åpner for at bønnene (A, B eller C) leses her, eller under menighetens forbønn.

Mindretallsforslag til vedtak

1. Joh 3,16 blir et skal-ledd i Mottakelsesdelen.
2. Lystenningen etter dåpshandlingen blir et skal-ledd.

Forslag til vedtak

1. Ordning for dåp i hovedgudstjenesten i begge målformer godkjennes med følgende endringer og erstatter ordningen for dåp i hovedgudstjenesten fra 2011.
2. Under pkt 1. Mottakelse til dåp er det anledning til å bruke den utvidede treenighetshilsen med «Vår skaper, frigjører og livgiver» som tillegg til treenighetshilsenen i «Faderens og Sønnens og Den hellige ånds navn».
3. Mark 10 om Jesus og barna beholdes i innledningsdelen, slik det er i den gjeldende 2011 – liturgien.
4. Mark. 10 innledes med følgende ord: *Hør* hvor vennlig...
5. Tilsvarende innledning (hør) brukes i de øvrige lesetekster.
6. Det brukes samme formulering i takkebønnen uavhengig av alder.
7. Pkt. 3 Skriftlesning endres til *Dåpsbefalingen*.
8. Etter korstegningen sies: «Jeg tegner deg med det hellige korsets tegn til vitnesbyrd om at du skal tilhøre den korsfestede og oppstandne Jesus Kristus og tro på ham».
9. Rubrikken til lystenningen endres til: «Lysene settes i en lysholder».
10. I pkt 7 – bønn A strykes «i medgang og motgang».
11. I pkt 7 – bønn C tas rubrikanvisningen bort.
12. Bønn(ene) i pkt 7 (A, B eller C) leses her, eller under menighetens forbønn
13. Det fremlagte forslag gjelder også for Ordning for dåp i egen gudstjeneste fra 2011 og erstatter denne i leddene 5-6 og 11-16.
14. Liturgiene tas i bruk i menighetene senest innen 1. september 2017.
15. Kirkemøtet ber om at det igangsettes en prosess med å oversette liturgiene til de samiske språk og til tegnspråk.

Forslag fra komité A

1 Mottakelse til dåp

L | I Faderens og Sønnens og Den hellige ånds navn.

Alternativt kan benyttes:

L | I Faderens og Sønnens og Den hellige ånds navn: Vår skaper, frigjører og

livgiver.

Ved dåp av barn:

L | Med takk og glede bringer vi i dag *dette barnet/disse barna* til Gud i den hellige dåp. I dåpen tar Gud imot oss og forener oss med den korsfestede og oppstandne Jesus Kristus.

Ved dåp av større barn, unge eller voksne:

L | Med takk og glede bringer vi i dag *NN/dere* til Gud i den hellige dåp. I dåpen tar Gud imot oss og forener oss med den korsfestede og oppstandne Jesus Kristus.

Følgende skriftord kan leses:

L | For så høyt har Gud elsket verden at han gav sin Sønn, den enbårne, for at hver den som tror på ham, ikke skal gå fortapt, men ha evig liv. [Joh 3,16](#)

Følgende tekst leses: L | Hør hvor vennlig Jesus tar imot barna og åpner Guds rike for dem:

ML/L | De bar små barn til Jesus for at han skulle røre ved dem, men disiplene viste dem bort. Da Jesus så det, ble han sint og sa til dem: «La de små barna komme til meg, og hindre dem ikke! For Guds rike tilhører slike som dem. Sannelig, jeg sier dere: Den som ikke tar imot Guds rike slik som et lite barn, skal ikke komme inn i det.» Og han tok dem inn til seg, la hendene på dem og velsignet dem. [Mark 10,13–16](#)

Ved dåp av større barn, unge eller voksne kan denne teksten erstattes med

L | Hør hva apostelen Paulus sier om dåpen:

ML/L | Det ble åpenbart hvor god vår Gud og frelser er, og at han elsker menneskene: Han frelste oss, ikke på grunn av våre rettfærdige gjerninger, men fordi han er barmhjertig. Han frelste oss ved badet som gjenföder og fornyer ved Den hellige ånd, som han så rikelig har øst ut over oss ved Jesus Kristus, vår frelser, så vi skulle bli rettfærdige ved hans nåde og bli arvinger til det evige liv, som er vårt håp. [Tit 3,4–7](#)

Eller

L | Jesus sier at vi blir født på ny i dåpen:

ML/L | Det var en mann som het Nikodemus. Han var fariseer og en av jødernes rådsherrer. Han kom til Jesus om natten og sa: «Rabbi, vi vet at du er en lærer som er kommet fra Gud. For ingen kan gjøre de tegnene du gjør, uten at Gud er med ham.» Jesus svarte: «Sannelig, sannelig, jeg sier deg: Den som ikke blir født på ny, kan ikke se Guds rike.» «Hvordan kan en som er gammel, bli født?» sa Nikodemus.

«Kan noen komme inn i mors liv igjen og bli født for andre gang?»
Jesus svarte: «Sannelig, sannelig, jeg sier deg: Den som ikke blir født av vann og Ånd, kan ikke komme inn i Guds rike.» Joh 3,1–5

Eller

L | Hør hva apostelen Paulus sier om dåpen:

ML/L | Vet dere ikke at alle vi som ble døpt til Kristus Jesus, ble døpt til hans død? Vi ble begravet med ham da vi ble døpt med denne dåpen til døden. Og som Kristus ble reist opp fra de døde ved sin Fars herlighet, skal også vi vandre i et nytt liv. Har vi vokst sammen med Kristus i en død som er lik hans, skal vi være ett med ham i en oppstandelse som er lik hans. Vi vet at vårt gamle menneske ble korsfestet med ham, for at den kroppen som er underlagt synden, skulle tilintetgjøres, og vi ikke lenger være slaver under synden. For den som er død, er befridd fra synden. Er vi døde med Kristus, tror vi at vi også skal leve med ham. Rom 6,3 - 8

L: La oss takke og be:

L/ML: Evige Gud, du som gir liv til alt som lever og har skapt oss i ditt bilde: Vi takker deg for NN/NN. Hun/Han/De er dyrebar(e) i dine øyne. Omslutt henne/ham/dem med din kjærlighet og gi henne/ham/dem et hjem i din kirke. Amen.

Her, eller før den avsluttende lovprisningen (1 Pet 1,3), kan presten si noe kortfattet om den aktuelle dåpshandlingen.

2 Dåpssalme

En dåpssalme synges enten her, før 1 Mottakelse til dåp, før 4 Fadderansvaret eller som avslutning på dåpshandlingen. Dåpssalmen kan deles opp og synges på flere av disse stedene i dåpsliturgien. Det kan også fremføres korsang, solosang eller instrumentalmusikk på ett av disse stedene.

3 Dåpsbefalingen

Teksten kan gjerne leses av en i dåpsfølget eller en annen medliturg.

L | La oss høre Jesu ord og befaling om den hellige dåp:

ML/L | Jeg har fått all makt i himmelen og på jorden. Gå derfor og gjør alle folkeslag til disipler: Døp dem til Faderens og Sønnens og Den hellige ånds

navn og lær dem å holde alt det jeg har befalt dere. Og se, jeg er med dere alle dager inntil verdens ende. **Matt 28, 18-20**

4 Fadderansvaret

Ved dåp av barn:

L | Vil foreldre og faddere reise seg.

Dere skal være vitner om at *barnet/barna* er døpt med den kristne dåp. Sammen med vår menighet og hele kirken får dere del i et hellig ansvar: å vise omsorg for *henne/ham/dem*, be for *henne/ham/dem*, lære *henne/ham/dem* selv å be og hjelpe *henne/ham/dem* til å bruke Guds ord og delta i den hellige nattverd, så *hun/han/de* kan leve og vokse i den kristne tro.

Foreldre og faddere blir stående.

Ved dåp av større barn, unge eller voksne:

L | Vil (foreldre og) faddere reise seg.

Dere skal være vitner om at *NN/NN* er døpt med den kristne dåp. Sammen med vår menighet og hele kirken får dere del i et hellig ansvar: å vise omsorg for *henne/ham/dem*, be for *henne/ham/dem* og hjelpe *henne/ham/dem* til å bruke Guds ord og delta i den hellige nattverd, så *hun/han/de* kan leve og vokse i den kristne tro.

Foreldre og faddere blir stående.

5 Forsakelsen og troen

Ved dåp av barn:

L | La oss sammen bekjenne forsakelsen og troen som vi døpes til.

Alle reiser seg.

Ved dåp av større barn, unge eller voksne:

L | Vil du sammen med denne menigheten bekjenne forsakelsen og troen som vi døpes til?

Dåpskandidaten | **Ja.**

Dåpskandidaten kan om nødvendig bekrefte sitt ja, her og ved dåpshandlingen, på andre måter enn med verbalt språk.

De som selv kan svare på spørsmålet, spørres først. Når alle har svart, sier liturgen:

L | La oss sammen bekjenne forsakelsen og troen.

Alle reiser seg.

A | Jeg forsaker djevelen og alle hans gjerninger og alt hans vesen.

Jeg tror på Gud Fader, den allmektige,
himmelens og jordens skaper.

Jeg tror på Jesus Kristus,
Guds enbårne Sønn, vår Herre,
som ble unnfanget ved Den hellige ånd,
født av jomfru Maria,
pint under Pontius Pilatus,
korsfestet, død og begravet,
før ned til dødsriket,
stod opp fra de døde tredje dag,
før opp til himmelen,
sitter ved Guds, den allmektige Faders høyre hånd,
skal derfra komme igjen
for å dømme levende og døde.

Jeg tror på Den hellige ånd,
en hellig, allmenn kirke,
de helliges samfunn,
syndenes forlatelse,
legemets oppstandelse
og det evige liv.

Amen. *Den apostoliske trosbekjennelse*

6 Dåpshandlingen

Vannet helles i døpefonten.

L | Barmhjertige Gud, vi takker deg for at dåpens vann ved ditt ord er en nådens kilde, der du tilgir oss vår synd, frelser oss fra dødens makt og gir oss løfte om det evige liv. Send din Ånd så *hun/han/de* som døpes reises opp til det nye livet med Jesus Kristus, vår Herre.

Mellom hver dåp kan det synges et vers fra en egnet salme.

Dåpsfølget går fram til døpefonten.

Ved dåp av barn:

L | Hva heter barnet?

Den som bærer barnet, sier barnets fornavn.

L | Vil dere at NN skal døpes til Faderens og Sønnens og Den hellige ånds navn og oppdras til et liv i den kristne forsakelse og tro?

Den som bærer barnet, foreldre/foresatte og faddere, svarer:

Ja.

Ved dåp av større barn, unge eller voksne:

L | Hva heter du?

Den som skal døpes, svarer selv ved å si fornavnet sitt. Om nødvendig kan en annen si navnet.

L | NN, vil du bli døpt til Faderens og Sønnens og Den hellige ånds navn og leve i den kristne forsakelse og tro?

Den som skal døpes, svarer:

Ja.

Liturgen ber bønnen før og etter korstegningen med åpen håndflate, vendt mot barnets/dåpskandidatens ansikt.

L | Gud bevare din utgang og din inngang fra nå og til evig tid.

Jeg tegner deg med det hellige korsets tegn ✠ til vitnesbyrd om at du skal tilhøre den korsfestede og oppstandne Jesus Kristus og tro på ham.

L | NN, etter vår Herre Jesu Kristi ord og befaling døper jeg deg til Faderens og Sønnens og Den hellige ånds navn.

Mens dette sies, øser liturgen med hånden rikelig med vann over hodet til den som døpes, tre ganger.

Liturgen legger, gjerne sammen med fadderne, hånden på den døptes hode og sier:

L | Den allmektige Gud har i dåpen gitt deg sin hellige Ånd, født deg på ny og tatt deg inn i sin troende menighet. Gud styrke deg med sin nåde til det evige liv.

Fred være med deg.

Barnet vendes mot menigheten eller løftes opp. Ved dåp av større barn, unge eller voksne kan disse vende seg mot menigheten. Følgende ord sies:

L | Dette er NN (fornavn), Guds barn, døpt inn i vår menighet og Kristi verdensvide kirke.

Etter hver dåp og presentasjon kan det tennes et lys. Liturgen kan si:

L | Et lys er tent for NN.

Lysene settes i en lysholder.

Når alle dåpslysene er tent, sier liturgen:

L | Jesus sier: «Jeg er verdens lys. Den som følger meg, skal ikke vandre i mørket, men ha livets lys.» Joh 8,12

Lystenning kan skje her eller under forbønnen (pkt 17) i gudstjenesten.

7 Bønn og lovprisning

L | La oss takke og be.

Bønnen kan leses her eller under menighetens forbønn.

Enten A

ML/L | Trofaste Gud,
vi takker deg for dåpen,
der du tar imot oss og kaller oss ved navn.
Vi ber for *NN/barna/dem* som er døpt i dag.
Vær med *henne/ham/dem* gjennom livet
og bevar *henne/ham/dem* i dåpens nåde.
Styrk foreldre og faddere i deres oppgave.
Gud, hør vår bønn.

Eller B

ML/L | Trofaste Gud,
vi takker deg for dåpen,
der du tar oss inn i din kirke.
Vi ber for *NN/barna/dem* som er døpt i dag.
Hold din vernende hånd over *henne/ham/dem*,
og gi kjærlighet og visdom til alle som har ansvar for *henne/ham/dem*.
Gud, hør vår bønn.

Eller C

ML/L | Trofaste Gud,
vi takker deg for dåpen
og løftet om at Jesus er med oss alle våre dager.
Vi ber for *NN/dem* som er døpt i dag.
Bevar *henne/ham/dem* i troen på deg,
så *hun/han/de* kan vandre i lyset
og nå det evige mål i ditt rike.
Gud, hør vår bønn.

Fadervår fremsies. Dersom det er nattverd i gudstjenesten, kan Fadervår falle bort her.

L | La oss sammen be den bønningen Jesus har lært oss:

A | Vår Far i himmelen!

La navnet ditt helliges.

La riket ditt komme.

La viljen din skje på jorden slik som i himmelen.

Gi oss i dag vårt daglige brød,

og tilgi oss vår skyld,

slik også vi tilgir våre skyldnere.

Og la oss ikke komme i fristelse,

men frels oss fra det onde.

For riket er ditt

og makten og æren i evighet.

Amen.

Det er også anledning til å benytte Fadervår etter 1977-liturgien eller etter 1920-liturgien.

L | Lovet være Gud, vår Herre Jesu Kristi Far, han som i sin rike miskunn har født oss på ny til et levende håp ved Jesu Kristi oppstandelse fra de døde. 1 Pet 1,3

Dåpsliturgien avsluttes eventuelt med sang, jfr. rubrikk til punkt 2.

Plenumsbehandling 2

Dirigent: Lill Tone Grahl-Jacobsen

Saksordfører: Kristine Sandmæl

Disse hadde ordet:

Kristine Sandmæl, Olav Brennsæter, Tone Louise Stranden, Harald Hegstad, Katja Eidesen, Marie Klakegg Grastveit, Harald Hauge, Vidar L. Haanes, Solveig Fiske, Stein Reinertsen, Gunhild Tomter Alstad, Heidi Nordkvelde, Gro Bergrabb, Olav Myklebust, Ole Kristian Bonden, Geir Ivar Bjerkestrand, Rikke Elisabeth Grevstad Kopperstad, Sondre Karstad, Sara Ellen Anne Eira, Rønnaug Torvik, Jostein Ådna.

Endringsforslag

Forslag fra 1. behandling:

Dag Landmark 1: Forslaget ble avvist av komiteen.

Dag Landmark 2: Forslaget ble avvist av komiteen.

Dag Landmark 3: Forslaget ble avvist av komiteen.

Dag Landmark 4: Forslaget ble avvist av komiteen.

Bård Mæland: Forslaget ble avvist av komiteen.

Harald Hegstad: Forslaget ble avvist av komiteen. Opprettholdt.

KM 05/17 Revisjon av dåpsliturgi

Ingeborg Midttømme: Forslaget ble avvist av komiteen.
Nora Antonsen: Forslaget ble avvist av komiteen.
Olav Brennsæter: Forslaget ble avvist av komiteen.
Anne Lise Ådnøy: Ansees ivaretatt av komiteen

Votering

Forslaget fra Hegstad: Forslaget fikk 40 stemmer og falt.
Mindretallets forslag 1: Forslaget fikk 46 stemmer og falt.
Mindretallets forslag 2: Forslaget fikk 22 stemmer og falt.
Separat votering om å ta ut vedtakspunkt 2: Forslaget fikk 38 stemmer og falt.

Kirkemøtets vedtak

1. Ordning for dåp i hovedgudstjenesten i begge målformer godkjennes med følgende endringer og erstatter ordningen for dåp i hovedgudstjenesten fra 2011.
2. Under pkt 1. Mottakelse til dåp er det anledning til å bruke den utvidede treenighetshilsen med «Vår skaper, frigjører og livgiver» som tillegg til treenighetshilsenen i «Faderens og Sønnens og Den hellige ånds navn».
3. Mark 10 om Jesus og barna beholdes i innledningsdelen, slik det er i den gjeldende 2011 – liturgien.
4. Mark. 10 innledes med følgende ord: *Hør* hvor vennlig...
5. Tilsvarende innledning (hør) brukes i de øvrige lesetekster.
6. Det brukes samme formulering i takkebønnen uavhengig av alder.
7. Pkt. 3 Skriftlesning endres til *Dåpsbefalingen*.
8. Etter korstegningen sies: «Jeg tegner deg med det hellige korsets tegn til vitnesbyrd om at du skal tilhøre den korsfestede og oppstandne Jesus Kristus og tro på ham».
9. Rubrikken til lystenningen endres til: «Lysene settes i en lysholder».
10. I pkt 7 – bønn A strykes «i medgang og motgang».
11. I pkt 7 – bønn C tas rubrikanvisningen bort.
12. Bønn(ene) i pkt 7 (A, B eller C) leses her, eller under menighetens forbønn
13. Det fremlagte forslag gjelder også for Ordning for dåp i egen gudstjeneste fra 2011 og erstatter denne i leddene 5-6 og 11-16.
14. Liturgiene tas i bruk i menighetene senest innen 1. september 2017.
15. Kirkemøtet ber om at det igangsettes en prosess med å oversette liturgiene til de samiske språk og til tegnspråk.

1 Mottakelse til dåp

L | I Faderens og Sønnens og Den hellige ånds navn.

Alternativt kan benyttes:

L | I Faderens og Sønnens og Den hellige ånds navn: Vår skaper, frigjører og livgiver.

Ved dåp av barn:

L | Med takk og glede bringer vi i dag *dette barnet/disse barna* til Gud i den hellige dåp. I dåpen tar Gud imot oss og forener oss med den korsfestede og oppstandne Jesus Kristus.

Ved dåp av større barn, unge eller voksne:

L | Med takk og glede bringer vi i dag *NN/dere* til Gud i den hellige dåp. I dåpen tar Gud imot oss og forener oss med den korsfestede og oppstandne Jesus Kristus.

Følgende skriftord kan leses:

L | For så høyt har Gud elsket verden at han gav sin Sønn, den enbårne, for at hver den som tror på ham, ikke skal gå fortapt, men ha evig liv. *Joh 3,16*

Følgende tekst leses: L | Hør hvor vennlig Jesus tar imot barna og åpner Guds rike for dem:

ML/L | De bar små barn til Jesus for at han skulle røre ved dem, men disiplene viste dem bort. Da Jesus så det, ble han sint og sa til dem: «La de små barna komme til meg, og hindre dem ikke! For Guds rike tilhører slike som dem. Sannelig, jeg sier dere: Den som ikke tar imot Guds rike slik som et lite barn, skal ikke komme inn i det.» Og han tok dem inn til seg, la hendene på dem og velsignet dem. *Mark 10,13–16*

Ved dåp av større barn, unge eller voksne kan denne teksten erstattes med

L | Hør hva apostelen Paulus sier om dåpen:

ML/L | Det ble åpenbart hvor god vår Gud og frelser er, og at han elsker menneskene: Han frelste oss, ikke på grunn av våre rettfærdige gjerninger, men fordi han er barmhjertig. Han frelste oss ved badet som gjenföder og fornyer ved Den hellige ånd, som han så rikelig har øst ut over oss ved Jesus Kristus, vår frelser, så vi skulle bli rettfærdige ved hans nåde og bli arvinger til det evige liv, som er vårt håp. *Tit 3,4–7*

Eller

L | Jesus sier at vi blir født på ny i dåpen:

ML/L | Det var en mann som het Nikodemus. Han var fariseer og en av jødernes rådsherrer. Han kom til Jesus om natten og sa: «Rabbi, vi vet at du er en lærer som er kommet fra Gud. For ingen kan gjøre de tegnene du gjør, uten at Gud er med ham.» Jesus svarte: «Sannelig, sannelig, jeg sier deg: Den som ikke blir født på ny, kan ikke se Guds rike.» «Hvordan kan en som er gammel, bli født?» sa Nikodemus.

«Kan noen komme inn i mors liv igjen og bli født for andre gang?»
Jesus svarte: «Sannelig, sannelig, jeg sier deg: Den som ikke blir født av vann og Ånd, kan ikke komme inn i Guds rike.» Joh 3,1–5

Eller

L | Hør hva apostelen Paulus sier om dåpen:

ML/L | Vet dere ikke at alle vi som ble døpt til Kristus Jesus, ble døpt til hans død? Vi ble begravet med ham da vi ble døpt med denne dåpen til døden. Og som Kristus ble reist opp fra de døde ved sin Fars herlighet, skal også vi vandre i et nytt liv. Har vi vokst sammen med Kristus i en død som er lik hans, skal vi være ett med ham i en oppstandelse som er lik hans. Vi vet at vårt gamle menneske ble korsfestet med ham, for at den kroppen som er underlagt synden, skulle tilintetgjøres, og vi ikke lenger være slaver under synden. For den som er død, er befridd fra synden. Er vi døde med Kristus, tror vi at vi også skal leve med ham. Rom 6,3 - 8

L: La oss takke og be:

L/ML: Evige Gud, du som gir liv til alt som lever og har skapt oss i ditt bilde: Vi takker deg for NN/NN. Hun/Han/De er dyrebar(e) i dine øyne. Omslutt henne/ham/dem med din kjærlighet og gi henne/ham/dem et hjem i din kirke. Amen.

Her, eller før den avsluttende lovprisningen (1 Pet 1,3), kan presten si noe kortfattet om den aktuelle dåpshandlingen.

2 Dåpssalme

En dåpssalme synges enten her, før 1 Mottakelse til dåp, før 4 Fadderansvaret eller som avslutning på dåpshandlingen. Dåpssalmen kan deles opp og synges på flere av disse stedene i dåpsliturgien. Det kan også fremføres korsang, solosang eller instrumentalmusikk på ett av disse stedene.

3 Dåpsbefalingen

Teksten kan gjerne leses av en i dåpsfølget eller en annen medliturg.

L | La oss høre Jesu ord og befaling om den hellige dåp:

ML/L | Jeg har fått all makt i himmelen og på jorden. Gå derfor og gjør alle folkeslag til disipler: Døp dem til Faderens og Sønnens og Den hellige ånds

navn og lær dem å holde alt det jeg har befalt dere. Og se, jeg er med dere alle dager inntil verdens ende. **Matt 28, 18-20**

4 Fadderansvaret

Ved dåp av barn:

L | Vil foreldre og faddere reise seg.

Dere skal være vitner om at *barnet/barna* er døpt med den kristne dåp. Sammen med vår menighet og hele kirken får dere del i et hellig ansvar: å vise omsorg for *henne/ham/dem*, be for *henne/ham/dem*, lære *henne/ham/dem* selv å be og hjelpe *henne/ham/dem* til å bruke Guds ord og delta i den hellige nattverd, så *hun/han/de* kan leve og vokse i den kristne tro.

Foreldre og faddere blir stående.

Ved dåp av større barn, unge eller voksne:

L | Vil (foreldre og) faddere reise seg.

Dere skal være vitner om at *NN/NN* er døpt med den kristne dåp. Sammen med vår menighet og hele kirken får dere del i et hellig ansvar: å vise omsorg for *henne/ham/dem*, be for *henne/ham/dem* og hjelpe *henne/ham/dem* til å bruke Guds ord og delta i den hellige nattverd, så *hun/han/de* kan leve og vokse i den kristne tro.

Foreldre og faddere blir stående.

5 Forsakelsen og troen

Ved dåp av barn:

L | La oss sammen bekjenne forsakelsen og troen som vi døpes til.

Alle reiser seg.

Ved dåp av større barn, unge eller voksne:

L | Vil du sammen med denne menigheten bekjenne forsakelsen og troen som vi døpes til?

Dåpskandidaten | **Ja.**

Dåpskandidaten kan om nødvendig bekrefte sitt ja, her og ved dåpshandlingen, på andre måter enn med verbalt språk.

De som selv kan svare på spørsmålet, spørres først. Når alle har svart, sier liturgen:

L | La oss sammen bekjenne forsakelsen og troen.

Alle reiser seg.

A | Jeg forsaker djevelen og alle hans gjerninger og alt hans vesen.

Jeg tror på Gud Fader, den allmektige,
himmelens og jordens skaper.

Jeg tror på Jesus Kristus,
Guds enbårne Sønn, vår Herre,
som ble unnfanget ved Den hellige ånd,
født av jomfru Maria,
pint under Pontius Pilatus,
korsfestet, død og begravet,
før ned til dødsriket,
stod opp fra de døde tredje dag,
før opp til himmelen,
sitter ved Guds, den allmektige Faders høyre hånd,
skal derfra komme igjen
for å dømme levende og døde.

Jeg tror på Den hellige ånd,
en hellig, allmenn kirke,
de helliges samfunn,
syndenes forlatelse,
legemets oppstandelse
og det evige liv.

Amen. *Den apostoliske trosbekjennelse*

6 Dåpshandlingen

Vannet helles i døpefonten.

L | Barmhjertige Gud, vi takker deg for at dåpens vann ved ditt ord er en nådens kilde, der du tilgir oss vår synd, frelser oss fra dødens makt og gir oss løfte om det evige liv. Send din Ånd så *hun/han/de* som døpes reises opp til det nye livet med Jesus Kristus, vår Herre.

Mellom hver dåp kan det synges et vers fra en egnet salme.

Dåpsfølget går fram til døpefonten.

Ved dåp av barn:

L | Hva heter barnet?

Den som bærer barnet, sier barnets fornavn.

L | Vil dere at NN skal døpes til Faderens og Sønnens og Den hellige ånds navn og oppdras til et liv i den kristne forsakelse og tro?

Den som bærer barnet, foreldre/foresatte og faddere, svarer:

Ja.

Ved dåp av større barn, unge eller voksne:

L | Hva heter du?

Den som skal døpes, svarer selv ved å si fornavnet sitt. Om nødvendig kan en annen si navnet.

L | NN, vil du bli døpt til Faderens og Sønnens og Den hellige ånds navn og leve i den kristne forsakelse og tro?

Den som skal døpes, svarer:

Ja.

Liturgen ber bønnen før og etter korstegningen med åpen håndflate, vendt mot barnets/dåpskandidatens ansikt.

L | Gud bevare din utgang og din inngang fra nå og til evig tid.

Jeg tegner deg med det hellige korsets tegn ✠ til vitnesbyrd om at du skal tilhøre den korsfestede og oppstandne Jesus Kristus og tro på ham.

L | NN, etter vår Herre Jesu Kristi ord og befaling døper jeg deg til Faderens og Sønnens og Den hellige ånds navn.

Mens dette sies, øser liturgen med hånden rikelig med vann over hodet til den som døpes, tre ganger.

Liturgen legger, gjerne sammen med fadderne, hånden på den døptes hode og sier:

L | Den allmektige Gud har i dåpen gitt deg sin hellige Ånd, født deg på ny og tatt deg inn i sin troende menighet. Gud styrke deg med sin nåde til det evige liv.

Fred være med deg.

Barnet vendes mot menigheten eller løftes opp. Ved dåp av større barn, unge eller voksne kan disse vende seg mot menigheten. Følgende ord sies:

L | Dette er NN (fornavn), Guds barn, døpt inn i vår menighet og Kristi verdensvide kirke.

Etter hver dåp og presentasjon kan det tennes et lys. Liturgen kan si:

L | Et lys er tent for NN.

Lysene settes i en lysholder.

Når alle dåpslysene er tent, sier liturgen:

L | Jesus sier: «Jeg er verdens lys. Den som følger meg, skal ikke vandre i mørket, men ha livets lys.» Joh 8,12

Lystenning kan skje her eller under forbønnen (pkt 17) i gudstjenesten.

7 Bønn og lovprisning

L | La oss takke og be.

Bønnen kan leses her eller under menighetens forbønn.

Enten A

ML/L | Trofaste Gud,
vi takker deg for dåpen,
der du tar imot oss og kaller oss ved navn.
Vi ber for NN/barna/dem som er døpt i dag.
Vær med henne/ham/dem gjennom livet
og bevar henne/ham/dem i dåpens nåde.
Styrk foreldre og faddere i deres oppgave.
Gud, hør vår bønn.

Eller B

ML/L | Trofaste Gud,
vi takker deg for dåpen,
der du tar oss inn i din kirke.
Vi ber for NN/barna/dem som er døpt i dag.
Hold din vernende hånd over henne/ham/dem,
og gi kjærlighet og visdom til alle som har ansvar for henne/ham/dem.
Gud, hør vår bønn.

Eller C

ML/L | Trofaste Gud,
vi takker deg for dåpen
og løftet om at Jesus er med oss alle våre dager.
Vi ber for NN/dem som er døpt i dag.
Bevar henne/ham/dem i troen på deg,
så hun/han/de kan vandre i lyset
og nå det evige mål i ditt rike.
Gud, hør vår bønn.

Fadervår fremsies. Dersom det er nattverd i gudstjenesten, kan Fadervår falle bort her.

L | La oss sammen be den bønningen Jesus har lært oss:

A | Vår Far i himmelen!

La navnet ditt helliges.

La riket ditt komme.

La viljen din skje på jorden slik som i himmelen.

Gi oss i dag vårt daglige brød,

og tilgi oss vår skyld,

slik også vi tilgir våre skyldnere.

Og la oss ikke komme i fristelse,

men frels oss fra det onde.

For riket er ditt

og makten og æren i evighet.

Amen.

Det er også anledning til å benytte Fadervår etter 1977-liturgien eller etter 1920-liturgien.

L | Lovet være Gud, vår Herre Jesu Kristi Far, han som i sin rike miskunn har født oss på ny til et levende håp ved Jesu Kristi oppstandelse fra de døde. **1 Pet 1,3**

Dåpsliturgien avsluttes eventuelt med sang, jfr. rubrikk til punkt 2.

Vedtatt mot seks stemmer.

106 stemmeberettigede.

KM 06/17 Vigsel og forbønnsliturgi 2017

Saksdokument:

KM 06/17	Vigsel og forbønnsliturgi 2017
KM 06.1/17	Sammendrag av høringen
KM 06.2/17	Vigselsliturgien 2017 (bokmål)
KM 06.3/17	Sammenstilling av 2003 og 2017-liturgien (nynorsk)
KM 06.4/17	Vigsel og forbønnsliturgi 2017 – første innstilling
KM 06.5/17	Vigsel og forbønnsliturgi 2017 – andre innstilling

Første innstilling fra komité A

Sammendrag av saksorienteringen

Kirkemøtet 2016 vedtok at det i tillegg til dagens liturgier for ekteskapsinngåelse og forbønn for borgerlig inngått ekteskap mellom kvinne og mann, «må utarbeides tilsvarende liturgier som inkluderer likekjønnede par og som kan brukes overfor alle par» (KM sak 17/16). Disse liturgiene innføres som ordinære liturgiske ordninger og gjøres gjeldende i hele Den norske kirke slik at alle medlemmene kan inngå ekteskap i sin lokale kirke. *Sakstittelen* har tidligere vært «Vigselsliturgi og forbønnsliturgi for likekjønnede og ulikekjønnede par.»

Kirkemøtevedtaket 2016 sier at de nye liturgiene skal være «tilsvarende liturgier» til de gjeldende liturgiene. Dette forstås slik at de nye liturgiene i form og innhold må ligge nært opptil de någjeldende liturgiene. Samtidig må de være forskjellige fra disse ved at de også kan anvendes overfor likekjønnede par. I Kirkemøtets vedtak er det også fastsatt at saken skal forberedes til behandling på Kirkemøtet 2017.

Liturgisaken ble først behandlet i Nemnd for gudstjenesteliv, deretter i Kirkerådet, som sendte saken på høring i perioden 16. juni – 8. september 2016.

Høringen bekreftet i hovedsak at høringsforslaget svarer godt til Kirkemøtets vedtak. Dette gav et godt grunnlag for å kunne arbeide videre med saken fram til behandling på Kirkemøtet 2017. Høringsdokumentene er tilgjengelig på kirken.no (<https://kirken.no/nb-NO/om-kirken/slik-styres-kirken/kirkeradet/horinger-i-kirkeradets-regi/>)

De viktigste endringene som høringen medførte var:

Benevnelsene for liturgiene forenkles til henholdsvis Vigsel 2003/Forbønn for borgerlig inngått ekteskap 2003 – og Vigsel 2017/Forbønn for borgerlig inngått ekteskap 2017.

Den utvidede treenighetshilsenen «I Faderens og Sønnens og Den hellige ånds navn: Vår skaper, frigjør og livgiver.» er tatt inn som et mulig alternativ. I tillegg er benevnelsen «Herrens bønn» endret til «Fadervår» i punkt 9, slik det er i gudstjenesteordningen fra 2011. Begge disse endringene har bakgrunn i at flere fremhever at kravet om *samsvar* mellom 2003- og forslaget til 2017-liturgien må gi rom for å ta inn vedtatte formuleringer fra Ordning for gudstjenesten (2011).

I det fremlagte forslaget til Alminnelige bestemmelser for liturgiene er krysshenvisningen til Tjenesteordning for menighetsprester, § 7 tatt ut. Mange mener at det ikke er nødvendig med

en slik henvisning til annet lovverk, og det vil bli gitt veiledning om hvordan en best kan ivareta prestens og parets ønsker, når disse er uenige om valg av vigself- eller forbønnsliturgi.

En formulering som har blitt kritisert av mange i høringen, er innledningen til de obligatoriske tekstlesningene i punkt 4 med ordene «stadfester Gud dette fellesskapet med sin velsignelse». Hele setningen er nå tatt ut av forslaget, da den ikke synes å være nødvendig i sammenhengen. Det som sies her er allerede sagt i velkomstordene «Vi skal høre dere løfter til hverandre og be om Guds velsignelse over dere og hjemmet deres.»

Den første obligatoriske tekstlesningen som var foreslått i høringsforslaget, Sal 36, 6-10, er forkortet til vers 8-10. Den andre lesningen, 1 Joh 4,7-12, fikk liten oppslutning hos høringsinstansene og er erstattet med Kol 3,12-14. I tillegg til de nye tekstene som er foreslått, er en henvisning til 1 Mos 1,27a nå blitt det første som sies i innledningen til de to obligatoriske lesningene, i formen «Gud har skapt oss i sitt bilde...».

Et av høringsspørsmålene gjaldt forslaget om å ta inn 4 nye tekster i listen over bibeltekster som en velger å lese 2-4 tekster fra. De to obligatoriske lesningene i 2003-liturgien (1 Mos 1,27 – 28a og Matt 19,4-6) har god støtte i høringen for å beholdes som valgfrie lesninger i de nye liturgiene, som kan brukes både for likekjønnede og ulikekjønnede par.

1 Mos 2,18-20 er begrenset til kun vers 18 i det fremlagte forslaget og Rut 1,16-17 ble tatt ut i det forslaget som ble lagt fram for Kirkerådet i oktober. Av nye tekstforslag som flere enn én av høringsinstansene har fremmet, er følgende tatt inn: Fork 4,9-10a.12 og Gal 3,26-28.

Kirkerådet vedtok imidlertid i sitt møte 5.-7. oktober å ta inn Ruts bok 1,16b-17a i listen over valgfrie lesninger (enstemmig). Ordene «Vigselsordning for likekjønnede og ulikekjønnede par» ble tatt ut som undertittel på liturgiforslaget (vedtatt med 9 mot 5 stemmer). Kirkerådet la også til i sitt vedtak en henstilling om å igangsette en prosess for å oversette liturgiene til samiske språk, og oversendte så saken til Bispemøtet for læremessig uttalelse.

Bispemøtet behandlet saken Vigsels for likekjønnede par 17.-21. oktober 2016. Et samlet Bispemøte mener at denne liturgien følger opp vedtaket i Kirkemøtet på en sakssvarende måte. Biskopene har fortsatt ulikt syn på hvorvidt den nye vigselsliturgien bør anbefales også ved vigsel av ulikekjønnede par. Og mens noen biskoper hilser ordningen velkommen kan andre biskoper ikke støtte kirkelig vigsel av likekjønnede par. Bispemøtet konkluderer slik: «Med disse forutsetninger som bakgrunn har Bispemøtet ingen innvendinger mot at den oversendte liturgi fremmes som forslag til Kirkemøtet.» (BM sak 33/16)

Kirkerådet behandlet saken på nytt i sitt møte 7. – 9. desember 2016 (KR sak 66/16), det ble ikke foretatt endringer i liturgien i forhold til det som ble oversendt Bispemøtet.

Komiteens merknader

Forslaget til nye vigsels- og forbønnsliturgier 2017 har i tråd med regelverket for liturgisaker vært gjennom en omfattende behandlingsprosess siden kirkemøtevedtaket i april i fjor. Høringen bekreftet i hovedsak at høringsforslaget svarte godt til Kirkemøtets vedtak.

Også denne gang har samtalen i komiteen vist store meningsforskjeller. Komiteen er delt i et flertall på 15 og et mindretall på 6.

Komiteens flertall

1. Komiteens flertall takker for det grundige arbeidet som er gjort og mener at liturgiene kan vedtas på Kirkemøtet 2017.
2. Komiteens flertall har i sitt arbeid lagt Kirkemøtevedtaket fra 2016 til grunn og har valgt å følge samme struktur for vedtaket som i Kirkemøtets vedtak i fjor. Komiteen ønsker å sikre at de ulike syn kommer til uttrykk i det nye vedtaket.
3. Flertallet inkluderer både dem som har et primærstandpunkt for vigsel og forbønnsliturgi 2017 og dem som ikke ønsker nye liturgier, men likevel velger å slutte seg til et omforent konsensusvedtak.
4. For alle disse er det vesentlig å bevare kirkens enhet og samhold og å skape rom for standpunkt som er annerledes enn sitt eget.
5. Komiteflertallet er godt tilfreds med liturgiforslagene slik de er fremmet for Kirkemøtet, og foreslår ingen endringer i disse. Liturgiforslagene er i tråd med de forutsetninger som ligger i kirkemøtevedtaket fra 2016 i punkt 3 om at strukturen i de nye liturgiene skal være *tilsvarende* liturgiene fra 2003.

Komiteens mindretall

Komiteens mindretall støtter ikke flertallets vedtaksforslag, og har egne merknader til saken og eget vedtaksforslag.

1. Komiteens mindretall vil framholde at Bibelen er forpliktende norm for kirkens liv og lære. Bibelen er tydelig på at kjønnspolariteten er konstituerende for ekteskapet, innstiftet av Gud som et samliv mellom én mann og én kvinne og slik har det vært gjeldende i hele kirkens historie. Guds skaperordning for ekteskapet er beskrevet i 1 Mos 1, 26-28. Den normative tolkningen av dette – om mennesket og det seksuelle samliv – er gitt av Jesus i Matt 19, 4-6 og Mark 10, 6-9.
2. Bibelen og vår evangelisk-lutherske lære gir oss ikke mandat til å endre på forståelsen av ekteskapet. Ekteskapsloven av 2008 legger en annen forståelse til grunn. Dette er dessuten en «koblingslov», siden regler og rettigheter i adopsjonslov, barnelov og bioteknologilov gjelder for alle par som lever i ekteskap. Barneloven slår f.eks. fast at et barn ikke kan ha en far når det har en "medmor". Formuleringer som denne er svært normerende, og representerer et radikalt brudd med kirkens lære om forholdet mellom mor, far og barn. Det meste av kirkens undervisning er rettet mot barn og unge. En liturgisk ordning som åpner for ekteskap mellom likekjønnede, vil føre til at kirken ikke kan tale med autoritet på dette området, og at en på lokalplanet enten vil tale med to tunger eller tie om disse fundamentale spørsmål for kristen oppdragelse og undervisning.

Mindretallets forslag til vedtak:

KM 06/17 Vigsel og forbønnsliturgi 2017

1. Kirkemøtet vedtar *ikke* «Ordning for vigsel 2017» og «Ordning for forbønn 2017».

Flertallets forslag til vedtak:

1. Et flertall i Kirkemøtet ønsker likekjønnede par velkommen til å gifte seg i Den norske kirke og vedtar derfor Ordning for vigsel 2017 og Ordning for forbønn for borgerlig inngått ekteskap 2017 slik disse er lagt fram fra Kirkerådet til Kirkemøtet 2017. De to liturgiene kan brukes overfor alle par.
2. Et mindretall i Kirkemøtet ønsker ikke vigsel av likekjønnede par og forbønn for borgerlig inngått likekjønnet ekteskap fordi det strider mot deres forståelse av ekteskapet. De av mindretallet som støtter dette vedtaket, tar likevel til etterretning Kirkemøtets sammensetning, og at Vigsel 2017 og Forbønn 2017 brukes ved slike vigsler og forbønnshandlinger. Ved vigsel av og ved forbønn for kvinne og mann vil dette mindretallet anbefale at en fortsatt bruker liturgien fra 2003, fordi denne tydelig formidler en forståelse av ekteskapet som en ordning for kvinne og mann.
3. Ordning for vigsel 2003 og Ordning for forbønn for borgerlig inngått ekteskap 2003 videreføres og justeres i tråd med gudstjenestereformens terminologi.
4. Kirkemøtet ber Bispemøtet utarbeide en veiledning til praktisering av vigsels- og forbønnsliturgiene.
5. De nye liturgiene innføres som ordinære liturgiske ordninger. De gjøres gjeldende i hele Den norske kirke slik at alle medlemmer kan inngå ekteskap i sin lokale kirke fra 1. februar 2017. Trykket utgave av liturgien vil foreligge mai 2017.
6. Kirkemøtet viser til KM sak 17/16 og fastholder
  - at prester har frihet til å velge om de vil foreta vigsel av likekjønnede par eller forbønn for borgerlig inngått ekteskap mellom likekjønnede. Andre kirkelig ansatte bør også ha en tilsvarende mulighet til ikke å medvirke ved den kirkelige handlingen.
  - at uenighet i dette spørsmålet teologisk bedømt ikke er av en slik karakter at det gudstjenestelige og sakramentale fellesskapet i Den norske kirke må brytes. Begge syn på likekjønnet ekteskap kan derfor gis rom og komme til uttrykk i kirkens liturgiske ordninger, undervisning og forkynnelse.
7. Kirkemøtet ber om at det igangsettes en prosess med å oversette vigsels- og forbønnsliturgiene til de samiske språk og til tegnspråk.

Plenumsbehandling 1

Dirigent: Erling Birkedal
Saksordfører: Harald Hauge

Disse hadde ordet:

Harald Hauge, Agnes Sofie Gjeset, Ingeborg Midttømme, Marit Hermstad, Gunhild Tomter Alstad, Jostein Ådna, Halvor Nordhaug, Helga Haugland Byfuglien, Olav Brennsæter, Ann-

Helen Jusnes, Beate Husa, Jan Olav Olsen, Odd Einar Dørum, Øivind Benestad, Therese Kristin Børnes Utgård, Gard Realf Sandaker-Nielsen, Olav Myklebust, Karl Johan Kirkebø, Rikke Elisabeth Grevstad Kopperstad, Aud Kvalbein, Alex Ramstad Døsvik, Ivar Braut, Kai Krogh, Geir Ivar Bjerkestrand, Harald Hegstad, Atle Sommerfeldt, Kristina Bjåstad, Jon Høsøien, Marius Økland, Kristin Skjøtskift, Jørgen Foss, Solveig Fiske, Gunnar Gjevre, Gunnar Winther, Berit Nøst Dale, Anja Kile Holtermann, Kristine Sandmæl, Thore Westermoen, Karin-Elin Berg, Aud Valborg Tønnessen, Kristin Gunleiksrud Raaum, Stein Reinertsen, Ann Christin Elvemo, Rønnaug Torvik, Runar Godø, Ole Christian Kvarme.

Endringsforslag

Agnes Sofie Gjeset:

Siste setning i vedtakspunkt 2 strykes.

Ingeborg Midttømme:

Ny tekst erstatter fortsettelsen etter ....av ekteskapet."

Men siden vigsel av likekjønnede par og forbønn for borgerlig inngått likekjønnet ekteskap har flertall i Kirkemøtet, tar dette mindretallet til etterretning at vigsel 2017/forbønn 2017 brukes ved slike vigslor/forbønn.

teksten fortsetter: "Ved vigsel av....."

Olav Brennsæter:

"av likekjønnede par eller forbønn for borgerlig inngått ekteskap mellom likekjønnede" endres til

"etter de nye liturgiene"

Saken ble sendt tilbake til komiteen.

Andre innstilling fra komité A

Sammendrag av saksorienteringen

Kirkemøtet 2016 vedtok at det i tillegg til dagens liturgier for ekteskapsinngåelse og forbønn for borgerlig inngått ekteskap mellom kvinne og mann, «må utarbeides tilsvarende liturgier som inkluderer likekjønnede par og som kan brukes overfor alle par» (KM sak 17/16). Disse liturgiene innføres som ordinære liturgiske ordninger og gjøres gjeldende i hele Den norske kirke slik at alle medlemmene kan inngå ekteskap i sin lokale kirke. *Sakstittelen* har tidligere vært «Vigselsliturgi og forbønnsliturgi for likekjønnede og ulikekjønnede par.»

Kirkemøtevedtaket 2016 sier at de nye liturgiene skal være «tilsvarende liturgier» til de gjeldende liturgiene. Dette forstås slik at de nye liturgiene i form og innhold må ligge nært opptil de någjeldende liturgiene. Samtidig må de være forskjellige fra disse ved at de også kan anvendes overfor likekjønnede par. I Kirkemøtets vedtak er det også fastsatt at saken skal forberedes til behandling på Kirkemøtet 2017.

Liturgisaken ble først behandlet i Næmnd for gudstjenesteliv, deretter i Kirkerådet, som sendte saken på høring i perioden 16. juni – 8. september 2016.

Høringen bekreftet i hovedsak at høringsforslaget svarer godt til Kirkemøtets vedtak. Dette gav et godt grunnlag for å kunne arbeide videre med saken fram til behandling på Kirkemøtet

2017. Høringsdokumentene er tilgjengelig på kirken.no (<https://kirken.no/nb-NO/om-kirken/slik-styres-kirken/kirkeradet/horinger-i-kirkeradets-regi/>)

De viktigste endringene som høringen medførte var:

Benevnelsene for liturgiene forenkles til henholdsvis Vigsel 2003/Forbønn for borgerlig inngått ekteskap 2003 – og Vigsel 2017/Forbønn for borgerlig inngått ekteskap 2017.

Den utvidede treenighetshilsenen «I Faderens og Sønnens og Den hellige ånds navn: Vår skaper, frigjører og livgiver.» er tatt inn som et mulig alternativ. I tillegg er benevnelsen «Herrens bønn» endret til «Fadervår» i punkt 9, slik det er i gudstjenesteordningen fra 2011. Begge disse endringene har bakgrunn i at flere fremhever at kravet om *samsvar* mellom 2003- og forslaget til 2017-liturgien må gi rom for å ta inn vedtatte formuleringer fra Ordning for gudstjenesten (2011).

I det fremlagte forslaget til Alminnelige bestemmelser for liturgiene er krysshenvisningen til Tjenesteordning for menighetsprester, § 7 tatt ut. Mange mener at det ikke er nødvendig med en slik henvisning til annet lovverk, og det vil bli gitt veiledning om hvordan en best kan ivareta prestens og parets ønsker, når disse er uenige om valg av vigsel- eller forbønnsliturgi.

En formulering som har blitt kritisert av mange i høringen, er innledningen til de obligatoriske tekstlesningene i punkt 4 med ordene «stadfester Gud dette fellesskapet med sin velsignelse». Hele setningen er nå tatt ut av forslaget, da den ikke synes å være nødvendig i sammenheng. Det som sies her er allerede sagt i velkomstordene «Vi skal høre dere løfter til hverandre og be om Guds velsignelse over dere og hjemmet deres.»

Den første obligatoriske tekstlesningen som var foreslått i høringsforslaget, Sal 36, 6-10, er forkortet til vers 8-10. Den andre lesningen, 1 Joh 4,7-12, fikk liten oppslutning hos høringsinstansene og er erstattet med Kol 3,12-14. I tillegg til de nye tekstene som er foreslått, er en henvisning til 1 Mos 1,27a nå blitt det første som sies i innledningen til de to obligatoriske lesningene, i formen «Gud har skapt oss i sitt bilde...».

Et av høringsspørsmålene gjaldt forslaget om å ta inn 4 nye tekster i listen over bibeltekster som en velger å lese 2-4 tekster fra. De to obligatoriske lesningene i 2003-liturgien (1 Mos 1,27 – 28a og Matt 19,4-6) har god støtte i høringen for å beholdes som valgfrie lesninger i de nye liturgiene, som kan brukes både for likekjønnede og ulikekjønnede par.

1 Mos 2,18-20 er begrenset til kun vers 18 i det fremlagte forslaget og Rut 1,16-17 ble tatt ut i det forslaget som ble lagt fram for Kirkerådet i oktober. Av nye tekstforslag som flere enn én av høringsinstansene har fremmet, er følgende tatt inn: Fork 4,9-10a.12 og Gal 3,26-28.

Kirkerådet vedtok imidlertid i sitt møte 5.-7. oktober å ta inn Ruts bok 1,16b-17a i listen over valgfrie lesninger (enstemmig). Ordene «Vigselsordning for likekjønnede og ulikekjønnede par» ble tatt ut som undertittel på liturgiforslaget (vedtatt med 9 mot 5 stemmer). Kirkerådet la også til i sitt vedtak en henstilling om å igangsette en prosess for å oversette liturgiene til samiske språk, og oversendte så saken til Bispemøtet for læremessig uttalelse.

Bispemøtet behandlet saken Vigsel for likekjønnede par 17.-21. oktober 2016. Et samlet Bispemøte mener at denne liturgien følger opp vedtaket i Kirkemøtet på en sakssvarende

måte. Biskopene har fortsatt ulikt syn på hvorvidt den nye vigselsturgien bør anbefales også ved vigsel av ulikekjønnede par. Og mens noen biskoper hilser ordningen velkommen kan andre biskoper ikke støtte kirkelig vigsel av likekjønnede par. Bispemøtet konkluderer slik: «Med disse forutsetninger som bakgrunn har Bispemøtet ingen innvendinger mot at den oversendte liturgi fremmes som forslag til Kirkemøtet.» (BM sak 33/16)

Kirkerådet behandlet saken på nytt i sitt møte 7. – 9. desember 2016 (KR sak 66/16), det ble ikke foretatt endringer i liturgien i forhold til det som ble oversendt Bispemøtet.

Komiteens merknader

Forslaget til nye vigsel- og forbønnsliturgier 2017 har i tråd med regelverket for liturgisaker vært gjennom en omfattende behandlingsprosess siden kirkemøtevedtaket i april i fjor. Høringen bekreftet i hovedsak at høringsforslaget svarte godt til Kirkemøtets vedtak.

Også denne gang har samtalen i komiteen vist store meningsforskjeller. Komiteen er delt i et flertall på 15 og et mindretall på 6.

Komiteens flertall

1. Komiteens flertall takker for det grundige arbeidet som er gjort og mener at liturgiene kan vedtas på Kirkemøtet 2017.
2. Komiteens flertall har i sitt arbeid lagt Kirkemøtevedtaket fra 2016 til grunn og har valgt å følge samme struktur for vedtaket som i Kirkemøtets vedtak i fjor. Komiteen ønsker å sikre at de ulike syn kommer til uttrykk i det nye vedtaket.
3. Flertallet inkluderer både dem som har et primærstandpunkt for vigsel og forbønnsliturgi 2017 og dem som ikke ønsker nye liturgier, men likevel velger å slutte seg til et omforent konsensusvedtak.
4. For alle disse er det vesentlig å bevare kirkens enhet og samhold og å skape rom for standpunkt som er annerledes enn sitt eget.
5. Komiteflertallet er godt tilfreds med liturgiforslagene slik de er fremmet for Kirkemøtet, og foreslår ingen endringer i disse. Liturgiforslagene er i tråd med de forutsetninger som ligger i kirkemøtevedtaket fra 2016 i punkt 3 om at strukturen i de nye liturgiene skal være *tilsvarende* liturgiene fra 2003.

Komiteens mindretall

Komiteens mindretall støtter ikke flertallets vedtaksforslag, og har egne merknader til saken og eget vedtaksforslag.

1. Komiteens mindretall vil framholde at Bibelen er forpliktende norm for kirkens liv og lære. Bibelen er tydelig på at kjønnspolariteten er konstituerende for ekteskapet, innstiftet av Gud som et samliv mellom én mann og én kvinne og slik har det vært gjeldende i hele kirkens historie. Guds skaperordning for ekteskapet er beskrevet i 1

Mos 1, 26-28. Den normative tolkningen av dette – om mennesket og det seksuelle samliv – er gitt av Jesus i Matt 19, 4-6 og Mark 10, 6-9.

2. Bibelen og vår evangelisk-lutherske lære gir oss ikke mandat til å endre på forståelsen av ekteskapet. Ekteskapsloven av 2008 legger en annen forståelse til grunn. Dette er dessuten en «koblingslov», siden regler og rettigheter i adopsjonslov, barnelov og bioteknologilov gjelder for alle par som lever i ekteskap. Barneloven slår f.eks. fast at et barn ikke kan ha en far når det har en "medmor". Formuleringer som denne er svært normerende, og representerer et radikalt brudd med kirkens lære om forholdet mellom mor, far og barn. Det meste av kirkens undervisning er rettet mot barn og unge. En liturgisk ordning som åpner for ekteskap mellom likekjønnede, vil føre til at kirken ikke kan tale med autoritet på dette området, og at en på lokalplanet enten vil tale med to tunger eller tie om disse fundamentale spørsmål for kristen oppdragelse og undervisning.

Mindretallets forslag til vedtak:

1. Kirkemøtet vedtar *ikke* «Ordning for vigsel 2017» og «Ordning for forbønn for borgerlig inngått ekteskap 2017».

Flertallets forslag til vedtak:

1. Et flertall i Kirkemøtet ønsker likekjønnede par velkommen til å gifte seg i Den norske kirke og vedtar derfor Ordning for vigsel 2017 og Ordning for forbønn for borgerlig inngått ekteskap 2017 slik disse er lagt fram fra Kirkerådet til Kirkemøtet 2017. Dette flertallet gleder seg over at ekteskapet endelig blir tilgjengelig for alle par som ønsker å gifte seg i Den norske kirke. De to liturgiene kan brukes overfor alle par.
2. Et mindretall i Kirkemøtet ønsker ikke vigsel av likekjønnede par og forbønn for borgerlig inngått likekjønnet ekteskap fordi det strider mot deres forståelse av ekteskapet. Men siden vigsel av likekjønnede par og forbønn for borgerlig inngått likekjønnet ekteskap har flertall i Kirkemøtet, tar mindretallet bak dette omforente vedtaket til etterretning at Vigsel 2017 og Forbønn 2017 brukes ved slike vigslar og forbønnsbehandlinger. Ved vigsel av og ved forbønn for kvinne og mann vil dette mindretallet anbefale at en fortsatt bruker liturgien fra 2003, fordi denne tydelig formidler en forståelse av ekteskapet som en ordning for kvinne og mann.
3. Ordning for vigsel 2003 og Ordning for forbønn for borgerlig inngått ekteskap 2003 videreføres og justeres i tråd med gudstjenestereformens terminologi.
4. Kirkemøtet ber Bispemøtet utarbeide en veiledning til praktisering av vigslar- og forbønnsliturgiene.
5. De nye liturgiene innføres som ordinære liturgiske ordninger. De gjøres gjeldende i hele Den norske kirke slik at alle medlemmer kan inngå ekteskap i sin lokale kirke fra 1. februar 2017. Trykket utgave av liturgien vil foreligge mai 2017.
6. Kirkemøtet viser til KM sak 17/16 og fastholder

- at prester har frihet til å velge om de vil foreta vigsel av likekjønnede par eller forbønn for borgerlig inngått ekteskap mellom likekjønnede. Andre kirkelig ansatte bør også ha en tilsvarende mulighet til ikke å medvirke ved den kirkelige handlingen.

- at uenighet i dette spørsmålet teologisk bedømt ikke er av en slik karakter at det gudstjenestelige og sakramentale fellesskapet i Den norske kirke må brytes. Begge syn på likekjønnet ekteskap kan derfor gis rom og komme til uttrykk i kirkens liturgiske ordninger, undervisning og forkynnelse.

7. Kirkemøtet ber om at det igangsettes en prosess med å oversette vigsel- og forbønnsliturgiene til de samiske språk og til tegnspråk.

Plenumsbehandling 2

Dirigent: Erling Birkedal

Saksordfører: Harald Hauge

Disse hadde ordet:

Harald Hauge, Per Arne Dahl, Kristin Gunleiksrud Raaum, Marit Hermstad, Gunnar Winther, Olav Brennsæter, Kjellfred Dekko, Rikke Elisabeth Grevstad Kopperstad, Karl Johan Kirkebø, Katja Eidesen, Kai Steffen Østensen, Svein Skarholm, Atle Sommerfeldt, Frode Rabbevåg, Gard Realf Sandaker-Nielsen, Aud Valborg Tønnessen, Alex Ramstad Døsvik, Ole Christian Kvarme, Karin-Elin Berg, Aud Sunde Smemo, Per Winsnes, Rolf Magne Haukalid, Stein Reinertsen, Kai Krogh, Ann Christin Elvemo, Anne Brun Andersen, Therese Kristin Børnes Utgård, Christel B. Eriksen, Per Eilert Orten, Trygve Rø, Tor Singsaas, Odd Einar Dørum, Runar Godø, Helga Haugland Byfuglien, Heidi Nordkvelde, Gunnar Gjevre, Jon Høsøien

Votering

Mindretallets forslag fikk 31 stemmer og falt.

112 stemmeberettigede.

Kirkemøtets vedtak

1. Et flertall i Kirkemøtet ønsker likekjønnede par velkommen til å gifte seg i Den norske kirke og vedtar derfor Ordning for vigsel 2017 og Ordning for forbønn for borgerlig inngått ekteskap 2017 slik disse er lagt fram fra Kirkerådet til Kirkemøtet 2017. Dette flertallet gleder seg over at ekteskapet endelig blir tilgjengelig for alle par som ønsker å gifte seg i Den norske kirke. De to liturgiene kan brukes overfor alle par.
2. Et mindretall i Kirkemøtet ønsker ikke vigsel av likekjønnede par og forbønn for borgerlig inngått likekjønnet ekteskap fordi det strider mot deres forståelse av ekteskapet. Men siden vigsel av likekjønnede par og forbønn for borgerlig inngått likekjønnet ekteskap har flertall i Kirkemøtet, tar mindretallet bak dette omforente vedtaket til etterretning at Vigsel 2017 og Forbønn 2017 brukes ved slike vigslar og forbønnsbehandlinger. Ved vigsel av og ved forbønn for kvinne og mann vil dette mindretallet anbefale at en fortsatt bruker liturgien fra 2003, fordi denne tydelig formidler en forståelse av ekteskapet som en ordning for kvinne og mann.

3. Ordning for vigsel 2003 og Ordning for forbønn for borgerlig inngått ekteskap 2003 videreføres og justeres i tråd med gudstjenestereformens terminologi.
4. Kirkemøtet ber Bispemøtet utarbeide en veiledning til praktisering av vigself- og forbønnsliturgiene.
5. De nye liturgiene innføres som ordinære liturgiske ordninger. De gjøres gjeldende i hele Den norske kirke slik at alle medlemmer kan inngå ekteskap i sin lokale kirke fra 1. februar 2017. Trykket utgave av liturgien vil foreligge mai 2017.
6. Kirkemøtet viser til KM sak 17/16 og fastholder
  - at prester har frihet til å velge om de vil foreta vigsel av likekjønnede par eller forbønn for borgerlig inngått ekteskap mellom likekjønnede. Andre kirkelig ansatte bør også ha en tilsvarende mulighet til ikke å medvirke ved den kirkelige handlingen.
  - at uenighet i dette spørsmålet teologisk bedømt ikke er av en slik karakter at det gudstjenestelige og sakramentale fellesskapet i Den norske kirke må brytes. Begge syn på likekjønnet ekteskap kan derfor gis rom og komme til uttrykk i kirkens liturgiske ordninger, undervisning og forkynnelse.
7. Kirkemøtet ber om at det igangsettes en prosess med å oversette vigself- og forbønnsliturgiene til de samiske språk og til tegnspråk.

VIGSEL 2017

Alminnelige bestemmelser

1. Ekteskap inngås ved at to personer offentlig, i vitners nærvær og for godkjent (borgerlig eller kirkelig) myndighet avgir løfte til hverandre om at de vil leve sammen i ekteskap, og dette erklæres å ha offentlig gyldighet.
2. Ekteskapsinngåelse etter kirkens ordning har både en juridisk og en kirkelig side. Den handling som er ekteskapsstiftende etter samfunnets lovgivning, foretas for Guds ansikt, og er derfor en kirkelig handling av gudstjenestlig karakter. Enkeltelementer ved handlingen, som musikk, opplesning og andre innslag må utformes i samsvar med dette.
3. Handlingen finner sted i kirken eller et annet gudstjenestested som etter biskopens avgjørelse kan brukes til vigsel.
4. Før handlingen har den som skal forrette – unntaksvis en annen på dennes vegne – en samtale med paret som skal vies.
5. Salmer og sanger må på forhånd godkjennes av forrettende prest og det musikalske stoff av kantor/organist.

6. Den forestående vigsel kan på forhånd bekjentgjøres gjennom kunngjøringene i en gudstjeneste, og paret nevnes i forbønnen.

7. Hvis en vil feire **Bryllupsmesse**, følger en enten ordningen **Vigsel** til og med siste salme. Denne blir da salme før nattverden, etterfulgt av en av nattverdordningene i Gudstjenesteboken. Eller en kan følge **Ordning for hovedgudstjeneste**. Vigseldordningens Inngangsort erstatter da hovedgudstjenestens Inngangsort og vigseldordningens punkt 4 erstatter lesningene i hovedgudstjenesten. En av lesningene skal være en evangelielesning. Leddene **Ekteskapsinngåelse** og **Overrekkelse av ringer** kommer på kunngjøringenes plass, og vigseldordningens ledd **Forbønn** erstatter hovedgudstjenestens forbønnsdel.

En kunngjør i Inngangsortene at det skal feires bryllupsmesse, for eksempel slik:

L Kjære (navnet nevnes) og (navnet nevnes). Dere er kommet hit til (kirken nevnes) for å inngå ekteskap. Vi er samlet her for å glede oss med dere. Vi skal høre deres løfter til hverandre og be om Guds velsignelse over dere og over hjemmet deres. Dere har også bedt om å få del i Herrens nattverd når dere nå begynner livet sammen som ektefolk. Vi vil derfor feire denne handlingen som en bryllupsmesse, slik at det er mulig for dem som ønsker det, å gå sammen med dere til Herrens bord på denne dagen.

8. Ektepar som har inngått ekteskap for borgerlig myndighet, kan siden anmode om kirkens forbønn. Se ordningen **Forbønn for borgerlig inngått ekteskap**.

9. Det kan ringes i ca. 5 minutter før og etter vigselhandlingen.

10. Liturgen bærer stola i hvitt.

ORDNING FOR Vigsel 2017

I løpet av handlingen kan det gis rom for medvirkning av ulike slag. Det kan være medvirkning fra bryllupsfølget ved enkelte av de liturgiske ledd, og det kan være tillegg til handlingen i form av musikk eller høytlesning, eventuelt kombinert med at det tennes lys i lysgloben. Blant de kulturelle innslag kan det også åpnes for elementer som understreker parets etniske bakgrunn. Der den ene part har en annen kirkelig tilhørighet enn Den norske kirke, kan det etter godkjennelse av biskopen åpnes for deltakelse fra vedkommende kirkesamfunn. Både når det gjelder medvirkning fra andre kirkesamfunn og kulturelle innslag, skal disse tilpasses vigselshandlingens gudstjenestlige karakter og ikke bryte med Den norske kirkes trosgrunnlag.

Innslag som kommer som tillegg til liturgien, kan plasseres etter ledd 9 **Forbønn**.

Der navnene skal nevnes, kan en bruke fullt navn eller fornavn, etter hva som er naturlig i det enkelte tilfelle. I spørsmålene under ledd 7 **Ekteskapsinngåelse** skal det brukes fullt navn.

1 Preludium/Inngang

Orgelmusikk eller annen egnet musikk til preludium/inngang.

De som skal vies kan gå sammen fram til koret og sette seg på sine plasser.

Dersom det er ønskelig, kan paret, en eller begge, forlovere, representant(er) for familiene, liturg og andre gå inn i kirken i prosesjon.

Deretter kan det fremføres egnet vokal- eller instrumentalmusikk.

2 Inngangsord

Enten **A**

L I Faderens og Sønnens og Den Hellige Ånds navn.

Eller **B**

L Nåde være med dere, og fred fra Gud vår Far og Herren Jesus Kristus.

Eller **C**

L I Faderens og Sønnens og Den Hellige Ånds navn: Vår skaper, frigjører og livgiver.

Deretter ønskes paret og forsamlingen velkommen med disse eller lignende ord:

L Kjære (navnet nevnes) og (navnet nevnes). Dere er kommet hit til (kirken nevnes) for å inngå ekteskap. Vi er samlet her for å glede oss med dere. Vi skal høre deres løfter til hverandre og be om Guds velsignelse over dere og over hjemmet deres.

Deretter kan liturgen si

Enten **A**

L Takk Herren, for han er god,
evig varer hans miskunn.
Dette er dagen som Herren har gjort;
la oss juble og glede oss på den! Sal 118,1.24

Eller **B**

L Gud er kjærlighet, og den som blir i
kjærligheten, blir i Gud og Gud i ham. 1 Joh 4,16b

3 Salme

4 Skriflesning

L Gud har skapt oss i sitt bilde
til å leve i fellesskap med seg og med hverandre.
Ekteskapet er Guds gode gave.
Å leve sammen som ektefeller
er å leve i tillit og kjærlighet,
dele gleder og sorger
og trofast stå ved hverandres side livet ut.

Det står skrevet i Salmenes bok:
Hvor dyrebar er din kjærlighet, Gud!
I skyggen av dine vinger søker menneskebarna ly.
De får nyte overfloden i ditt hus,
du lar dem drikke av din gledes bekk.
For hos deg er livets kilde,
i ditt lys ser vi lys Sal 36, 8-10

La oss høre hva Guds ord sier om kjærlighet og troskap:
Kle dere derfor i inderlig medfølelse
og vær gode, milde, ydmyke og tålmodige,
så dere bærer over med hverandre og
tilgir hverandre hvis den ene har noe å bebreide den andre.
Som Herren har tilgitt dere, skal dere tilgi hverandre.
Og over alt dette: Kle dere i kjærlighet,
som er båndet som binder sammen
og gjør fullkommen. Kol 3,12b-14

L La oss videre høre fra Guds ord.

2-4 av de følgende tekstene eller andre høvelige skriftlesninger, minst én fra hvert av de to testamentene.

Skriftlesningene kan leses av medlemmer av bryllupsfølget.

De som skal lese, går samlet frem til lesepulten.

Paret som skal vies og menigheten sitter under lesningen.

Siste lesning avsluttes med:

Slik lyder Herrens ord.

Her kan følge

5 Salme

Salmen kan erstattes av egnet vokal- eller instrumentalmusikk.

6 Tale

Liturgen holder en tale over et av de skriftordene som er lest under ledd 4 eller over en annen høvelig tekst.

7 Ekteskapsinngåelse

L Kom nå fram til Herrens alter, så vi kan høre deres løfter til hverandre og be om Guds velsignelse over dere og over hjemmet deres.

Paret går fram til alterringen. Liturgen henvender seg til den som står til venstre først.

Deretter følger

Enten *A*

L For Gud vår Skapers ansikt og i disse vitners nærvær spør jeg deg, (fullt navn uten tittel): Vil du ha (fullt navn uten tittel), som står ved din side, til din ektefelle?

Svar: Ja.

L Vil du elske og ære *henne/ham/NN* og bli trofast hos *henne/ham/NN* i gode og onde dager inntil døden skiller dere?

Svar: Ja.

L Likeså spør jeg deg, (fullt navn uten tittel):
Vil du ha (fullt navn uten tittel), som står ved din side,
til din ektefelle?

Svar: Ja.

L Vil du elske og ære *ham/henne/NN*
og bli trofast hos *ham/henne/NN*
i gode og onde dager inntil døden skiller dere?

Svar: Ja.

L Så gi hverandre hånden på det.

Paret vender seg mot hverandre og gir hverandre høyre hånd.
Liturgen legger sin hånd på parets hender.

L For Guds ansikt og i disse vitners nærvær
har dere nå lovet hverandre at dere vil leve sammen
i ekteskap, og gitt hverandre hånden på det.
Derfor erklærer jeg at dere er rette ektefolk.

Eller **B**

L For Gud vår Skapers ansikt og i disse vitners nærvær
spør jeg deg, (fullt navn uten tittel):
Vil du ha (fullt navn uten tittel),
som står ved din side, til din ektefelle?

Svar: Ja.

L Likeså spør jeg deg, (fullt navn uten tittel):
Vil du ha (fullt navn uten tittel), som står ved din side,
til din ektefelle?

Svar: Ja.

L Gjenta etter meg.

Paret vender seg til hverandre. De gir hverandre høyre hånd
og blir stående slik mens de avgir løftet.
Liturgen leser løftet ledd for ledd, deretter fremsier paret det, den ene først.

L Jeg tar deg (navnet nevnes) til min ektefelle.
V Jeg tar deg (navnet nevnes) til min ektefelle.
L Jeg vil elske og ære deg
V Jeg vil elske og ære deg
L og bli trofast hos deg i gode og onde dager
V og bli trofast hos deg i gode og onde dager
L inntil døden skiller oss.
V inntil døden skiller oss.

Deretter gjentas løfteavleggelsen på samme måte av den andre ektefellen.
Liturgen legger sin hånd på parets hender.

L For Guds ansikt og i disse vitners nærvær har dere nå
lovet hverandre at dere vil leve sammen i ekteskap,
og gitt hverandre hånden på det.
Derfor erklærer jeg at dere er rette ektefolk.

Her kan følge
8 Overrekkelse av ringer

Enten **A**

L Gi nå hverandre ringene, som dere skal bære til tegn på løftet om troskap.

Hver av dem setter ringen på fingeren til den andre.

Eller **B**

L Gi nå hverandre ringene, som dere skal bære
til tegn på løftet dere har gitt hverandre.
Gjenta etter meg.

Liturgen leser ordene ledd for ledd, deretter fremsier brudeparet dem, den ene først.

L (Navnet), jeg gir deg denne ring
V (Navnet), jeg gir deg denne ring
L som et tegn på mitt løfte om kjærlichkeit og troskap.
V som et tegn på mitt løfte om kjærlichkeit og troskap.

Ringene settes så på fingeren til den andre.

Deretter gjentas overrekkelsen på samme måte av den andre ektefellen.

9 Forbønn

KM 06/17 Vigsels og forbønnsliturgi 2017

L La oss alle be.

Ekteparet kneler ved alterringen.

Liturgen ber for paret med håndspåleggelse en av følgende bønner, som avsluttes med Fadervår.

Eventuelt kan også andre i følget delta i forbønnen med håndspåleggelse.

I

Enten *A*

L Barmhjertige Gud, vi ber deg for *NN* og *NN* og deres ekteskap: La din velsignelse hvile over dem som her kneler for ditt ansikt.

Fyll dem med din kjærlighet, og bygg deres hjem i fred.

Se til dem i nåde, og styrk dem med din Ånd, så de i gode og onde dager setter sin lit til deg, holder trofast sammen og hjelper hverandre fram mot det evige liv.

Eller *B*

L Gode Gud, vi takker deg for (navnet nevnes) og (navnet nevnes) og for deres kjærlighet til hverandre. Velsign deres liv som ektefolk.

Hjelp dem å holde de løfter de har gitt hverandre, så deres ekteskap kan fylles av tillit, omsorg og glede.

Gi dem evne og vilje til å bygge sitt hjem i fred, så det blir et sted der [barn kan vokse opp i trygghet og] familie og venner kan finne fellesskap.

Du som er veien, sannheten og livet, la dem få vandre i din sannhet. Du som tilgir og leger, hjelp dem å tilgi hverandre. Du som er kjærlighetens kilde, gi dem og alle ektefolk å vokse og modnes i kjærlighet.

II

Her kan det tilføyes en fritt utformet bønn, eventuelt kombinert med lystenning.

Eventuelt kan menigheten synge en bønnesalme (mens ekteparet kneler). Se for eksempel *Norsk Salmebok 2013 nr 431, 624, 638, 652, 653, 678, 680*.

III

L La oss sammen be Fadervår:

Enten

A Vår Far i himmelen!
La navnet ditt helliges.
La riket ditt komme.
La viljen din skje på jorden slik som i himmelen.
Gi oss i dag vårt daglige brød,
og tilgi oss vår skyld,
slik også vi tilgir våre skyldnere.
Og la oss ikke komme i fristelse,
men frels oss fra det onde.
For riket er ditt,
og makten og æren i evighet.
Amen.

Eller

A Fader vår, du som er i himmelen.
La ditt navn holdes hellig.
La ditt rike komme.
La din vilje skje på jorden som i himmelen.
Gi oss i dag vårt daglige brød.
Forlat oss vår skyld,
som vi òg forlater våre skyldnere.
Led oss ikke inn i fristelse,
men frels oss fra det onde.
For riket er ditt,
og makten og æren i evighet.
Amen

Ekteparet setter seg på plassene sine.

Her kan følge

10 Musikk/symbolhandlinger

Deltakere i bryllupsfølget og andre kan medvirke med musikk,
høytlesning eller andre kulturelle innslag.

11 Salme

12 Velsignelse

KM 06/17 Vigsel og forbønsliturgi 2017

Enten **A**

L vendt mot menigheten
La oss prise Herren.

Menigheten reiser seg.

M Gud være lovet. Halleluja. Halleluja. Halleluja.

L Herren velsigne deg og bevare deg.
Herren la sitt ansikt lyse over deg og være deg nådig.
Herren løfte sitt åsyn på deg og gi deg fred. ✠

M Amen. Amen. Amen.

Eller **B**

L vendt mot menigheten
Ta imot velsignelsen.

Menigheten reiser seg.

L Herren velsigne deg og bevare deg.
Herren la sitt ansikt lyse over deg og være deg nådig.
Herren løfte sitt åsyn på deg og gi deg fred. ✠

M Amen.

13 Utgang

Orgelmusikk eller annen egnet musikk. Ekteparet går sammen ut av kirken.

Forbønn for borgerlig inngått ekteskap 2017

I løpet av handlingen kan det gis rom for medvirkning av ulike slag. Det kan være medvirkning fra festfølget ved enkelte av de liturgiske ledd, og det kan være tillegg til handlingen i form av musikk eller høytlesning, eventuelt kombinert med at det tennes lys i lysgloben. Blant de kulturelle innslag kan det også åpnes for elementer som understreker ekteparets etniske bakgrunn. Der den ene part har en annen kirkelig tilhørighet enn Den norske kirke, kan det etter godkjennelse av biskopen åpnes for deltakelse fra vedkommende kirkesamfunn. Både når det gjelder medvirkning fra andre kirkesamfunn og kulturelle innslag, skal disse tilpasses forbønnshandlingens gudstjenestlige karakter og ikke bryte med Den norske kirkes trosgrunnlag.

Innslag som kommer som tillegg til liturgien, kan plasseres etter ledd **8 Forbønn**.

Der navnene skal nevnes, kan en bruke fullt navn eller fornavn, etter hva som er naturlig i det enkelte tilfelle. I spørsmålene under ledd **7 Framstilling av ekteparet** skal det brukes fullt navn.

1 Preludium/Inngang

Orgelmusikk eller annen egnet musikk til preludium/inngang.

Ekteparet kan ta plass i koret på forhånd, eller de kan gå sammen fram til koret og sette seg på plassene sine.

Dersom det er ønskelig, kan ekteparet, forlovere, liturg og andre gå inn i kirken i prosesjon. Deretter kan det fremføres egnet vokal- eller instrumentalmusikk.

2 Inngangsort

Enten A

L I Faderens og Sønnens og Den Hellige Ånds navn.

Eller B

L Nåde være med dere, og fred fra Gud vår Far og Herren Jesus Kristus.

Eller C

L I Faderens og Sønnens og Den Hellige Ånds navn: Vår skaper, frigjører og livgiver.

Deretter ønskes ekteparet og forsamlingen velkommen med disse eller lignende ord:

L Kjære (fullt navn nevnes) og (fullt navn nevnes), den (dato nevnes) inngikk dere ekteskap i (stedet nevnes). Dere er kommet hit (kirken nevnes) fordi dere ønsker kirkens forbønn for deres ekteskap. Vi er samlet for å glede oss med dere og be om Guds velsignelse over dere og over hjemmet deres.

Deretter kan liturgen si noe om anledningen og gudstjenesten som følger og eventuelt avslutte slik:

Enten A

L Takk Herren, for han er god,
evig varer hans miskunn.

Dette er dagen som Herren har gjort;
la oss juble og glede oss på den! Sal 118,1.24

Eller B

L Gud er kjærlighet, og den som blir i
kjærligheten, blir i Gud og Gud i ham. 1 Joh 4,16b

KM 06/17 Vigsels og forbønnsliturgi 2017

3 Salme

4 Skriftlesning

L Gud har skapt oss i sitt bilde
til å leve i fellesskap med seg og med hverandre.
Ekteskapet er Guds gode gave.
Å leve sammen som ektefeller
er å leve i tillit og kjærlighet,
dele gleder og sorger
og trofast stå ved hverandres side livet ut.

Det står skrevet i Salmenes bok:
Hvor dyrebar er din kjærlighet, Gud!
I skyggen av dine vinger søker menneskebarna ly.
De får nyte overfloden i ditt hus,
du lar dem drikke av din gledes bekk.
For hos deg er livets kilde,
i ditt lys ser vi lys Sal 36, 8-10

La oss høre hva Guds ord sier om kjærlighet og troskap:
Kle dere derfor i inderlig medfølelse
og vær gode, milde, ydmyke og tålmodige,
så dere bærer over med hverandre og
tilgir hverandre hvis den ene har noe å bebreide den andre.
Som Herren har tilgitt dere, skal dere tilgi hverandre.
Og over alt dette: Kle dere i kjærlighet,
som er båndet som binder sammen
og gjør fullkommen. Kol 3,12b-14

L La oss videre høre fra Guds ord.
2-4 av de følgende tekstene eller andre høvelige skriftlesninger, minst én fra hvert av de to
testamentene.
Skriftlesningene kan leses av medlemmer av festfølget. De som skal lese, går samlet frem til
lesepulten.
Ekteparet og menigheten sitter under lesningen.
Siste lesning avsluttes med:
Slik lyder Herrens ord.

Her kan følge

5 Salme

Salmen kan erstattes av egnet vokal- eller instrumentalmusikk.

6 Tale

KM 06/17 Vigsel og forbønnsliturgi 2017

Liturgen holder en tale over et av de skriftordene som er lest under ledd 4 eller over en annen høvelig tekst.

7 Fremstilling av ekteparet

Ekteparet går sammen fram til alteret. Liturgen henvender seg først til den som står til venstre.

Enten **A**

L For offentlig myndighet har dere lovet å leve sammen i ekteskap. Dette løftet betyr at dere skal være ett og holde trofast sammen i gode og onde dager inntil døden skiller dere.

Etter deres ønske vil vi i dag be for dere og stille deres ekteskap og hjem inn under Guds velsignelse.

Eller **B**

L (Begges fulle navn uten tittel), dere har for offentlig myndighet lovet å leve sammen i ekteskap. Vil dere fortsatt elske og ære hverandre og holde trofast sammen i gode og onde dager inntil døden skiller dere?

Ekteparet svarer, etter hverandre eller sammen:

Ja.

L Etter deres ønske vil vi i dag be for dere og stille deres ekteskap og hjem inn under Guds velsignelse.

8 Forbønn

L La oss alle be.

Ekteparet kneler ved alteringen.

Liturgen ber for ekteparet med håndspåleggelse en av følgende bønner, som avsluttes med Fadervår.

Eventuelt kan også andre i følget delta i forbønnen med håndspåleggelse.

I

Enten **A**

L Barmhjertige Gud, vi ber deg for *NN* og *NN* og deres ekteskap: La din velsignelse hvile over dem som her kneler for ditt ansikt. Fyll dem med din kjærlighet, og bygg deres hjem i fred.

Se til dem i nåde, og styrk dem med din Ånd, så de i gode og onde dager setter sin lit til deg, holder trofast sammen og hjelper hverandre fram mot det evige liv.

Eller **B**

L Gode Gud, vi takker deg for (navnet nevnes) og (navnet nevnes) og for deres kjærlighet til hverandre. Velsign deres liv som ektefolk.

Hjelp dem å holde de løfter de har gitt hverandre, så deres ekteskap kan fylles av tillit, omsorg og glede.

Gi dem evne og vilje til å bygge sitt hjem i fred, så det blir et sted der [barn kan vokse opp i trygghet og] familie og venner kan finne fellesskap.

Du som er veien, sannheten og livet, la dem få vandre i din sannhet. Du som tilgir og leger,

hjelp dem å tilgi hverandre. Du som er
kjærlighetens kilde, gi dem og alle ektefolk å
vokse og modnes i kjærlighet.

II

Her kan det tilføyes en fritt utformet bønn, eventuelt kombinert med lystenning.
Eventuelt kan menigheten synge en bønnesalme (mens ekteparet kneler). Se for eksempel *Norsk Salmebok 2013*
nr 431, 624, 638, 652, 653, 678, 680.

III

Forbønnen avsluttes alltid med Fadervår.

L La oss sammen be Fadervår:

Enten

A Vår Far i himmelen!

La navnet ditt helliges.

La riket ditt komme.

La viljen din skje på jorden slik som i himmelen.

Gi oss i dag vårt daglige brød,

og tilgi oss vår skyld,

slik også vi tilgir våre skyldnere.

Og la oss ikke komme i fristelse,

men frels oss fra det onde.

For riket er ditt,

og makten og æren i evighet.

Amen.

Eller

A Fader vår, du som er i himmelen.

La ditt navn holdes hellig.

La ditt rike komme.

La din vilje skje på jorden som i himmelen.

Gi oss i dag vårt daglige brød.

Forlat oss vår skyld,

som vi òg forlater våre skyldnere.

Led oss ikke inn i fristelse,

men frels oss fra det onde.

For riket er ditt,

og makten og æren i evighet.

Amen

Ekteparet setter seg på plassene sine.

Her kan følge

9 Musikk/symbolhandlinger

Deltakere i festfølget og andre kan medvirke med musikk,
høytlesning eller andre kulturelle innslag.

KM 06/17 Vigsel og forbønnsliturgi 2017

10 Salme

11 Velsignelse

Enten **A**

L vendt mot menigheten
La oss prise Herren.

Menigheten reiser seg.

M Gud være lovet. Halleluja. Halleluja. Halleluja.

L Herren velsigne deg og bevare deg.

Herren la sitt ansikt lyse over deg og være deg nådig.

Herren løfte sitt åsyn på deg og gi deg fred. ✠

M Amen. Amen. Amen.

Eller **B**

L vendt mot menigheten
Ta imot velsignelsen.

Menigheten reiser seg.

L Herren velsigne deg og bevare deg.

Herren la sitt ansikt lyse over deg og være deg nådig.

Herren løfte sitt åsyn på deg og gi deg fred. ✠

M Amen.

12 Postludium/Utgang

Orgelmusikk eller annen egnet musikk. Ekteparet går sammen ut av kirken.

Valgfrie skriftlesninger ved vigsel/forbønn 2017

Forslag til nye valgfrie tekster:

1. Det står skrevet i Første Mosebok:

Gud skapte mennesket i sitt bilde,
i Guds bilde skapte han det,
til mann og kvinne skapte han dem.
Gud velsignet dem og sa til dem:
«Vær fruktbare og bli mange,
fyll jorden og legg den under dere!» 1 Mos 1,27-28a

2. Det står skrevet i Første Mosebok:

Da sa Herren Gud: «Det er ikke godt for mennesket å være alene. Jeg vil lage en hjelper av samme slag.» 1 Mos 2,18

3. Det står skrevet i Ruts bok:

Dit du går, vil jeg gå,
og hvor du bor, vil jeg bo.
Ditt folk er mitt folk,
og din Gud er min Gud.
Der du dør, vil jeg dø,
og der vil jeg begravnes. Rut 1,16b-17a

4. Det står skrevet i Forkynnerens bok:

Det er bedre å være to enn én;
de får god lønn for sitt strev.
For om de faller, kan den ene
hjelp den andre opp.
Om én blir overvunnet,
kan to holde stand.
En tretvinnet tråd
ryker ikke så fort. Fork 4,9-10a.12

5. Det står skrevet i evangeliet etter Matteus:

Og vår Herre Jesus Kristus sier:
Har dere ikke lest at Skaperen fra begynnelsen av
skapte dem til mann og kvinne og sa:
«Derfor skal mannen forlate sin far og sin mor
og holde seg til sin hustru, og de to skal være ett.»
Så er de ikke lenger to; deres liv er ett.
Det som Gud altså har sammenføyd,
skal mennesker ikke skille. Matt 19,4-6

6. Det står skrevet i Paulus' brev til galaterne:

For dere er alle Guds barn ved troen, i Kristus Jesus.
Alle dere som er døpt til Kristus,

har kledd dere i Kristus.
Her er ikke jøde eller greker,
her er ikke slave eller fri,
her er ikke mann eller kvinne.
Dere er alle én i Kristus Jesus. Gal 3, 26-28

Disse tekstene videreføres fra 2003-liturgien:

A Det står skrevet i Salmenes bok:

Herren er min hyrde,
jeg mangler ikke noe. Han lar meg ligge i grønne enger,
han leder meg til vann der jeg finner hvile. Han gir meg nytt liv. Han fører meg på rettferdighets
stier for sitt navns skyld. Om jeg enn skulle vandre i dødsskyggens dal, frykter jeg ikke noe ondt.
For du er med meg. Din kjepp og din stav, de trøster meg. Du dekker bord for meg like foran
mine fiender. Du salver mitt hode med olje. Mitt beger renner over. Bare godhet og miskunn skal
følge meg alle mine dager, og jeg skal bo i Herrens hus gjennom alle tider.
Salme 23

B Det står skrevet i Salmenes bok:

Den som sitter i skjul hos Den høyeste og finner nattely i skyggen av Den veldige, han sier til
Herren: «Min tilflukt og min borg, min Gud som jeg setter min lit til!»
Under hans vinger kan du søke ly, han dekker deg med sine fjær. Hans trofasthet er skjold og
vern.
«Du, Herre, er min tilflukt.»
Den høyeste har du gjort til din bolig.
Salme 91,1-2.4.9

C Det står skrevet i Salmenes bok:

Rop med jubel for Herren, all jorden! Tjen Herren med glede,
kom fram for ham med jubel! Kjenn at Herren er Gud! Han har skapt oss, vi er hans, vi er hans
folk og den flokken han gjeter. Kom gjennom portene hans med takkesang, inn i forgårdene med
lovsang! Lov ham, velsign hans navn! Herren er god, evig er hans miskunn, hans trofasthet varer
fra slekt til slekt.
Sal 100

D Det står skrevet i Salmenes bok:

Velsign Herren, min sjel!
Alt som i meg er, velsign hans hellige navn. Velsign Herren, min sjel! Glem ikke alt det gode han
gjør. Han tilgir all din skyld og leger alle dine sykdommer. Han frir ditt liv fra graven og kroner
deg med barmhjertighet og kjærlighet. Han metter ditt liv med det gode, du blir ung igjen som
ørnen.
Sal 103,1-5

E Det står skrevet i Høysangen:

Min kjæreste ligner en gasell, en ung hjort. Der står han bak muren vår. Han kikker inn gjennom
vinduene, gløtter inn gjennom gitteret.
Min kjæreste tar til orde og sier: Stå opp, min elskede, min vakre jente, og kom!
Min due i fjellkløften, i ly under bratte klipper, la meg få se deg,
la meg få høre stemmen din! For stemmen er myk og skikkelsen skjønn. Høys 2,9-10a.13b-14

F Det står skrevet i Høysangen:

Denne lesningen kan leses av én tekstleser eller av kvinne (I) og mann (II).

I

Hør, det er min kjæreste, der kommer han,
løpende over fjellene, hoppende over høydene. Min kjæreste ligner en gasell, en ung hjort. Der
står han bak muren vår. Han kikker inn gjennom vinduene, gløtter inn gjennom gitteret. Min
kjæreste tar til orde og sier:

II Stå opp, min elskede, min vakre jente, og kom! Nå er vinteren omme, regnet er forbi, det er
borte. Landet dekkes av blomster. Sangens tid er inne, turtelduen kan høres i landet. Frukten på
fikentreet modner, blomsten på vinstokken dufter. Stå opp, min elskede, min vakre jente, og kom!
Min due i fjellkløften,
i ly under bratte klipper, la meg få se deg, la meg få høre stemmen din! For stemmen er myk og
skikkelsen skjønn.

I

Min kjæreste er min, og jeg er hans, han som gjeter mellom liljene. Helt til dagen blåser skyggene
bort, spring som gasellen, min kjæreste, som en ung hjort over kløfter og fjell!

I/II

Sett meg som et segl på ditt hjerte, et stempel på din arm! For kjærligheten er sterk som døden,
lidenskapen er ubøyelig som dødsriket. Den brenner som flammende ild, en Herrens brann.

Veldige vann slukker ikke kjærligheten, elver skyller den ikke bort.

Høys 2,8-14.16-17 + 8,6-7a

G Det står skrevet i Høysangen:

Sett meg som et segl på ditt hjerte, et stempel på din arm! For kjærligheten er sterk som døden,
lidenskapen er ubøyelig som dødsriket. Den brenner som flammende ild, en Herrens brann.

Veldige vann slukker ikke kjærligheten, elver skyller den ikke bort. Høys 8,6-7a

H Det står skrevet i evangeliet etter Matteus:

Jesus sa: Dere er jordens salt! Men hvis saltet mister sin kraft, hvordan skal det da bli gjort til salt
igjen? Det duger ikke lenger til noe, men kastes ut og tråkkes ned av menneskene. Dere er verdens
lys! En by som ligger på et fjell, kan ikke skjules. Heller ikke tenner man en oljelampe og setter
den under et kar. Nei, man setter den på en holder, så den lyser for alle i huset. Slik skal deres lys
skinne for menneskene, så de kan se de gode gjerningene dere gjør, og prise deres Far i
himmelen! Matt 5,13-16

I Det står skrevet i evangeliet etter Matteus:

Jesus sa: Vær ikke bekymret for livet, hva dere skal spise, eller hva dere skal drikke, heller ikke
for kroppen, hva dere skal kle dere med. Er ikke livet mer enn maten og kroppen mer enn klærne?
Se på fuglene under himmelen! De sår ikke, de høster ikke og samler ikke i hus, men den Far dere
har i himmelen, gir dem føde likevel. Er ikke dere mer verdt enn de? Hvem av dere kan vel med
all sin bekymring legge en eneste alen til sin livslengde? Og hvorfor er dere bekymret for klærne?
Se på liljene på marken, hvordan de vokser! De strever ikke og spinner ikke, men jeg sier dere:
Selv ikke Salomo i all sin prakt var kledd som en av dem. Når Gud kler gresset på marken så fint,
det som gror i dag og kastes i ovnen i morgen, hvor mye mer skal han ikke da kle dere – dere lite
troende!

Så gjør dere ikke bekymringer, og si ikke: 'Hva skal vi spise?' eller: 'Hva skal vi drikke?' eller:
'Hva skal vi kle oss med?' Alt dette er hedningene opptatt av. Men den Far dere har i himmelen,
vet jo at dere trenger alt dette. Søk først Guds rike og hans rettferdighet, så skal dere få alt det
andre i tillegg. Så gjør dere ingen bekymringer for morgendagen; morgendagen skal bekymre seg

for seg selv. Hver dag har nok med sin egen plage. Matt 6,25-34

J Det står skrevet i evangeliet etter Matteus:

Jesus sa: Be, så skal dere få. Let, så skal dere finne. Bank på, så skal det lukkes opp for dere. For den som ber, han får, og den som leter, han finner, og den som banker på, skal det lukkes opp for. Alt dere vil at andre skal gjøre mot dere, det skal også dere gjøre mot dem. For dette er loven og profetene.

Matt 7,7-8.12

K Det står skrevet i evangeliet etter Matteus:

Jesus sa: Hver den som hører disse mine ord og gjør det de sier, ligner en klok mann som bygde huset sitt på fjell. Regnet styrtet, elvene flommet, og vindene blåste og slo mot huset. Men det falt ikke, for det var bygd på fjell. Matt 7,24-25

L Det står skrevet i evangeliet etter Johannes:

Et nytt bud gir jeg dere: Dere skal elske hverandre. Som jeg har elsket dere, skal dere elske hverandre. Ved dette skal alle forstå at dere er mine disipler: At dere har kjærlighet til hverandre.

Joh 13, 34-35

M Det står skrevet i evangeliet etter Johannes:

Jesus sa: Som Far har elsket meg, har jeg elsket dere. Bli i min kjærlighet! Hvis dere holder mine bud, blir dere i min kjærlighet, slik jeg har holdt min Fars bud og blir i hans kjærlighet. Dette har jeg sagt dere for at min glede kan være i dere og deres glede kan bli fullkommen. Og dette er mitt bud: Dere skal elske hverandre som jeg har elsket dere.

[Ingen har større kjærlighet enn den som gir livet for vennene sine. Dere er mine venner hvis dere gjør det jeg befaler dere. Jeg kaller dere ikke lenger tjenere, for tjeneren vet ikke hva herren hans gjør. Jeg kaller dere venner, for jeg har gjort kjent for dere alt jeg har hørt av min Far. Dere har ikke utvalgt meg, men jeg har utvalgt dere og satt dere til å gå ut og bære frukt, en frukt som varer. Da skal Far gi dere alt dere ber om i mitt navn. Dette er mitt bud til dere: Elsk hverandre!] Joh 15,9-12[-17]

N Det står skrevet i Paulus' brev til romerne:

For jeg er viss på at verken død eller liv, verken engler eller krefter, verken det som nå er eller det som kommer, eller noen makt, verken det som er i det høye eller i det dype, eller noen annen skapning, skal kunne skille oss fra Guds kjærlighet i Kristus Jesus, vår Herre. Rom 8,38-39

O Det står skrevet i Paulus' første brev til korinterne:

Kapitlet kan leses i sin helhet eller i utdrag.

Og jeg vil vise dere en enda bedre vei:

Om jeg taler med menneskers og englers tunger, men ikke har kjærlighet, da er jeg bare drønnende malm eller en klingende bjelle. Om jeg har profetisk gave, kjenner alle hemmeligheter og eier all kunnskap, om jeg har all tro så jeg kan flytte fjell, men ikke har kjærlighet, da er jeg intet. Om jeg gir alt jeg eier til brød for de fattige, ja, om jeg gir meg selv til å brennes, men ikke har kjærlighet, da har jeg ingen ting vunnet. Kjærligheten er tålmodig, kjærligheten er villig, den misunner ikke, skryter ikke, er ikke hovmodig. Kjærligheten krenker ikke, søker ikke sitt eget, er ikke oppfarende og glemmer ikke på det onde. Den gleder seg ikke over urett, men har sin glede i sannheten. Kjærligheten utholder alt, tror alt, håper alt, tåler alt. Kjærligheten tar aldri slutt. Profetgavene skal bli borte, tungene skal tie og kunnskapen forgå. For vi forstår stykkevis og taler profetisk stykkevis. Men når det fullkomne kommer, skal det som er stykkevis, ta slutt. Da jeg var barn, talte jeg som et barn, tenkte jeg som et barn, forsto jeg som et barn. Men da jeg ble

voksen, la jeg av det barnslige. Nå ser vi i et speil, i en gåte, da skal vi se ansikt til ansikt. Nå forstår jeg stykkevis, da skal jeg erkjenne fullt ut, slik Gud kjenner meg fullt ut. Så blir de stående, disse tre: tro, håp og kjærlighet. Men størst blant dem er kjærligheten. 1 Kor 13

P Det står skrevet i Paulus' brev til efeserne:

Derfor bøyer jeg mine knær for Far, han som har gitt navn til alt som kalles far i himmel og på jord. Må han som er så rik på herlighet, gi deres indre menneske kraft og styrke ved sin Ånd. Må Kristus ved troen bo i deres hjerter og dere stå rotfestet og grunnfestet i kjærlighet. Må dere sammen med alle de hellige bli i stand til å fatte bredden og lengden, høyden og dybden, ja, kjenne Kristi kjærlighet, som overgår all kunnskap. Må dere bli fylt av hele Guds fylde! Han som virker i oss med sin kraft og kan gjøre uendelig mye mer enn det vi ber om og forstår, ham være ære i kirken og i Kristus Jesus gjennom alle slekter og evigheter! Amen. Ef 3,14-21

Q Det står skrevet i Paulus' brev til filipperne:

Om det da er trøst i Kristus, oppmuntring i kjærligheten, fellesskap i Ånden, om det finnes medfølelse og barmhjertighet, så gjør nå min glede fullkommen: Ha samme sinnelag og samme kjærlighet, vær ett i sjel og sinn. Gjør ikke noe av selvhevdelse og tom ærgjerrighet, men vær ydmyke og sett de andre høyere enn dere selv. Tenk ikke bare på deres eget beste, men også på de andres. La samme sinnelag være i dere som også var i Kristus Jesus!

Fil 2,1-5

R Det står skrevet i Paulus' brev til filipperne:

Gled dere alltid i Herren! Igjen vil jeg si: Gled dere! La alle mennesker få merke at dere er vennlige. Herren er nær. Vær ikke bekymret for noe! Men legg alt dere har på hjertet, fram for Gud. Be og kall på ham med takk. Og Guds fred, som overgår all forstand, skal bevare deres hjerter og tanker i Kristus Jesus. Til slutt, søsken: Alt som er sant og edelt, rett og rent, alt som er verdt å elske og akte, alt som er til glede og alt som fortjener ros, legg vinn på det!

Fil 4,4-8

S Det står skrevet i Johannes' første brev:

Mine kjære, la oss elske hverandre! For kjærligheten er fra Gud, og hver den som elsker, er født av Gud og kjenner Gud. Den som ikke elsker, har aldri kjent Gud, for Gud er kjærlighet. Og ved dette ble Guds kjærlighet åpenbart blant oss, at Gud sendte sin enbårne Sønn til verden for at vi skulle leve ved ham.

Ja, dette er kjærligheten, ikke at vi har elsket Gud, men at han har elsket oss og sendt sin Sønn til soning for våre synder. Mine kjære, har Gud elsket oss slik, da skylder også vi å elske hverandre.

Ingen har noen gang sett Gud. Men dersom vi elsker hverandre, blir Gud i oss, og hans kjærlighet er fullendt i oss. 1 Joh 4,7-12

Bibeltekstene er hentet fra *Bibel 2011*, © Det Norske Bibelselskap

Vedtatt med 83 stemmer

112 stemmeberettigede.

KM 07/17 Kirkemøtets fordeling av midler for 2018 og orientering om budsjett for 2017

Saksdokument:

KM 07/17	Kirkemøtets fordeling av midler for 2018 og orientering om budsjett 2017
KM 07.1/17	Budsjett for rettssubjektet Den norske kirke og de sentralkirkelige råd
KM 07.2/17	Kirkemøtets fordeling av midler for 2018 og orientering om budsjett for 2017 – første innstilling
KM 07.3/17	Kirkemøtets fordeling av midler for 2018 og orientering om budsjett for 2017 – andre innstilling

Første innstilling fra komité C

Sammendrag

Denne saken gjelder fordeling av statstilskuddet til Den norske kirke for 2018, og er en oppfølging av:

- Kirkemøtets budsjettreglement, jf. sak KM 05/16,
- Kirkemøtets fordeling av midler for 2017, jf. sak KM 18/16,
- Kirkerådets oppfølging av disse vedtakene gjennom Kirkerådets budsjettvedtak for 2017, jf. sak KR 61/16 Budsjett 2017 for rettssubjektet Den norske kirke og de sentralkirkelige råd
- Kirkerådets vurdering av ressursbehov og satsinger for 2018, jf. sak KR 62/16

Kirkemøtet skal som for 2017 fastsette budsjetttrammene for de ulike gruppene i reglementet:

- Gruppe 1 gjelder Kirkerådet/Bispemøtet/bispedømmerådene, KUN og Svalbard kirke.
- Gruppe 2 Internasjonale og økumeniske organisasjoner (kontingenter mv.).
- Gruppe 3 Tilskudd til andre institusjoner og kirkelige formål.

Det foreslås videre at det avsettes en ramme under gruppe 1 som skal dekke dagens bevilgning på post 75, tilskudd til trosopplæring og tilskudd til kateketer, diakoner og kirkemusikk i menighetene. Tilskuddene forvaltes av bispedømme-rådene og Kirkerådet.

Rammene for 2018 blir først kjent når statsbudsjettet for 2018 blir vedtatt i Stortinget i desember 2017. Dette vedtaket gjøres i forkant av Statsbudsjettet 2018. Slik vil det fortsatt bli hvert år fremover. På denne måten skaper Kirkemøtet forutsigbarhet omkring struktur, rammer og prioriteringer i budsjettet, gjennom føringer for Kirkerådets detaljbudsjettering på slutten av året. Det følger av budsjettreglementet vedtatt i sak KM 05/16 at Kirkerådet har anledning til å omdisponere midler både innen og mellom gruppene.

Det ble forutsatt i komitemerknadene i sak KM 5/16 at fordelingsnøklene mellom bispedømmerådene for 2017 videreføres i 2018. Det vil som oppfølging av komitemerknaden fra Kirkemøtet 2016 bli lagt frem en sak for Kirkemøtet 2019 med vurdering av eksisterende fordelingsnøkkel.

Komiteens merknader

Komiteen stiller seg bak det framlagte dokumentet med følgende kommentarer:

1. Komiteen konstaterer at statstilskuddet ved virksomhetsoverdragelsen ikke fullfinansierer virksomheten. Komiteen er bekymret for at midlene ikke er tilstrekkelige til å opprettholde en landsdekkende folkekirke på dagens nivå.
2. Komiteen forventer at staten fullfinansierer virksomhetsoverdragelsen ved å øke egenkapitalen til et forsvarlig nivå på minimum 400 mill kr. Et slikt nivå tilsvarer 20% av driftsbudsjettet.
3. Komiteen viser til merknader til sak KM 05/16 og 18/16. For å sikre forutsigbar satsing på ungdomsdemokratiet må det settes av midler både i Kirkerådets og bispedømmerådernes budsjetter.
4. Komiteen drøftet Kirkemøtets rolle i framtidige budsjettsaker. Det er planlagt ett Kirkemøte i året, og ut fra dette er det naturlig at Kirkerådet fordeler budsjettmidlene etter de retningslinjene som Kirkemøtet har vedtatt.

Komiteen er opptatt av at arbeidet med justeringer av fordelingsnøkklene i gruppe 1 prioriteres. Endringer kan først gjennomføres når det foreligger en oversikt over ressursituasjonen i det nye rettssubjektet. En slik oversikt vil foreligge når regnskapet for 2017 er avsluttet. Forslaget til endringer bør etter komiteens vurdering utarbeides av en bredt sammensatt gruppe.
5. Plassering av virksomheter og enheter i de ulike budsjettgruppene bør gjennomgås i revideringen av Kirkemøtets budsjettreglement i 2019.
6. På bakgrunn av den økonomiske situasjonen i Den norske kirke har komiteen drøftet muligheter for omprioriteringer. Komiteen ber Kirkerådet utrede konsekvensene av kutt i tilskuddet til KIFO og vurdere redusert støtte fra budsjettåret 2018. Saken forelegges Kirkemøtet 2018.
7. Den norske kirke har innenfor nåværende rammebevilgning ikke midler til å gjennomføre valg. Komiteen har merket seg at det ikke bevilges statlige midler til kirkevalget 2019 før i statsbudsjettene 2018 og 2019. Komiteen ber om at Kirkerådet følger opp saken.
8. Komiteen mener det ikke er kirkens ansvar å finansiere lønnskostnadene til de embetsmennene som reserverte seg mot å gå over til det nye rettssubjektet. Midlene som er holdt tilbake av staten, bør tilfalle kirken.

Forslag til vedtak

1. Kirkerådets vedtatte budsjett for 2017 tas til orientering.
2. Kirkemøtet fordeler rammetilskudd for 2018 på følgende måte, under forutsetning av at tilskuddet til Den norske kirke opprettholdes på dagens nivå justert for pris- og lønnsvekst:

Tilskuddsgruppe 1: Den norske kirke:

1A Kirkerådet/Bispemøtet/bispedømmerådene, KUN og Svalbard kirke

- Kirkemøtet avsetter en felles ramme til Kirkerådet, Bispemøtet og bispedømmerådene og KUN. Rammens størrelse er det som er igjen av den statlige bevilgningen når bevilgningen under pkt. 1B-3 er trukket ut.
- Kirkemøtet avsetter midler til å dekke felleskostnader for rettssubjektet etter samme modell som for 2017.
- Av rammen avsettes det kr 10 000 000 til strategiske satsinger under forutsetning av at midler til prestestillinger etter justering for lønnsvekst ikke reduseres.
- Resterende midler fordeles mellom Kirkerådet/Bispemøtet/bispedømmerådene ved at fordelingsnøkklene fra 2017 videreføres.
- Bevilgning til Svalbard kirke er øremerkede midler og beløpet avhenger av tilskuddets størrelse.

1B Tilskudd til trosopplæring, diakoni og undervisning i menighetene

Kirkemøtet avsetter en ramme på kr 444 300 000. Prisjustering for 2017 og 2018 vurderes i forhold til tildelt ramme.

Tilskuddsgruppe 2: Internasjonale og økumeniske organisasjoner

Kirkemøtet avsetter en ramme på inntil kr 11 000 000.

Tilskuddsgruppe 3: Andre institusjoner og kirkelige formål

Kirkemøtet avsetter en ramme på inntil kr 25 000 000, inkludert mulig prisvekst.

3. Kirkemøtet ber Kirkerådet utrede konsekvensene av kutt i tilskuddet til KIFO og vurdere redusert støtte fra budsjettåret 2018. Saken forelegges Kirkemøtet 2018.

Plenumsbehandling 1

Dirigent: Lill Tone Grahl-Jacobsen

Saksordfører: Ann-Kristin Sørvik

Disse hadde ordet:

Ann-Kristin Sørvik, Jan Olav Olsen, Odd Einar Dørum, Kristina Bjåstad, Beate Husa, Gard Realf Sandaker-Nielsen, Solveig Julie Mysen, Olav Myklebust, Dag Landmark, Katja Eidesen, Karin-Elin Berg, Gro Bergrabb, Erling Birkedal, Kristin Gunleiksrud Raum.

Endringsforslag

Saken ble sendt tilbake til komiteen.

Endelig innstilling fra komité C

Komiteens merknader

Komiteen stiller seg bak det framlagte dokumentet med følgende kommentarer:

1. Komiteen konstaterer at statstilskuddet ved virksomhetsoverdragelsen ikke fullfinansierer virksomheten. Komiteen er bekymret for at midlene ikke er tilstrekkelige til å opprettholde en landsdekkende folkekirke på dagens nivå.
2. Komiteen forventer at staten fullfinansierer virksomhetsoverdragelsen ved å øke egenkapitalen til et forsvarlig nivå på minimum 400 mill kr. Et slikt nivå tilsvarer 20% av driftsbudsjettet.
3. Ved budsjettøkninger eller budsjettkutt, tilstrebes likebehandling mellom budsjettgruppe 1A og 1B.
4. Komiteen viser til merknader til sak KM 05/16 og 18/16. For å sikre forutsigbar satsing på ungdomsdemokratiet må det settes av midler både i Kirkerådets og bispedømmerrådenes budsjetter.
5. Komiteen drøftet Kirkemøtets rolle i framtidige budsjettsaker. Det er planlagt ett Kirkemøte i året, og ut fra dette er det naturlig at Kirkerådet fordeler budsjettmidlene etter de retningslinjene som Kirkemøtet har vedtatt. Kirkemøtet skal vedta ramme på budsjettgruppenivå, og det er Kirkerådet som skal vurdere fordeling innenfor budsjettgruppene. Forslag på Kirkemøtet som har økonomiske konsekvenser, må vurderes av Kirkerådet innenfor de gjeldende budsjetttrammene.

Komiteen er opptatt av at arbeidet med justeringer av fordelingsnøkklene i gruppe 1 prioriteres. Endringer kan først gjennomføres når det foreligger en oversikt over ressursituasjonen i det nye rettssubjektet. En slik oversikt vil foreligge når regnskapet for 2017 er avsluttet. Forslaget til endringer bør etter komiteens vurdering utarbeides av en bredt sammensatt gruppe.

6. Plassering av virksomheter og enheter i de ulike budsjettgruppene bør gjennomgås i revideringen av Kirkemøtets budsjettreglement i 2019.
7. På bakgrunn av den økonomiske situasjonen i Den norske kirke har komiteen drøftet muligheter for omprioriteringer. Komiteen ber Kirkerådet utrede konsekvensene av kutt i tilskuddet til KIFO og vurdere redusert støtte fra budsjettåret 2018. Saken forelegges Kirkemøtet 2018.
8. Den norske kirke har innenfor nåværende rammebevilgning ikke midler til å gjennomføre valg. Komiteen har merket seg at det ikke bevilges statlige midler til kirkevalget 2019 før i statsbudsjettene 2018 og 2019. Komiteen ber om at Kirkerådet følger opp saken.
9. Komiteen mener det ikke er kirkens ansvar å finansiere lønnskostnadene til de embetsmennene som reserverte seg mot å gå over til det nye rettssubjektet. Midlene som er holdt tilbake av staten, bør tilfalle kirken.

Forslag til vedtak

1. Kirkerådets vedtatte budsjett for 2017 tas til orientering.

2. Kirkemøtet fordeler rammetilskudd for 2018 på følgende måte, under forutsetning av at tilskuddet til Den norske kirke opprettholdes på dagens nivå justert for pris- og lønnsvekst:

Tilskuddsgruppe 1: Den norske kirke:

1A Kirkerådet/Bispemøtet/bispedømmerådene, KUN og Svalbard kirke

- Kirkemøtet avsetter en felles ramme til Kirkerådet, Bispemøtet og bispedømmerådene og KUN. Rammens størrelse er det som er igjen av den statlige bevilgningen når bevilgningen under pkt. 1B til gruppe 3 er trukket ut.
- Kirkemøtet avsetter midler til å dekke felleskostnader for rettssubjektet etter samme modell som for 2017.
- Av rammen avsettes det kr 10 000 000 til strategiske satsinger under forutsetning av at midler til prestestillinger etter justering for lønnsvekst ikke reduseres.
- Resterende midler fordeles mellom Kirkerådet/Bispemøtet/bispedømmerådene ved fordelingsnøkklene fra 2017 videreføres.
- Bevilgning til Svalbard kirke er øremerkede midler og beløpet avhenger av tilskuddets størrelse.

1B Tilskudd til trosopplæring og andre kirkelige formål (diakoni, undervisning, domkirker og kirkemusikk)

Kirkemøtet avsetter en ramme på kr 444 300 000. Prisjustering for 2017 og 2018 vurderes i forhold til tildelt ramme.

Tilskuddsgruppe 2: Internasjonale og økumeniske organisasjoner

Kirkemøtet avsetter en ramme på inntil kr 11 000 000.

Tilskuddsgruppe 3: Andre institusjoner og kirkelige formål

Kirkemøtet avsetter en ramme på inntil kr 25 000 000

3. Kirkemøtet ber Kirkerådet utrede konsekvensene av kutt i tilskuddet til KIFO og vurdere redusert støtte fra budsjettåret 2018. Saken forelegges Kirkemøtet 2018.

Plenumsbehandling 2

Dirigent: Lill Tone Grahl-Jacobsen

Saksordfører: Ann-Kristin Sørvik

Disse hadde ordet:

Ann-Kristin Sørvik, Erling Birkedal

Kirkemøtets vedtak

1. Kirkerådets vedtatte budsjett for 2017 tas til orientering.

2. Kirkemøtet fordeler rammetilskudd for 2018 på følgende måte, under forutsetning av at tilskuddet til Den norske kirke opprettholdes på dagens nivå justert for pris- og lønnsvekst:

Tilskuddsgruppe 1: Den norske kirke:

1A Kirkerådet/Bispemøtet/bispedømmerådene, KUN og Svalbard kirke

- Kirkemøtet avsetter en felles ramme til Kirkerådet, Bispemøtet og bispedømmerådene og KUN. Rammens størrelse er det som er igjen av den statlige bevilgningen når bevilgningen under pkt. 1B til gruppe 3 er trukket ut.
- Kirkemøtet avsetter midler til å dekke felleskostnader for rettssubjektet etter samme modell som for 2017.
- Av rammen avsettes det kr 10 000 000 til strategiske satsinger under forutsetning av at midler til prestestillinger etter justering for lønnsvekst ikke reduseres.
- Resterende midler fordeles mellom Kirkerådet/Bispemøtet/bispedømmerådene ved at fordelingsnøkklene fra 2017 videreføres.
- Bevilgning til Svalbard kirke er øremerkede midler og beløpet avhenger av tilskuddets størrelse.

1B Tilskudd til trosopplæring og andre kirkelige formål (diakoni, undervisning, domkirker og kirkemusikk)

Kirkemøtet avsetter en ramme på kr 444 300 000. Prisjustering for 2017 og 2018 vurderes i forhold til tildelt ramme.

Tilskuddsgruppe 2: Internasjonale og økumeniske organisasjoner

Kirkemøtet avsetter en ramme på inntil kr 11 000 000.

Tilskuddsgruppe 3: Andre institusjoner og kirkelige formål

Kirkemøtet avsetter en ramme på inntil kr 25 000 000

3. Kirkemøtet ber Kirkerådet utrede konsekvensene av kutt i tilskuddet til KIFO og vurdere redusert støtte fra budsjettåret 2018. Saken forelegges Kirkemøtet 2018.

Enstemmig vedtatt.

107 stemmeberettigede

KM 08/17 Regler for Kirkelig utdanningscenter nord

Saksdokument:

KM 08/17	Regler for Kirkelig utdanningscenter nord
KM 08.1/17	Regler for Kirkelig utdanningscenter nord – første innstilling
KM 08.2/17	Regler for Kirkelig utdanningscenter nord – andre innstilling

Første innstilling fra komité E

Sammendrag av saksorienteringen

Med virkning fra 1. januar 2017 er Kirkelig utdanningscenter nord/Girkolaš Oahpahusguovddáš Davvin (KUN) ved virksomhetsoverdragelse overført til det nye rettssubjektet Den norske kirke, som en følge av endringen i kirkeloven 27. mai 2016. Ved overføring til Den norske kirke må Kirkemøtet vedta nye regler for KUN, til erstatning for det regelverket som eksisterer i dag.

KUN ble opprettet i form av et prosjekt i 1998 og ble gjort til en permanent institusjon i 2003. Senteret var frem til 1. januar 2017 underlagt Det praktisk-teologiske seminar (PTS), men med sitt eget styre. Den daglige driften ledes av rektor ved KUN og senteret har for øvrig tre faglige stillinger og en administrativ stilling. KUN tilbyr praktisk-kirkelig utdanning til tjeneste som prest, kateket, diakon og kantor. Senteret gir også etter- og videreutdanning for kirkefaglige ansatte, og har fokus på rekruttering til kirkelig utdanning. KUN har et særlig ansvar for den nordlige landsdelen og på samiske og kvenske forhold.

Senterets formelle forankring har vært Forskrift for Det praktisk-teologiske seminar fra 1988, og de retningslinjene som PTS har gitt for senteret, som er bekreftet av det daværende kirke departementet. Forslaget til nye regler for KUN tar utgangspunkt i denne forskriften. Et utkast til regler ble sendt på høring i juni 2016, og i høringssvarene ble det det sådd tvil om det er mulig å videreføre virksomheten ved KUN i den form den har hatt til nå.

Det fremlagte forslaget til vedtak tar hensyn til dette. Reglene er fortsatt innrettet med tanke på at KUN videreføres som en selvstendig institusjon underlagt Den norske kirke fra 2017, men ettersom det er høyst usikkert om dette vil kunne være en permanent ordning, legger forslaget til vedtak opp til at en prosess for fremtidig avklaring av KUNs drift kan gå sin gang, samtidig som virksomhetsoverdragelsen blir gjennomført på en ryddig og transparent måte.

Komiteens merknader

Komiteen legger saksorienteringen til grunn, og vil bemerke følgende:

1. Komiteen viser til at Kirkelig utdanningscenter nord/Girkolaš Oahpahusguovddáš Davvin (KUN) fra 1. januar 2017 ble utskilt fra Praktisk-teologisk seminar og virksomhetsoverdratt til rettssubjektet Den norske kirke. Komiteen understreker at

fastsettelsen av regler for KUN vil gi en formell forankring for KUN som en selvstendig institusjon underlagt Den norske kirke.

2. Komiteen understreker viktigheten av å ha en praktisk-kirkelig utdanning i nord. Komiteen vil peke på at dette betyr mye for rekruttering til prestetjeneste og andre kirkelige stillinger generelt og i den nordnorske landsdelen spesielt. De som tar utdanning i nord, har større sjanse for å bli i landsdelen de studerer i. Komiteen vil vise til at flere har startet sin andre karriere etter utdanning på KUN.
3. Komiteen viser til at KUN er med å ivareta kirkelig utdanning i den nordnorske landsdelen, noe som komiteen vil fremheve som et viktig bidrag til å opprettholde folkekirken i Nord-Norge. Komiteen understreker viktigheten av å ha en bestemmelse om at KUN skal ha en særlig forpliktelse overfor samiske og kvenske perspektiv. KUN bidrar på denne måten også nasjonalt.
4. Komiteen er kjent med at KUN, siden saksorienteringen ble skrevet, har inngått en avtale av 1. desember 2016 med VID vitenskapelige høyskole om et samarbeid om studieprogram i diakoni og praktisk-kirkelig utdanning til prest og om fag- og forskningsfelleskap, under VIDs overordnede faglige ansvar.
5. Komiteen viser til at Kirkerådet i sitt forslag til vedtak anbefalte at to medlemmer med varamedlemmer burde velges på fritt grunnlag, hvorav minst ett medlem fra et av de to nordligste bispedømmer. Komiteen mener forpliktelsen på den nordnorske landsdelen tilsier en nær forbindelse mellom KUN-styret og de to nordligste bispedømmerådene, og anbefaler derfor at det oppnevnes medlemmer fra de to nordligste bispedømmerådene til disse styreplassene, etter forslag fra disse rådene. Komiteen vil presisere at bispedømmerådene kun kan foreslå medlemmer blant bispedømmerådsmedlemmene i de aktuelle bispedømmene. Komiteen foreslår også at det fastsettes i reglene at Nord-Hålogaland biskop og Sør-Hålogaland biskop alternerer mellom å være fast medlem og varamedlem. Dette er en stadfesting av det som har vært praksis over tid. Ut over dette har komiteen kun foreslått enkelte språklige endringer i forslaget til § 2.
6. Komiteen vil peke på at det i høringen var et særskilt spørsmål om hvem som skulle utpeke styrets leder og nestleder. Komiteen støtter Kirkerådets vurdering av at det i dagens situasjon vil være nødvendig at Kirkerådet selv har den strategiske styringsmuligheten som ligger i å utpeke styrets leder og nestleder, blant de oppnevnte medlemmer.
7. Videre vil komiteen vise til at det i høringen ble sådd tvil om det er mulig å videreføre virksomheten ved KUN i den form den har hatt til nå. Komiteen understreker viktigheten av at det finnes en langsiktig løsning for den praktisk-kirkelige utdanningen i nord.
8. Komiteen har valgt å endre Kirkerådets forslag til vedtaks punkt II. Med henvisning til at KUNs studietilbud for utdanning foregår på grunnlag av avtaler med institusjoner som er akkreditert på universitets- og høyskolenivå, anbefaler komiteen at Kirkemøtet ber Kirkerådet ha sin oppmerksomhet på disse avtaler, og hvis nødvendig utrede alternativer for KUN. Komiteen vil understreke at forslag om endringer i KUNs organisasjonsform vil måtte legges frem for Kirkemøtet for vedtak.

Forslag til vedtak

I.

Kirkemøtet vedtar følgende regler for Kirkelig utdanningscenter nord/Girkolaš Oahpahuosguovddáš Davvin:

§ 1. *Senterets virksomhet*

Kirkelig utdanningscenter nord/Girkolaš Oahpahuosguovddáš Davvin skal bidra til å gi praktisk kirkelig utdanning på universitets- og høyskolenivå med henblikk på tjeneste i Den norske kirke som prest, diakon, kateket eller kantor. Senteret skal drive forskning, etter- og videreutdanning, rekruttering og utviklingsarbeid innenfor sine fagområder.

Senterets studietilbud for grunnutdanningen foregår på grunnlag av avtaler med institusjoner som er akkreditert på universitets- og høyskolenivå.

Senteret har en særlig forpliktelse overfor den nordnorske landsdelen og samiske og kvenske perspektiv.

§ 2. *Styre*

Kirkerådet oppnevner senterets styre som har følgende sammensetning:

- a) Nord-Hålogaland biskop og Sør-Hålogaland biskop alternerer mellom å være fast medlem og varamedlem,
- b) et samisk medlem med varamedlem, etter forslag fra Samisk kirkeråd,
- c) to medlemmer med varamedlemmer fra de to nordligste bispedømmerådene, etter forslag fra disse rådene,
- d) et medlem med varamedlem fra UiT Norges arktiske universitet, etter forslag fra UiT,
- e) et medlem med varamedlem fra en utdanningsinstitusjon som tildeler cand.theol-grad, etter forslag fra Det teologiske fakultet, Det teologiske menighetsfakultet og VID vitenskapelige høyskole,
- f) et medlem med varamedlem fra de ansatte ved Kirkelig utdanningscenter nord,
- g) et medlem med varamedlem fra studentene ved Kirkelig utdanningscenter nord.

De ansatte ved Kirkelig utdanningscenter nord velger et medlem med varamedlem fra kollegiet, med tale- og stemmerett. Studentene velger en studentrepresentant med varamedlem, med tale- og stemmerett. Vararepresentanten for studentene har alltid møte- og talerett. Studentrepresentantene velges for ett år av gangen.

Styrets funksjonstid er fire år. Medlemmer under punkt d-f som i funksjonsperioden fratrer sin stilling ved gjeldende utdanningsinstitusjon trer automatisk ut av styret. På samme måte fratrer studenter som avslutter det studium de er oppnevnt med grunnlag i.

Det skal tilstrebes minst 40 % representasjon av hvert kjønn.

Kirkerådet utpeker styrets leder og nestleder blant de oppnevnte medlemmer.

Ved stemmelikhet i styret er leders stemme avgjørende.

§ 3. *Styrets oppgaver*

Styret har et overordnet ansvar for den faglige og administrative virksomheten ved senteret.

Styret vedtar planer og reglement for de ulike deler av senterets virksomhet.

Styret tilsetter rektor og andre stillinger ved senteret. Senterets tilsatte omfattes av gjeldende bestemmelser om tilsatte i Den norske kirke. Styret fastsetter nærmere regler om fremgangsmåten ved tilsetting (tilsettingsreglement).

I samsvar med de regler for økonomiforvaltning som Kirkemøtet og Kirkerådet vedtar, forvalter styret de midler som Kirkerådet stiller til dets disposisjon.

Styret utfører for øvrig de oppgaver det blir pålagt av Kirkerådet.

§ 4. *Rektor*

Den som tilsettes som rektor må være vigslet til tjeneste i Den norske kirke.

Rektor er daglig leder av senterets faglige og administrative virksomhet innenfor de retningslinjer og fullmakter som styret gir.

§ 5. *Ikrafttredelse*

Reglene trer i kraft fra den tid Kirkerådet bestemmer og erstatter reglene gitt ved forskrift 26. juni 1998 nr. 607 om Det praktisk-teologiske seminar slik de gjaldt for Kirkelig utdanningscenter nord.

§ 6. *Endring i reglene*

Kirkerådet kan vedta mindre endringer i reglene.

II.

Kirkemøtet understreker viktigheten av å ha en praktisk-kirkelig utdanning i nord. KUNs studietilbud for utdanning foregår på grunnlag av avtaler med institusjoner som er akkreditert på universitets- og høyskolenivå. Kirkemøtet ber Kirkerådet ha sin oppmerksomhet på disse avtaler, og hvis nødvendig utrede alternativer for KUN.

Plenumsbehandling 1

Dirigent: Kai Steffen Østensen

Saksordfører: Marit Hermstad

Disse hadde ordet:

Marit Hermstad, Aud Valborg Tønnessen, Olav Øygard, Anne Dalheim

Saken ble sendt tilbake til komiteen.

Andre innstilling fra komité E

Sammendrag av saksorienteringen

Med virkning fra 1. januar 2017 er Kirkelig utdanningscenter nord/Girkolaš Oahpahušguovddáš Davvin (KUN) ved virksomhetsoverdragelse overført til det nye rettssubjektet Den norske kirke, som en følge av endringen i kirkeloven 27. mai 2016. Ved overføring til Den norske kirke må Kirkemøtet vedta nye regler for KUN, til erstatning for det regelverket som eksisterer i dag.

KUN ble opprettet i form av et prosjekt i 1998 og ble gjort til en permanent institusjon i 2003. Senteret var frem til 1. januar 2017 underlagt Det praktisk-teologiske seminar (PTS), men med sitt eget styre. Den daglige driften ledes av rektor ved KUN og senteret har for øvrig tre faglige stillinger og en administrativ stilling. KUN tilbyr praktisk-kirkelig utdanning til tjeneste som prest, kateket, diakon og kantor. Senteret gir også etter- og videreutdanning for

KM 08/17 Regler for Kirkelig utdanningscenter nord

kirkefaglige ansatte, og har fokus på rekruttering til kirkelig utdanning. KUN har et særlig ansvar for den nordlige landsdelen og på samiske og kvenske forhold.

Senterets formelle forankring har vært Forskrift for Det praktisk-teologiske seminar fra 1988, og de retningslinjene som PTS har gitt for senteret, som er bekreftet av det daværende kirkedepartementet. Forslaget til nye regler for KUN tar utgangspunkt i denne forskriften. Et utkast til regler ble sendt på høring i juni 2016, og i høringssvarene ble det sådd tvil om det er mulig å videreføre virksomheten ved KUN i den form den har hatt til nå.

Det fremlagte forslaget til vedtak tar hensyn til dette. Reglene er fortsatt innrettet med tanke på at KUN videreføres som en selvstendig institusjon underlagt Den norske kirke fra 2017, men ettersom det er høyst usikkert om dette vil kunne være en permanent ordning, legger forslaget til vedtak opp til at en prosess for fremtidig avklaring av KUNs drift kan gå sin gang, samtidig som virksomhetsoverdragelsen blir gjennomført på en ryddig og transparent måte.

Komiteens merknader

Komiteen legger saksorienteringen til grunn, og vil bemerke følgende:

1. Komiteen viser til at Kirkelig utdannings-senter nord/Girkolaš Oahpahušguovddáš Davvin (KUN) fra 1. januar 2017 ble utskilt fra Praktisk-teologisk seminar og virksomhetsoverdratt til rettssubjektet Den norske kirke. Komiteen understreker at fastsettelsen av regler for KUN vil gi en formell forankring for KUN som en selvstendig institusjon underlagt Den norske kirke.
2. Komiteen understreker viktigheten av å ha en praktisk-kirkelig utdanning i nord. Komiteen vil peke på at dette betyr mye for rekruttering til prestetjeneste og andre kirkelige stillinger generelt og i den nordnorske landsdelen spesielt. De som tar utdanning i nord, har større sjanse for å bli i landsdelen de studerer i. Komiteen vil vise til at flere har startet sin andre karriere etter utdanning på KUN. Komiteen vil også fremheve at KUNs studieopplegg har gjort det mulig for folk å ta praktisk-kirkelige studier ved siden av jobb.
3. Komiteen viser til at KUN er med å ivareta kirkelig utdanning i den nordnorske landsdelen, noe som komiteen vil fremheve som et viktig bidrag til å opprettholde folkekirken i Nord-Norge. Komiteen understreker viktigheten av å ha en bestemmelse om at KUN skal ha en særlig forpliktelse overfor samiske og kvenske perspektiv. KUN bidrar på denne måten også nasjonalt.
4. Komiteen vil også understreke betydningen av tilknytningen til UiT Norges arktiske universitet. Komiteen vil i denne forbindelse peke på at det er foreslått i reglene § 2 d) at UiT Norges arktiske universitet skal foreslå et medlem med varamedlem fra UiT til styret.
5. Komiteen er kjent med at KUN, siden saksorienteringen ble skrevet, har inngått en avtale av 1. desember 2016 med VID vitenskapelige høyskole om et samarbeid om studieprogram i diakoni og praktisk-kirkelig utdanning til prest og om fag- og forskningsfelleskap, under VIDs overordnede faglige ansvar.

6. Komiteen viser til at Kirkerådet i sitt forslag til vedtak anbefalte at to medlemmer med varamedlemmer burde velges på fritt grunnlag, hvorav minst ett medlem fra et av de to nordligste bispedømmer. Komiteen mener forpliktelsen på den nordnorske landsdelen tilsier en nær forbindelse mellom KUN-styret og de to nordligste bispedømmerådene, og anbefaler derfor at det oppnevnes medlemmer fra de to nordligste bispedømmerådene til disse styreplassene, etter forslag fra disse rådene. Komiteen vil presisere at bispedømmerådene kun kan foreslå medlemmer blant bispedømmerådsmedlemmene i de aktuelle bispedømmene. Komiteen foreslår også at det fastsettes i reglene at Nord-Hålogaland biskop og Sør-Hålogaland biskop alternerer mellom å være fast medlem og varamedlem. Dette er en stadfesting av det som har vært praksis over tid. Ut over dette har komiteen kun foreslått enkelte språklige endringer i forslaget til § 2.
7. Komiteen vil peke på at det i høringen var et særskilt spørsmål om hvem som skulle utpeke styrets leder og nestleder. Komiteen støtter Kirkerådets vurdering av at det i dagens situasjon vil være nødvendig at Kirkerådet selv har den strategiske styringsmuligheten som ligger i å utpeke styrets leder og nestleder, blant de oppnevnte medlemmer.
8. Videre vil komiteen vise til at det i høringen ble sådd tvil om det er mulig å videreføre virksomheten ved KUN i den form den har hatt til nå. Komiteen understreker viktigheten av at det finnes en langsiktig løsning for den praktisk-kirkelige utdanningen i nord.
9. Komiteen har valgt å endre Kirkerådets forslag til vedtakspunkt II. Med henvisning til at KUNs studietilbud for utdanning foregår på grunnlag av avtaler med institusjoner som er akkreditert på universitets- og høyskolenivå, anbefaler komiteen at Kirkemøtet ber Kirkerådet ha sin oppmerksomhet på disse avtaler, og hvis nødvendig utrede alternativer for KUN. Komiteen vil understreke at forslag om endringer i KUNs organisasjonsform vil måtte legges frem for Kirkemøtet for vedtak.
10. Komiteen har vurdert om det skal fastsettes et krav om førstestillingskompetanse for rektor ved KUN. Komiteen foreslår ikke å regelfeste et slikt krav i denne omgang.

Forslag til vedtak

I.

Kirkemøtet vedtar følgende regler for Kirkelig utdanningscenter nord/Girkolaš Oahpahuosguovddáš Davvin:

§ 1. Senterets virksomhet

Kirkelig utdanningscenter nord/Girkolaš Oahpahuosguovddáš Davvin skal bidra til å gi praktisk kirkelig utdanning på universitets- og høyskolenivå med henblikk på tjeneste i Den norske kirke som prest, diakon, kateket eller kantor. Senteret skal drive forskning, etter- og videreutdanning, rekruttering og utviklingsarbeid innenfor sine fagområder.

Senterets studietilbud for grunnutdanningen foregår på grunnlag av avtaler med institusjoner som er akkreditert på universitets- og høyskolenivå.

Senteret har en særlig forpliktelse overfor den nordnorske landsdelen og samiske og kvenske perspektiv.

§ 2. Styre

Kirkerådet oppnevner senterets styre som har følgende sammensetning:

- a) Nord-Hålogaland biskop og Sør-Hålogaland biskop alternerer mellom å være fast medlem og varamedlem,
- b) et samisk medlem med varamedlem, etter forslag fra Samisk kirkeråd,
- c) to medlemmer med varamedlemmer fra de to nordligste bispedømmerådene, etter forslag fra disse rådene,
- d) et medlem med varamedlem fra UiT Norges arktiske universitet, etter forslag fra UiT,
- e) et medlem med varamedlem fra en utdanningsinstitusjon som tildeler cand.theol-grad, etter forslag fra Det teologiske fakultet, Det teologiske menighetsfakultet og VID vitenskapelige høyskole,
- f) et medlem med varamedlem fra de ansatte ved Kirkelig utdanningscenter nord,
- g) et medlem med varamedlem fra studentene ved Kirkelig utdanningscenter nord.

De ansatte ved Kirkelig utdanningscenter nord velger et medlem med varamedlem fra kollegiet, med tale- og stemmerett. Studentene velger en studentrepresentant med varamedlem, med tale- og stemmerett. Vararepresentanten for studentene har alltid møte- og talerett. Studentrepresentantene velges for ett år av gangen.

Styrets funksjonstid er fire år. Medlemmer under punkt d-f som i funksjonsperioden fratrer sin stilling ved gjeldende utdanningsinstitusjon trer automatisk ut av styret. På samme måte fratrer studenter som avslutter det studium de er oppnevnt med grunnlag i.

Det skal tilstrebes minst 40 % representasjon av hvert kjønn.

Kirkerådet utpeker styrets leder og nestleder blant de oppnevnte medlemmer.

Ved stemmelikhet i styret er leders stemme avgjørende.

§ 3. *Styrets oppgaver*

Styret har et overordnet ansvar for den faglige og administrative virksomheten ved senteret.

Styret vedtar planer og reglement for de ulike deler av senterets virksomhet.

Styret tilsetter rektor og andre stillinger ved senteret. Senterets tilsatte omfattes av gjeldende bestemmelser om tilsatte i Den norske kirke. Styret fastsetter nærmere regler om fremgangsmåten ved tilsetting (tilsettingsreglement).

I samsvar med de regler for økonomiforvaltning som Kirkemøtet og Kirkerådet vedtar, forvalter styret de midler som Kirkerådet stiller til dets disposisjon.

Styret utfører for øvrig de oppgaver det blir pålagt av Kirkerådet.

§ 4. *Rektor*

Den som tilsettes som rektor må være vigslet til tjeneste i Den norske kirke.

Rektor er daglig leder av senterets faglige og administrative virksomhet innenfor de retningslinjer og fullmakter som styret gir.

§ 5. *Ikrafttredelse*

Reglene trer i kraft fra den tid Kirkerådet bestemmer og erstatter reglene gitt ved forskrift 26. juni 1998 nr. 607 om Det praktisk-teologiske seminar slik de gjaldt for Kirkelig utdanningscenter nord.

§ 6. *Endring i reglene*

Kirkerådet kan vedta mindre endringer i reglene.

II.

Kirkemøtet understreker viktigheten av å ha en praktisk-kirkelig utdanning i nord. KUNs studietilbud for utdanning foregår på grunnlag av avtaler med institusjoner som er akkreditert på universitets- og høyskolenivå. Kirkemøtet ber Kirkerådet ha sin oppmerksomhet på disse avtaler, og hvis nødvendig utrede alternativer for KUN.

Plenumsbehandling 2

Dirigent: Erling Birkedal
Saksordfører: Marit Hermstad

Disse hadde ordet:

Marit Hermstad, Dag Landmark.

Kirkemøtets vedtak

I.

Kirkemøtet vedtar følgende regler for Kirkelig utdanningscenter nord/Girkolaš Oahpahuosguovddáš Davvin:

§ 1. *Senterets virksomhet*

Kirkelig utdanningscenter nord/Girkolaš Oahpahuosguovddáš Davvin skal bidra til å gi praktisk kirkelig utdanning på universitets- og høyskolenivå med henblikk på tjeneste i Den norske kirke som prest, diakon, kateket eller kantor. Senteret skal drive forskning, etter- og videreutdanning, rekruttering og utviklingsarbeid innenfor sine fagområder.

Senterets studietilbud for grunnutdanningen foregår på grunnlag av avtaler med institusjoner som er akkreditert på universitets- og høyskolenivå.

Senteret har en særlig forpliktelse overfor den nordnorske landsdelen og samiske og kvenske perspektiv.

§ 2. *Styre*

Kirkerådet oppnevner senterets styre som har følgende sammensetning:

- a) Nord-Hålogaland biskop og Sør-Hålogaland biskop alternerer mellom å være fast medlem og varamedlem,
- b) et samisk medlem med varamedlem, etter forslag fra Samisk kirkeråd,
- c) to medlemmer med varamedlemmer fra de to nordligste bispedømmerådene, etter forslag fra disse rådene,
- d) et medlem med varamedlem fra UiT Norges arktiske universitet, etter forslag fra UiT,
- e) et medlem med varamedlem fra en utdanningsinstitusjon som tildeler cand.theol-grad, etter forslag fra Det teologiske fakultet, Det teologiske menighetsfakultet og VID vitenskapelige høyskole,
- f) et medlem med varamedlem fra de ansatte ved Kirkelig utdanningscenter nord,
- g) et medlem med varamedlem fra studentene ved Kirkelig utdanningscenter nord.

De ansatte ved Kirkelig utdanningscenter nord velger et medlem med varamedlem fra kollegiet, med tale- og stemmerett. Studentene velger en studentrepresentant med varamedlem, med tale- og stemmerett. Vararepresentanten for studentene har alltid møte- og talerett. Studentrepresentantene velges for ett år av gangen.

Styrets funksjonstid er fire år. Medlemmer under punkt d-f som i funksjonsperioden fratrer sin stilling ved gjeldende utdanningsinstitusjon trer automatisk ut av styret. På samme måte fratrer studenter som avslutter det studium de er oppnevnt med grunnlag i.

Det skal tilstrebes minst 40 % representasjon av hvert kjønn.

Kirkerådet utpeker styrets leder og nestleder blant de oppnevnte medlemmer.

Ved stemmelikhet i styret er leders stemme avgjørende.

§ 3. *Styrets oppgaver*

Styret har et overordnet ansvar for den faglige og administrative virksomheten ved senteret.

Styret vedtar planer og reglement for de ulike deler av senterets virksomhet.

Styret tilsetter rektor og andre stillinger ved senteret. Senterets tilsatte omfattes av gjeldende bestemmelser om tilsatte i Den norske kirke. Styret fastsetter nærmere regler om fremgangsmåten ved tilsetting (tilsettingsreglement).

I samsvar med de regler for økonomiforvaltning som Kirkemøtet og Kirkerådet vedtar, forvalter styret de midler som Kirkerådet stiller til dets disposisjon.

Styret utfører for øvrig de oppgaver det blir pålagt av Kirkerådet.

§ 4. *Rektor*

Den som tilsettes som rektor må være vigslet til tjeneste i Den norske kirke.

Rektor er daglig leder av senterets faglige og administrative virksomhet innenfor de retningslinjer og fullmakter som styret gir.

§ 5. *Ikrafttredelse*

Reglene trer i kraft fra den tid Kirkerådet bestemmer og erstatter reglene gitt ved forskrift 26. juni 1998 nr. 607 om Det praktisk-teologiske seminar slik de gjaldt for Kirkelig utdanningscenter nord.

§ 6. *Endring i reglene*

Kirkerådet kan vedta mindre endringer i reglene.

II.

Kirkemøtet understreker viktigheten av å ha en praktisk-kirkelig utdanning i nord. KUNs studietilbud for utdanning foregår på grunnlag av avtaler med institusjoner som er akkreditert på universitets- og høyskolenivå. Kirkemøtet ber Kirkerådet ha sin oppmerksomhet på disse avtaler, og hvis nødvendig utrede alternativer for KUN.

KM 09/17 Mandat Arbeidsgjevarutvalet

Saksdokument:

KM 09/17	Mandat Arbeidsgjevarutvalet
KM 09.1/17	Mandat Arbeidsgjevarutvalet – første innstilling
KM 09.2/17	Mandat Arbeidsgjevarutvalet – endelig innstilling

Første innstilling frå komité E

Samandrag av saksorienteringa

I denne saka vert Kyrkjemøtet sitt vedtak i sak KM 19/16 følgt opp. Det inneber at endeleg fastsetjing av mandat for Arbeidsgjevarutvalet vert lagt fram for Kyrkjemøtet til vedtak.

Kyrkjerådet oppretta Arbeidsgjevarutvalet på sitt møte i juni 2016, i same møte vart det vedteke eit mandat for utvalet. Arbeidsgjevarutvalet vart med dette raskt operativt, og har allereie handsama større saker som reservasjonsvedtak i høve statlege tariffavtalar i tillegg til prosess og innhald inn mot før-forhandlingane mellom arbeidstakarorganisasjonane og KA.

Mandatet som vert lagt fram for Kyrkjemøtet i januar 2017, er identisk med mandatet vedteke av Kyrkjerådet i juni 2016.

Kyrkjemøtet sitt vedtakspunkt om at tillitsvalde ikkje kan veljast til Arbeidsgjevarutvalet, er ikkje følgt opp i mandatet. Bakgrunn for dette kjem fram under saksorienteringa.

Komiteens merknader

Komiteen legg i hovudsak saksframstillinga til grunn, men har følgjande merknader:

1. Komiteen vil innleiingsvis – som ved tidlegare handsaming av spørsmålet om eit arbeidsgjevarutval (AGU) – peike på kva arbeidsgjevaroppgåvene i det nye rettssubjektet betyr. Både gjennom omstillingsperioden knytt til overdraging av verksemd og i etterkant av dette, vil det vere viktig med god kompetanse om arbeidsgjevarfunksjonar og høgt medvit om på kva nivå arbeidsgjevaroppgåvene i rettssubjektet Den norske kyrkja skal løysast.
2. Komiteen understrekar at Arbeidsgjevarutvalet må sjåast i samanheng med fordelinga av arbeidsgjevarfunksjonar eller i rettssubjektet Den norske kyrkja. Komiteen syner i den samanheng til kyrkjelova sine forarbeid:

«Det overordnede arbeidsgiveransvaret i det nye rettssubjektet vil etter departementets forslag ligge til Kirkemøtet. Kirkemøtet vil i hovedsak ivareta dette ved å fastsette regler og budsjettmessige føringar (...), mens det vil være Kirkerådet som ivaretar utøvelsen av det sentrale arbeidsgiveransvaret på Kirkemøtets og dermed rettssubjektets vegne» Prop. 55 L (2015–2016) side 30.

Vidare fastsette Kyrkjemøtet 2016 reglar som fordelte arbeidsgjevarfunksjonar til ulike organ i rettssubjektet Den norske kyrkja, slik som biskop og bispedømmeråd, jf. sak KM 04/16.

3. Komiteen syner til at AGU opphavelig vart oppretta som eit midlertidig organ for å sikre ei forsvarleg ivaretaking av arbeidsgjevaroppgåver knytt til overdraging av verksemd. Kyrkjemøtet i 2016 vart bede om å gjere utvalet til eit fast organ, og det var foreslått at Kyrkjerådet skulle gi utvalet mandat. Kyrkjemøtet valte å opprette utvalet og ba Kyrkjerådet gi eit midlertidig mandat. Samtidig ba ein om at Kyrkjemøtet 2017 skulle få seg førelagt eit framlegg til permanent mandat. Arbeidsgjevarutvalet er i framlegget å forstå som eit fast utval innan Kyrkjerådet med ansvar for å utføre arbeidsgjevaroppgåver som ligg til Kyrkjerådet. Komitefleirtalet (16 medlemmer) sluttar seg til dette.
4. Komitefleirtalet (16 medlemmer) konstaterer at det mandatforslaget som no vert lagt fram er identisk med det midlertidige mandatet Kyrkjerådet ga utvalet sommaren 2016. Komiteen har sett behov for å nokre språklege justeringar for å tydeleggjere grenseoppgangen mellom AGU og Kyrkjerådet.
5. Komiteen konstaterer at det framlagte mandatforslaget er mindre presist når det gjeld AGUs samansetjing enn det opphavelige mandatet gitt av Kyrkjemøtet i 2014, utan at det ligg føre ei drøfting i saksframlegget om bakgrunnen for dette. I 2014 var det fastsett at AGU skulle vere samansett av Kyrkjerådet sin leiar, Kyrkjerådet sin nestleiar, preses og eitt medlem valt av og blant Kyrkjerådet sine medlemmer, samt at arbeidstakarar i Den norske kyrkja, med unntak av preses, ikkje kunne veljast som arbeidsgjevarrepresentantar. For å sikre dette, var det og presisert i regelverket at dersom Kyrkjerådet sin leiar eller nestleiar er arbeidstakarar i Den norske kyrkja, måtte Kyrkjerådet velje andre representantar og vararepresentantar til Arbeidsgjevarutvalet av og blant Kyrkjerådet sine medlemmer. Dette var for å sikre at Kyrkjerådet sin leiar, nestleiar og andre ikkje utan vidare skulle vere utestengt frå val til Kyrkjerådet sitt *Arbeidsutval*, som langt på veg var samanfallande med samansetjinga til *Arbeidsgjevarutvalet*. Punkt 3 i framlegget frå komitefleirtalet (16 medlemmer) er noko forenkla for å ivareta dette.
6. Komiteen viser til at Kyrkjemøtet i 2016 vedtok at personar med tillitsverv i aktuelle fagforeningar ikkje kan vere medlem av utvalet. Eit fleirtal i komiteen støttar vurderinga frå Kyrkjerådet om at dette kan verte forstått som eit brot på organisasjonsfridomen.
7. Komiteen viser til at arbeidsgjevaroppgåvene er nye utfordringar for så vel Kyrkjemøte som Kyrkjeråd. Komiteen ser det naturleg at organiseringa av rettssubjektet sitt arbeid med arbeidsgjevarspørsmål vert evaluert og vurdert etter ei tid.
8. Komiteen viser til at pkt. 4 i mandatet fastsett at reglar for Kyrkjerådet si verksemd leggjast til grunn for Arbeidsgjevarutvalet så langt det passar. Kyrkjemøtet har med heimel i kyrkjelova § 25 siste ledd gitt reglar 14. november 1997 nr. 1541 for Kyrkjerådet si verksemd. Dette regelverket inneheld sakshandsamingsreglar for Kyrkjerådet og regulerer mellom anna spørsmål om opne og lukka møte, vedtaksførheit og avrøystingar. Det er og enkelte element i regelverket, mellom anna om konstituering, som ikkje kan gjelde fullt ut etter sin ordlyd. Komiteen vil peike på at det er eit vanleg regelteknisk grep i slike tilfelle å leggje til at regelverket skal

gjelde tilsvarende «så langt de passer».^[1] Komiteen finn det formålstenleg at Arbeidsgjevarutvalet i hovudsak følgjer sakshandsamingsreglar som gjeld for Kyrkerådet, og støtter derfor dette framlegget.

9. Et mindretall i komiteen (3 medlemmer) finner det ikke riktig av Kirkemøtet å opprette et slikt Arbeidsgiverutvalg som er foreslått, der en utvalgt gruppe av Kirkerådet skal overta og utøve all arbeidsgivermyndighet som etter lov- og regelverk ligger til det samlede valgte Kirkeråd. Etter mindretallets syn bør Arbeidsgiverutvalget defineres som et underutvalg under Kirkerådet. Det er mindretallets oppfatning at mandatet i for stor grad legger overordnede beslutninger til en utvalgt del av Kirkerådet. Etter mindretallets syn ligger det til Kirkemøtet å gi overordnede arbeidsgiverpolitiske føringer, og til det valgte Kirkeråd å fastsette overordnede arbeidsgiverpolitiske retningslinjer. Komiteen mener at AGUs oppgaver bør være å arbeide fordypende med arbeidsgiveroppgavene, og slik være et særskilt kompetansemiljø og en premissleverandør for arbeidsgiverpolitiske spørsmål i rettssubjektet. Utvalget kan slik forberede og ta initiativ til utvikling av arbeidsgiverpolitikken i rettssubjektet, men etter mindretallets syn vil det være riktig at prinsipielle, overordnede beslutninger fattes av det samlede valgte kirkeråd. Mindretallet finner det uproblematisk at et formelt, kollegialt organ med ansvar for slike beslutninger også rommer ansatte i rettssubjektet. Mindretallet mener videre at utvalget også bør ha som mandat å fungere som et forhandlingsutvalg, som – sammen med ledelsen i Kirkerådets sekretariat – skal ivareta den løpende kontakten med KA - Arbeidsgiverorganisasjon for kirkelige virksomheter, og i denne sammenheng også å fatte alle beslutninger i tariffmessige forhold som krever hurtig avgjørelse. Mindretallet mener at Kirkerådet kan utforme endelig mandat for utvalget i tråd med disse føringene, og legger fram et forslag til vedtak bygget på disse synspunktene.

Mindretalet sitt (3 medlemmer) framlegg til vedtak:

1. Kirkemøtet fastslår at Arbeidsgiverutvalget skal defineres som et underutvalg under Kirkerådet. Det ligger til Kirkemøtet å gi overordnede arbeidsgiverpolitiske føringer, og til det samlede valgte Kirkeråd å fastsette overordnet arbeidsgiverpolitikk og retningslinjer på grunnlag av disse. Prinsipielle, overordnede arbeidsgiverpolitiske beslutninger bør slik fattes av det samlede valgte råd. Arbeidsgiverutvalgets oppgaver skal være å arbeide fordypende med arbeidsgiveroppgavene, og slik være et særskilt kompetansemiljø og en premissleverandør for arbeidsgiverpolitiske spørsmål i rettssubjektet. Utvalget skal forberede og ta initiativ til utvikling av arbeidsgiverpolitikken, og utvalget bør gis myndighet til å fatte avgjørelser i praktiske arbeidsgiverspørsmål og i arbeidsgiverpolitiske spørsmål som det ikke er naturlig å legge fram for det samlede Kirkeråd. Utvalget bør også ha som mandat å fungere som et forhandlingsutvalg, som – sammen med ledelsen i Kirkerådets sekretariat – skal ivareta den løpende kontakten med KA - Arbeidsgiverorganisasjon for kirkelige virksomheter, og i denne sammenheng fatte alle beslutninger i tariffmessige forhold som krever hurtig avgjørelse.
2. Kirkemøtet ber Kirkerådet utforme endelig mandat for utvalget i tråd med disse føringene.

---

^[1] Se for eksempel Justisdepartementets veileder *Lovteknikk og lovforberedelse*, 2000, side 68.

Framlegg til vedtak

Mandat for Arbeidsgjevarutvalet:

1. Formål

Formålet med Arbeidsgjevarutvalet er å utøve arbeidsgjevaransvaret som er lagt til Kyrkjerådet.

2. Oppdrag/oppgåver

- a) Arbeidsgjevarutvalet fastset arbeidsgjevarpolitiske føringar som er lagt til Kyrkjerådet.
- b) Arbeidsgjevarutvalet fastset løns- og personalpolitiske retningslinjer som er lagt til Kyrkjerådet.
- c) Arbeidsgjevarutvalet initierer og gjev innspel til saker om endring av arbeidsgjevarrelatert regelverk for Den norske kyrkja.
- d) Arbeidsgjevarutvalet uttaler seg om eller tek stilling til tariffrelaterte og tariffrettslege spørsmål.
- e) Arbeidsgjevarutvalet forvaltar medlemskapen i *KA – Arbeidsgiverorganisasjon for kirkelige virksomheter*.
- f) Arbeidsgjevarutvalet godkjenner framlagt forhandlingsresultat (uravrøysting). I saker der forhandlingsresultatet overgår Kyrkjerådet sine budsjetttrammer, må sak vedkomande økonomiske konsekvensar leggjast fram for Kyrkjerådet for budsjettrevisjon.

3. Samansetjing

Arbeidsgjevarutvalet har 4 medlemmer, valt av og mellom Kyrkjerådet sine medlemmer. Arbeidstakarar i Den norske kyrkja kan ikkje veljast som medlemmer av utvalet. Preses er unnateke dette.

4. Reglar for verksemda

Reglar for Kyrkjerådet si verksemd vert lagt til grunn for Arbeidsgjevarutvalet så langt dei passar.

5. Rapportering

Protokollar frå møte i Arbeidsgjevarutvalet sendast Kyrkjerådet fortløpande.

Plenumsbehandling 1

Dirigent: Kai Steffen Østensen

Saksordfører: Per Eilert Orten

Desse hadde ordet:

Per Eilert Orten, Anne Enger, Finn Ragnvald Huseby, Ingeborg Midttømme, Kristin Gunleiksrud Raam, Aud Kvalbein, Olav Myklebust, Jan Olav Olsen, Torunn Elise Kvisberg, Karin-Elin Berg.

Endeleg innstilling frå komité E

Samandrag av saksorienteringa

I denne saka vert Kyrkjemøtet sitt vedtak i sak KM 19/16 følgt opp. Det inneber at endeleg fastsetjing av mandat for Arbeidsgjevarutvalet vert lagt fram for Kyrkjemøtet til vedtak.

Kyrkjerådet oppretta Arbeidsgjevarutvalet på sitt møte i juni 2016, i same møte vart det vedteke eit mandat for utvalet. Arbeidsgjevarutvalet vart med dette raskt operativt, og har allereie handsama større saker som reservasjonsvedtak i høve statlege tariffavtalar i tillegg til prosess og innhald inn mot før-forhandlingane mellom arbeidstakarorganisasjonane og KA.

Mandatet som vert lagt fram for Kyrkjemøtet i januar 2017, er identisk med mandatet vedteke av Kyrkjerådet i juni 2016.

Kyrkjemøtet sitt vedtakspunkt om at tillitsvalde ikkje kan veljast til Arbeidsgjevarutvalet, er ikkje følgt opp i mandatet. Bakgrunn for dette kjem fram under saksorienteringa.

Komiteens merknader

Komiteen legg i hovudsak saksframstillinga til grunn, men har følgjande merknader:

1. Komiteen vil innleiingsvis – som ved tidlegare handsaming av spørsmålet om eit arbeidsgjevarutval (AGU) – peike på kva arbeidsgjevaroppgåvene i det nye rettssubjektet betyr. Både gjennom omstillingsperioden knytt til overdraging av verksemd og i etterkant av dette, vil det vere viktig med god kompetanse om arbeidsgjevarfunksjonar og høgt medvit om på kva nivå arbeidsgjevaroppgåvene i rettssubjektet Den norske kyrkja skal løysast.
2. Komiteen understrekar at Arbeidsgjevarutvalet må sjåast i samanheng med fordelinga av arbeidsgjevarfunksjonar elles i rettssubjektet Den norske kyrkja. Komiteen syner i den samanheng til kyrkjelova sine forarbeid:

«Det overordnede arbeidsgiveransvaret i det nye rettssubjektet vil etter departementets forslag ligge til Kirkemøtet. Kirkemøtet vil i hovudsak ivareta dette ved å fastsette regler og budsjettmessige føringar (...), mens det vil være Kirkerådet som ivaretar utøvelsen av det sentrale arbeidsgiveransvaret på Kirkemøtets og dermed rettssubjektets vegne» Prop. 55 L (2015–2016) side 30.

Vidare fastsette Kyrkjemøtet 2016 reglar som fordelte arbeidsgjevarfunksjonar til ulike organ i rettssubjektet Den norske kyrkja, slik som biskop og bispedømmeråd, jf. sak KM 04/16.

3. Komiteen syner til at AGU opphavelig vart oppretta som eit midlertidig organ for å sikre ei forsvarleg ivaretaking av arbeidsgjevaroppgåver knytt til overdraging av verksemd. Kyrkjemøtet i 2016 vart bede om å gjere utvalet til eit fast organ, og det var foreslått at Kyrkjerådet skulle gi utvalet mandat. Kyrkjemøtet valte å opprette utvalet og ba Kyrkjerådet gi eit midlertidig mandat. Samtidig ba ein om at Kyrkjemøtet 2017 skulle få seg førelagt eit framlegg til permanent mandat. Arbeidsgjevarutvalet er i framlegget å forstå som eit fast utval innan Kyrkjerådet med ansvar for å utføre

arbeidsgjevaroppgåver som ligg til Kyrkjerådet. Komitefleirtalet (16 medlemmer) sluttar seg til dette.

4. Komitefleirtalet (16 medlemmer) konstaterer at det mandatforslaget som no vert lagt fram er identisk med det midlertidige mandatet Kyrkjerådet ga utvalet sommaren 2016. Komiteen har sett behov for å nokre språklege justeringar for å tydeleggjere grenseoppgangen mellom AGU og Kyrkjerådet.
5. Komiteen konstaterer at det framlagte mandatforslaget er mindre presist når det gjeld AGUs samansetjing enn det opphavelge mandatet gitt av Kyrkjemøtet i 2014, utan at det ligg føre ei drøfting i saksframlegget om bakgrunnen for dette. I 2014 var det fastsett at AGU skulle vere samansett av Kyrkjerådet sin leiar, Kyrkjerådet sin nestleiar, preses og eitt medlem valt av og blant Kyrkjerådet sine medlemmer, samt at arbeidstakarar i Den norske kyrkja, med unntak av preses, ikkje kunne veljast som arbeidsgjevarrepresentantar. For å sikre dette, var det og presisert i regelverket at dersom Kyrkjerådet sin leiar eller nestleiar er arbeidstakarar i Den norske kyrkja, måtte Kyrkjerådet velje andre representantar og vararepresentantar til Arbeidsgjevarutvalet av og blant Kyrkjerådet sine medlemmer. Dette var for å sikre at Kyrkjerådet sin leiar, nestleiar og andre ikkje utan vidare skulle vere utestengt frå val til Kyrkjerådet sitt *Arbeidsutval*, som langt på veg var samanfallande med samansetjinga til *Arbeidsgjevarutvalet*. Punkt 3 i framlegget frå komitefleirtalet (16 medlemmer) er noko forenkla for å ivareta dette.
6. Komiteen viser til at Kyrkjemøtet i 2016 vedtok at personar med tillitsverv i aktuelle fagforeiningar ikkje kan vere medlem av utvalet. Eit fleirtal i komiteen støttar vurderinga frå Kyrkjerådet om at dette kan verte forstått som eit brot på organisasjonsfridomen.
7. Komiteen viser til at arbeidsgjevaroppgåvene er nye utfordringar for så vel Kyrkjemøte som Kyrkjeråd. Komiteen ser det naturleg at organiseringa av rettssubjektet sitt arbeid med arbeidsgjevarspørsmål vert evaluert og vurdert etter ei tid.
8. Komiteen viser til at pkt. 4 i mandatet fastsett at reglar for Kyrkjerådet si verksemd leggjast til grunn for Arbeidsgjevarutvalet så langt det passar. Kyrkjemøtet har med heimel i kyrkjelova § 25 siste ledd gitt reglar 14. november 1997 nr. 1541 for Kyrkjerådet si verksemd. Dette regelverket inneheld sakshandsamingsreglar for Kyrkjerådet og regulerer mellom anna spørsmål om opne og lukka møte, vedtaksførheit og avrøystingar. Det er og enkelte element i regelverket, mellom anna om konstituering, som ikkje kan gjelde fullt ut etter sin ordlyd. Komiteen vil peike på at det er eit vanleg regelteknisk grep i slike tilfelle å leggje til at regelverket skal gjelde tilsvarande «så langt de passer».^[1] Komiteen finn det formålstenleg at Arbeidsgjevarutvalet i hovudsak følgjer sakshandsamingsreglar som gjeld for Kyrkjerådet, og støtter derfor dette framlegget.

---

^[1] Se for eksempel Justisdepartementets veileder *Lovteknikk og lovforberedelse*, 2000, side 68.

9. Et mindretall i komiteen (3 medlemmer) finner det ikke riktig av Kirkemøtet å opprette et slikt Arbeidsgiverutvalg som er foreslått, der en utvalgt gruppe av Kirkerådet skal overta og utøve all arbeidsgivermyndighet som etter lov- og regelverk ligger til det samlede valgte Kirkeråd. Etter mindretallets syn bør Arbeidsgiverutvalget defineres som et underutvalg under Kirkerådet. Det er mindretallets oppfatning at mandatet i for stor grad legger overordnede beslutninger til en utvalgt del av Kirkerådet. Etter mindretallets syn ligger det til Kirkemøtet å gi overordnede arbeidsgiverpolitiske føringer, og til det valgte Kirkeråd å fastsette overordnede arbeidsgiverpolitiske retningslinjer. Komiteen mener at AGUs oppgaver bør være å arbeide fordypende med arbeidsgiveroppgavene, og slik være et særskilt kompetansemiljø og en premissleverandør for arbeidsgiverpolitiske spørsmål i rettssubjektet. Utvalget kan slik forberede og ta initiativ til utvikling av arbeidsgiverpolitikken i rettssubjektet, men etter mindretallets syn vil det være riktig at prinsipielle, overordnede beslutninger fattes av det samlede valgte kirkeråd. Mindretallet finner det uproblematisk at et formelt, kollegialt organ med ansvar for slike beslutninger også rommer ansatte i rettssubjektet. Mindretallet mener videre at utvalget også bør ha som mandat å fungere som et forhandlingsutvalg, som – sammen med ledelsen i Kirkerådets sekretariat – skal ivareta den løpende kontakten med KA - Arbeidsgiverorganisasjon for kirkelige virksomheter, og i denne sammenheng også å fatte alle beslutninger i tariffmessige forhold som krever hurtig avgjørelse. Mindretallet mener at Kirkerådet kan utforme endelig mandat for utvalget i tråd med disse føringene, og legger fram et forslag til vedtak bygget på disse synspunktene.

Mindretallet sitt (3 medlemmer) framlegg til vedtak:

1. Kirkemøtet fastslår at Arbeidsgiverutvalget skal defineres som et underutvalg under Kirkerådet. Det ligger til Kirkemøtet å gi overordnede arbeidsgiverpolitiske føringer, og til det samlede valgte Kirkeråd å fastsette overordnet arbeidsgiverpolitikk og retningslinjer på grunnlag av disse. Prinsipielle, overordnede arbeidsgiverpolitiske beslutninger bør slik fattes av det samlede valgte råd. Arbeidsgiverutvalgets oppgaver skal være å arbeide fordypende med arbeidsgiveroppgavene, og slik være et særskilt kompetansemiljø og en premissleverandør for arbeidsgiverpolitiske spørsmål i rettssubjektet. Utvalget skal forberede og ta initiativ til utvikling av arbeidsgiverpolitikken, og utvalget bør gis myndighet til å fatte avgjørelser i praktiske arbeidsgiverspørsmål og i arbeidsgiverpolitiske spørsmål som det ikke er naturlig å legge fram for det samlede Kirkeråd. Utvalget bør også ha som mandat å fungere som et forhandlingsutvalg, som – sammen med ledelsen i Kirkerådets sekretariat – skal ivareta den løpende kontakten med KA - Arbeidsgiverorganisasjon for kirkelige virksomheter, og i denne sammenheng fatte alle beslutninger i tariffmessige forhold som krever hurtig avgjørelse.
2. Kirkemøtet ber Kirkerådet utforme endelig mandat for utvalget i tråd med disse føringene.

Framlegg til vedtak Mandat for Arbeidsgjevarutvalet:

1. Formål

Formålet med Arbeidsgjevarutvalet er å utøve arbeidsgjevaransvaret som er lagt til Kyrkjerådet.

2. Oppdrag/oppgåver

- a) Arbeidsgjevarutvalet fastset arbeidsgjevarpolitiske føringar som er lagt til Kyrkjerådet.
- b) Arbeidsgjevarutvalet fastset løns- og personalpolitiske retningslinjer som er lagt til Kyrkjerådet.
- c) Arbeidsgjevarutvalet initierer og gjev innspel til saker om endring av arbeidsgjevarrelatert regelverk for Den norske kyrkja.
- d) Arbeidsgjevarutvalet uttaler seg om eller tek stilling til tariffrelaterte og tariffrettslege spørsmål.
- e) Arbeidsgjevarutvalet forvaltar medlemskapen i *KA – Arbeidsgiverorganisasjon for kirkelige virksomheter*.
- f) Arbeidsgjevarutvalet røystar over tariffavtalar (uravrøysting). I saker der forhandlingsresultatet overgår Kyrkjerådet sine budsjetttrammer, må sak vedkomande økonomiske konsekvensar leggjast fram for Kyrkjerådet for budsjettrevisjon.

3. Samansetjing

Arbeidsgjevarutvalet har 4 medlemmer, valt av og mellom Kyrkjerådet sine medlemmer. Arbeidstakarar i Den norske kyrkja kan ikkje veljast som medlemmer av utvalet. Preses er unnateke dette.

4. Reglar for verksemda

Reglar for Kyrkjerådet si verksemd vert lagt til grunn for Arbeidsgjevarutvalet så langt dei passar.

5. Rapportering

Protokollar frå møte i Arbeidsgjevarutvalet sendast Kyrkjerådet fortløpande.

Votering

Mindretallets forslag fikk 34 stemmer og falt.

Kyrkjemøtet sitt vedtak

Mandat for arbeidsgjevarutvalet

1. Formål

Formålet med Arbeidsgjevarutvalet er å utøve arbeidsgjevaransvaret som er lagt til Kyrkjerådet.

2. Oppdrag/oppgåver

- a) Arbeidsgjevarutvalet fastset arbeidsgjevarpolitiske føringar som er lagt til Kyrkjerådet.
- b) Arbeidsgjevarutvalet fastset løns- og personalpolitiske retningslinjer som er lagt til Kyrkjerådet.
- c) Arbeidsgjevarutvalet initierer og gjev innspel til saker om endring av arbeidsgjevarrelatert regelverk for Den norske kyrkja.
- d) Arbeidsgjevarutvalet uttaler seg om eller tek stilling til tariffrelaterte og tariffrettslege spørsmål.

e) Arbeidsgjevarutvalet forvaltar medlemskapen i *KA – Arbeidsgiverorganisasjon for kirkelige virksomheter*.

f) Arbeidsgjevarutvalet røystar over tariffavtalar (uravrøysting). I saker der forhandlingsresultatet overgår Kyrkjerådet sine budsjetttrammer, må sak vedkomande økonomiske konsekvensar leggjast fram for Kyrkjerådet for budsjettrevisjon.

3. Samansetjing

Arbeidsgjevarutvalet har 4 medlemmer, valt av og mellom Kyrkjerådet sine medlemmer. Arbeidstakarar i Den norske kyrkja kan ikkje veljast som medlemmer av utvalet. Preses er unnateke dette.

4. Reglar for verksemda

Reglar for Kyrkjerådet si verksemd vert lagt til grunn for Arbeidsgjevarutvalet så langt dei passar.

5. Rapportering

Protokollar frå møte i Arbeidsgjevarutvalet sendast Kyrkjerådet fortløpande.

Vedtatt mot 22 stemmer.

112 stemmeberettigede.

KM 10/17 Forberedelse til LVFs 12. generalforsamling: Frigjort av Guds nåde

Saksdokument:

KM 10/17	Forberedelse til LVFs 12. generalforsamling: Frigjort av Guds nåde
KM 10.1/17	Den norske kirkes høringsvar til LVFs dokument <i>The Self-understanding of the Lutheran Communion</i>
KM 10.2/17	UKM 07/16 Nåde og rettferdiggjørelse – vedtak
KM 10.3/17	Liberated by God's Grace (lenke). Artikkelsamling om generalforsamlingens tema
KM 10.4/17	The Self-Understanding of the Lutheran Communion (lenke)
KM 10.5/17	Fra konflikt til fellesskap (lenke) (heftet deles ut til KM)
KM 10.6/17	Forberedelse til LVFs 12. generalforsamling: Frigjort av Guds nåde – første innstilling
KM 10.7/17	Forberedelse til LVFs 12. generalforsamling: Frigjort av Guds nåde – andre innstilling

Første innstilling fra komité F

Sammendrag av saksorienteringen

Det lutherske verdensforbunds (LVF) 12. generalforsamling finner sted i Windhoek, Namibia 10.-16. mai 2017. Dette året er det 500 år siden oppstarten av reformasjonen, og hovedtema for generalforsamlingen er det samme som for reformasjonsjubileet: *Liberated by God's Grace* (Frigjort av Guds nåde). En generalforsamling i LVF er en stor begivenhet også for Den norske kirke. Å oppleve det lutherske globale fellesskapet i en slik storsamling skaper begeistring, tydeliggjør vår plass i den universelle kirken og ansvarliggjør oss overfor felles utfordringer i vår tid. Generalforsamlingen i 2017 markerer også at det er 70 år siden LVF i sin tid ble dannet i Lund i Sverige, og at det de siste 50 årene har vært ført offisielle samtaler mellom LVF og Den katolske kirke. Den historiske begivenheten i Lund domkirke på reformasjonsdagen 31.10.16 der pave Frans og LVFs ledere Munib Younan og Martin Junge møttes i en felles gudstjeneste under overskriften «Fra konflikt til fellesskap», må sees i denne sammenhengen.

Kirkemøtet inviteres, gjennom å gi noen overordnede føringer til Den norske kirkes delegasjon, til å reflektere både over hva det betyr for oss i dag å være frigjort av Guds nåde, og det å tilhøre et verdensvidt fellesskap av lutherske kirker. Selv om Den norske kirke er en tallmessig liten del av den verdensvide kirke, både gir og henter vi mye fra dette fellesskapet. Medlemskapet vårt i LVF tydeliggjør på en særlig måte dette globale fellesskapet (communio) av kirker. Den norske kirkes selvforståelse som luthersk kirke i verden, som *lem på en verdensvid kropp* med mange ulike lemmer, språk og kontekster, vil i 2017 og i vår tid, være særlig viktig å forankre i dette globale kirkefellesskapet.

LVF er et fellesskap av 145 lutherske kirker fra 98 ulike land. Helt fra sin opprinnelse like etter andre verdenskrig og helt fram til i dag, har LVF hatt en viktig diakonal profil med omfattende humanitært arbeid, særlig blant flyktninger. Dette er et omfattende arbeid som også gjøres på vegne av Den norske kirke. Først og fremst legger LVF til rette for kontakt mellom kirker og felles arbeid med tro, identitet og tjeneste. Kirkens spiritualitet og oppdrag hører naturlig sammen. Dette understrekes gang på gang i dette verdensvide fellesskapet. Vår kontakt med søsterkirker skjer i tett kontakt med LVF. Preses Helga Haugland Byfuglien og Jenny Skumsnes Moe er Den norske kirkes rådsmedlemmer i LVF (2010-2017). Haugland Byfuglien er også LVFs visepresident for Norden. Generalforsamlingen i 2017 vil velge nytt råd på 48 medlemmer i tillegg til ny president etter biskop Munib Younan fra Den lutherske

kirke i Jordan og Det hellige land. Generalforsamlingen finner sted i , i Namibia. Valg av sted er et uttrykk for at tyngdepunktet for kristenheten, også blant lutheranere, i dag er i det globale sør. Namibia er det eneste landet utenfor Europa hvor de lutherske kirkene utgjør majoriteten. Misjon fra Finland og Tyskland har vært viktig. Norge har også sterke bånd til Namibia.

Det viktigste for generalforsamlingen vil være å bekrefte det globale lutherske fellesskapet, skape entusiasme og gi retning for LVFs arbeid de neste årene.

Komiteens merknader

Komiteen bygger i all hovedsak på saksutredningen. Kirkemøtet inviteres til å gi delegasjonen fra Den norske kirke både noen overordnede føringer, men også et nødvendig handlingsrom til å foreta konkrete vurderinger under generalforsamlingens gang.

Luther forkynte at frelsen er Guds gave. Den første av de 95 tesene fra 1517 handler om vårt svar på denne gaven gjennom bot og omvendelse. Når vi som kirke adresserer etiske spørsmål som også har politiske konsekvenser, er det fordi vi tror på Guds barmhjertige nåde, slik denne uttrykkes i evangeliet: «Så høyt har Gud elsket verden, at han ga sin Sønn, den enbårne, for at hver den som tror på ham ikke skal gå fortapt, men ha evig liv» (Joh. 3,16). Ved Guds nåde kan kirken være en profetisk røst i vår tid.

Gjennom fellesskapet i LVF får vi del i troserfaringer og menighetsliv i kirker som vokser, kirker som blir forfulgt og kirker som preges av sekularisering. Som Martin Junge sa i sitt foredrag til Kirkemøtet: «Ingen medlemskirke er for liten til å ha viktige ting å lære bort. Ingen kirke er for stor til ikke å kunne lære av andre.» Kjennskap til dette kirkefellesskapet bør i større grad formidles til våre lokalmenigheter og samfunn.

Bakgrunnen for oppstarten av det organiserte økumeniske arbeidet både i LVF (1947) og i Kirkenes Verdensråd (1948) var Den andre verdenskrig og et splittet Europa. Biskop Eivind Berggrav spilte her en viktig rolle i formingen av disse økumeniske fellesskapene. Et særlig viktig avsnitt i LVFs tidlige historie ble preget av Fritjov Birkeli som gjennom 1950 og 60-tallet gjorde et viktig bidrag for å holde misjon og aktivt diakonalt arbeid sammen.

Generalforsamlingen holdes i Windhoek i Namibia. Våre mange søsterkirker i Det globale sør preger i stadig sterkere grad LVFs vitnesbyrd og tjeneste. Vi trenger det verdensvide kirkefellesskapets refleksjoner og erfaringer om hva som skaper vekst, engasjement og glede i kirkens liv. Vår tid krever at vi snakker sant om økende fragmentering, polarisering og andre utfordringer. Når de lutherske kirkene samles 500 år etter reformasjonen er det med «Passion for the Church and for the World». De sosialetiske utfordringene som nevnes i KM vedtakets punkt 3 er ikke en fullstendig liste, men er uttrykk for situasjoner som kaller på vår "Passion" og medvandring i vår tid. Gjensidighet skal prege relasjonen mellom medlemskirkene i LVF. Det store diakonale arbeidet preges også av myndiggjøring.

Komiteen bringer inn noen av vår tids største globale utfordringer; migrasjon og flukten fra krig. Flukten fra urettferdighet og flukten fra nød er vevd sammen. I vår historie bærer vi et medansvar for kolonialisering, rovdrift av naturressurser og industrialisering som skader miljøet. Vestlig livsstil fører til klimaendringer. Vår nasjonale velstand er basert på utvinning av olje. Ødeleggelse av natur og miljø rammer i særlig grad urfolk og deres livsgrunnlag.

KM 10/17 Forberedelse til LVFs 12. generalforsamling: Frigjort av Guds nåde

Eksempler på dette er avskoging i Latin-Amerika, oljerørledning over hellig natur i Nord-Dakota, ørkenspredning på det afrikanske kontinent, eller bygging av vindmøller på viktige samiske reinbeiteområder. Vi må delta i etisk refleksjon om bærekraftig forvaltning, med en stor ydmykhet og erkjennelse av egen rolle.

"Økologisk økonomi" settes på dagsorden ved anerkjente utdanningsinstitusjoner og er et håpsteget. Økonomien drives ikke bare fram av egen lovmessighet, som en naturlov, men kan styres. Som kirke har vi et ansvar for å avsløre økonomisk politikk som farer galt av sted, f. eks korrupsjon og kapitalflukt, og bidra til økonomisk rettferdighet. Kirkens Nødhjelp går her sammen med LVF og våre lokalmenigheter med ressurser og verktøy for å bekjempe økonomisk ulikhet og gi sosial beskyttelse.

Ungdommens kirkemøte har levert gode bidrag til Kirkemøtet i sakene «Reformator i dag – i Luthers fotspor» UKM 04/16 og «Nåde og rettferdiggjørelse» UKM 07/16. Her er det gitt sterke signaler også til delegasjonen som deltar på LVF's generalforsamling. «Å være reformator i dag er å leve i spenningen mellom det å skape noe nytt, og det å finne tilbake til røttene». Særlig er det viktig å myndiggjøre ungdom til å være aktive bidragsytere. Saker som gjelder kjønnsrettferdighet ("gender justice") er ikke arbeid med teorier, men handler om og har konsekvenser for enkeltmennesker.

I vår kultur er det særlig unge mennesker som lider under kommersielle kroppsidealer, prestasjonspress og press i sosiale medier om å framstå perfekt.

Som kirke står vi sammen selv om vi ikke er enige om viktige seksualetiske spørsmål. Det er et vitnesbyrd om at troen på Den treenige Gud forener oss, og at grunnlaget vi bekjenner oss til er sterkere enn vår uenighet.

Det er svært gledelig at lutheranere og katolikker opplever økende gjensidig forståelse, samarbeid og respekt. 500 år etter de 95 tesene opplever vi *Fra konflikt til fellesskap*, som et sterkt signal om enhet i en tid som preges av fragmentering og spenninger. Guds barmhjertighet binder oss sammen og utfordrer oss til handling. En fortsatt vekt på økumenisk enhetsarbeid må være viktig.

Generalforsamlingens tema uttrykker kjernen i den lutherske teologi: Vi er frigjort av Guds nåde til å vitne i ord og handling om at frelsen, mennesket, og skaperverket ikke er til salgs.

Forslag til vedtak

1. Kirkemøtet fastholder at fellesskapet i Det lutherske verdensforbund (LVF) beriker og forplikter Den norske kirke, og takker for det betydelige arbeidet som gjøres, ikke minst for verdifullt ressursmateriale til reformasjonsmarkeringen og generalforsamlingen.
2. Kirkemøtet bekrefter at det diakonale, misjonale og økumeniske arbeidet i LVF er viktig. Vi vil særlig framheve LVFs omfattende arbeid for flyktninger i vår tid.
3. Kirkemøtet ber delegasjonen til LVFs 12. generalforsamling særlig legge vekt på å dele refleksjon og erfaring med våre søsterkirker når det gjelder å:
  - arbeide for trosfrihet
  - finne gode veier i møte med sekularisering og kulturelt mangfold
  - møte utfordringene knyttet til mennesker på flukt
  - engasjere seg mot økende økonomisk ulikhet i verden

- understreke betydningen av livsvilkår og livsgrunnlag for urfolk
  - forvalte naturressurser på en måte som verner om skaperverket
  - aktivt bidra til å følge opp klimaavtalen fra Paris og FNs bærekraftsmål
  - legge til rette for at ungdom deltar i kirkens liv med sine erfaringer
  - fortsette arbeidet for kjønnsrettferdighet
  - fortelle om arbeidet med å leve i samme kirke med ulike syn på samlivsetikk
4. Kirkemøtet vil i år særlig framheve verdien av et styrket fellesskap mellom våre lutherske kirker og Den romersk-katolske kirke. Vi står sammen i vitnesbyrdet om Guds barmhjertige nåde i Jesus Kristus.

Plenumsbehandling 1

Dirigent: Lill Tone Grahl-Jacobsen

Saksordfører: Anne Lise Ådnøy

Disse hadde ordet:

Anne Lise Ådnøy, Vidar L. Haanes, Bård Mæland, Olav Brennsæter, Steinar Aanstad, Rikke Elisabeth Grevstad Kopperstad, Jostein Ådna, Ingeborg Midttømme, Christel B. Eriksen, Ann-Elén Leithaug, Atle Sommerfeldt, Marie Klakegg Grastveit, Finn Ragnvald Huseby, Anja Kile Holtermann, Harald Hegstad, Geir Ivar Bjerkestrand, Kristin Gunleiksrud Raam, Helga Haugland Byfuglien.

Endringsforslag

Olav Brennsæter:

Vedtaks punkt 3, første kulepunkt: Punktet blir stående som det er, og følgende legges til: «og livssynsåpne samfunn»

Ingeborg Midttømme:

Nye kulepunkter i vedtaks punkt 3:

- Vinne nye mennesker for Kristus
- Fornye kirkens språk og det sakramentale fellesskap ved gudstjenestelivet

Saken ble sendt tilbake til komiteen.

Andre innstilling fra komité F

Sammendrag av saksorienteringen

Det lutherske verdensforbunds (LVF) 12. generalforsamling finner sted i Windhoek, Namibia 10.-16. mai 2017. Dette året er det 500 år siden oppstarten av reformasjonen, og hovedtema for generalforsamlingen er det samme som for reformasjonsjubileet: *Liberated by God's Grace* (Frigjort av Guds nåde). En generalforsamling i LVF er en stor begivenhet også for Den norske kirke. Å oppleve det lutherske globale fellesskapet i en slik storsamling skaper begeistring, tydeliggjør vår plass i den universelle kirken og ansvarliggjør oss overfor felles utfordringer i vår tid. Generalforsamlingen i 2017 markerer også at det er 70 år siden LVF i sin tid ble dannet i Lund i Sverige, og at det de siste 50 årene har vært ført offisielle samtaler mellom LVF og Den katolske kirke. Den historiske begivenheten i Lund domkirke på reformasjonsdagen 31.10.16 der pave Frans og LVFs ledere Munib Younan og Martin Junge

KM 10/17 Forberedelse til LVFs 12. generalforsamling: Frigjort av Guds nåde

møttes i en felles gudstjeneste under overskriften «Fra konflikt til fellesskap», må sees i denne sammenhengen.

Kirkemøtet inviteres, gjennom å gi noen overordnede føringer til Den norske kirkes delegasjon, til å reflektere både over hva det betyr for oss i dag å være frigjort av Guds nåde, og det å tilhøre et verdensvidt fellesskap av lutherske kirker. Selv om Den norske kirke er en tallmessig liten del av den verdensvide kirke, både gir og henter vi mye fra dette fellesskapet. Medlemskapet vårt i LVF tydeliggjør på en særlig måte dette globale fellesskapet (communio) av kirker. Den norske kirkes selvforståelse som luthersk kirke i verden, som *lem på en verdensvid kropp* med mange ulike lemmer, språk og kontekster, vil i 2017 og i vår tid, være særlig viktig å forankre i dette globale kirkefellesskapet.

LVF er et fellesskap av 145 lutherske kirker fra 98 ulike land. Helt fra sin opprinnelse like etter andre verdenskrig og helt fram til i dag, har LVF hatt en viktig diakonal profil med omfattende humanitært arbeid, særlig blant flyktninger. Dette er et omfattende arbeid som også gjøres *på vegne av* Den norske kirke. Først og fremst legger LVF til rette for kontakt mellom kirker og felles arbeid med tro, identitet og tjeneste. Kirkens spiritualitet og oppdrag hører naturlig sammen. Dette understrekes gang på gang i dette verdensvide fellesskapet. Vår kontakt med søsterkirker skjer i tett kontakt med LVF. Preses Helga Haugland Byfuglien og Jenny Skumsnes Moe er Den norske kirkes rådsmedlemmer i LVF (2010-2017). Haugland Byfuglien er også LVFs visepresident for Norden. Generalforsamlingen i 2017 vil velge nytt råd på 48 medlemmer i tillegg til ny president etter biskop Munib Younan fra Den lutherske kirke i Jordan og Det hellige land. Generalforsamlingen finner sted i Namibia. Valg av sted er et uttrykk for at tyngdepunktet for kristenheten, også blant lutheranere, i dag er i det globale sør. Namibia er det eneste landet utenfor Europa hvor de lutherske kirkene utgjør majoriteten. Misjon fra Finland og Tyskland har vært viktig. Norge har også sterke bånd til Namibia.

Det viktigste for generalforsamlingen vil være å bekrefte det globale lutherske fellesskapet, skape entusiasme og gi retning for LVFs arbeid de neste årene.

Komiteens merknader

Komiteen bygger i all hovedsak på saksutredningen. Kirkemøtet inviteres til å gi delegasjonen fra Den norske kirke både noen overordnede føringer, men også et nødvendig handlingsrom til å foreta konkrete vurderinger under generalforsamlingens gang.

Luther forkynte at frelsen er Guds gave. Gjennom LVF har vi del i et særskilt fellesskap med andre lutherske kirker, ikke minst i gudstjenestefeiring, salmesang og bønnetradisjon. Den første av Luthers 95 teser fra 1517 handler om vårt svar på Guds gave gjennom bot og omvendelse. Når vi som kirke adresserer etiske spørsmål som også har politiske konsekvenser, er det fordi vi tror på Guds barmhjertige nåde, slik denne uttrykkes i evangeliet: «Så høyt har Gud elsket verden, at han ga sin Sønn, den enbårne, for at hver den som tror på ham ikke skal gå fortapt, men ha evig liv» (Joh. 3,16). Ved Guds nåde kan kirken være en profetisk røst i vår tid.

Gjennom fellesskapet i LVF får vi del i troserfaringer og menighetsliv i kirker som vokser, kirker som blir forfulgt og kirker som preges av sekularisering. Vi utfordres til solidaritet særlig med forfulgte trossøsken. Som Martin Junge sa i sitt foredrag til Kirkemøtet: «Ingen medlemskirke er for liten til å ha viktige ting å lære bort. Ingen kirke er for stor til ikke å

kunne lære av andre.» Kjennskap til dette kirkefellesskapet bør i større grad formidles til våre lokalmenigheter og samfunn.

Bakgrunnen for oppstarten av det organiserte økumeniske arbeidet både i LVF (1947) og i Kirkenes Verdensråd (1948) var Den andre verdenskrig og et splittet Europa. Biskop Eivind Berggrav spilte her en viktig rolle i formingen av disse økumeniske fellesskapene. Et særlig viktig avsnitt i LVFs tidlige historie ble preget av Fridtjov Birkeli som gjennom 1950 og 60-tallet gjorde et viktig bidrag for å holde misjon og aktivt diakonalt arbeid sammen. Det har vært nære bånd mellom Namibia og Norge, særlig gjennom Namibiaforeningen i Elverum.

De teologiske utdanningsinstitusjonene har gjennom mange år spilt en viktig rolle i forhold til økumenisk teologi. Impulser fra - og til - LVF og lutherske søsterkirker og institusjoner har vært og er betydningsfulle. I de siste årene ser vi frukter av dette blant annet ved at studentgruppen ved fakultetene representerer flere søsterkirker samt ulike kirkesamfunn.

Generalforsamlingen holdes i Windhoek i Namibia. Våre mange søsterkirker i Det globale sør preger i stadig sterkere grad LVFs vitnesbyrd og tjeneste. Vi trenger det verdensvide kirkefellesskapets refleksjoner og erfaringer om hva som skaper vekst, engasjement og glede i kirkens liv. Vår tid krever at vi snakker sant om økende fragmentering, polarisering og andre utfordringer. Det er et problem når lutherske kirker søker å påvirke interne demokratiske prosesser i andre lutherske kirker ved økonomiske tilskudd og støtteordninger. Når de lutherske kirkene samles 500 år etter reformasjonen er det med «Passion for the Church and for the World». De sosialetiske utfordringene som nevnes i KM vedtakets punkt 3 er ikke en fullstendig liste, men er uttrykk for situasjoner som kaller på vår "Passion" og medvandring i vår tid. Gjensidighet skal prege relasjonen mellom medlemskirkene i LVF. Det store diakonale arbeidet preges også av myndiggjøring. Samarbeidsrådet for menighet og misjon (SMM) henstilles til å se sitt engasjement i sammenheng med LVFs misjonale arbeid.

Komitèen bringer inn noen av vår tids største globale utfordringer; migrasjon og flukten fra krig. Flukten fra urettferdighet og flukten fra nød er vevd sammen. I vår historie bærer vi et medansvar for kolonialisering, rovdrift av naturressurser og industrialisering som skader miljøet. Vestlig livsstil fører til klimaendringer. Vår nasjonale velstand er basert på utvinning av olje. Ødeleggelse av natur og miljø rammer i særlig grad urfolk og deres livsgrunnlag. Eksempler på dette er avskoging i Latin-Amerika, oljerørledning over hellig natur i Nord-Dakota, ørkenspredning på det afrikanske kontinent, eller bygging av vindmøller på viktige samiske reinbeiteområder. Vi må delta i etisk refleksjon om bærekraftig forvaltning, med en stor ydmykhet og erkjennelse av egen rolle.

Flere lutherske kirker er såkalte nasjonalkirker. Vi må være på vakt mot misforstått bruk av det nasjonale. Derfor trenger kirken det økumeniske og fargerike fellesskapet i LVF.

"Grønn økonomi" settes på dagsorden ved blant annet anerkjente utdanningsinstitusjoner og er et håpsteget. Økonomien drives ikke bare fram av egen lovmessighet, som en naturlov, men kan styres. Som kirke har vi et ansvar for å avsløre økonomisk politikk som farer galt av sted, f. eks korrupsjon og kapitalflukt, og bidra til økonomisk rettferdighet. Kirkens Nødhjelp går her sammen med LVF og våre lokalmenigheter med ressurser og verktøy for å bekjempe økonomisk ulikhet og gi sosial beskyttelse.

Ungdommens kirkemøte har levert flere gode bidrag til Kirkemøtet, disse ligger på kirken.no, blant annet i sakene «Reformator i dag – i Luthers fotspor» UKM 04/16 og «Nåde og

rettferdiggjørelse» UKM 07/16. Her er det gitt sterke signaler også til delegasjonen som deltar på LVF's generalforsamling. Det er ønskelig at disse oversettes til engelsk. «Å være reformator i dag er å leve i spenningen mellom det å skape noe nytt, og det å finne tilbake til røttene». Særlig er det viktig å myndiggjøre ungdom til å være aktive bidragsyttere. Saker som gjelder kjønnsrettferdighet ("gender justice") er ikke arbeid med teorier, men handler om og har konsekvenser for enkeltmennesker. I særlig grad gjelder dette jenters og kvinners livsvilkår. I vår kultur er det særlig unge mennesker som lider under kommersielle kroppsidealer, prestasjonspress og press i sosiale medier om å framstå perfekt.

Samlivsetikk er et område som krever stor varsomhet. Som kirke står vi sammen selv om vi ikke er enige om viktige samlivsetiske spørsmål. Det er et vitnesbyrd om at troen på Den treenige Gud forener oss, og at grunnlaget vi bekjenner oss til er sterkere enn vår uenighet.

Det er svært gledelig at lutheranere og katolikker opplever økende gjensidig forståelse, samarbeid og respekt. 500 år etter de 95 tesene opplever vi *Fra konflikt til fellesskap*, som et sterkt signal om enhet i en tid som preges av fragmentering og spenninger. Guds barmhjertighet binder oss sammen og utfordrer oss til handling. En fortsatt vekt på økumenisk enhetsarbeid må være viktig.

Generalforsamlingens tema uttrykker kjernen i den lutherske teologi: Vi er frigjort av Guds nåde. I ord og handling skal vi vitne om at frelsen, mennesket, og skaperverket ikke er til salgs.

Forslag til vedtak

1. Kirkemøtet fastholder at fellesskapet i Det lutherske verdensforbund (LVF) beriker og forplikter Den norske kirke, og takker for det betydelige arbeidet som gjøres, ikke minst for verdifullt ressursmateriale til reformasjonsmarkeringen og generalforsamlingen.
2. Kirkemøtet bekrefter at det diakonale, misjonale og økumeniske arbeidet i LVF er viktig. Vi vil særlig framheve LVFs omfattende arbeid for flyktninger i vår tid.
3. Kirkemøtet ber delegasjonen til LVFs 12. generalforsamling ha forventninger om å bli inspirert og utfordret av andre kirker disse dagene, både når det gjelder gudstjenesteliv, bønn og tjeneste, og å ta med slike impulser tilbake. Kirkemøte ber delegasjonen særlig legge vekt på å dele refleksjon og erfaring med våre søsterkirker når det gjelder å:
  - arbeide for trosfrihet og livssyns åpne samfunn
  - stå sammen med forfulgte kristne
  - finne gode veier i møte med sekularisering og kulturelt mangfold
  - møte utfordringene knyttet til mennesker på flukt
  - engasjere seg mot økende økonomisk ulikhet i verden
  - understreke betydningen av livsvilkår og livsgrunnlag for urfolk
  - forvalte naturressurser på en måte som verner om skaperverket
  - aktivt bidra til å følge opp klimaavtalen fra Paris og FNs bærekraftsmål
  - legge til rette for at ungdom deltar i kirkens liv med sine erfaringer
  - fortsette arbeidet for kjønnsrettferdighet
  - fortelle om arbeidet med å leve i samme kirke med ulike syn på samlivsetikk
4. Kirkemøtet vil i år særlig framheve verdien av et styrket fellesskap mellom våre lutherske kirker og Den romersk-katolske kirke. Vi står sammen i vitnesbyrdet om Guds barmhjertige nåde i Jesus Kristus.

Plenumsbehandling 2

Dirigent: Lill Tone Grahl-Jacobsen

Saksordfører: Anne Lise Ådnøy

Disse hadde ordet:

Anne Lise Ådnøy, Vidar L. Haanes, Sofie Braut, Aud Valborg Tønnessen, Atle Sommerfeldt, Jens-Petter Johnsen, Ole Christian Kvarme.

Endringsforslag fra første plenumsbehandling

Olav Brennsæter: Innarbeidet av komiteen

Ingeborg Midttømme: Ansees ivaretatt av komiteen

Kirkemøtets vedtak

1. Kirkemøtet fastholder at fellesskapet i Det lutherske verdensforbund (LVF) beriker og forplikter Den norske kirke, og takker for det betydelige arbeidet som gjøres, ikke minst for verdifullt ressursmateriale til reformasjonsmarkeringen og generalforsamlingen.
2. Kirkemøtet bekrefter at det diakonale, misjonale og økumeniske arbeidet i LVF er viktig. Vi vil særlig framheve LVFs omfattende arbeid for flyktninger i vår tid.
3. Kirkemøtet ber delegasjonen til LVFs 12. generalforsamling ha forventninger om å bli inspirert og utfordret av andre kirker disse dagene, både når det gjelder gudstjenesteliv, bønn og tjeneste, og å ta med slike impulser tilbake. Kirkemøte ber delegasjonen særlig legge vekt på å dele refleksjon og erfaring med våre søsterkirker når det gjelder å:
  - arbeide for trosfrihet og livssyns åpne samfunn
  - stå sammen med forfulgte kristne
  - finne gode veier i møte med sekularisering og kulturelt mangfold
  - møte utfordringene knyttet til mennesker på flukt
  - engasjere seg mot økende økonomisk ulikhet i verden
  - understreke betydningen av livsvilkår og livsgrunnlag for urfolk
  - forvalte naturressurser på en måte som verner om skaperverket
  - aktivt bidra til å følge opp klimaavtalen fra Paris og FNs bærekraftsmål
  - legge til rette for at ungdom deltar i kirkens liv med sine erfaringer
  - fortsette arbeidet for kjønnsrettferdighet
  - fortelle om arbeidet med å leve i samme kirke med ulike syn på samlivsetikk
4. Kirkemøtet vil i år særlig framheve verdien av et styrket fellesskap mellom våre lutherske kirker og Den romersk-katolske kirke. Vi står sammen i vitnesbyrdet om Guds barmhjertige nåde i Jesus Kristus.

Vedtatt mot 2 stemmer.

107 stemmeberettigede.

KM 11/17 Forsøk med alternativ arbeidsgiverorganisering etter virksomhetsoverdragelsen

Saksdokument:

KM 11/17	Forsøk med alternativ arbeidsgiverorganisering etter virksomhetsoverdragelsen
KM 11.1/17	Forsøk med alternativ arbeidsgiverorganisering etter virksomhetsoverdragelsen – første innstilling
KM 11.2/17	Forsøk med alternativ arbeidsgiverorganisering etter virksomhetsoverdragelsen – andre innstilling

Første innstilling fra komité D

Sammendrag av saksorienteringen

Som ledd i å styrke beslutningsgrunnlaget for de fremtidige vedtak om organiseringen av arbeidsgiveransvaret, foreslår Kirkerådet at det allerede innenfor denne reformfasen, altså i perioden 2017–2020, etableres en avtalebasert forsøksordning i Kirkerådets regi.

Det åpnes for forsøk som gir større arbeidsgivermyndighet for soknet enn etter kirkelovens ordning. Det åpnes således for avtaler mellom rettssubjektet Den norske kirke og soknet som avviker fra det regelverk Kirkemøtet i 2016 fastsatte som øverste arbeidsgivermyndighet i rettssubjektet Den norske kirke.

Det er ikke et krav at avtaler inngått i medhold av den nye lovhjemmelen i kirkeloven § 23 om å overlate arbeidsgiveroppgaver fra soknets organer til bispedømmeråd, inngås på forsøksbasis eller blir gjenstand for godkjenning av Kirkemøtet eller Kirkerådet. Begge deler anbefales likevel – for at slike avtaler kan inngå i en strukturert og helhetlig ordning, som kan peke fremover mot en senere reformfase.

Kirkerådet foreslår at det ikke skal åpnes for endring av den juridiske person som er arbeidsgiver, altså formelt skifte av arbeidsgiver – verken fra soknet til rettssubjektet Den norske kirke eller motsatt vei. Heller ikke tilsettings- og disiplinærmyndighet bør kunne overføres fra rettssubjektet Den norske kirke til organer for soknet. På grunn av de særegne forhold som gjør seg gjeldende i Oslo bispedømme, foreslås det at tilsettingsmyndighet der skal kunne overføres til organer for soknet.

På samme måte som hele kirkeordningen må ha som overordnet siktemål å tjene kirkens menigheter, må også forsøksordninger ha dette siktemål.

Kirkerådet foreslås å administrere forsøksordningen. Herunder skal Kirkerådet godkjenne søknader om forsøk, bistå med veiledning og eventuelt prosjektstøtte samt foreta evaluering av iverksatte forsøk.

Komiteens merknader

Komiteen legger saksorienteringen til grunn med følgende merknader:

1. Komiteen vil aller først presisere at denne saken ikke er en ny behandling av fjorårets sak om valg av modell for arbeidsgiverorganisering i Den norske kirke, jf. sak KM 08/16.

Saken dreier seg om hjemmel for forsøk basert på frivillighet mellom de involverte. Det er nødvendig for å løse opp de rammer som ble vedtatt på arbeidsgiverfeltet i sak KM 04/16.

2. Komiteen mener det er viktig å få frem så mye informasjon som mulig for å styrke beslutningsgrunnlaget for fremtidige vedtak om organiseringen av Den norske kirke, slik at det kan bli en god beslutning basert på verifiserte fakta. Dette dreier seg blant annet om økonomi, arbeidsmiljø, medbestemmelse og demokrati.

Samtidig oppfordrer komiteen til effektiviseringstiltak lokalt, regionalt og nasjonalt.

3. Komiteen mener det ikke er noen grunn til å operere med et tidligste startpunkt for forsøk, spesielt med hensyn til forsøk med samordnet ledelse innenfor modell C er det uhensiktsmessig. Komiteen vil vise til at Kirkerådet skal godkjenne alle forsøk slik at gjennomføringen blir forsvarlig.

Forsøk med samordnet ledelse basert på modell C bør iverksettes så snart som mulig slik at forsøkene kan være til nytte for Kirkemøtet i 2019.

Også forsøk basert på modell A og B kan iverksettes så snart avtaler er klare og godkjent. Et mindretall i komiteen mener at forsøk med modellene A og B ikke bør iverksettes før tidligst januar 2019.

Tiltak for å fremme effektivisering iverksettes så snart som mulig.

4. Komiteen mener det er viktig å starte forsøk for å finne gode løsninger på implementeringen av vedtaket i sak KM 08/16, spesielt forsøk med samordnet ledelse innenfor modell C. Det er ønskelig med forsøk der lederstillingen innehas av representanter fra forskjellige stillingskategorier. Forsøk med samordnet ledelse bør forsøksvis avgi løypemelding til kirkemøtet 2019 i forbindelse med saken som da planlegges fremmet om reformfase 2, altså iverksettelse av modell C fra om lag 2020, jf. vedtak i sak KM 08/16.

5. Komiteen støtter at formell arbeidsgiver ikke skal endres som del av forsøket. Med formell arbeidsgiver menes det rettssubjekt som er arbeidsavtalens arbeidsgiverpart og ansvarssubjekt.

Komiteen er imidlertid positiv til at Kirkerådet etter grunnlagt søknad kan åpne for at tilsettingsmyndighet etter avtale kan overføres til soknets organer. Oslo er nevnt i forslag til vedtak, og et flertall i komiteen mener dette også bør kunne være en mulighet for andre.

Konsekvenser av å overføre tilsettingsmyndighet forutsettes avklart i avtalen som følger søknaden til Kirkerådet.

6. Komiteen mener det er viktig at det blir en god bredde i forsøkene slik at de bidrar til et best mulig beslutningsgrunnlag. Derfor mener komiteen det bør oppfordres til forsøk som kan belyse ulike behov og hensyn, herunder fange opp både store og små fellestråd. Komiteen

mener Kirkerådet skal ha et ansvar for å stimulere til forsøksformer som kan favne en slik bredde, herunder vurdere å bidra med økonomiske og menneskelige ressurser, særlig med henblikk på små fellelråd.

7. Komiteen mener at evaluering er en viktig del av forsøksprosjektet. Dersom tilsettingsmyndigheten overføres til et annet rettssubjekt i forsøksperioden, skal erfaringen av denne delen av forsøket evalueres særskilt.

Evalueringen foreslås fortrinnsvis gjennomført av eksterne, for eksempel universitet, høyskoler eller andre egnede fagmiljøer.

8. Som en del av arbeidet med saken om reformfase 3, det vil si innføring av felles arbeidsgiveransvar, mener komiteen det er viktig at Kirkerådet fremmer en oppsummeringssak om erfaringene fra alle forsøk på første kirkemøte etter at forsøkene er evaluert.

9. Komiteen mener det er naturlig å oppfordre til effektivisering på og mellom alle nivåer i kirken. Når det gjelder slike tiltak mener komiteen det bør arbeides videre i tråd med mange av de gode eksemplene som både er iverksatt og planlagt. Det bør stimuleres til modelluavhengig innsats, for eksempel ved at flere fellelråd samarbeider om oppgaver, at flere bispedømmeråd gjør det samme og at det også gjøres tiltak på tvers av nivåene.

Forslag til vedtak

1. Kirkemøtet hilser velkommen forsøk med alternativ arbeidsgiverorganisering innenfor de rammer som er gitt i og med endringene i kirkeloven fra 1. januar 2017. Slike forsøk vil bidra til erfaringsgrunlaget for det videre arbeid med kirkeordningen.

2. Et overordnet formål for ethvert forsøk må være å bidra til at de berørte menighetene best mulig skal kunne ivareta sine oppgaver slik disse særlig er kommet til uttrykk i kirkeloven § 9 første ledd og tilsvarende i § 23 tredje ledd for berørte bispedømmeråd.

Kirkemøtet mener det er viktig at forsøkene kan danne et best mulig beslutningsgrunnlag, for det videre arbeid med kirkeordningen. Derfor bør det oppfordres til forsøk som kan belyse ulike behov og hensyn, herunder fange opp både store og små fellelråd.

3. Et forsøk med alternativ arbeidsgiverorganisering må ses i lys av kirkens arbeid med reformering av arbeidsgiverorganiseringen i henhold til vedtak sak KM 08/16.

Med dette siktes det både til vedtaket om en hovedmodell C fra 2020 hvor det åpnes for forsøk med lokale og regionale variasjoner (sak KM 08/16 pkt.2 bokstav l) og intensjonen om en senere avklaring av arbeidsgiverorganiseringen for å oppnå felles arbeidsgiveransvar (sak KM 08/16, innledning til punkt 2), jf. henholdsvis modellene A og B.

4. Et forsøk med alternativ arbeidsgiverorganisering må definere hva dets formål er i lys av kirkens reformer med arbeidsgiverorganisering fra planlagt iverksetting 2020, i henhold til Kirkemøtets vedtak i 2016 i saken om veivalg for fremtidig kirkeordning (sak KM 08/16). Med dette siktes det til både vedtaket om en hovedmodell C fra 2020 og den senere avklaring

av arbeidsgiverorganiseringen i form av valg mellom modell A og B for å oppnå felles arbeidsgiveransvar.

5. For å tilpasses den fremtidige kirkeordningen bør forsøksordninger ikke inngås med mer enn fem års varighet og avsluttes senest i samband med iverksetting av Kirkemøtets fremtidige beslutning om nivåplassering av felles arbeidsgiveransvar, med mindre Kirkerådet bestemmer noe annet.

6. a) Kirkemøtet anbefaler at også avtaler mellom bispedømmerrådet og soknets organer som er forankret i den nye kirkeloven § 23 fjerde ledd annet punktum om å motta arbeidsgiveroppgaver fra soknets organer, gjelder på forsøksbasis. Dette er forsøk basert på modell B.

Forsøk i medhold av denne lovbestemmelsen bør knyttes til de ordninger for forsøk som Kirkemøtet fastsetter i denne saken. Bispedømmerrådet anbefales således å la avtalte forsøk med å motta arbeidsgiveroppgaver fra soknet bli gjenstand for rådgivning og godkjenning fra Kirkerådet.

b) Kirkemøtet forutsetter at bispedømmerrådet i medhold av kirkeloven § 23 fjerde ledd annet punktum ikke skal inngå avtaler som innebærer et formelt skifte av arbeidsgiver fra sokn til rettssubjektet Den norske kirke.

c) Avtaler i medhold av denne lovbestemmelsen som berører biskopens myndighet, forutsetter at også biskopen er part i avtalen.

7. a) Kirkemøtet åpner også for at bispedømmerråd og biskop som organer med arbeidsgiverfunksjoner i rettssubjektet Den norske kirke, inngår avtaler med soknets organer om å overlate arbeidsgiverfunksjoner til disse. Dette betyr at Kirkemøtet åpner opp for forsøk med en arbeidsgiverorganisering som avviker fra de ordninger som følger av regelverk fastsatt av Kirkemøtet i 2016. Dette er forsøk basert på modell A.

b) Forsøk skal ikke utløse et formelt arbeidsgiverskifte fra rettssubjektet Den norske kirke til soknet.

Forsøk kan heller ikke omfatte overføring av tilsettingsmyndighet og disiplinærmyndighet etter arbeidsmiljøloven fra rettssubjektet Den norske kirke til soknet. For Oslo bispedømme gjelder bare begrensningen om formelt arbeidsgiverskifte og disiplinærmyndighet etter arbeidsmiljøloven. Kirkerådet kan også godkjenne liknende ordninger i andre bispedømmer etter søknad.

8. Kirkemøtet ber Kirkerådet å utarbeide en veiledning for forsøk.

Veiledningen må inneholde prosessuelle og innholdsmessige krav til søknader herunder plan for evaluering.

Veiledningen skal også omfatte de krav som må stilles til involvering av ansatte og deres fagforeninger. Veiledningen må samtidig stille krav til hvordan vernetjenesten, AMU-arbeid og medbestemmelsesordningen er tenkt ivaretatt i forsøksperioden.

9. Kirkerådet bemyndiges til å godkjenne søknader i tråd med ovennevnte.

10. Kirkemøtet ber Kirkerådet sørge for prosjektstøtte til planlegging, gjennomføring og evaluering av forsøk. Kirkemøtet anmoder Kirkerådet om å stille prosjektmidler til disposisjon for å sikre tilstrekkelig bredde, særlig med henblikk på også å fange opp små fellestråd.

11. De forsøk som er beskrevet ovenfor vil kunne gi økonomiske effektiviseringsgevinster. I tillegg oppfordrer Kirkemøtet, Kirkerådet og andre kirkelige organer lokalt, regionalt og nasjonalt til å søke også andre måter å oppnå effektiviseringsgevinster innenfor og på tvers av sine respektive virksomhetsområder.

Det rapporteres til Kirkemøtet om fremdrift og resultater.

Plenumsbehandling 1

Dirigent: Kai Steffen Østensen

Saksordfører: Odd Einar Dørum

Disse hadde ordet:

Odd Einar Dørum, Karin-Elin Berg, Atle Sommerfeldt, Gard Sandaker-Nielsen, Finn Ragnvald Huseby, Leif Christian Andersen, Gunnar Winther, Marie Klakegg Grastveit, Kjellfred Dekko, Ivar Braut, Runar Godø.

Endringsforslag

Karin-Elin Berg (1):

Sett punktum etter «felles arbeidsgiveransvar» i punkt 3. Ikke binde til modell A og B.

Karin-Elin Berg (2):

Sette punktum etter «arbeidsgiveransvar» i punkt 4. Ikke binde til modell A og B.

Karin-Elin Berg (3):

Sette inn nytt punkt: Tidligst oppstart 2019.

Karin-Elin Berg (4):

Legge til på slutten av andre avsnitt i punkt 2, f.eks.: «og bispedømmeråd av ulik karakter». Dette er jo ikke først og fremst forsøk som skal gi svar for fellestrådene

Karin-Elin Berg (5):

Til andre avsnitt under punkt 7 b: Man bør ikke kunne gjøre forsøk med tilsetningsmyndigheten.

Saken ble sendt tilbake til komiteen.

Endelig innstilling fra komité D

Sammendrag av saksorienteringen

Som ledd i å styrke beslutningsgrunnlaget for de fremtidige vedtak om organiseringen av arbeidsgiveransvaret, foreslår Kirkerådet at det allerede innenfor denne reformfasen, altså i perioden 2017–2020, etableres en avtalebasert forsøksordning i Kirkerådets regi.

Det åpnes for forsøk som gir større arbeidsgivermyndighet for soknet enn etter kirkelovens ordning. Det åpnes således for avtaler mellom rettssubjektet Den norske kirke og soknet som avviker fra det regelverk Kirkemøtet i 2016 fastsatte som øverste arbeidsgivermyndighet i rettssubjektet Den norske kirke.

Det er ikke et krav at avtaler inngått i medhold av den nye lovhjemmelen i kirkeloven § 23 om å overlate arbeidsgiveroppgaver fra soknets organer til bispedømmeråd, inngås på forsøksbasis eller blir gjenstand for godkjenning av Kirkemøtet eller Kirkerådet. Begge deler anbefales likevel – for at slike avtaler kan inngå i en strukturert og helhetlig ordning, som kan peke fremover mot en senere reformfase.

Kirkerådet foreslår at det ikke skal åpnes for endring av den juridiske person som er arbeidsgiver, altså formelt skifte av arbeidsgiver – verken fra soknet til rettssubjektet Den norske kirke eller motsatt vei. Heller ikke tilsettings- og disiplinærmyndighet bør kunne overføres fra rettssubjektet Den norske kirke til organer for soknet. På grunn av de særegne forhold som gjør seg gjeldende i Oslo bispedømme, foreslås det at tilsettingsmyndighet der skal kunne overføres til organer for soknet.

På samme måte som hele kirkeordningen må ha som overordnet siktemål å tjene kirkens menigheter, må også forsøksordninger ha dette siktemål.

Kirkerådet foreslås å administrere forsøksordningen. Herunder skal Kirkerådet godkjenne søknader om forsøk, bistå med veiledning og eventuelt prosjektstøtte samt foreta evaluering av iverksatte forsøk.

Komiteens merknader

Komiteen legger saksorienteringen til grunn med følgende merknader:

1. Komiteen vil aller først presisere at denne saken ikke er en ny behandling av fjorårets sak om valg av modell for arbeidsgiverorganisering i Den norske kirke, jf. sak KM 08/16.

Saken dreier seg om hjemmel for forsøk basert på frivillighet mellom de involverte. Det er nødvendig for å hjemle dispensasjoner fra de bestemmelser som ble vedtatt på arbeidsgiverfeltet i sak KM 04/16.

2. Komiteen mener det er viktig å få frem så mye informasjon som mulig for å styrke beslutningsgrunnlaget for fremtidige vedtak om organiseringen av Den norske kirke, slik at det kan bli en god beslutning basert på verifiserte fakta. Dette dreier seg blant annet om økonomi, arbeidsmiljø, medbestemmelse og demokrati.

Samtidig oppfordrer komiteen til effektiviseringstiltak lokalt, regionalt og nasjonalt.

3. Komiteen mener det ikke er noen grunn til å operere med et tidligste startpunkt for forsøk spesielt med hensyn til forsøk med samordnet ledelse innenfor modell C er det

KM 11/17 Forsøk med alternativ arbeidsgiverorganisering etter virksomhetsoverdragelsen

uhensiktsmessig. Komiteen vil vise til at Kirkerådet skal godkjenne alle forsøk slik at gjennomføringen blir forsvarlig. Kirkerådets avgjørelser skal begrunnes.

Forsøk med samordnet ledelse basert på modell C bør iverksettes så snart som mulig slik at forsøkene kan være til nytte for Kirkemøtet i 2019.

Også forsøk basert på modell A og B kan iverksettes så snart avtaler er klare og godkjent. Et mindretall i komiteen mener at forsøk med modellene A og B ikke bør iverksettes før tidligst januar 2019.

Tiltak for å fremme effektivisering iverksettes så snart som mulig.

4. Komiteen mener det er viktig å starte forsøk for å finne gode løsninger på implementeringen av vedtaket i sak KM 08/16, spesielt forsøk med samordnet ledelse innenfor modell C. Det er ønskelig med forsøk der lederstillingen innehas av representanter fra forskjellige stillingskategorier. Forsøk med samordnet ledelse bør forsøksvis avgi løypemelding til kirkemøtet 2019 i forbindelse med saken som da planlegges fremmet om reformfase 2, altså iverksettelse av modell C fra om lag 2020, jf. vedtak i sak KM 08/16.

Komiteen er kjent med at det er gjort flere forsøk med varianter av helhetlig lokal ledelse. Komiteen ber Kirkerådet om å innhente erfaring og kunnskap fra disse for å nyttiggjøre seg dette til saken i Kirkemøtet i 2019.

5. Komiteen støtter at formell arbeidsgiver ikke skal endres som del av forsøket. Med formell arbeidsgiver menes det rettssubjekt som er arbeidsavtalens arbeidsgiverpart og ansvarssubjekt.

Komiteen er imidlertid positiv til at Kirkerådet etter grunnlagt søknad kan åpne for at tilsettingsmyndighet etter avtale kan overføres til soknets organer. Oslo er nevnt i forslag til vedtak, og et flertall i komiteen mener dette også bør kunne være en mulighet for andre.

Konsekvenser av å overføre tilsettingsmyndighet forutsettes avklart i avtalen som følger søknaden til Kirkerådet.

6. Komiteen mener det er viktig at det blir en god bredde i forsøkene slik at de bidrar til et best mulig beslutningsgrunnlag. Derfor mener komiteen det bør oppfordres til forsøk som kan belyse ulike behov og hensyn, herunder fange opp både store og små fellesråd og ulike bispedømmeråd. Komiteen mener Kirkerådet skal ha et ansvar for å stimulere til forsøksformer som kan favne en slik bredde, herunder vurdere å bidra med økonomiske og menneskelige ressurser, særlig med henblikk på små fellesråd.

Komiteen understreker at den har forsøkt å lage hjemmel for å invitere til brede forsøk, også modelluavhengige. Komiteen vil understreke at den mener dette også gir åpning for andre typer forsøk enn bare basert på modell A og B.

7. Komiteen mener at evaluering er en viktig del av forsøksprosjektet. Dersom tilsettingsmyndigheten overføres til et annet rettssubjekt i forsøksperioden, skal erfaringen av denne delen av forsøket evalueres særskilt.

Evalueringen foreslås fortrinnsvis gjennomført av eksterne, for eksempel universitet, høyskoler eller andre egnede fagmiljøer.

8. Som en del av arbeidet med saken om reformfase 3, det vil si innføring av felles arbeidsgiveransvar, mener komiteen det er viktig at Kirkerådet fremmer en oppsummeringssak om erfaringene fra alle forsøk på første kirkemøte etter at forsøkene er evaluert.

9. Komiteen mener det er naturlig å oppfordre til effektivisering på og mellom alle nivåer i kirken. Når det gjelder slike tiltak mener komiteen det bør arbeides videre i tråd med mange av de gode eksemplene som både er iverksatt og planlagt. Det bør stimuleres til modelluavhengig innsats, for eksempel ved at flere fellestråd samarbeider om oppgaver, at flere bispedømmeråd gjør det samme og at det også gjøres tiltak på tvers av nivåene.

Forslag til vedtak

1. Kirkemøtet hilser velkommen forsøk med alternativ arbeidsgiverorganisering innenfor de rammer som er gitt i og med endringene i kirkeloven fra 1. januar 2017. Slike forsøk vil bidra til erfaringsgrunnlaget for det videre arbeid med kirkeordningen.

Forsøk med samordnet ledelse basert på modell C mener Kirkemøtet bør iverksettes så snart som mulig slik at forsøkene kan gi nyttig informasjon for Kirkemøtet i 2019. Tiltak for effektivisering bør også starte så snart som mulig.

Andre forsøk kan starte så snart avtaler er klare og godkjent av Kirkerådet.

2. Et overordnet formål for ethvert forsøk må være å bidra til at de berørte menighetene best mulig skal kunne ivareta sine oppgaver slik disse særlig er kommet til uttrykk i kirkeloven § 9 første ledd og tilsvarende i § 23 tredje ledd for berørte bispedømmeråd.

Kirkemøtet mener det er viktig at forsøkene kan danne et best mulig beslutningsgrunnlag for det videre arbeid med kirkeordningen. Derfor bør det oppfordres til forsøk som kan belyse ulike behov og hensyn, herunder fange opp både store og små fellestråd og ulike bispedømmeråd.

3. Et forsøk med alternativ arbeidsgiverorganisering må ses i lys av kirkens arbeid med reformering av arbeidsgiverorganiseringen i henhold til vedtak sak KM 08/16.

Med dette siktes det til vedtaket om en hovedmodell C fra 2020 hvor det også åpnes for forsøk med lokale og regionale variasjoner (sak KM 08/16 pkt.2 bokstav 1). Intensjonen med slike forsøk er å bidra til et best mulig beslutningsgrunnlag for å kunne oppnå felles arbeidsgiveransvar (sak KM 08/16, innledning til pkt. 2).

4. For å tilpasses den fremtidige kirkeordningen bør forsøksordninger ikke inngås med mer enn fem års varighet og avsluttes senest i samband med iverksetting av Kirkemøtets fremtidige beslutning om nivåplassering av felles arbeidsgiveransvar, med mindre Kirkerådet bestemmer noe annet.

5. a) Kirkemøtet anbefaler at også avtaler mellom bispedømmerrådet og soknets organer som er forankret i den nye kirkeloven § 23 fjerde ledd annet punktum om å motta arbeidsgiveroppgaver fra soknets organer, gjelder på forsøksbasis. Dette er forsøk basert på modell B.

Forsøk i medhold av denne lovbestemmelsen bør knyttes til de ordninger for forsøk som Kirkemøtet fastsetter i denne saken. Bispedømmerrådet anbefales således å la avtalte forsøk med å motta arbeidsgiveroppgaver fra soknet bli gjenstand for rådgivning og godkjenning fra Kirkerådet.

b) Kirkemøtet forutsetter at bispedømmerrådet i medhold av kirkeloven § 23 fjerde ledd annet punktum ikke skal inngå avtaler som innebærer et formelt skifte av arbeidsgiver fra sokn til rettssubjektet Den norske kirke.

c) Avtaler i medhold av denne lovbestemmelsen som berører biskopens myndighet, forutsetter at også biskopen er part i avtalen.

6. a) Kirkemøtet åpner også for at bispedømmerråd og biskop som organer med arbeidsgiverfunksjoner i rettssubjektet Den norske kirke, inngår avtaler med soknets organer om å overlate arbeidsgiverfunksjoner til disse. Dette betyr at Kirkemøtet åpner opp for forsøk med en arbeidsgiverorganisering som avviker fra de ordninger som følger av regelverk fastsatt av Kirkemøtet i 2016. Dette er forsøk basert på modell A.

b) Forsøk skal ikke utløse et formelt arbeidsgiverskifte fra rettssubjektet Den norske kirke til soknet.

Forsøk kan heller ikke omfatte overføring av tilsettingsmyndighet og disiplinærmyndighet etter arbeidsmiljøloven fra rettssubjektet Den norske kirke til soknet. For Oslo bispedømme gjelder bare begrensningen om formelt arbeidsgiverskifte og disiplinærmyndighet etter arbeidsmiljøloven. Kirkerådet kan også godkjenne liknende ordninger i andre bispedømmer etter søknad.

7. Kirkemøtet ber Kirkerådet å utarbeide en veiledning for forsøk.

Veiledningen må inneholde prosessuelle og innholdsmessige krav til søknader herunder plan for evaluering.

Veiledningen skal også omfatte de krav som må stilles til involvering av ansatte og deres fagforeninger. Veiledningen må samtidig stille krav til hvordan vernetjenesten, AMU-arbeid og medbestemmelsesordningen er tenkt ivaretatt i forsøksperioden.

8. Kirkerådet bemyndiges til å godkjenne søknader i tråd med ovennevnte.

9. Kirkemøtet ber Kirkerådet sørge for prosjektstøtte til planlegging, gjennomføring og evaluering av forsøk. Kirkemøtet anmoder Kirkerådet om å stille prosjektmidler til disposisjon for å sikre tilstrekkelig bredde, særlig med henblikk på også å fange opp små fellelråd.

10. De forsøk som er beskrevet ovenfor vil kunne gi økonomiske effektiviseringsgevinster. I tillegg oppfordrer Kirkemøtet Kirkerådet og andre kirkelige organer lokalt, regionalt og

nasjonalt til å søke også andre måter å oppnå effektiviseringsgevinster innenfor og på tvers av sine respektive virksomhetsområder.

Det rapporteres til Kirkemøtet om fremdrift og resultater.

Plenumsbehandling 2

Dirigent: Kai Steffen Østensen
Saksordfører: Odd Einar Dørum

Disse hadde ordet:

Odd Einar Dørum, Karin-Elin Berg, Kristin Gunleiksrud Raaum, Kari Karstensen, Helga Haugland Byfuglien, Harald Hauge, Atle Sommerfeldt, Beate Husa, Gard Realf Sandaker-Nielsen, Gunnar Gjevre, Ivar Braut, Ole Christian Kvarme.

Endringsforslag fra første plenumsbehandling

Karin-Elin Berg (1): Innarbeidet av komiteen

Karin-Elin Berg (2): Innarbeidet av komiteen

Karin-Elin Berg (3): Avvist av komiteen. Opprettholdt.

Karin-Elin Berg (4): Innarbeidet av komiteen

Karin-Elin Berg (5): Avvist av komiteen. Opprettholdt.

Votering

Karin-Elin Berg (3): Forslaget fikk 41 stemmer og falt.

Karin-Elin Berg (5): Forslaget fikk 46 stemmer og falt.

Kirkemøtets vedtak

1. Kirkemøtet hilser velkommen forsøk med alternativ arbeidsgiverorganisering innenfor de rammer som er gitt i og med endringene i kirkeloven fra 1. januar 2017. Slike forsøk vil bidra til erfaringsgrunnlaget for det videre arbeid med kirkeordningen.

Forsøk med samordnet ledelse basert på modell C mener Kirkemøtet bør iverksettes så snart som mulig slik at forsøkene kan gi nyttig informasjon for Kirkemøtet i 2019. Tiltak for effektivisering bør også starte så snart som mulig.

Andre forsøk kan starte så snart avtaler er klare og godkjent av Kirkerådet.

2. Et overordnet formål for ethvert forsøk må være å bidra til at de berørte menighetene best mulig skal kunne ivareta sine oppgaver slik disse særlig er kommet til uttrykk i kirkeloven § 9 første ledd og tilsvarende i § 23 tredje ledd for berørte bispedømmeråd.

Kirkemøtet mener det er viktig at forsøkene kan danne et best mulig beslutningsgrunnlag for det videre arbeid med kirkeordningen. Derfor bør det oppfordres til forsøk som kan belyse ulike behov og hensyn, herunder fange opp både store og små fellesråd og ulike bispedømmeråd.

3. Et forsøk med alternativ arbeidsgiverorganisering må ses i lys av kirkens arbeid med reformering av arbeidsgiverorganiseringen i henhold til vedtak sak KM 08/16.

KM 11/17 Forsøk med alternativ arbeidsgiverorganisering etter virksomhetsoverdragelsen

Med dette siktes det til vedtaket om en hovedmodell C fra 2020 hvor det også åpnes for forsøk med lokale og regionale variasjoner (sak KM 08/16 pkt.2 bokstav l). Intensjonen med slike forsøk er å bidra til et best mulig beslutningsgrunnlag for å kunne oppnå felles arbeidsgiveransvar (sak KM 08/16, innledning til pkt. 2).

4. For å tilpasses den fremtidige kirkeordningen bør forsøksordninger ikke inngås med mer enn fem års varighet og avsluttes senest i samband med iverksetting av Kirkemøtets fremtidige beslutning om nivåplassering av felles arbeidsgiveransvar, med mindre Kirkerådet bestemmer noe annet.

5. a) Kirkemøtet anbefaler at også avtaler mellom bispedømmerrådet og soknets organer som er forankret i den nye kirkeloven § 23 fjerde ledd annet punktum om å motta arbeidsgiveroppgaver fra soknets organer, gjelder på forsøksbasis. Dette er forsøk basert på modell B.

Forsøk i medhold av denne lovbestemmelsen bør knyttes til de ordninger for forsøk som Kirkemøtet fastsetter i denne saken. Bispedømmerrådet anbefales således å la avtalte forsøk med å motta arbeidsgiveroppgaver fra soknet bli gjenstand for rådgivning og godkjenning fra Kirkerådet.

b) Kirkemøtet forutsetter at bispedømmerrådet i medhold av kirkeloven § 23 fjerde ledd annet punktum ikke skal inngå avtaler som innebærer et formelt skifte av arbeidsgiver fra sokn til rettssubjektet Den norske kirke.

c) Avtaler i medhold av denne lovbestemmelsen som berører biskopens myndighet, forutsetter at også biskopen er part i avtalen.

6. a) Kirkemøtet åpner også for at bispedømmerråd og biskop som organer med arbeidsgiverfunksjoner i rettssubjektet Den norske kirke, inngår avtaler med soknets organer om å overlate arbeidsgiverfunksjoner til disse. Dette betyr at Kirkemøtet åpner opp for forsøk med en arbeidsgiverorganisering som avviker fra de ordninger som følger av regelverk fastsatt av Kirkemøtet i 2016. Dette er forsøk basert på modell A.

b) Forsøk skal ikke utløse et formelt arbeidsgiverskifte fra rettssubjektet Den norske kirke til soknet.

Forsøk kan heller ikke omfatte overføring av tilsettingsmyndighet og disiplinærmyndighet etter arbeidsmiljøloven fra rettssubjektet Den norske kirke til soknet. For Oslo bispedømme gjelder bare begrensningen om formelt arbeidsgiverskifte og disiplinærmyndighet etter arbeidsmiljøloven. Kirkerådet kan også godkjenne liknende ordninger i andre bispedømmer etter søknad.

7. Kirkemøtet ber Kirkerådet å utarbeide en veiledning for forsøk.

Veiledningen må inneholde prosessuelle og innholdsmessige krav til søknader herunder plan for evaluering.

Veiledningen skal også omfatte de krav som må stilles til involvering av ansatte og deres fagforeninger. Veiledningen må samtidig stille krav til hvordan vernetjenesten, AMU-arbeid og medbestemmelsesordningen er tenkt ivaretatt i forsøksperioden.

8. Kirkerådet bemyndiges til å godkjenne søknader i tråd med ovennevnte.

9. Kirkemøtet ber Kirkerådet sørge for prosjektstøtte til planlegging, gjennomføring og evaluering av forsøk. Kirkemøtet anmoder Kirkerådet om å stille prosjektmidler til disposisjon for å sikre tilstrekkelig bredde, særlig med henblikk på også å fange opp små fellesråd.

10. De forsøk som er beskrevet ovenfor vil kunne gi økonomiske effektiviseringsgevinster. I tillegg oppfordrer Kirkemøtet Kirkerådet og andre kirkelige organer lokalt, regionalt og nasjonalt til å søke også andre måter å oppnå effektiviseringsgevinster innenfor og på tvers av sine respektive virksomhetsområder.

Det rapporteres til Kirkemøtet om fremdrift og resultater.

Vedtatt mot 9 stemmer.

108 stemmeberettigede.

KM 12/17 Kirkens digitale satsing og medlemskommunikasjon

Saksdokument:

KM 12/17	Kirkens digitale satsing og medlemskommunikasjon
KM 12.1/17	Den norske kirkes kommunikasjonsplattform
KM 12.2/17	Kirkens digitale satsing og medlemskommunikasjon – første innstilling
KM 12.3/17	Kirkens digitale satsing og medlemskommunikasjon – andre innstilling

Første innstilling fra komité F

Sammendrag

Grunnlaget for denne kirkemøtesaken er den rivende utviklingen som skjer både i samfunnet generelt og i medieverdenen spesielt. Kirken står midt i en spennende og utfordrende brytningstid, med store endringer, krav og forventninger. Stadig flere kanaler og aktører forsterker behovet for en synlig og proaktiv tilstedeværelse, og en økende digital satsing vil spille en stadig viktigere rolle fremover. Denne saken handler om kirkens digitale satsing knyttet til medlemskontakt, og tar altså ikke for seg alt det andre kommunikasjonsarbeidet som drives på både sentralt, regionalt og lokalt hold.

I 2006 vedtok Kirkemøtet en kommunikasjonsplattform. Plattformen skulle gi økt bevissthet om hvordan vår kirke fremstår og oppfattes. Den beskriver fire kjerneverdier som skal prege kirkens kommunikasjon: *Åpenhet, nærvær, forsakelse og håp*. Selv om plattformen nå er ti år gammel, og mye har skjedd på kommunikasjonsfeltet, ikke minst med tanke på den digitale utviklingen, mener Kirkerådet at kommunikasjonsplattformen fortsatt fungerer som det den ble vedtatt som: En plattform å planlegge kirkens kommunikasjonsarbeid utfra.

Kjerneverdiene er fremdeles relevante og dekkende, og de spiller godt sammen med kirkens visjon om *Mer himmel på jorda*, med kjerneordene *bekjennende, åpen, tjenende og misjonerende*. Både Den norske kirkes visjon og kommunikasjonsplattformen beskriver et grunnlag for hvordan kirken kommuniserer med medlemmer og publikum. All erfaring tilsier at å ta opp arbeidet med å endre en slik plattform, vil kreve mye tid og ressurser. Gitt ressursene Kirkerådet har til rådighet, både med tanke på mennesker, tid og penger, mener Kirkerådet at dette vil være feil prioritering nå. Gitt utfordringene og mulighetene kirken står overfor, er det viktigere å fokusere på hvordan kirken på nasjonalt hold konkret satser og arbeider.

Kirkens digitale satsing har økt kraftig de seneste årene, både internt og eksternt. Å også være kirke på nett blir stadig viktigere. Det digitale kirkerommet er for et stigende antall mennesker det eneste kirkerommet de våger seg inn i – et rom der de kan stille spørsmål og få næring til tro og undring. Den digitale kirke kan aldri komme i stedet for det lokale og personlige møtet mellom menighet og prest, men det kan være et vesentlig supplement – og en døråpner inn i det kristne fellesskapet og det levende, fysiske kirkerommet.

Den digitale kirken kan vise at kirken er relevant inn i menneskers hverdagsliv, og denne saken gir en oversikt over dagens digitale arbeid og satsingsområder som er rettet mot medlemskommunikasjon, samt prioriteringer fremover. I tillegg til saksdokumentet vil Kirkerådet under selve Kirkemøtet vise frem arbeidet som gjøres, med konkrete eksempler fra

kirkens konti på Facebook, Twitter, Instagram og YouTube, i tillegg til kirken.no og Kirkebakken.

Komiteens merknader

Komiteen legger saksdokumentet til grunn for sitt arbeid.

Vi står i et veiskille når det gjelder medlemskommunikasjon. På 1400-tallet utviklet Johan Gutenberg boktrykkerkunsten, som resulterte i den 42-linjede Bibelen i 1455, den første masseproduserte boken i Europa. I dag er det ikke papir som er den viktigste kommunikasjonsplattformen, men en rekke ulike digitale kanaler og plattformer, som nettaviser, blogger og sosiale medier-kanaler (SoMe). Men ikke alle i Norge har muligheten til å ta del i den teknologiske utviklingen. Det er viktig at Den norske kirke kommuniserer både med dem som fremdeles leser avisen på papir og dem som kun bruker digitale kanaler.

Den norske kirkes tilstedeværelse på ulike digitale plattformer handler om nærvær. Det er en arena med mangfold av muligheter til formidling av evangeliet som vi ikke har hatt tidligere. Slik trykkekunsten var en revolusjon innen kommunikasjon på 1400-tallet, er også alle de digitale kommunikasjonsverktøyene en revolusjon i dag. Det handler om å kommunisere et budskap, som vi kan spre ut til verden med et tastetrykk.

Komiteen vil særlig fremheve at Den norske kirke skal være aktuell og troverdig på digitale kommunikasjonsplattformer. Det er viktig at kirken er en tydelig stemme. Tid er en utfordring. Vi skal gi muligheten til å la mennesker tenke, reflektere og kunne gå i dybden på ulike temaer. Det er viktig at vi gir mulighet til samtaler på nettet, for eksempel med en nettprest. Komiteen ønsker også å utfordre menigheter i Den norske kirke om å legge ut prekener på sine Facebook-sider. Vi ønsker også at det jobbes med muligheten til å utvikle en blogg for prester, der blogginnholdet gir rom for refleksjon og langsomhet, og som kan synliggjøres på kirken.no. Men kirken må også jobbe frem de små dryppene i hverdagen, disse postene som er tilpasset SoMe-kanalene: filmsnutter, sitater fra prekener, bibelvers, bønner og salmer. Vi ønsker også at det er mulig å tenke på bruk av lyd: I form av musikk, som salmer. Kan det også være mulig å utvikle en podkast?

Nettprestene er en tjeneste komiteen spesielt vil løfte frem som viktig. Det er en tjeneste som bør styrkes. E. Gjennom nettprestene kan man nå mennesker som man ellers ikke når. Denne tjenesten er en ny kanal for diakoni, som er et grunnleggende oppdrag for kirken. Nettprest-tjenesten er diakoni i praksis. Nettprest-chatten åpner for ærlige samtaler. Her finnes det likheter mellom det å være nettprest og nettlege. En nettlege skal nå de som trenger det mest, men som oppsøker helsevesenet minst. Det gir en stor helseøkonomisk gevinst. På samme måte kan en nettprest nå mennesker som vanligvis ikke ville oppsøkt en kirke. Samtidig kan en nettprest være en persons første møte med kirken – og føre til at flere går i gudstjeneste.

Komiteen ønsker også at Nettprest-tjenesten skal ha samisk språkkompetanse. Dette vil gjøre tjenesten relevant for samisk ungdom. Chattetjeneste kan gjøre veien enklere for denne målgruppen å åpne seg om sitt forhold til Gud.

Den norske kirkes digitale satsing skal være offensiv og fremoverlent og hele tiden vurdere nye digitale plattformer. Kirken må være tilgjengelig når mennesker har behov for kirken. Vi skal møte mennesker der de er, på deres premisser. Derfor er det viktig at Den norske kirke

benytter seg av sentrale SoMe-kanaler som Facebook, Twitter og Instagram. I tillegg oppfordrer vi menigheter om å spre menighetslivet på Snapchat ved hjelp av små videosnutter. Å være fremoverlent handler også om å være i forkant når det gjelder nasjonale trender: Et eksempel kan være tv-serien *Skam*, som spesielt i sesong 3 satte fokus på religion. Her har vi muligheten til å være på alerten og lære av hvordan *Skam* kommuniserer i ulike kanaler, både tv og SoMe.

Den norske kirke har mange dyktige ledere. Komiteen savner flere ulike kirkelige profiler på SoMe. Komiteen vil oppmuntre kirkelige ledere om å være en stemme i det digitale rom. Dette for å være et alternativ til all støyen som finnes på nettet. En kirkelig profil kan være både mer tydelig og meningsbærende enn en Facebook-konto til en kirkelig enhet. Men en kirkelig profil kan være mer enn en kirkelig leder. Det kan også være en prest og det kan være en kjent person som er åpen om sin tro. Samtidig vil komiteen oppfordre kirkens medlemmer om å dele av sin egen tro. For eksempel fortelle og vise på SoMe at man går til gudstjeneste. Å alminneliggjøre det å gå i kirken, slik at venner og bekjente ser at dette er vanlig. Dette er også misjon.

Det er mange som kan være et godt ansikt for kirken og bidra til å formidle den gode fortellingen om Den norske kirke. Med så mange ulike kommunikasjonskanaler, kan vi selv ta større regi og løfte frem våre gode historier, som ofte kan havne i bakgrunnen for mer negativ vinklede saker i media. Vi må også våge å løfte frem troslære. Hva innebærer det for eksempel å tro?

Det er viktig at Den norske kirke viser frem mangfoldet når vi kommuniserer. Vi er nesten fire millioner medlemmer, og det er viktig at bildebruken gjenspeiler hvor forskjellige vi er, slik at vi tenker igjennom at vi også benytter bilder av mennesker med ulike grader av funksjonsevne, ulike etniske og kulturelle bakgrunn, ulike alder og sosiale miljøer.

Tilhørigheten til en verdensvid kirke er blitt stadig viktigere. SoMe-kanaler er verktøy som gir muligheter til å komme tettere på søsterkirker i andre land og utveksle erfaringer med hverandre. Det er derfor viktig at impulser og utfordringer fra kirker i andre deler av verden deles på våre digitale kommunikasjonsplattformer. Dette vil også kunne ha en betydning for møtet med kristne migranter i Norge.

Vi er en kirke i en ny tid, og skal nå stå på egne ben. Kan 2017 brukes til å vurdere om vi trenger en ny grafisk profil? Den grafiske profilen er viktig for hvordan vi fremstår og for hvordan vi kommuniserer. Komiteen oppmuntrer til at det vurderes om det skal settes i gang et arbeid med å utvikle en ny logo for Den norske kirke.

Intranettet er viktig for å samle Den norske kirke som en helhetlig organisasjon. Men fremdeles er det mange fellestråd og menigheter som ikke er koblet til Kirkebakken. Dette gjelder også Den norske kirkes offisielle publiseringsløsning for nettsider. Det finnes i dag for mange nettsider med ulike grafiske uttrykk blant menighetene våre – nettsider som ofte er utdaterte og lite oppdaterte, og som ikke er universelt utformet. For mange enheter skyldes dette økonomi. Komiteen vil i særlig grad ønske at det arbeides for å se på muligheten for sentral sponning, slik at alle enheter i Den norske kirke blir en del av Kirkebakken og får tatt i bruk den offisielle publiseringsløsningen til Den norske kirke, slik at vi blir en helhet, både internt og eksternt.

Slik medieverden har utviklet seg med stadig nye digitale kanaler, er det viktig at kommunikasjonskompetansen styrkes både nasjonalt, regionalt og lokalt. Dette kan skje gjennom kursing og opplæring av ansatte. Komiteen ønsker at det skal være tilsatte og frivillige med ansvar for kommunikasjonsarbeid på alle nivåer i Den norske kirke.

Forslag til vedtak

2. Kirkemøtet ber om at:

- Den norske kirke skal være aktuell og troverdig i sin tilstedeværelse i digitale kommunikasjonsplattformer.
  - Den norske kirke skal være fremoverlent og offensiv i bruken av digitale plattformer. Vi ønsker å sette dagsorden og være i forkant, fortelle den gode historien og formidle evangeliet om Jesus i ord, musikk og bilder.
  - Den norske kirke skal være en formidler av positive verdier og en kraft mot destruktive holdninger som vi ofte finner i nettdebatter.
  - Den norske kirke skal gi rom for refleksjon og dybde på SoMe og internett, men også poste de små, viktige dryppene som er tilpasset SoMe-formatet, som en post med bønn, sitat fra en preken eller et bibelvers.
  - Den norske kirke skal være på viktige SoMe-kanaler som Facebook, Twitter og Instagram. I tillegg oppfordres det til bruk av Snapchat på menighetsnivå.
  - Den norske kirke bør anerkjenne digitale plattformer som et redskap for å utøve diakoni og må derfor arbeide for å styrke og videreutvikle Nettprest-tjenesten i samråd med Sjømannskirken, blant annet med samisk språkkompetanse.
  - Den norske kirke oppfordrer og tilrettelegger for at ulike kirkelige profiler, ansatte, kjente kristne personligheter og medlemmer kan være en tydelig stemme på nettet og fortelle den gode historien.
  - Den norske kirke arbeider for å samle alle fellesråd og menigheter på samme inter- og intranettplattform, for eksempel gjennom økonomisk sponing.
  - Den norske kirke arbeider for å øke kommunikasjonskompetansen både nasjonalt, regionalt og lokalt.
  - Den norske kirke arbeider for å vise frem mangfoldet blant våre medlemmer, blant annet gjennom bildebruk.
  - Den norske kirkes innhold på ulike digitale kommunikasjonsplattformer skal være universelt utformet.
  - Vår tilhørighet i den verdensvide kirke må komme tydeligere frem i kirkens digitale plattformer.
3. Strategisk kommunikasjonsarbeid vil spille en stadig mer sentral rolle både i menighetsarbeidet og for kirkens ledende organer. På alle nivå i kirken trengs økt kommunikasjonskompetanse. Dette vil også kreve ekstra ressurser.

Kirkemøtet ønsker at det skal vurderes ekstra ressurser for å:

- videreutvikle kirken.no, Kirkebakken og tilstedeværelsen på SoMe
- øke kommunikasjonskompetansen på alle nivå i Den norske kirke
- samle alle menigheter og fellesråd på felles intranett og felles publiseringsløsning

Plenumsbehandling 1

Dirigent: Kai Steffen Østensen
Saksordfører: Jørgen Foss

Disse hadde ordet:

Jørgen Foss, Kristin Skjøtskift, Kari Karstensen, Karin-Elin Berg, Ola Smeplass, Katja Eidesen, Ann-Elén Leithaug, Gard Realf Sandaker-Nielsen, Karl Johan Kirkebø, Jon Høsøien, Sofie Braut, Agnes Sofie Gjeset, Atle Sommerfeldt, Solveig Julie Mysen, Marie Klakegg Grastveit, Kai Krogh, Olav Brennsæter, Gunnhild M Andreassen, Kristin Gunleiksrud Raaum, Anja Kile Holtermann.

Endringsforslag

Kristin Skjøtskift:

Nytt kulepunkt under vedtak 1: Det settes i gang et arbeid med å utvikle en ny logo for Den norske kirke.

Kari Karstensen:

Nytt kulepunkt under vedtak 1: Den norske kirke skal løfte fram den lokale kirke på sine digitale plattformer.

Karin-Elin Berg:

Komiteen må vurdere begrepsbruken i innledende setning samt i alle punktene. Det virker rart at Kirkemøtet «ber» Den norske kirke om alt dette.

Katja Eidesen:

Spesifisering av nest siste kulepunkt i vedtak 1: Spesifisere hva som er universell utforming, som tekst, lyd og eventuelt tegnspråklyd eller tegnspråk.

Saken ble sendt tilbake til komitéen.

Andre innstilling fra komité F

Sammendrag av saksorienteringen

Grunnlaget for denne kirkemøtesaken er den rivende utviklingen som skjer både i samfunnet generelt og i medieverdenen spesielt. Kirken står midt i en spennende og utfordrende brytningstid, med store endringer, krav og forventninger. Stadig flere kanaler og aktører forsterker behovet for en synlig og proaktiv tilstedeværelse, og en økende digital satsing vil spille en stadig viktigere rolle fremover. Denne saken handler om kirkens digitale satsing knyttet til medlemskontakt, og tar altså ikke for seg alt det andre kommunikasjonsarbeidet som drives på både sentralt, regionalt og lokalt hold.

I 2006 vedtok Kirkemøtet en kommunikasjonsplattform. Plattformen skulle gi økt bevissthet om hvordan vår kirke fremstår og oppfattes. Den beskriver fire kjerneverdier som skal prege kirkens kommunikasjon: *Åpenhet, nærvær, forsakelse og håp*. Selv om plattformen nå er ti år gammel, og mye har skjedd på kommunikasjonsfeltet, ikke minst med tanke på den digitale utviklingen, mener Kirkerådet at kommunikasjonsplattformen fortsatt fungerer som det den

KM 12/17 Kirkens digitale satsing og medlemskommunikasjon

ble vedtatt som: En plattform å planlegge kirkens kommunikasjonsarbeid utifra. Kjerneverdiene er fremdeles relevante og dekkende, og de spiller godt sammen med kirkens visjon om *Mer himmel på jorda*, med kjerneordene *bekjennende, åpen, tjenende og misjonerende*. Både Den norske kirkes visjon og kommunikasjonsplattformen beskriver et grunnlag for hvordan kirken kommuniserer med medlemmer og publikum. All erfaring tilsier at å ta opp arbeidet med å endre en slik plattform, vil kreve mye tid og ressurser. Gitt ressursene Kirkerådet har til rådighet, både med tanke på mennesker, tid og penger, mener Kirkerådet at dette vil være feil prioritering nå. Gitt utfordringene og mulighetene kirken står overfor, er det viktigere å fokusere på hvordan kirken på nasjonalt hold konkret satser og arbeider.

Kirkens digitale satsing har økt kraftig de seneste årene, både internt og eksternt. Å også være kirke på nett blir stadig viktigere. Det digitale kirkerommet er for et stigende antall mennesker det eneste kirkerommet de våger seg inn i – et rom der de kan stille spørsmål og få næring til tro og undring. Den digitale kirke kan aldri komme i stedet for det lokale og personlige møtet mellom menighet og prest, men det kan være et vesentlig supplement – og en døråpner inn i det kristne fellesskapet og det levende, fysiske kirkerommet.

Den digitale kirken kan vise at kirken er relevant inn i menneskers hverdagsliv, og denne saken gir en oversikt over dagens digitale arbeid og satsingsområder som er rettet mot medlemskommunikasjon, samt prioriteringer fremover. I tillegg til saksdokumentet vil Kirkerådet under selve Kirkemøtet vise frem arbeidet som gjøres, med konkrete eksempler fra kirkens konti på Facebook, Twitter, Instagram og YouTube, i tillegg til kirken.no og Kirkebakken.

Komiteens merknader

Komiteen legger saksdokumentet til grunn for sitt arbeid.

Vi står ved et veiskille når det gjelder medlemskommunikasjon. På 1400-tallet utviklet Johan Gutenberg boktrykkerkunsten, som resulterte i den 42-linjede Bibelen i 1455, den første masseproduserte boken i Europa. I dag er det ikke papir som er den viktigste kommunikasjonsplattformen, men en rekke ulike digitale kanaler og plattformer, som nettaviser, blogger og sosiale medier-kanaler (SoMe). Men ikke alle i Norge har muligheten til å ta del i den teknologiske utviklingen. Den norske kirke skal kommunisere både med dem som fremdeles leser avisen på papir og dem som kun bruker digitale kanaler.

Dette veiskillet forsterkes ytterligere av en annen historisk grunn: Fra og med 1. januar 2017 er ikke Den norske kirke en statskirke. Dette bør få ambisiøse konsekvenser for vår satsing på digital kommunikasjon og medlemskontakt.

Den norske kirkes tilstedeværelse på ulike digitale plattformer handler om nærvær. Det er en arena med mangfold av muligheter til formidling av evangeliet som vi ikke har hatt tidligere. Slik trykkerkunsten var en revolusjon innen kommunikasjon på 1400-tallet, er også alle de digitale kommunikasjonsverktøyene en revolusjon i dag. Det handler om å kommunisere et budskap, som vi kan spre ut til verden med et tastetrykk.

Komiteen vil særlig fremheve at Den norske kirke skal være aktuell og troverdig på digitale kommunikasjonsplattformer. Det er viktig at kirken er en tydelig stemme. Tid er en

utfordring. Vi skal gi muligheten til å la mennesker tenke, reflektere og kunne gå i dybden på ulike temaer. Derfor bør vi legge til rette for samtaler på nettet, for eksempel med en nettprest. Komiteen ønsker også å utfordre menigheter i Den norske kirke om å legge ut prekener på sine Facebook-sider. Vi ønsker også at det jobbes med muligheten til å utvikle en blogg på kirken.no, hvor representanter for ulike yrkesgrupper i kirken inviteres inn til å bidra. Blogginnholdet bør gir rom for refleksjon og langsomhet. Men kirken må også fortsette å jobbe frem de små dryppene i hverdagen, disse postene som er tilpasset SoMe-kanalene: filmsnutter, sitater fra prekener, bibelvers, bønner og salmer. Vi ønsker også at det er mulig å tenke på bruk av lyd: I form av musikk og salmer. Kan det være mulig å utvikle en podkast? Det ligger også et potensiale i de ulike digitale plattformene for fundraising.

Nettprestene er en tjeneste komiteen spesielt vil løfte frem. Det er en tjeneste som bør styrkes, slik at flere får tid til å chatte. Gjennom nettprestene kan man nå mennesker som man ellers ikke når. Denne tjenesten er en ny kanal for diakoni, som er et grunnleggende oppdrag for kirken. Nettprest-tjenesten er diakoni i praksis. Derfor ønsker komiteen også å spille inn et forslag om å la andre yrkesgrupper bidra, som for eksempel diakoner. Nettprest-chatten åpner for ærlige samtaler. Her finnes det likheter mellom det å være nettprest og nettlege. En nettlege skal nå de som trenger det mest, men som oppsøker helsevesenet minst. Det gir en stor helseøkonomisk gevinst. På samme måte kan en nettprest nå mennesker som vanligvis ikke ville oppsøkt en kirke. Samtidig kan en nettprest være en persons første møte med kirken – og føre til at flere går i gudstjeneste.

Komiteen ønsker også at Nettprest-tjenesten skal ha samisk språkkompetanse. Dette vil gjøre tjenesten relevant for samisk ungdom. Chattetjenesten kan gjøre veien enklere for denne målgruppen å åpne seg om sitt forhold til Gud.

Den norske kirkes digitale satsing skal være offensiv og fremoverlent og hele tiden vurdere nye digitale plattformer. Kirken må være tilgjengelig når mennesker har behov for kirken. Vi skal møte mennesker der de er, på deres premisser. Derfor er det viktig at Den norske kirke benytter seg strategisk av sentrale SoMe-kanaler som per dags dato er Facebook, Twitter og Instagram. Samtidig er det avgjørende å hele tiden vurdere hvilke kanaler kirken skal prioritere. Dette er en del av kommunikasjonsstrategien til Kirkerådet, som hvert år både oppdaterer og justerer sin kommunikasjonsstrategi og lager publiseringsplaner for de ulike SoMe-kanalene. I tillegg oppfordrer komiteen menigheter om å spre menighetslivet på Snapchat ved hjelp av bilder og små videosnutter. Samtidig anbefales det at Kirkerådet utarbeider forslag til strategi- og publiseringsplaner for de ulike SoMe-kanalene, som kan gjenbrukes på bispedømme-, fellelsråd- og menighetsnivå. Her er det spesielt viktig å legge til grunn personvern hensynet i SoMe. Religiøs tilhørighet er sensitive personopplysninger. Hvis en menighet skal filme eller fotografere for offentliggjøring under en gudstjeneste, skal dette avklares med de som blir filmet eller fotografert på forhånd. Å være fremoverlent handler også om å være i forkant når det gjelder nasjonale trender: Et eksempel kan være tv-serien *Skam*, som spesielt i sesong 3 satte fokus på religion. Her har vi muligheten til å være på alerten og lære av hvordan *Skam* kommuniserer i ulike kanaler, både tv og SoMe.

Den norske kirke har mange dyktige ledere. Komiteen savner flere ulike kirkelige profiler på SoMe. Komiteen vil oppmuntre kirkelige ledere om å være en stemme i det digitale rom. Dette for å være et alternativ til all støyen som finnes på nettet. En kirkelig profil kan være både mer tydelig og meningsbærende enn en Facebook-konto til en kirkelig enhet. Men en kirkelig profil kan være mer enn en kirkelig leder. Det kan være en prest eller en annen kirkelig ansatt. Det kan også være en kjent person som er åpen om sin tro. Samtidig vil

komiteen oppfordre kirkens medlemmer om å dele av sin egen tro. For eksempel fortelle og vise på SoMe at man går til gudstjeneste. Å alminneliggjøre det å gå i kirken, slik at venner og bekjente ser at dette er vanlig, er også misjon. Her vil komiteen også bemerke at personvern hensynet skal ivaretas.

Det er mange som kan være et godt ansikt for kirken og bidra til å formidle den gode fortellingen om Den norske kirke. Med så mange ulike kommunikasjonskanaler, kan vi selv ta større regi og løfte frem våre gode historier, som ofte kan havne i bakgrunnen for mer negativ vinklede saker i media. Vi må også våge å løfte frem troslære. Hva innebærer det for eksempel å tro?

Den norske kirke skal vise frem mangfoldet når vi kommuniserer. Vi er nesten fire millioner medlemmer, og det er viktig at bildebruken gjenspeiler hvor forskjellige vi er, slik at vi tenker igjennom at vi også benytter bilder av mennesker med ulike grader av funksjonsevne, ulike etnisk og kulturell bakgrunn, ulike alder og sosiale miljø.

Tilhørigheten til en verdensvid kirke er blitt stadig viktigere. SoMe-kanaler er verktøy som gir muligheter til å komme tettere på søsterkirker i andre land og utveksle erfaringer med hverandre. Det er derfor positivt at impulser og utfordringer fra kirker i andre deler av verden deles på våre digitale kommunikasjonsplattformer. Dette vil også kunne ha en betydning for møtet med kristne migranter i Norge.

Vi er en kirke i en ny tid, og skal nå stå på egne ben. Det er derfor naturlig at diskusjonen om ny grafisk profil blusser opp igjen, noe som inkluderer spørsmålet om ny logo for Den norske kirke. Komiteen anerkjenner at dette er en modningsprosess. Likevel er ikke problemstillingen ny. Allerede i 2004 og 2011 tok Ungdommens kirkemøte til orde for utarbeidelse av en ny logo. I 2011 startet også Knut Lundby og designbyrået Medicineheads et arbeid for å utvikle en ny logo. I resolusjon om ny kirkelogo fra UKM 2011 står det blant annet: «Den nåværende logoen har en historisk og tradisjonsrik bakgrunn, men UKM stiller spørsmålstegn ved hvorvidt flertallet kjenner til denne bakgrunnen. Vi mener kirken skal være et tydelig talerør for fred og dialog, og kirkens logo med to utovervendte økser står i sterk kontrast til dette. UKM ber derfor Kirkemøtet om å fortsette prosessen Lundby har startet for å utvikle en logo som kommuniserer verdier kirken ønsker å assosieres med.» Komiteen er klar over at utarbeidelse av ny logo er et stort og ressurskrevende prosjekt. Det er også flere foreskrifter som regulerer Den norske kirkes våpen. Komiteen henviser derfor til det tidligere arbeidet med ny logo for Den norske kirke og ønsker at diskusjonen holdes varm, slik at Den norske kirke som organisasjon i nær fremtid kan vurdere å sette i gang arbeidet med ny logo.

Intranettet er viktig for å samle Den norske kirke som en helhetlig organisasjon. Men fremdeles er det mange fellesråd og menigheter som ikke er koblet til Kirkebakken. Dette gjelder også Den norske kirkes offisielle publiseringsløsning for nettsider. Det finnes i dag for mange nettsider med ulike grafiske uttrykk blant menighetene våre – nettsider som ofte er utdaterte og lite oppdaterte, og som ikke er universelt utformet. For mange enheter skyldes dette økonomi. Komiteen vil i særlig grad ønske at det arbeides for å se på muligheten for sentral sponing, slik at alle enheter i Den norske kirke blir en del av Kirkebakken og får tatt i bruk den offisielle publiseringsløsningen til Den norske kirke, slik at vi blir en helhet, både internt og eksternt. Hvis Kirkebakken blir tilgjengelig for alle enheter, vil det også bli enklere for frivillige å få informasjon gjennom Kirkebakken og engasjere seg i kommunikasjonsarbeidet lokalt.

I 2013 ble det vedtatt av Kommunal- og moderniseringsdepartementet at alle nye nettsider skulle være universelt utformet fra og med sommeren 2014. Det betyr at nettløsninger skal være utformet i samsvar med standard Web Content Accessibility Guidelines 2.0 (WCAG 2.0). Den norske kirkes offisielle publiseringsløsning og intranett tilfredsstillende dette kravet. Det betyr at nettløsningene er designet og kodet, slik at det er mulig for blinde og svaksynte å navigere seg rundt på nettsiden. For å styrke tilrettelegging av innhold for blinde og svaksynte, kan Den norske kirke samarbeide med ulike kompetanseorganisasjoner. Det er ikke i dag et krav at informasjon skal presenteres med video med tegnspråk på nettsider, men komiteen vil oppfordre til at det vurderes å presentere viktig informasjon med tegnspråk på kirken.no. Komiteen ønsker også at filmer som utvikles av Kirkerådet skal tekstes og ha god lyd.

Slik medie verden har utviklet seg med stadig nye digitale kanaler, er det avgjørende at kommunikasjonskompetansen styrkes både nasjonalt, regionalt og lokalt. Dette kan skje gjennom kursing og opplæring av ansatte og frivillige. Komiteen ønsker at det skal være tilsatte og/eller frivillige med ansvar for kommunikasjonsarbeid på alle nivåer i Den norske kirke. Komiteen utfordrer alle enheter i Den norske kirke om å rekruttere frivillige ungdom og unge voksne til å bidra med sin kompetanse her. Komiteen anerkjenner også den digitale kompetansen til delegater i Ungdommens kirkemøte og ønsker at UKM fortsetter arbeidet med å dele sin kompetanse gjennom saker og Kirkemøte-deltakelse, slik som UKM 06/16 Dialog og sosiale medier.

Komiteen ser også utfordringene med ressurser til å øke kommunikasjonskompetansen på alle nivå i Den norske kirke. Komiteen vil derfor oppmuntre Kirkerådet til å se på ambisjonsnivået til Svenska kyrkans kommunikasjonsarbeid.

Det finnes flere måter å øke kommunikasjonskompetansen i Den norske kirke på. Hvis alle ansatte og frivillige får tilgang til Kirkebakken og kirkens publiseringsløsning for nettsider, vil det bli enklere å bygge opp kommunikasjonskompetanse på tvers av alle nivåer. På Kirkebakken kan det være felles arbeidsrom for alle som arbeider med kommunikasjon i Den norske kirke, hvor man kan dele erfaringer og råd, for eksempel publiserings- og kommunikasjonsplaner. Et slikt arbeidsrom finnes allerede i dag for kommunikasjonsmedarbeidere på sentralt og regionalt nivå. Med felles publiseringsløsning vil man kunne hjelpe hverandre på tvers av ulike enheter, noe som er vanskelig i dag, ettersom fellesråd og menigheter har ulike tekniske løsninger og leverandører.

En samlet organisasjon på felles intranett- og internettplattform vil ikke bare kunne styrke kommunikasjonskompetansen på ulike enhetsnivåer, men også være med på å bygge en felles og sunn nettvettkultur. Det vil bli enklere å utarbeide og bearbeide felles retningslinjer og dele disse med hverandre. Komiteen ønsker at Kirkerådet skal ha en ansvarlig strategi og holdning i forhold til hatefulle ytringer på SoMe. Komiteen viser til UKMs arbeid med saken om UKM 06/16 Dialog og sosiale medier.

Forslag til vedtak

4. De digitale kommunikasjonsplattformene er viktige for Den norske kirkes oppdrag med å nå ut med evangeliet om Jesus Kristus og være en folkekirke. Dette skal gjenspeiles i Kirkerådets satsing på digital kommunikasjon:
  - Den norske kirke skal være aktuell og troverdig i sin tilstedeværelse i digitale kommunikasjonsplattformer.

- Kirkerådet skal være fremoverlent og offensiv i bruken av digitale plattformer. Vi ønsker at Den norske kirke setter dagsorden og er i forkant, forteller den gode historien og formidler evangeliet om Jesus i ord, musikk og bilder.
  - Den norske kirke skal være en formidler av positive verdier og en kraft mot destruktive holdninger som vi ofte finner i nettdebatter.
  - Kirkerådet skal gjennom Den norske kirkes offisielle SoMe-kontoer og kirken.no gi rom for refleksjon og dybde, men også poste de små, viktige dryppene som er tilpasset SoMe-formatet, som en post med bønn, sitat fra en preken eller et bibelvers.
  - Kirkerådet skal tilrettelegge for å løfte frem den lokale kirke på sine digitale kommunikasjonsplattformer.
  - Kirkerådet fortsetter arbeidet med strategisk bruk av sentrale SoMe-kanaler som Facebook, Twitter og Instagram. I tillegg oppfordres det til bruk av Snapchat på menighetsnivå.
  - Kirkerådet arbeider for å styrke og videreutvikle Nettprest-tjenesten i samråd med Sjømannskirken, blant annet med samisk språkkompetanse.
  - Kirkerådet bør tilrettelegge for at ulike kirkelige profiler, ansatte, kjente kristne personligheter og medlemmer kan være en tydelig stemme på nettet og fortelle den gode historien, for eksempel gjennom en blogg eller filmsnutter på SoMe.
  - Kirkerådet arbeider for å samle alle fellesråd og menigheter på samme inter- og intranettplattform, for eksempel gjennom økonomisk sponing.
  - Kirkerådet arbeider for å øke kommunikasjonskompetansen både nasjonalt, regionalt og lokalt, og ser på muligheten til å samarbeide med andre kirkelige organisasjoner.
  - Kirkerådet arbeider for å vise frem mangfoldet blant våre medlemmer, blant annet gjennom bildebruk.
  - Nettløsningene til alle enheter i Den norske kirke skal være universelt utformet. Når Kirkerådet produserer innhold til digitale kanaler bør det tilrettelegges for døve, svaksynte og blinde. For eksempel skal filmer tekstes.
  - Vår tilhørighet i den verdensvide kirke må komme tydeligere frem i kirkens digitale plattformer.
5. Kirkemøtet mener at Den norske kirke skal ha ambisiøse mål for satsingen på digitale kommunikasjonsplattformer. Dette må gjenspeiles i fremtidige budsjettprioriteringer. Kommunikasjonsressursene bør styrkes sentralt, slik at Kirkerådet kan legge til rette for strategisk kommunikasjonsarbeid hos menighetene.

Kirkemøtet ønsker spesielt ved denne anledning at Kirkerådet bør vurdere ekstra ressurser til å:

- videreutvikle kirken.no, Kirkebakken og tilstedeværelsen på SoMe
- øke kommunikasjonsressursene sentralt og kommunikasjonskompetansen på alle nivåer i Den norske kirke
- samle alle menigheter og fellesråd på felles intranett og felles publiseringsløsning

Plenumsbehandling 2

Dirigent: Kai Steffen Østensen

Saksordfører: Jørgen Foss

Disse hadde ordet:

Jørgen Foss, Kjellfred Dekko, Kari Karstensen, Nora Baartvedt, Ann-Elén Leithaug, Kristin Skjøtskift, Sofie Braut, Aud Kvalbein, Atle Sommerfeldt.

Endringsforslag fra første plenumsbehandling

Kristin Skjøtskift: Delvis innarbeidet av komiteen.

Kari Karstensen: Innarbeidet av komiteen.

Karin-Elin Berg: Innarbeidet av komiteen

Katja Eidesen: Innarbeidet av komiteen.

Endelig innstilling fra komité F

Komiteens merknader

Komiteen legger saksdokumentet til grunn for sitt arbeid.

Vi står ved et veiskille når det gjelder medlemskommunikasjon. På 1400-tallet utviklet Johan Gutenberg boktrykkerkunsten, som resulterte i den 42-linjede Bibelen i 1455, den første masseproduserte boken i Europa. I dag er det ikke papir som er den viktigste kommunikasjonsplattformen, men en rekke ulike digitale kanaler og plattformer, som nettaviser, blogger og sosiale medier-kanaler (SoMe). Men ikke alle i Norge har muligheten til å ta del i den teknologiske utviklingen. Den norske kirke skal kommunisere både med dem som fremdeles leser avisen på papir og dem som kun bruker digitale kanaler.

Dette veiskillet forsterkes ytterligere av en annen historisk grunn: Fra og med 1. januar 2017 er ikke Den norske kirke en statskirke. Dette bør få ambisiøse konsekvenser for vår satsing på digital kommunikasjon og medlemskontakt.

Den norske kirkes tilstedeværelse på ulike digitale plattformer handler om nærvær. Det er en arena med mangfold av muligheter til formidling av evangeliet som vi ikke har hatt tidligere. Slik trykkekunsten var en revolusjon innen kommunikasjon på 1400-tallet, er også alle de digitale kommunikasjonsverktøyene en revolusjon i dag. Det handler om å kommunisere et budskap, som vi kan spre ut til verden med et tastetrykk.

Komiteen vil særlig fremheve at Den norske kirke skal være aktuell og troverdig på digitale kommunikasjonsplattformer. Det er viktig at kirken er en tydelig stemme. Tid er en utfordring. Vi skal gi muligheten til å la mennesker tenke, reflektere og kunne gå i dybden på ulike temaer. Derfor bør vi legge til rette for samtaler på nettet, for eksempel med en nettprest. Komiteen ønsker også å utfordre menigheter i Den norske kirke om å legge ut prekener på sine Facebook-sider. Vi ønsker også at det jobbes med muligheten til å utvikle en blogg på kirken.no, hvor representanter for ulike yrkesgrupper i kirken inviteres inn til å bidra. Blogginnholdet bør gir rom for refleksjon og langsomhet. Men kirken må også fortsette å jobbe frem de små dryppene i hverdagen, disse postene som er tilpasset SoMe-kanalene: filmsnutter, sitater fra prekener, bibelvers, bønner og salmer. Vi ønsker også at det er mulig å tenke på bruk av lyd: I form av musikk og salmer. Kan det være mulig å utvikle en podkast? Det ligger også et potensiale i de ulike digitale plattformene for fundraising.

Nettprestene er en tjeneste komiteen spesielt vil løfte frem. Det er en tjeneste som bør styrkes, slik at flere får tid til å chatte. Gjennom nettprestene kan man nå mennesker som man ellers

ikke når. Denne tjenesten er en ny kanal for diakoni, som er et grunnleggende oppdrag for kirken. Nettprest-tjenesten er diakoni i praksis. Derfor ønsker komiteen også å spille inn et forslag om å la andre yrkesgrupper bidra, som for eksempel diakoner. Nettprest-chatten åpner for ærlige samtaler. Her finnes det likheter mellom det å være nettprest og nettlege. En nettlege skal nå de som trenger det mest, men som oppsøker helsevesenet minst. Det gir en stor helseøkonomisk gevinst. På samme måte kan en nettprest nå mennesker som vanligvis ikke ville oppsøkt en kirke. Samtidig kan en nettprest være en persons første møte med kirken – og føre til at flere går i gudstjeneste.

Komiteen ønsker også at Nettprest-tjenesten skal ha samisk språkkompetanse. Dette vil gjøre tjenesten relevant for samisk ungdom. Chattetjenesten kan gjøre veien enklere for denne målgruppen å åpne seg om sitt forhold til Gud.

Den norske kirkes digitale satsing skal være offensiv og fremoverlent og hele tiden vurdere nye digitale plattformer. Kirken må være tilgjengelig når mennesker har behov for kirken. Vi skal møte mennesker der de er, på deres premisser. Derfor er det viktig at Den norske kirke benytter seg strategisk av sentrale SoMe-kanaler som per dags dato er Facebook, Twitter og Instagram. Samtidig er det avgjørende å hele tiden vurdere hvilke kanaler kirken skal prioritere. Dette er en del av kommunikasjonsstrategien til Kirkerådet, som hvert år både oppdaterer og justerer sin kommunikasjonsstrategi og lager publiseringsplaner for de ulike SoMe-kanalene. I tillegg oppfordrer komiteen menigheter om å spre menighetslivet på Snapchat ved hjelp av bilder og små videosnutter. Samtidig anbefales det at Kirkerådet utarbeider forslag til strategi- og publiseringsplaner for de ulike SoMe-kanalene, som kan gjenbrukes på bispedømme-, fellestråd- og menighetsnivå. Her er det spesielt viktig å legge til grunn personvern hensynet i SoMe. Religiøs tilhørighet er sensitive personopplysninger. Hvis en menighet skal filme eller fotografere for offentliggjøring under en gudstjeneste, skal dette avklares med dem som blir filmet eller fotografert på forhånd. Å være fremoverlent handler også om å være i forkant når det gjelder nasjonale trender: Et eksempel kan være tv-serien *Skam*, som spesielt i sesong 3 satte fokus på religion. Her har vi muligheten til å være på alerten og lære av hvordan *Skam* kommuniserer i ulike kanaler, både tv og SoMe.

Den norske kirke har mange dyktige ledere. Komiteen savner flere ulike kirkelige profiler på SoMe. Komiteen vil oppmuntre kirkelige ledere om å være en stemme i det digitale rom. Dette for å være et alternativ til all støyen som finnes på nettet. En kirkelig profil kan være både mer tydelig og meningsbærende enn en Facebook-konto til en kirkelig enhet. Men en kirkelig profil kan være mer enn en kirkelig leder. Det kan være en prest eller en annen kirkelig ansatt. Det kan også være en kjent person som er åpen om sin tro. Samtidig vil komiteen oppfordre kirkens medlemmer om å dele av sin egen tro. For eksempel fortelle og vise på SoMe at man går til gudstjeneste. Å alminneliggjøre det å gå i kirken, slik at venner og bekjente ser at dette er vanlig, det er også misjon. Her vil komiteen også bemerke at personvern hensynet skal ivaretas.

Det er mange som kan være et godt ansikt for kirken og bidra til å formidle den gode fortellingen om Den norske kirke. Med så mange ulike kommunikasjonskanaler, kan vi selv ta større regi og løfte frem våre gode historier, som ofte kan havne i bakgrunnen for mer negativ vinklede saker i media. Vi må også våge å løfte frem troslære. Hva innebærer det for eksempel å tro?

Den norske kirke skal vise frem mangfoldet når vi kommuniserer. Vi er nesten fire millioner medlemmer, og det er viktig at bildebruken gjenspeiler hvor forskjellige vi er, slik at vi tenker

igjennom at vi også benytter bilder av mennesker med ulike grader av funksjonsevne, ulike etnisk og kulturell bakgrunn, ulike alder og sosiale miljø.

Tilhørigheten til en verdensvid kirke er blitt stadig viktigere. SoMe-kanaler er verktøy som gir muligheter til å komme tettere på søsterkirker i andre land og utveksle erfaringer med hverandre. Det er derfor positivt at impulser og utfordringer fra kirker i andre deler av verden deles på våre digitale kommunikasjonsplattformer. Dette vil også kunne ha en betydning for møtet med kristne migranter i Norge.

Vi er en kirke i en ny tid, og skal nå stå på egne ben. Det er derfor naturlig at diskusjonen om ny grafisk profil blusser opp igjen, noe som inkluderer spørsmålet om ny logo for Den norske kirke. Komiteen anerkjenner at dette er en modningsprosess. Likevel er ikke problemstillingen ny. Allerede i 2004 og 2011 tok Ungdommens kirkemøte til orde for utarbeidelse av en ny logo. I 2011 startet også Knut Lundby og designbyrået Medicineheads et arbeid for å utvikle en ny logo. I resolusjon om ny kirkelogo fra UKM 2011 står det blant annet: «Den nåværende logoen har en historisk og tradisjonsrik bakgrunn, men UKM stiller spørsmålstegn ved hvorvidt flertallet kjenner til denne bakgrunnen. Vi mener kirken skal være et tydelig talerør for fred og dialog, og kirkens logo med to utovervendte økser står i sterk kontrast til dette. UKM ber derfor Kirkemøtet om å fortsette prosessen Lundby har startet for å utvikle en logo som kommuniserer verdier kirken ønsker å assosieres med.» Komiteen er klar over at utarbeidelse av ny logo er et stort og ressurskrevende prosjekt. Det er også flere forskrifter som regulerer Den norske kirkes våpen. Komiteen henviser derfor til det tidligere arbeidet med ny logo for Den norske kirke og ønsker at diskusjonen holdes varm, slik at Den norske kirke som organisasjon i nær fremtid kan vurdere å sette i gang arbeidet med ny logo.

Intranettet er viktig for å samle Den norske kirke som en helhetlig organisasjon. Men fremdeles er det mange fellestråd og menigheter som ikke er koblet til Kirkebakken. Dette gjelder også Den norske kirkes offisielle publiseringsløsning for nettsider. Det finnes i dag for mange nettsider med ulike grafiske uttrykk blant menighetene våre – nettsider som ofte er utdaterte og lite oppdaterte, og som ikke er universelt utformet. For mange enheter skyldes dette økonomi. Komiteen vil i særlig grad ønske at det arbeides for å se på muligheten for sentral sponing, slik at alle enheter i Den norske kirke blir en del av Kirkebakken og får tatt i bruk den offisielle publiseringsløsningen til Den norske kirke, slik at vi blir en helhet, både internt og eksternt. Hvis Kirkebakken blir tilgjengelig for alle enheter, vil det også bli enklere for frivillige å få informasjon gjennom Kirkebakken og engasjere seg i kommunikasjonsarbeidet lokalt.

I 2013 ble det vedtatt av Kommunal- og moderniseringsdepartementet at alle nye nettsider skulle være universelt utformet fra og med sommeren 2014. Det betyr at nettløsninger skal være utformet i samsvar med standard Web Content Accessibility Guidelines 2.0 (WCAG 2.0). Den norske kirkes offisielle publiseringsløsning og intranett tilfredsstiller dette kravet. Det betyr at nettløsningene er designet og kodet, slik at det er mulig for blinde og svaksynte å navigere seg rundt på nettsiden. For å styrke tilrettelegging av innhold for blinde og svaksynte, kan Den norske kirke samarbeide med ulike kompetanseorganisasjoner. Det er ikke i dag et krav at informasjon skal presenteres med video med tegnspråk på nettsider, men komiteen vil oppfordre til at det vurderes å presentere viktig informasjon med tegnspråk på kirken.no. Komiteen ønsker også at filmer som utvikles av Kirkerådet skal tekstes og ha god lyd.

Slik medie verden har utviklet seg med stadig nye digitale kanaler, er det avgjørende at kommunikasjonskompetansen styrkes både nasjonalt, regionalt og lokalt. Dette kan skje gjennom kursing og opplæring av ansatte og frivillige. Komiteen ønsker at det skal være tilsatte og/eller frivillige med ansvar for kommunikasjonsarbeid på alle nivåer i Den norske kirke. Komiteen utfordrer alle enheter i Den norske kirke om å rekruttere frivillige ungdom og unge voksne til å bidra med sin kompetanse her. Komiteen anerkjenner også den digitale kompetansen til delegater i Ungdommens kirkemøte og ønsker at UKM fortsetter arbeidet med å dele sin kompetanse gjennom saker og Kirkemøte-deltakelse, slik som UKM 06/16 Dialog og sosiale medier.

Komiteen ser også utfordringene med ressurser til å øke kommunikasjonskompetansen på alle nivå i Den norske kirke. Komiteen vil derfor oppmuntre Kirkerådet til å se på ambisjonsnivået til Svenska kyrkans kommunikasjonsarbeid.

Det finnes flere måter å øke kommunikasjonskompetansen i Den norske kirke på. Hvis alle ansatte og frivillige får tilgang til Kirkebakken og kirkens publiseringsløsning for nettsider, vil det bli enklere å bygge opp kommunikasjonskompetanse på tvers av alle nivåer. På Kirkebakken kan det være felles arbeidsrom for alle som arbeider med kommunikasjon i Den norske kirke, hvor man kan dele erfaringer og råd, for eksempel publiserings- og kommunikasjonsplaner. Et slikt arbeidsrom finnes allerede i dag for kommunikasjonsmedarbeidere på sentralt og regionalt nivå. Med felles publiseringsløsning vil man kunne hjelpe hverandre på tvers av ulike enheter, noe som er vanskelig i dag, ettersom fellesråd og menigheter har ulike tekniske løsninger og leverandører.

En samlet organisasjon på felles intranett- og internettplattform vil ikke bare kunne styrke kommunikasjonskompetansen på ulike enhetsnivåer, men også være med på å bygge en felles og sunn nettvettkultur. Det vil bli enklere å utarbeide og bearbeide felles retningslinjer og dele disse med hverandre. Komiteen ønsker at Kirkerådet skal ha en ansvarlig strategi og holdning i forhold til hatefulle ytringer på SoMe. Komiteen viser til UKMs arbeid med saken om UKM 06/16 Dialog og sosiale medier.

Forslag til vedtak

6. De digitale kommunikasjonsplattformene er viktige for Den norske kirkes oppdrag med å nå ut med evangeliet om Jesus Kristus og være en folkekirke. Dette skal gjenspeiles i Kirkerådets satsing på digital kommunikasjon:
  - Den norske kirke skal være aktuell og troverdig i sin tilstedeværelse i digitale kommunikasjonsplattformer.
  - Den norske kirke skal være fremoverlent og offensiv i bruken av digitale plattformer. Vi ønsker at Den norske kirke setter dagsorden og er i forkant, forteller den gode historien og formidler evangeliet om Jesus i ord, musikk og bilder.
  - Den norske kirke skal være en formidler av positive verdier og en kraft mot destruktive holdninger som vi ofte finner i nettdebatter.
  - Kirkerådet skal gjennom Den norske kirkes offisielle SoMe-kontoer og kirken.no gi rom for refleksjon og dybde, men også poste de små, viktige dryppene som er tilpasset SoMe-formatet, som en post med bønn, sitat fra en preken eller et bibelvers.
  - Kirkerådet skal tilrettelegge for å løfte frem den lokale kirke på sine digitale kommunikasjonsplattformer.

- Kirkerådet fortsetter arbeidet med strategisk bruk av sentrale SoMe-kanaler som Facebook, Twitter og Instagram. I tillegg oppfordres det til bruk av Snapchat på menighetsnivå.
  - Kirkerådet arbeider for å styrke og videreutvikle Nettprest-tjenesten i samråd med Sjømannskirken, blant annet med samisk språkkompetanse.
  - Kirkerådet bør tilrettelegge for at ulike kirkelige profiler, ansatte, kjente kristne personligheter og medlemmer kan være en tydelig stemme på nettet og fortelle den gode historien, for eksempel gjennom en blogg eller filmsnutter på SoMe.
  - Kirkerådet arbeider for å samle alle fellesråd og menigheter på samme inter- og intranettplattform, for eksempel gjennom økonomisk sponing.
  - Kirkerådet arbeider for å øke kommunikasjonskompetansen både nasjonalt, regionalt og lokalt, og ser på muligheten til å samarbeide med andre kirkelige organisasjoner.
  - Kirkerådet arbeider for å vise frem mangfoldet blant våre medlemmer, blant annet gjennom bildebruk.
  - Nettløsningene til alle enheter i Den norske kirke skal være universelt utformet. Når Kirkerådet produserer innhold til digitale kanaler bør det tilrettelegges for døve, svaksynte og blinde. For eksempel skal filmer tekstes.
  - Vår tilhørighet i den verdensvide kirke må komme tydeligere frem i kirkens digitale plattformer.
7. Kirkemøtet mener at Den norske kirke skal ha ambisiøse mål for satsingen på digitale kommunikasjonsplattformer. Dette må gjenspeiles i fremtidige budsjettprioriteringer. Kommunikasjonsressursene bør styrkes sentralt, slik at Kirkerådet kan legge til rette for strategisk kommunikasjonsarbeid hos menighetene.

Kirkemøtet ønsker spesielt ved denne anledning at Kirkerådet bør vurdere ekstra ressurser til å:

- videreutvikle kirken.no, Kirkebakken og tilstedeværelsen på SoMe
- øke kommunikasjonsressursene sentralt og kommunikasjonskompetansen på alle nivåer i Den norske kirke
- samle alle menigheter og fellesråd på felles intranett og felles publiseringsløsning

Forslag fra andre plenumsbehandling

Ann-Elén Leithaug: Innarbeidet av komiteen.

Kirkemøtets vedtak

8. De digitale kommunikasjonsplattformene er viktige for Den norske kirkes oppdrag med å nå ut med evangeliet om Jesus Kristus og være en folkekirke. Dette skal gjenspeiles i Kirkerådets satsing på digital kommunikasjon:
- Den norske kirke skal være aktuell og troverdig i sin tilstedeværelse i digitale kommunikasjonsplattformer.
  - Den norske kirke skal være fremoverlent og offensiv i bruken av digitale plattformer. Vi ønsker at Den norske kirke setter dagsorden og er i forkant, forteller den gode historien og formidler evangeliet om Jesus i ord, musikk og bilder.

- Den norske kirke skal være en formidler av positive verdier og en kraft mot destruktive holdninger som vi ofte finner i nettdebatter.
  - Kirkerådet skal gjennom Den norske kirkes offisielle SoMe-kontoer og kirken.no gi rom for refleksjon og dybde, men også poste de små, viktige dryppene som er tilpasset SoMe-formatet, som en post med bønn, sitat fra en preken eller et bibelvers.
  - Kirkerådet skal tilrettelegge for å løfte frem den lokale kirke på sine digitale kommunikasjonsplattformer.
  - Kirkerådet fortsetter arbeidet med strategisk bruk av sentrale SoMe-kanaler som Facebook, Twitter og Instagram. I tillegg oppfordres det til bruk av Snapchat på menighetsnivå.
  - Kirkerådet arbeider for å styrke og videreutvikle Nettprest-tjenesten i samråd med Sjømannskirken, blant annet med samisk språkkompetanse.
  - Kirkerådet bør tilrettelegge for at ulike kirkelige profiler, ansatte, kjente kristne personligheter og medlemmer kan være en tydelig stemme på nettet og fortelle den gode historien, for eksempel gjennom en blogg eller filmsnutter på SoMe.
  - Kirkerådet arbeider for å samle alle fellesråd og menigheter på samme inter- og intranettplattform, for eksempel gjennom økonomisk sponning.
  - Kirkerådet arbeider for å øke kommunikasjonskompetansen både nasjonalt, regionalt og lokalt, og ser på muligheten til å samarbeide med andre kirkelige organisasjoner.
  - Kirkerådet arbeider for å vise frem mangfoldet blant våre medlemmer, blant annet gjennom bildebruk.
  - Nettløsningene til alle enheter i Den norske kirke skal være universelt utformet. Når Kirkerådet produserer innhold til digitale kanaler bør det tilrettelegges for døve, svaksynte og blinde. For eksempel skal filmer tekstes.
  - Vår tilhørighet i den verdensvide kirke må komme tydeligere frem i kirkens digitale plattformer.
9. Kirkemøtet mener at Den norske kirke skal ha ambisiøse mål for satsingen på digitale kommunikasjonsplattformer. Dette må gjenspeiles i fremtidige budsjettprioriteringer. Kommunikasjonsressursene bør styrkes sentralt, slik at Kirkerådet kan legge til rette for strategisk kommunikasjonsarbeid hos menighetene.

Kirkemøtet ønsker spesielt ved denne anledning at Kirkerådet bør vurdere ekstra ressurser til å:

- videreutvikle kirken.no, Kirkebakken og tilstedeværelsen på SoMe
- øke kommunikasjonsressursene sentralt og kommunikasjonskompetansen på alle nivåer i Den norske kirke
- samle alle menigheter og fellesråd på felles intranett og felles publiseringsløsning

Enstemmig vedtatt

109 stemmeberettigede

KM 13/17 Kontrollutvalg og etablering av internrevisjon 2017

Saksdokument:

KM 13/17 Kontrollutvalg og etablering av internrevisjon 2017

KM 13.1/17 Kontrollutvalg og etablering av internrevisjon 2017 – første innstilling

Første innstilling fra komité C

Sammendrag av saksorienteringen

Som en del av etableringen av en forsvarlig økonomiforvaltning for rettssubjektet Den norske kirke fra 1.1.2017 foreslås det å etablere en egen internrevisjon. Dette er blant annet basert på Finansdepartementets rundskriv R-117 fra 2016 om krav til internrevisjon i statlige virksomheter og standarder for internrevisjon. Det er ulike modeller for organisering og bemanning av internrevisjonsfunksjonen. En ekstern revisjonsleder sammen med team av medarbeidere fra virksomheten – eksempelvis bispedømmesekretariatene og Kirkerådet vil kunne utgjøre denne internrevisjonsfunksjonen. Dette vil være en kostnadseffektiv måte å sikre god internkontroll og effektiv forvaltning i hele rettssubjektet, samtidig som det bygger ny kompetanse i egen virksomhet. Ordningen kan evalueres etter en tid for å vurdere eventuell mer hensiktsmessig organisering av internrevisjonen for Den norske kirke. Ved anskaffelsen av ekstern leder av internrevisjonen, kan det fra samme leverandør skaffes sekretariatsbistand til det nye Kontrollutvalget i tråd med Kirkemøtets vedtak i sak KM 14/16.

Komiteens merknader

Komiteen legger saksorienteringen til grunn og har følgende merknader og presiseringer:

1. Komiteen vil peke på at 2017 vil bli et overgangså for forvaltningsreformen/driften av rettssubjektet Den norske kirke. Saken 13/17 "Kontrollutvalg og etablering av internrevisjon 2017" aktualiserer forholdet mellom det valgte Kirkeråd og Kirkerådets sekretariat. Komiteen viser til bestemmelse i Lov om Den norske kirke (kirkeloven) - gjeldende fra 1.1.2017, og vil særlig peke på paragraf 25 om Kirkerådet. Her gis det valgte Kirkerådet funksjoner som styre i forhold til Kirkerådets sekretariatet. Komiteen er opptatt av at det sikres et helhetlig regime for kontroll og delegasjon av ansvar i økonomiforvaltningen. Komiteen ber om at Kirkerådet følger opp dette, og legger fram en orientering for Kirkemøte i 2018.
2. Komiteen registrerer med tilfredshet at Den norske kirke nå er etablert som eget rettssubjekt og at overføringen av midlene skjer som en rammeoverføring. Med dette følger et stort ansvar. Dette begrunner hvorfor det bør etableres en internrevisjon. Internrevisjon er en del av et nødvendig kontrollregime sammen med kontrollutvalget og ekstern revisor. Komiteen er enig om at ordning med internrevisjon evalueres etter tre år, og sees i sammenheng med resten av kontrollregimet. Komiteen mener at dette er viktig for å sikre åpenhet, tillit og kontinuerlig forbedring.

3. Komiteen har vurdert de ulike modellene i saksframlegget, og vil anbefale modell. Ansatt revisjonssjef med team fra Den norske kirke. Dette vil bidra til å bygge kompetanse internt, sikre forbedringsarbeid og effektiv ressursbruk. Det interne revisjonsteamet må settes sammen slik at det sikrer uavhengighet og objektivitet og at rollekonflikter unngås. Revisjonsteamet bør settes sammen av ansatte både fra bispedømmerrådene og Kirkerådets sekretariat.
4. Kirkerådet er oppdragsgiver for internrevisjonen.
5. Det interne revisjonsteamet skal revidere hele virksomheten i det nye rettssubjektet, og skal rapportere til Kirkerådet som er virksomhetens styre.
6. Komiteen er opptatt av at internrevisjon ikke skal bli for kostnadskreven, og støtter at sekretærkompetanse til kontrollutvalget og leder av internrevisjon anskaffes samtidig.

Forslag til vedtak

Kirkemøtet ber Kirkerådet

1. Etablere internrevisjon i 2017.
2. Anskaffe ekstern leder til internrevisjonen og uavhengig sekretærkompetanse til Kontrollutvalget i tråd med vedtak i sak KM 14/16.

Plenumsbehandling 1

Dirigent: Erling Birkedal
Saksordfører: Anne Enger

Disse hadde ordet:

Anne Enger, Ingeborg Midttømme, Beate Husa

Kirkemøtets vedtak

Kirkemøtet ber Kirkerådet

1. Etablere internrevisjon i 2017.
2. Anskaffe ekstern leder til internrevisjonen og uavhengig sekretærkompetanse til Kontrollutvalget i tråd med vedtak i sak KM 14/16.

Enstemmig vedtatt

109 stemmeberettigede

KM 14/17 Val av ekstern revisor

Saksdokument:

KM 14/17	Val av ekstern revisor
KM 14.1/17	Avtale med Ernst & Young AS
KM 14.2/17	Val av revisor – 1. innstilling

Første innstilling frå komité C

Samandrag av saksorienteringa

Frå 1. januar 2017 overdreg Staten den delen av kyrkja som i dag er statleg sektor til rettssubjektet Den norske kyrkje. Rettssubjektet Den norske kyrkje får då ikkje høve til å nytte statlege tenester som i dag er kostnadsfrie. Revisjon frå Riksrevisjonen er eitt døme. Som ein del av verksemdsoverdraginga har Kyrkjerådet utlyst konkurranse om avtale med ekstern revisor. Svarfrist var 1. september 2016, og i alt sju leverandørar leverte tilbod basert på fire vurderingskriterie: pris/honorar, kapasitet og kompetanse, erfaringar frå revisjon av liknande verksemdar og revisjonsutføring.

Tilboda blei grundig evaluerte og berekna i samsvar med kriteria. Kyrkjerådet har brukt ekstern juridisk kompetanse for å sikre berekningane og at konkurranseregelverket blei følgt.

Ernst & Young var den leverandøren som oppnådde flest poeng i konkurransen. Dei hadde det mest fordelaktige tilbodet og vart tildelt oppdraget.

Kyrkjemøtet 2016 fatta vedtak i sak KM 14/16 om at avtalen med ny ekstern revisor skulle leggjast fram for Kyrkjemøtet for endeleg godkjenning.

Avtala er vedlagt.

Komiteens merknadar

Komiteen legg saksutgreiinga til grunn, og har ingen merknadar.

Framlegg til vedtak

Kyrkjemøtet godkjenner Kyrkjerådet sin avtale med ekstern revisor Ernst & Young. Avtaleperioden er 2017-2019 med opsjon på 2020.

Plenumsbehandling 1

Dirigent: Erling Birkedal
Saksordfører: Kjellfred Dekko

Desse hadde ordet:

Kjellfred Dekko

Kyrkjemøtet sitt vedtak

Kyrkjemøtet godkjenner Kyrkjerådet sin avtale med ekstern revisor Ernst & Young. Avtaleperioden er 2017-2019 med opsjon på 2020.

Samrøystes vedteke.
113 røysteføre

KM 15/17 Endringer i Kirkemøtets forretningsorden

Saksdokument:

KM 15/17 Endringer i Kirkemøtets forretningsorden
KM 15.1/17 Kirkemøtets forretningsorden (2016)

Innstilling fra Kirkerådet

Sammendrag av saksorienteringen

For å lette arbeidet til dirigentskapet, og for å sikre effektiv og god gjennomføring av Kirkemøtets plenumssesjoner, har det til Kirkemøtet 2017 blitt forberedt et system for elektronisk møtegjennomføring. Dette systemet kan under Kirkemøtet administreres av møtets dirigentskap og sekretariat, og legger til rette for at Kirkemøtets medlemmer og observatører ved hjelp av egne enheter (smarttelefoner, nettbrett eller datamaskiner) blant annet kan tegne seg til innlegg, levere vedtaksforslag og avgi stemmer.

Kirkemøtets forretningsorden er i dag formulert slik at elektroniske hjelpemidler ikke vil kunne brukes på denne måten. Dagens §§ 7-1 og 7-5 binder Kirkemøtet til å nytte håndsopprekning og navne-/stemmeskilt for tegning til debatt og til votering. Det er usikkert om §§ 6-4, 7-1 fjerde ledd og 7-6 annet ledd åpner for forslag og stemmeavgivelse i personvalg på annet format enn papir, så også disse bestemmelsene er det foreslått endringer i.

Med de foreslåtte endringene vil det fortsatt være mulig å benytte de tradisjonelle formene for tegning til debatt, forslagshåndtering og votering, i tilfelle møteledelsen skulle finne det hensiktsmessig ut fra praktiske eller tekniske forhold.

Forslag til vedtak

I

Kirkemøtet vedtar følgende endringer i Kirkemøtets forretningsorden:

§ 6-4 annet ledd skal lyde:

Forslag som et medlem ønsker å få tatt opp til votering, skal gis dirigentskapet skriftlig på papir eller ved bruk av elektronisk møtesystem umiddelbart etter at det er fremsatt, påført forslagsstillers navn. Normalt fremmes endringsforslag i starten av debatten.

§ 7-1 første ledd skal lyde:

Under debatt i plenum melder man seg til innlegg ved å vise navnelapp. Replikker til innlegg får man ved å vise navnelapp og to fingre. Det tillates to replikker og én svarreplik i forbindelse med hvert innlegg. Dirigentskapet kan bestemme at første og annet punktum fravikes ved bruk av elektronisk møtesystem.

§ 7-1 fjerde ledd skal lyde:

Forslag i saksspørsmål som ikke gjelder dagsorden, forretningsorden eller vorderingsorden, skal formes skriftlig og leveres dirigentskapet på papir eller ved bruk av elektronisk møtesystem.

§ 7-5 annet ledd skal lyde:

Avstemning foregår enten ved å vise stemmetegn, ved skriftlig avstemning eller ved bruk av elektronisk møtesystem.

§ 7-6 annet ledd første og annet punktum skal lyde:

Dersom valget foregår skriftlig kan det skje enten ved stemmesedler på papir eller ved bruk av elektronisk møtesystem. På stemmeseddelen føres opp så mange navn som det antall som skal velges.

§ 7-6 annet ledd nåværende annet til fjerde punktum blir tredje til femte punktum.

II

Endringene trer i kraft straks.

Plenumsbehandling

Dirigent: Lill Tone Grahl-Jacobsen

Disse hadde ordet:

Kristin Gunleiksrud Raam, Karin-Elin Berg

Kirkemøtets vedtak

I

Kirkemøtet vedtar følgende endringer i Kirkemøtets forretningsorden:

§ 6-4 annet ledd skal lyde:

Forslag som et medlem ønsker å få tatt opp til votering, skal gis dirigentskapet skriftlig på papir eller ved bruk av elektronisk møtesystem umiddelbart etter at det er fremsatt, påført forslagsstillers navn. Normalt fremmes endringsforslag i starten av debatten.

§ 7-1 første ledd skal lyde:

Under debatt i plenum melder man seg til innlegg ved å vise navnelapp. Replik til innlegg får man ved å vise navnelapp og to fingre. Det tillates to replikker og én svarreplik i forbindelse med hvert innlegg. Dirigentskapet kan bestemme at første og annet punktum fravikes ved bruk av elektronisk møtesystem.

§ 7-1 fjerde ledd skal lyde:

Forslag i saksspørsmål som ikke gjelder dagsorden, forretningsorden eller voteringsorden, skal formes skriftlig og leveres dirigentskapet på papir eller ved bruk av elektronisk møtesystem.

§ 7-5 annet ledd skal lyde:

Avstemning foregår enten ved å vise stemmetegn, ved skriftlig avstemning eller ved bruk av elektronisk møtesystem.

§ 7-6 annet ledd første og annet punktum skal lyde:

Dersom valget foregår skriftlig kan det skje enten ved stemmesedler på papir eller ved bruk av elektronisk møtesystem. På stemmeseddelen føres opp så mange navn som det antall som skal velges.

§ 7-6 annet ledd nåværende annet til fjerde punktum blir tredje til femte punktum.

II

Endringene trer i kraft straks.

Enstemmig vedtatt

113 stemmeberettigede.

KM 16/17 Sluttrapport Skaperverk og bærekraft

Saksdokument:

KM 03.5/17 Sluttrapport Skaperverk og bærekraft
KM 16.1/17 KR 67/16 Sluttrapport Skaperverk og bærekraft
KM 16.2/17 Sluttrapport Skaperverk og bærekraft – første innstilling

Første innstilling fra komité B

Sammendrag av saksorienteringen

Prosjektet Skaperverk og bærekraft (SoB) har sitt utgangspunkt i vedtak fra Kirkemøtet i 2007 i KM sak 04/07 Truet liv, troens svar. Prosjektdokumentet som et samarbeidsprosjekt mellom Norges Kristne Råd, Kirkens Nødhjelp og Den norske kirke (Dnk), ble vedtatt i KM sak 05/08. Prosjektets midtveisevaluering var også oppe til behandling i Kirkemøtet i 2012 (KM sak 04/12). I 2016 ble det 9-årige samarbeidet om en felles utfordring avrundet: at vår livsstil bidrar til å ødelegge Guds skaperverk og gjør livet enda vanskeligere for verdens fattigste.

Sluttrapporten er behandlet i Kirkerådets sak 67/16 og oversendt Kirkemøtet til orientering. Kirkemøtet ønsket likevel at en så stor og viktig satsing for Den norske kirke løftes opp til egen sak ved prosjektets avslutning.

Komiteens innstilling viser til sluttrapporten samt saksframlegg og vedtak i Kirkerådets sak 67/16, og understreker noen viktige sider ved erfaringene fra samarbeidsprosjektet og veien videre. Komiteen fremmer også forslag til vedtak for Kirkemøtet.

Komiteens merknader

Komiteen anerkjenner arbeidet som er gjort og resultatene som er oppnådd gjennom Skaperverk og bærekraft- samarbeidet. Sluttrapporten gir et oppløftende bilde av at arbeidet har lyktes, og at prosjektet har bidratt til «endring i kirke og samfunn» som var den ambisiøse hovedmålsettingen. På tross av begrensede ressurser, har prosjektet svart på bestillingen fra Kirkemøtet ved prosjektets begynnelse og på justeringen etter midtveisevalueringen. Samarbeidsprosjektet har også fulgt opp KM sak 12/13 om forsvarlig etisk forvaltning av norske petroleumsressurser, og Statens pensjonsfond utland.

Dette har vært en viktig og riktig satsing av flere grunner:

1. Klimasaken er satt på dagsorden internt i kirker og kristne organisasjoner og i samfunnet for øvrig. SoB har sammen med mange andre aktører bidratt til at Klimaavtalen i Paris ble en realitet.
2. Det er utviklet en teologisk og trosbasert begrunnelse for et kirkelig engasjement for saken.
3. Det er etablert samarbeidsrelasjoner mellom kirkesamfunn, mellom tros- og livssynssamfunn og mellom ulike sivilsamfunnsaktører som er av stor verdi også for andre saksfelt.
4. En kirkelig stemme i samfunnet om klima og miljø er blitt mer tydelig, mer samstemt og blir lyttet til.

Likevel vil komiteen etterlyse mer gjennomslag på flere punkt enn det som til nå er nevnt.

1. Flere grønne menigheter.
2. Mer samarbeid om klima og miljø med andre aktører.
3. En større forståelse på alle nivå i kirken for at dette er en integrert del av kirkens diakonale selvforståelse.
4. En tydeliggjøring av tiltak som reduserer klimagassutslipp og miljøskader i alle ledd av kirken og hos enkeltpersoner.

Komiteen er tilfreds med at Kirkerådet vil fortsette en tydelig satsing på feltet med budsjett- og personalressurser. Komiteen stiller seg bak planene med «Grønn kirke-Miljøledelse i praksis», og det er avgjørende at dette følges opp i alle ledd i kirken. Det er viktig at Kirkerådet kan fortsette rollen som nettverksbygger for klima og miljø både tverrkirkelig og interreligiøst. Erfaringer og relasjoner som er bygd opp i møte med fagbevegelse og miljøbevegelse er av stor verdi og må videreføres. Det er også naturlig at det satses bredt på å få klimasaken på dagsorden under stortingsvalget i 2017. Det er avgjørende at Norge bidrar til å oppfylle Paris-avtalen og FNs bærekraftsmål. Kirkelige stemmer har en viktig rolle i å påpeke vårt ansvar for vern om skaperverket og kamp for rettferdighet på vegne av de som rammes av klimaendringene. Ideen om en ny årlig samling om klima og miljø for ledere i kirker og kristne organisasjoner er god for å styrke forankring og eierskap i egne rekker og samstemthet i tiltak og uttalelser.

Med en videreføring av kirkens engasjement for klima og miljø som det her legges opp til foreslår komiteen at det rapporteres til Kirkemøtet for måloppnåelse om 4 år, til Kirkemøtet i 2021.

Forslag til vedtak

1. Kirkemøtet takker for et stort arbeid som er lagt ned gjennom 9 år i prosjektet Skaperverk og bærekraft, og for en grundig sluttrapport. Rapporten gir et omfattende bilde av hva som er oppnådd gjennom prosjektets levetid. Kirkemøtet takker samarbeidspartnerne Norges Kristne Råd og Kirkens Nødhjelp for et godt samarbeid i prosjektperioden.
2. Kirkemøtet slutter seg til vedtakene i KR 67/16.
3. Kirkemøtet slutter seg til de utfordringene som sluttrapporten skisserer.
4. Kirkemøtet understreker behovet for å videreføre erfaringene fra SoB på alle nivå i kirken for å redusere kirkens klimafotavtrykk. Prioriterte områder er;
  - a. Grønn kirke - miljøledelse i praksis, med fokus på grønne menigheter og fellesråd.
  - b. Økt samarbeid på prostinivå om kirkens arbeid med vern om skaperverket.
  - c. Reduserte klimautslipp fra kirker og andre bygninger og fra reisevirksomhet.
  - d. Ressursgruppene på bispedømmenivået videreføres, og mandatet bør tydeliggjøres.
5. Kirkemøtet ber om at det forberedes en sak om fremdrift og måloppnåelse på kirkens arbeid med klima og miljø til Kirkemøtet i 2021.

Plenumsbehandling 1

Dirigent: Kai Steffen Østensen
Saksordfører: Ann Christin Elvemo

Disse hadde ordet:

Ann Christin Elvemo, Olav Brennsæter, Ingeborg Midttømme, Odd Einar Dørum, Helga Haugland Byfuglien, Olav Øygard, Heidi Nordkvelde, Tor Singaas, Anne Dalheim, Anja Kile Holtermann, Ola Smeplass, Kristin Skjøtskift, Jon Høsøien, Ingvild Kessel

Endringsforslag

Anja Kile Holtermann: Setningen «Kirkelige stemmer har en viktig rolle i å påpeke vårt ansvar for vern om skaperverket og kamp for rettferdighet på vegne av de som rammes av klimaendringene» i komitéens merknader flyttes opp til nytt kulepunkt fem.

Endelig innstilling fra komité B

Sammendrag av saksorienteringen

Prosjektet Skaperverk og bærekraft (SoB) har sitt utgangspunkt i vedtak fra Kirkemøtet i 2007 i KM sak 04/07 Truet liv, troens svar. Prosjektdokumentet som et samarbeidsprosjekt mellom Norges Kristne Råd, Kirkens Nødhjelp og Den norske kirke (Dnk), ble vedtatt i KM sak 05/08. Prosjektets midtveisevaluering var også oppe til behandling i Kirkemøtet i 2012 (KM sak 04/12). I 2016 ble det 9-årige samarbeidet om en felles utfordring avrundet: at vår livsstil bidrar til å ødelegge Guds skaperverk og gjør livet enda vanskeligere for verdens fattigste.

Sluttrapporten er behandlet i Kirkerådets sak 67/16 og oversendt Kirkemøtet til orientering. Kirkemøtet ønsket likevel at en så stor og viktig satsing for Den norske kirke løftes opp til egen sak ved prosjektets avslutning.

Komiteens innstilling viser til sluttrapporten samt saksframlegg og vedtak i Kirkerådets sak 67/16, og understreker noen viktige sider ved erfaringene fra samarbeidsprosjektet og veien videre. Komiteen fremmer også forslag til vedtak for Kirkemøtet.

Komiteens merknader

Komiteen anerkjenner arbeidet som er gjort og resultatene som er oppnådd gjennom Skaperverk og bærekraft- samarbeidet. Sluttrapporten gir et oppløftende bilde av at arbeidet har lyktes, og at prosjektet har bidratt til «endring i kirke og samfunn» som var den ambisiøse hovedmålsettingen. På tross av begrensede ressurser, har prosjektet svart på bestillingen fra Kirkemøtet ved prosjektets begynnelse og på justeringen etter midtveisevalueringen. Samarbeidsprosjektet har også fulgt opp KM sak 12/13 om forsvarlig etisk forvaltning av norske petroleumssressurser, og Statens pensjonsfond utland.

Dette har vært en viktig og riktig satsing av flere grunner:

1. Klimasaken er satt på dagsorden internt i kirker og kristne organisasjoner og i samfunnet for øvrig. SoB har sammen med mange andre aktører bidratt til at Klimaavtalen i Paris ble en realitet.
2. Det er utviklet en teologisk og trosbasert begrunnelse for et kirkelig engasjement for saken.

3. Det er etablert samarbeidsrelasjoner mellom kirkesamfunn, mellom tros- og livssynssamfunn og mellom ulike sivilsamfunnsaktører som er av stor verdi også for andre saksfelt.
4. En kirkelig stemme i samfunnet om klima og miljø er blitt mer tydelig, mer samstemt og blir lyttet til.

Likevel vil komiteen etterlyse mer gjennomslag på flere punkt enn det som til nå er nevnt.

1. Flere grønne menigheter.
2. Mer samarbeid om klima og miljø med andre aktører.
3. En større forståelse på alle nivå i kirken for at dette er en integrert del av kirkens diakonale selvforståelse.
4. En tydeliggjøring av tiltak som reduserer klimagassutslipp og miljøskader i alle ledd av kirken og hos enkeltpersoner.

Komiteen er tilfreds med at Kirkerådet vil fortsette en tydelig satsing på feltet med budsjett- og personalressurser. Komiteen stiller seg bak planene med «Grønn kirke-Miljøledelse i praksis», og det er avgjørende at dette følges opp i alle ledd i kirken. Det er viktig at Kirkerådet kan fortsette rollen som nettverksbygger for klima og miljø både tverrkirkelig og interreligiøst. Erfaringer og relasjoner som er bygd opp i møte med fagbevegelse og miljøbevegelse er av stor verdi og må videreføres. Det er også naturlig at det satses bredt på å få klimasaken på dagsorden under stortingsvalget i 2017. Det er avgjørende at Norge bidrar til å oppfylle Paris-avtalen og FNs bærekraftsmål. Ideen om en ny årlig samling om klima og miljø for ledere i kirker og kristne organisasjoner er god for å styrke forankring og eierskap i egne rekker og samstemthet i tiltak og uttalelser.

Med en videreføring av kirkens engasjement for klima og miljø som det her legges opp til foreslår komiteen at det rapporteres til Kirkemøtet for måloppnåelse om 4 år, til Kirkemøtet i 2021.

Forslag til vedtak

1. Kirkemøtet takker for et stort arbeid som er lagt ned gjennom 9 år i prosjektet Skaperverk og bærekraft, og for en grundig sluttrapport. Rapporten gir et omfattende bilde av hva som er oppnådd gjennom prosjektets levetid. Kirkemøtet takker samarbeidspartnerne Norges Kristne Råd og Kirkens Nødhjelp for et godt samarbeid i prosjektperioden.
2. Kirkemøtet slutter seg til vedtakene i KR 67/16.
3. Kirkemøtet slutter seg til de utfordringene som sluttrapporten skisserer.
4. Kirkemøtet understreker behovet for å videreføre erfaringene fra SoB på alle nivå i kirken for å redusere kirkens klimafotavtrykk. Prioriterte områder er;
  - a. Grønn kirke - miljøledelse i praksis, med fokus på grønne menigheter og fellesråd.
  - b. Økt samarbeid på prostinivå om kirkens arbeid med vern om skaperverket.
  - c. Reduserte klimautslipp fra kirker og andre bygninger og fra reisevirksomhet.
  - d. Ressursgruppene på bispedømmenivået videreføres, og mandatet bør tydeliggjøres.

5. Kirkelige stemmer har en viktig rolle i å påpeke vårt ansvar for vern om skaperverket og kamp for rettferdighet på vegne av de som rammes av klimaendringene.
6. Kirkemøtet ber om at det forberedes en sak om fremdrift og måloppnåelse på kirkens arbeid med klima og miljø til Kirkemøtet i 2021.

Kirkemøtets vedtak

1. Kirkemøtet takker for et stort arbeid som er lagt ned gjennom 9 år i prosjektet Skaperverk og bærekraft, og for en grundig sluttrapport. Rapporten gir et omfattende bilde av hva som er oppnådd gjennom prosjektets levetid. Kirkemøtet takker samarbeidspartnerne Norges Kristne Råd og Kirkens Nødhjelp for et godt samarbeid i prosjektperioden.
2. Kirkemøtet slutter seg til vedtakene i KR 67/16.
3. Kirkemøtet slutter seg til de utfordringene som sluttrapporten skisserer.
4. Kirkemøtet understreker behovet for å videreføre erfaringene fra SoB på alle nivå i kirken for å redusere kirkens klimafotavtrykk. Prioriterte områder er;
  - a. Grønn kirke - miljøledelse i praksis, med fokus på grønne menigheter og fellesråd.
  - b. Økt samarbeid på prostinivå om kirkens arbeid med vern om skaperverket.
  - c. Reduserte klimautslipp fra kirker og andre bygninger og fra reisevirksomhet.
  - d. Ressursgruppene på bispedømmenivået videreføres, og mandatet bør tydeliggjøres.
5. Kirkelige stemmer har en viktig rolle i å påpeke vårt ansvar for vern om skaperverket og kamp for rettferdighet på vegne av de som rammes av klimaendringene.
6. Kirkemøtet ber om at det forberedes en sak om fremdrift og måloppnåelse på kirkens arbeid med klima og miljø til Kirkemøtet i 2021.

*Vedtatt med 113 stemmer.
114 stemmeberettigede.*

Deltakere på Kirkemøtet 2017

Kirkemøtets medlemmer og møtende varamedlemmer

Etternavn	Fornavn	Bispedømme
Alstad	Gunhild Tomter	Hamar
Anda	Lars-Tore	Stavanger
Andersen	Anne Brun	Borg
Andersen	Leif Christian	Stavanger
Andreassen	Gunnhild M	Nord-Hålogaland
Anti	Stein-Erik	Nord-Hålogaland
Baartvedt	Nora	Bjørgvin
Benestad	Øivind	Agder og Telemark
Berg	Karin-Elin	Borg
Bergrabb	Gro	Sør-Hålogaland
Birkedal	Erling	Borg
Bjerkestrand	Geir Ivar	Agder og Telemark
Bjåstad	Kristina	Sør-Hålogaland
Bonden	Ole Kristian	Hamar
Bratsberg	Thomas	Tunsberg
Braut	Ivar	Bjørgvin
Braut	Sofie	Stavanger
Breian Hedberg	Ingjerd	Tunsberg
Bruholt	Jon Roar	Nidaros
Brun	Reimar	Sør-Hålogaland
Byfuglien	Helga Haugland	Preses
Dahl	Per Arne	Tunsberg
Dale	Berit Nøst	Bjørgvin
Dalheim	Anne	Nord-Hålogaland
Dekko	Kjellfred	Tunsberg
Drangsholt	Kjetil	Agder og Telemark
Dyrud	Marianne Kjøllesdal	Hamar
Dørum	Odd Einar	Oslo
Døsvik	Alex Ramstad	Nidaros
Eidesen	Katja	Oslo
Eira	Sara Ellen Anne	Samisk kirkeråd
Elvemo	Ann Christin	Nord-Hålogaland
Enger	Anne	Borg
Eriksen	Christel B.	Nord-Hålogaland
Espeland	Gyrid	Stavanger
Fiske	Solveig	Hamar
Foss	Jørgen	Oslo

Etternavn	Fornavn	Bispedømme
Fostervold	Kristine	Sør-Hålogaland
Fredly	Anette	Møre
Gjertsen	Anne Jorid	Sør-Hålogaland
Gjeset	Agnes Sofie	Nidaros
Gjevre	Gunnar	Hamar
Godø	Runar	Borg
Grahl-Jacobsen	Lill Tone	Tunsberg
Grastveit	Marie Klakegg	Stavanger
Hauge	Harald	Nidaros
Haukalid	Rolf Magne	Stavanger
Heggheim	Ommund	Nord-Hålogaland
Hegstad	Harald	Oslo
Hermstad	Marit	Sør-Hålogaland
Holm	Trude	Nidaros
Hummelvoll	Linn Strømme	Tunsberg
Husa	Beate	Bjørgvin
Huseby	Finn Ragnvald	Hamar
Høsøien	Jon	Nidaros
Jenssen	Maren Elgsaas	Møre
Jusnes	Ann-Helen	Sør-Hålogaland
Jønsson	Bertil Enar	Nidaros
Karstad	Sondre	Tunsberg
Karstensen	Kari	Sør-Hålogaland
Kaslegard	Ingvild	Tunsberg
Kessel	Ingvild	Hamar
Kirkebø	Karl Johan	Bjørgvin
Kiærbech	Henrik M	Nord-Hålogaland
Klevberg	Oddhild	Nord-Hålogaland
Kongshavn	Aslaug Louise	Stavanger
Kopperstad	Rikke Elisabeth Grevstad	Møre
Krogh	Kai	Nord-Hålogaland
Kvalbein	Aud	Oslo
Kvarme	Ole Christian	Oslo
Kvisberg	Torunn Elise	Hamar
Landmark	Dag	Hamar
Lindøe	Ida	Bjørgvin
Melhus	Karen Helene Bøhn	Agder og Telemark
Midthun	Hege Bjerkestrand	Hamar
Midttømme	Ingeborg	Møre
Myklebust	Olav	Møre
Mysen	Solveig Julie	Borg
Nordeide	Inger Helene Thingvold	Bjørgvin
Nordhaug	Halvor	Bjørgvin

Etternavn	Fornavn	Bispedømme
Nordkvelde	Heidi	Tunsberg
Olsen	Jan Olav	Agder og Telemark
Orten	Per Eilert	Møre
Osberg	Maja Andresen	Borg
Raaum	Kristin Gunleiksrud	Oslo
Rabbevig	Frode	Møre
Ranberg	Margareth	Sør-Hålogaland
Reinertsen	Stein	Agder og Telemark
Rø	Trygve	Oslo
Rønneberg	Olav Christian	Møre
Sandaker-Nielsen	Gard Realf	Oslo
Sandmæl	Kristine	Sør-Hålogaland
Singsaas	Tor	Nidaros
Skadal	Marianne	Borg
Skarholm	Svein	Borg
Skjøtskift	Kristin	Oslo
Smemo	Aud Sunde	Agder og Telemark
Smeplass	Ola	Sør-Hålogaland
Sommerfeldt	Atle	Borg
Stranden	Tone Louise	Oslo
Sæther	Anne Berit Skjerve	Nidaros
Sørvik	Ann Kristin	Møre
Torvik	Rønnaug	Agder og Telemark
Utgård	Therese Kristin Børnes	Møre
Vikre	Marit Sofie Teistedal	Stavanger
Westermoen	Thore	Agder og Telemark
Winsnes	Per	Nidaros
Winther	Gunnar	Nidaros
Øiestad	Vemund Atle	Bjørgvin
Økland	Marius	Bjørgvin
Østensen	Kai Steffen	Agder og Telemark
Øygard	Olav	Nord-Hålogaland
Ådna	Jostein	Stavanger
Ådnøy	Anne Lise	Stavanger
Aanstad	Steinar	Tunsberg
Aanstad	Steinar	Tunsberg

Forfall

Berg	Stian	Agder og Telemark
Bransfjell	Nils Tonny	Nidaros
Evang	Anne Berit	Oslo
Haugland	Bergit	Agder og Telemark
Hofsøy	Marta	Nord-Hålogaland
Skog	Kari Helene	Nord-Hålogaland
Slungård	Anne Kathrine	Nidaros

Representanter fra Ungdommens Kirkemøte

Antonsen	Nora
Brennsæter	Olav
Kile Holtermann	Anja
Leithaug	Ann-Elén

Representanter fra de teologiske fakultetene

Haanes	Vidar L.	Det teologiske menighetsfakultet
Mæland	Bård	VID vitenskapelige høyskole
Tønnesen	Aud Valborg	Teologisk fakultet, UiO

Sekretariatet

Aarflot, Andreas Henriksen	Jakobsen, Rolv Nøtvik
Agøy, Berit Hagen	Johnsen, Jens-Petter
Akerø, Hans Arne	Kristensen, Vidar
Aksøy, Kristine	Køhn, Svein Mathias
Aleksandersen, Risten Turi	Langkaas, Randi
Bekkelund, Ole Inge	Lindland-Tjønn, Brynjulf Jung
Birkeland, Siv	Meling, Øyvind
Bredoch, Ragnar	Myhre, Kristian
Dehlin, Liv Janne	Røsæg, Gerd Karin
Dokka, Åsta	Smørgrav, Hildegunn Opstad

Dybvig, Ingeborg
Ebbestad, Didrik Østerholt
Ekeberg-Andersen, Kristine
Engeseth, Karen Marie
Fagermoen, Jan Rune
Follesø, Miriam Stålsett
Hallen, Knut
Hovi, Aud Karin
Hvidsten, Hans Øyvind

Solbakken, Christoffer
Stenberg, Liv Anita
Thompson, Siv
Tjelle, Einar
Vartdal, Sissel
Våje, Per Ivar
Westermoen, Gunnar
Wirgenes, Paul Erik

Komiteenes sammensetning

L	=	lek	LK	=	lek kirkelig tilsatt
G	=	geistlig	B	=	biskop
D	=	rep. fra Døvekirken	S	=	samisk medlem
SKR	=	leder i Samisk kirkeråd	(blank)	=	representant uten stemmerett

Kirkemøtet 2017 var fordelt på komiteene A-F.

Komité A – Gudstjeneste og evangelisering

KM 05/17 Revisjon av dåpsliturgi, KM 06/17 Vigsel og forbønnsliturgi 2017

Andreassen, Gunhild	L	Nord-Hålogaland
Berg, Karin-Elin	L	Borg
Bergrabb, Gro	LK	Sør-Hålogaland
Bonden, Ole Kristian	G	Hamar
Braut, Ivar	G	Bjørgvin
Baartvedt, Nora	L	Bjørgvin
Eidesen, Katja	D	Oslo
Fredly, Anette	L	Møre
Grastveit, Marie Klakegg	L	Stavanger
Hauge, Harald	G	Nidaros
Haukalid, Rolf Magne	L	Stavanger
Kopperstad, Rikke Elisabeth G.	L	Møre
Krogh, Kai	L	Nord-Hålogaland
Leithaug, Ann-Elén		UKM
Mysen, Solveig Julie	L	Borg
Nordhaug, Halvor	B	Bjørgvin
Nordkvelde, Heidi	L	Tunsberg
Sandaker-Nilsen, Gard Realf	L	Oslo
Sandmæl, Kristine	G	Sør-Hålogaland
Singsaas, Tor	B	Nidaros
Østensen, Kai Steffen	L	Agder og Telemark
Aanstad, Steinar	L	Tunsberg

Komité B – Undervisning, diakoni og samfunnsspørsmål

KM 04/17 Fastsetting av liturgisk musikk, KM 16/17 Sluttrapport Skaperverk og bærekraft

Bjerkestrand, Geir Ivar	LK	Agder og Telemark
Bratsberg, Thomas	L	Tunsberg
Braut, Sofie	L	Stavanger
Brennsæter, Olav		UKM
Bruholt, Jon Roar	L	Nidaros
Dahl, Per Arne	B	Tunsberg
Døsvik, Alex Ramstad	L	Nidaros
Elvemo, Ann Christin	G	Nord-Hålogaland
Fostervold, Kristine	L	Sør-Hålogaland
Gjertsen, Anne Jorid	L	Sør-Hålogaland

Komiteenes sammensetning

Jenssen, Maren Elgsaas	L	Møre
Kessel, Ingvild	L	Hamar
Klevberg, Oddhild	LK	Nord-Hålogaland
Kongshavn, Aslaug Louise	L	Stavanger
Kvalbein, Aud	L	Oslo
Melhus, Karen Helene Bøhn	L	Agder og Telemark (for Haugland)
Midthun, Hege Bjerkestrand	LK	Hamar
Mæland, Bård		VID
Nordeide, Inger Helene T.	L	Bjergvin
Skadal, Marianne	L	Borg
Sommerfeldt, Atle	B	Borg
Smemo, Aud Sunde	G	Agder og Telemark
Stranden, Tone Louise	LK	Oslo

Komité C – Økonomi og kirkeordning

KM 07/17 Kirkemøtets fordeling av midler for 2018 og orientering om budsjett for 2017, KM 14/17 Val av ekstern revisor, KM 13/17 Kontrollutvalg og etablering av internrevisjon 2017

Alstad, Gunhild Tomter	L	Hamar
Andersen, Leif Christian	L	Stavanger
Dekko, Kjellfred	LK	Tunsberg
Enger, Anne	L	Borg
Espeland, Gyrid	L	Stavanger
Hedberg, Ingjerd Breian	L	Tunsberg
Holtermann, Anja Kile		UKM
Kvisberg, Torunn Elise	L	Hamar
Ranberg, Margareth	S	Sør-Hålogaland
Reinertsen, Stein	B	Agder og Telemark
Rabbevåg, Frode	L	Møre
Skjøtskift, Kristin	L	Oslo
Sørvik, Ann Kristin	L	Møre
Westermoen, Thore	L	Agder og Telemark (for Berg)
Winther, Gunnar	LK	Nidaros
Øiestad, Vemund Atle	L	Bjergvin
Øygard, Olav	B	Nord-Hålogaland

Komité D – Kirkeordning

KM 08/17 Forsøk med alternativ arbeidsgiverorganisering etter virksomhetsoverdragelsen

Anda, Lars-Tore	G	Stavanger
Birkedal, Erling	L	Borg
Benestad, Øivind	L	Agder og Telemark
Byfuglien, Helga Haugland	B	BM
Dørum, Odd Einar	L	Oslo
Gjeset, Agnes Sofie	L	Nidaros
Heggheim, Ommund	L	Nord-Hålogaland (for Lupton)
Hegstad, Harald	L	Oslo

Komiteenes sammensetning

Holm, Trude	L	Nidaros
Hummelvold, Linn Strømme	G	Tunsberg
Husa, Beate	LK	Bjergvin
Karstensen, Kari Bergsjø	L	Sør-Hålogaland
Kiærbech, Henrik Magnus	L	Nord-Hålogaland
Kirkebø, Karl Johan	L	Bjergvin
Landmark, Dag	L	Hamar
Midttømme, Ingeborg	B	Møre
Myklebust, Olav	L	Møre
Rø, Trygve	G	Oslo (for Evang)
Smeplass, Ola	L	Sør-Hålogaland
Sæther, Anne Berit Skjerve	L	Nidaros
Tønnessen, Aud Valborg		TF

Komité E – Personal, arbeidsgiverspørsmål og utdanning

KM 08/17 Regler for Kirkelig utdanningscenter nord, KM 09/17 Mandat Arbeidsgjevarutvalet

Anti, Stein-Erik	S	Nord-Hålogaland
Bjåstad, Kristine	L	Sør-Hålogaland
Eriksen, Christel B.	L	Nord-Hålogaland
Fiske, Solveig	B	Hamar
Godø, Runar	LK	Borg
Grahl-Jacobsen, Lill Tone	L	Tunsberg
Hermstad, Marit	L	Sør-Hålogaland
Huseby, Finn Ragnvald	L	Hamar
Høsøien, Jon	L	Nidaros (for Slungård)
Haanes, Vidar L.		MF
Jusnes, Ann-Helen Fjeldstad	B	Sør-Hålogaland
Kaslegard, Ingvild	L	Tunsberg
Olsen, Jan Olav	L	Agder og Telemark
Orten, Per Eilert	G	Møre
Raaum, Kristin Gunleiksrud	L	Oslo
Torvik, Rønnaug	L	Agder og Telemark
Vikre, Marit Sofie Teistedal	LK	Stavanger
Winsnes, Per	L	Nidaros
Økland, Marius	L	Bjergvin
Ådna, Jostein	L	Stavanger

Komité F – Informasjon, urfolk, internasjonale og økumeniske forhold

KM 10/17 Forberedelse til LVFs 12. generalforsamling: Frigjort av Guds nåde, KM 12/17 Kirkens digitale satsing og medlemskommunikasjon

Andersen, Anne Brun	L	Borg
Antonsen, Nora		UKM
Brun, Reimar	G	Sør-Hålogaland
Dale, Berit Nøst	L	Bjergvin
Dalheim, Anne	L	Nord-Hålogaland (for Hoføy)

Komiteenes sammensetning

Drangsholt, Kjetil	L	Agder og Telemark
Dyrud, Marianne Kjøllesdal	L	Hamar
Eira, Sara Ellen Anne	SKR	
Foss, Jørgen	L	Oslo
Gjevre, Gunnar	L	Hamar
Jønsson, Bertil Enar	S	Nidaros (for Bransfjell)
Karstad, Sondre	L	Tunsberg
Kvarme, Ole Christian	B	Oslo
Lindøe, Ida	L	Bjørgvin
Osberg, Maja Andresen	L	Borg
Rønneberg, Olav Christian	LK	Møre
Utgård, Therese Kristin Børnes	L	Møre
Ådnøy, Anne Lise	B	Stavanger (fung. biskop)

Gjester

Gjester fra regjering, departement, storting m. fl.

Solberg, Erna	Statsminister	
Ottervik, Rita	Ordfører	Trondheim kommune
Skjelbred, Brit	Fylkesmann	Fylkesmannen i Sør-Trøndelag
Sønsterud, Tone Merete	Stortingsrepresentant (Ap)	Kirke-, utdannings- og forskningskomitéen
Vad Nilsen, Ingrid	Ekspedisjonssjef	Kulturdepartementet

Gjester fra Den norske kirke lokalt

Birkeland, Solveig	Klokker
Fossli, Brit Ninni	Menighetspedagog
Jepsen, Ragnhild	Domprost
Lerdahl, Beate Iren	Kapellan
Nygård, Inger Helen	Avdelingsleder
Slørdal, Bodil	Sokneprest

Gjester fra andre kirke- og trossamfunn

Skullerud, Jarle	Den evangelisk lutherske Frikirke
------------------	-----------------------------------

Øvrige gjester

Aksnes, Åsmund	Åpen kirkegruppe
Andersen, Andreas	Misjonsalliansen
Arnesen, Stig Jørund B	Fagforbundet TeoLOGene
Aschim, Per Kristian	Presteforeningen
Bakkevig, Trond	
Birkeland, Eva	Norske kirkeakademier
Bredvei, Roar	Døveprost Døvekirken
Brekken, Marianne H.	Åpen folkekirke
Bøe, Kari Gran	Diakonova
Christensen, Agnes	Søndagsskolen Norge
Christensen, Benita	Stiftelsen Kirkens familievern
Dahle, Øystein	KA
Fossum, Hege Irene	K-Stud
Grimstad, Frank	KA
Grimstad, Kristin	
Hole, Knut Are	KA
Holme, Idar Magne	Diakonhjemmet
Hougsnæs, Marit H.	KA
Håbrekke, Øyvind	KA

Joys, Ingrid Rosendorf	STL
Krogh, Astrid Holmsen	Norges kirkevergelag
Kvelland, Anne Birgitta	Normisjon
Langmoen	
Løvrød, Hans Morten	Nasjonalt pilegrimsenter
Milje, Dag Tormod	Hovedverneombud
Mongstad-Kvammen, Ingeborg	Bibelselskapet
Næss-Holm, Ingrid	Kirkens Nødhjelp
Refsdal, Knut	Norges Kristne Råd
Rølfsen, Raag	Areopagos
Skarsaune, Harald	Kirkelig undervisningsforbund
Steen, Ørnulf	Sjømannskirken
Stranden, Audun	NKSF
Sunde, Stig	NMSU
Søyland, Inger Kari	NMS
Tennfjord, Sveinung	Kirkens SOS
Torp, Elisabeth	Kirkelig Ressurscenter
Waalder, Erik	NLA Høgskolen
Øgaard, Kristian Sveinall	Acta
Øverland, Marianne Uri	IKO
Aarflot, Andreas	
Aadne, Terje	
Agedal, Olaf	KIFO
Stiftsdirektører	
Andersen, Rolf Simeon	Tunsberg bispedømme
Bjerkeli, Per Johan	Borg bispedømme
Fjelltveit, Jan Ove	Bjergvin bispedømme
Hansen, Tormod Stene	Agder og Telemark bispedømme
Jonassen, Jan-Kjell	Sør-Hålogaland bispedømme
Karlsaune, Gunn	Nidaros bispedømme
Knutsen, Freddy	Hamar bispedømme
Sandnes, Elise	Oslo bispedømme
Stenersen, Oddgeir	Nord-Hålogaland bispedømme
Storhaug, Bjørn Olaf	Møre bispedømme
Vistnes, Jorunn Kraft	Stavanger bispedømme

Øvrige programinnslag

Gudstjeneste og morgenbønn

Hver morgen ble det avholdt morgenbønn i plenumsalen, utenom søndag, da det var gudstjeneste i Nidarosdomen og tirsdag, da det var utsendelsesgudstjeneste i Bakke kirke.

Under høymessen søndag var biskop Helga Haugland Byfuglien og domprost Ragnhild Jepsen liturger. Generalsekretær i Luthersk Verdensforbund, Rev. Dr. Martin Junge holdt preken. Domkantor Magne Draagen, Nidarosdomens oratoriekor, med domkantor Karen Haugom Olsen og Nidarosdomens jentekor med dirigent Anita Brevik deltok. Sara Ellen Anne Eira, Kjellfred Dekko og Solveig Birkeland medvirket, sammen med domkirkens kirketjenere og kirkevakter.

Utsendelsesgudstjenesten i Bakke kirke på tirsdag ble ledet av preses Helga Haugland Byfuglien. Liv Benedicte Bjørneboe var organist. Under forbønnen medvirket Kjetil Drangsholt, Marit Sofie Teistedal Vikre, Anja Kile Holtermann og Hans Arne Akerø.

Kulturarrangement

I forbindelse med 500-årmarkeringen for reformasjonen ble det arrangert en festforestilling på Byscenen i Trondheim 29. januar. Kristin Gunleiksrud Raaum var programleder, og preses Helga Haugland Byfuglien, statsminister Erna Solberg og generalsekretær Rev. Dr. Martin Junge holdt hilsener.

Heidi Gjermundsen Broch, Kammerkoret Aurum, Eva Holm Foosnæs, Hege Merakerås og Øystein Lund Olafsen medvirket. I bandet var musikalsk ansvarlig Øystein Lund Olafsen, Knut Bjørnar Asphol, Trygve Teien, Espen Østang Mangel og Tarjei Nysted, samt smedene Sven Torbjørn Malm og Ingvild Krabbesund. Espen Alvim var forsanger på salmene.

Taler, prekener og hilsener

Kirkerådsleder Kristin Gunleiksrud Raaums tale

Kjære alle sammen

Et varmt vel møtt til et kirkemøte som er historisk på mange måter.

Det første kirkemøte etter endrede relasjoner mellom stat og kirke. Det første kirkemøte som eget rettssubjekt. Et kirkemøte preget av at vi har gått inn i reformasjonsåret.

Forvaltningsreformen er gjennomført etter intensjonene – både fra statens og kirkens side. Alle nødvendige forberedelser er gjennomført. Disse har vært preget at en gedigen dugnadsinnsats, hvor alle bispedømmekontorene og Kirkerådets administrasjonsavdeling har båret de tyngste bærene. Det har vært en entusiasme og arbeidsglede for å få dette til, som berører alle med lederansvar. Veldig mange har strukket seg langt ut over hva man kan forvente for å få hele dette apparatet opp og stå. Jeg vil gjerne rette en stor takk til alle som har bidratt. Jeg vet litt om hvor mye dere har stått på.

Så føler jeg en stor takknemlighet overfor kirkelige medarbeidere og alle som skaper kirke i menighetene hver eneste dag.

Det er også fremforhandlet et avtaleverk med arbeidstakerorganisasjonene. Jeg vil som arbeidsgiver gjerne takke for innsatsen og for forhandlingsviljen. Det var en lettelsens dag da vi fikk avtalene på plass. Og fra 1. januar var det blitt virkelighet: vi var blitt arbeidsgiver for 1600 flotte arbeidstakere.

I forbindelse med statsbudsjettet før jul trakk administrasjonen og jeg dørene ned på Stortinget for å formidle hvor viktig det var for kirken at rammetilskuddet ble økt, slik at vi slapp å gå til store oppsigelser. Vi fikk langt på vei gjennomslag. Og så må jeg si at det var en svært positiv opplevelse å ha møtene i Stortinget og få lov til å formidle hva kirken er og gjør – altså hva landet får ut av disse pengene vi har bedt om. Jeg har opplevd stortingspolitikere som er grunnleggende opptatt av kirken. Rett som det var havnet vi i gode samtaler om hva kirken skal være. Forhandlingsresultatet er avgjørende for at vi kan gå inn i den nye virkeligheten og være i stand til å holde vårt løfte om trygghet under omstilling. Vi forvalter nå vår egen økonomi. Dette gir oss mulighet til å se mer samlet på all ressursbruk – og prioritere tydeligere. Vi må se på hvor mye vi bruker på prestetjeneste, til trosopplæring, diakoni og kirkemusikk, til økumenisk og internasjonalt arbeid. Og gjennomgående må vi se på bruken av administrative ressurser. Vi møter tydelige forventninger fra bevilgende myndigheter om å få slutt på ressurskrevende parallellfunksjoner. Dette må vi ta på alvor.

Så registrerer jeg at debatten om ledelse i kirken fyller spalte metre for tiden. Av og til kan det være vanskelig å se om det er en debatt om ledelse eller profesjon. Jeg velger å se debatten er en naturlig konsekvens av fjorårets vedtak i Veivalgssaken, der Kirkemøtet fastholdt målsetningen om et felles arbeidsgiveransvar i et senere trinn i utviklingen av kirkeordningen, uten å ta stilling til hvilket nivå dette skal være på.

Vi i Kirkemøtet er kirkepolitikere. Det er vår plikt og vårt ansvar å drive kirkepolitikk. Demokrati handler om at disse prosessene skal være åpne, at det skal gis rom for diskusjon,

Taler, prekener og hilsener

deltagelse og involvering. Og at de som gjør valg må stå for det i åpne rom. Diskusjoner og uenighet trenger ikke være splittende. Men vi må kan skje bli flinkere til å behandle ulike politiske tema, slik at valg av retning skjer på en redelig og ryddig måte. Og at verdier og premisser blir tydelige.

FOLKEKIRKE

Kirken er blitt selvstendig, sies det. Men det har vi jo vært lenge. Også den delen av kirken som inntil nylig har vært statlig. Vi har hatt en stor grad av selvstendighet også som statskirke. (Og så kan det være grunn til å minne om at kirken har over 1200 selvstendige sogn i kirken.) Vi er en grunnlovsfestet folkekirke. Vi skal være en kirke med rom for alle som ønsker å høre til.

Folkekirkens ideal og forpliktelse er Jesu åpenhet mot mennesker. Vi inspireres som kirke av Jesu programtale i Nasaret ved begynnelsen av sitt virke: *«Herrens ånd har salvet meg til å forkynne et godt budskap for fattige, for å rope ut at fanger skal få frihet og blinde få synet igjen, for å sette undertrykte fri, og rope ut et nådens år fra Herren»*. Dette budskapet forplikter kirken til å være diakonal, til å ha omsorg for mennesker i nød. Samtidig er det en tale som går rett inn i motsetningene i samfunnet, med de kreftene som skaper fattigdom og undertrykkelse.

Fortellingen om Jesus og hans tale i synagogen i Nasaret åpner opp for mangfold og misjon! Den er en av mange fortellinger om hvordan Jesus åpner Gudsfolket – mot utstøtte, fattige og fengslede, mot folk fra andre land og etniske grupper: enken i Sarepta, den spedalske syreren Naaman, den romerske offiseren Kornelius, den etiopiske evnukken; Jesus startet en bevegelse som åpnet for alle. Det var fordi dette var en misjonsbevegelse – det var selve dynamikken i Jesus-budskapet og i etterfølgelsen av Jesus. Det er gjennom «å følge Jesus» at vi kan bli en slik bevegelse som forkynner evangeliet til verdens ytterste grense. Jeg tror at vi må være modigere til å snakke om Jesus som levende tilstede i kirken i dag. Vi må våge å «etterlyse Jesus» og spørre hvor han er i dagens verden..

Jesu ord er også et program for hvordan kirken blir til: den starter med Jesu handling med mennesker som har liv som er truet, svekket, undertrykket: kirken blir til kun ved Guds nåde. Dette skal også kjennetegne oss som reformasjonskirke. Jesu ord viser oss at vi alltid må være en kirke under reformasjon. Også Luther tok utgangspunkt i Jesus og Det nye testamente når han skulle meisle ut sine tanker om hva det er å være kirke. Derfor er det å være kirke «under reformasjon» å være en kirke som utsetter seg for Jesus. Ved å ta Bibelen på alvor lar vi teologi møte virkeligheten. Når vi markerer 500 år siden reformasjonen er det grunn til å blankpusse de verdiene som Luther bidro med når det gjelder kall, motivasjon og tiltro til alminnelige mennesker som tar sin tro og Bibelen på alvor. Luthers lære om det allmenne prestedømme var en frigjøringsrevolusjon som legger grunnlaget for en fornyelse av vår deltagelse i kirken. Dermed er også folkekirken dypt teologisk begrunnet.

Og slik møter vi folkekirken:

I Fredrikstad domkirke er det Jazzgudstjeneste. Fredrikstad storband og Borg domkor står for musikken, i et spenn fra det meditative til fengende rytmiske sanger. Alle ordinarieleddene er med, og det er preken, nattverd og dåp. Det kommer masse mennesker og de fleste av dem går til nattverd. Det er folkekirke.

Taler, preken og hilsener

I Bodø domkirke står hundrevis av mennesker i kø grytidlig om morgenen hver 13. desember for å oppleve at domkirkens ungdomskor holder Luciakonsserter. Den store domkirka er fylt til siste plass to ganger, mens ungdommene som har øvd hele høsten synger sanger om lys, håp og julens budskap. Det er ingen elektriske lys eller mikrofoner, menigheten holder stearinlys og lytter til musikken i en stillhet som bare finnes akkurat der. Det er folkekirke.

Fem sentrumskirker i Bergen utgjør Bergen domkirke menighet. Bergen Domkor samarbeider tett med andre kulturaktører i byen. Nylig ble Claudio Monteverdis over fire hundre år gamle «Mariavesper» fremført av Bergen Domkor, det profesjonelle vokalensemblen Edvard Grieg kor og musikere fra Bergen Barokk. Konserten ble et godt eksempel på hvordan fruktbare samarbeidsprosjekter kan løfte frem og levendegjøre gamle tradisjoner, til stor begeistring for en fullsatt katedral. Det er folkekirke.

Prosten som er sluttet å spørre dåpsforeldre om hvorfor de er kommet til kirken for å døpe barnet sitt, fordi det er jo de som eier kirken. Det er folkekirke.

Næringslivslederen som tar det som en selvfølge å gi et større beløp til kirken der hun bor. En livskraftig kirke har også en frimodighet rundt givertjenesten, og formidler at det er helt naturlig at mange bidrar økonomisk. Det er folkekirke.

Oberstløytnanten som gråt fordi han fikk nattverd på feltgudstjeneste, 35 år siden forrige gang han fikk det tilbudet. Det er folkekirke.

Solveig Slettahjell og Tord Gustavsen som fremfører Gråt og dans i en fullsatt Nidaros domkirke under Olavsfestdagene. Så sårbart og nakent at tårene renner i lengsel etter Gud. Det er folkekirke.

Menigheter som deltar aktivt i arbeidet med religionsdialog og som åpner kirken for alle som trenger et måltid mat. Det er folkekirke.

Trosopplæringen som fyller kirkene med barn og unge som utforsker kirken og troen og som lærer bibelfortellinger og salmer. Det er folkekirke.

Kirkebygget som står der det alltid har stått. Der skoleelever går forbi hver dag og noen av dem kaster et blikk på den og vet at der er jeg døpt. Det er folkekirke.

Da Hønefoss kirke brant, sto det raggerbiler med frontruten full av wunderbaum utenfor. Inni satt det unggutter og gråt. De gråt fordi kirken deres ble borte. Den kirken de var døpt og konfirmert i, og der slekta deres hadde hørt til. Det er folkekirke.

For kirkebyggene er vesentlige for å forstå kirkens plass i lokalmiljøet. De er så definitivt en del av det Engerutvalget 2013 kalte Den kulturelle grunnmuren. De er synlig og tydelig til stede i så godt som alle lokalsamfunn. De markerer stedet og forteller om fellesskap og dugnadsånd. De oppleves mange steder som et lokalt felleseie.

I Norge står kirkene i en særstilling som kulturminner. De forteller om 1000 års kulturhistorie og er blant de fremste eksemplene innen arkitektur, kunsthistorie og håndverk. Ikke bare er bygningene i seg selv av høy verdi. Kunsten som har vært laget for kirkene og som i stor grad fortsatt finnes der, utgjør en betydelig del av vår kunsthistorie og kunstbeholdning. I de

endringstider vi er inne i, vil jeg som kirkerådsleder arbeide for at kirken tar et større ansvar for sin egen historie og sine egne kulturminner. Vi må utvikle et regime som både tar hensyn til de ressurser som ligger i kirkens kulturminneverdier og kirkens ulike bruksbehov. Strammere økonomiske rammer og strukturelle endringer kan øke presset i retning nedleggelse av kirkebygg.

Når vi skal videreutvikle folkekirken gjør vi det midt i det livssyns åpne samfunn.

DET LIVSSYNSÅPNE SAMFUNN

Kulturdepartementets er i gang med å utforme en helhetlig tros- og livssyns politikk. Dette hilser Den norske kirke velkommen.

Det norske samfunnet preges av både et kulturelt og religiøst mangfold. Det er nødvendig at staten gir alle borgere lik rett til å utøve sin religion og sitt livssyn. Den norske kirke og andre tros- og livssynssamfunn skal likebehandles. Samtidig bekrefter Grunnloven § 16 at Den norske kirke forblir Norges folkekirke. Dette er uttrykk for den historiske rolle kristendommen har hatt i samfunnet, den rollen kirken fortsatt har i kraft av sin oppslutning og tilstedeværelse i alle lokalsamfunn, og i den rollen kirken spiller som kultur- og tradisjonsbærer.

Den norske kirke skal fortsatt være en åpen og relevant kirke som ivaretar sitt samfunnsansvar.

Vi har heldigvis forlatt tanken om et livssynsnøytralt samfunn. En politikk for et tros- og livssyns åpent samfunn tilrettelegger aktivt og åpner opp for tro og livssyn i ulike offentlige rom. Den bør også videreføre grunntanken i finansieringsordningen. Jeg pleier å kalle det for den norske modellen, nemlig den at det offentlige ser verdien av et sterkt og levende sivilsamfunn, og derfor finansierer kunst, kultur, frivillighet og tros- og livssynssamfunn.

Debatten om tros- og livssyns politikk må ikke ha som premisse at det livssyns åpne samfunn forutsetter at Den norske kirke trekker seg tilbake eller er mindre synlig i samfunnet. Samfunnet blir ikke mer livssyns åpent av at Dnk trekker seg tilbake

Den norske kirke har i kraft av sin posisjon og størrelse et særlig ansvar for å være rollebevisst og ryddig. Vår majoritetsposisjon forplikter oss både til å ivareta egne medlemmer og til å bidra konstruktivt inn i samfunnsdebatten. Vi har et ansvar for å være bevisst på når en majoritetsblindhet inntreffer. Men det betyr ikke at Den norske kirke vil være på defensiven eller i mindre grad enn tidligere ivareta sitt samfunnsansvar. Tvert imot, vi vil bidra til at vi i enda større grad vil se tro og livssyn i det offentlige rom og i den offentlige debatt. Slik vil vi bidra til å realisere det livssyns åpne samfunn. Den norske kirke har også et ansvar for dialogen og fellesskapet med andre tros- og livssynssamfunn. Fordi vi alle er norske. Muslimer, jøder, buddhister, kristne av alle valører trer sammen i Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn. Vi lærer av og om hverandre. Vi er alle en del av det norske.

VIGSEL AV LIKEKJØNNEDE PAR

Når vi på dette Kirkemøtet skal vedta en liturgi for likekjønnede par som kan brukes av alle, er det en merkedag og en historisk dag. For lesbiske, bifile, homofile og transpersoner er det

et uttrykk for at deres kjærlighet ikke lenger behandles som mindreverdig. Mye urett er begått gjennom historien overfor LHBTere. Vigselsvedtaket vil bidra til å rette dette opp igjen.

Under regnbuemessen i juni i fjor ble Hilde Raastads preken et sterkt vitnesbyrd om dette:

«... denne våren tror jeg seierspulsen har banket i store deler av LHBT-miljøet. Vi krysset noen målstreker; [...] Danset seiersrytmer. Etter mange år med oppoverbakkepuls kunne vi puste lettere; kjente gledespuls! Lange kamper som førte frem, mange LHBTere og støttespillere som har gitt av sin tid og av sine krefter. [...] Alt dette skjedde, og vi var klare til å feire. Klare for Pride. Så skjer det utenkelige. En mann fylt av hat skyter og dreper 49 LHBTere på nattklubben «Pulse» i Orlando. På et sted som skulle være trygt og et sted å høre til. Fylt med livsglede, dans, rytmer, vennskap og kjærlighet. Unge liv ble brutalt avsluttet. De ble drept på grunn av hvem de var. På grunn av hvem de elsket. [...] Vi oppdaget, eller fikk bekreftet, at vi kan ikke ta for gitt at vi er trygge, verken her i Norge, eller i den store verden der ute, der våre LHBT-søsken lever med trusler, med vold, med forakt og fordømmelse. Der hatkriminalitet er dagligdags og kjærlighet og forelskelse og kjønnsuttrykk og identitet må skjules og gjemmes unna.»

Ungdommens Kirkemøte vedtok på sitt møte i oktober at de *«beklagar all den diskrimineringa og ekskluderinga som lhbtpersonar og andre skeive har vore utsette for frå Den norske kyrkja, og vil arbeide for at dette skal ta slutt. UKM vil oppmode Kyrkjemøtet – som det øvste organet i Den norske kyrkja, og leiaren for Kyrkjerådet – om også å gjere det same.»*

Dette er en tydelig og adressert utfordring. Jeg vil ta kraftig avstand fra den behandling mange LHBT-ere har opplevd. Jeg har sett smerten på nært hold. Jeg har sett liv gå i stykker. Jeg har sett tro gå i knas. Kirken bør ikke være sen til kritisk selverkjennelse og beklagelse. Dette handler ikke om å bekjenne andres synder, men en kritisk gjennomtenkning av holdninger og handlinger vi nå ser har rammet grupper og enkeltmennesker. Som Kirkerådets leder mener jeg det er betimelig at kirken innser og beklager de belastninger som LHBT personer har blitt påført. Kirken har bidratt til å øke deres skam, når den kalte deres kjærlighet for synd. En helingsprosess krever at også dette sies. Den såredes fortvilelse, sorg og raseri må anerkjennes. Det er godt å være en luthersk kirke som igjen og igjen vil søke å fornye sin forståelse av Skriften og av livet.

Jeg vil arbeide for at kirken utvikler sin rosa kompetanse – vi er allerede i gang – for bedre å forstå og behandle alle mennesker med grunnleggende respekt. Gjennom vigselsvedtaket kommer Den norske kirke lesbiske, homofile, transpersoner og bifile i møte. Deres liv og kjærlighet får et rom i kirken, ved at også de kan gjøre det som betyr så mye og som vi som har giftet oss med en av et annet kjønn tar for gitt: å erklære sin kjærlighet og troskap for Guds åsyn og i menneskers nærvær. Ved dette vedtaket styrkes ekteskapet som institusjon, en institusjon som løfter frem gjensidig kjærlighet, frivillighet, forpliktelse, trofasthet og likeverd mellom partene. Disse grunnleggende verdiene gjelder alle ekteskap.

Det er to teologisk begrunnede syn i kirken. Få saker har vært igjennom en grundigere prosess enn denne. Jeg vil gjerne rette en takk til bispemøtet som gjennom mange år har sørget for at det arbeides frem et solid læremessig grunnlag for det vedtaket Kirkemøtet nå skal fatte. I fjor vedtok Kirkemøtet med ¾-flertall at *«uenighet i dette spørsmålet teologisk bedømt ikke er av en slik karakter at det gudstjenestelige og sakramentale fellesskapet i Den norske kirke må brytes. Begge syn på likekjønnet ekteskap kan derfor gis rom og komme til uttrykk i kirkens*

Taler, prekenes og hilsener

liturgiske ordninger, undervisning og forkynnelse.» Dette er et historisk viktig vedtak. Det skaper et rom for uenighet som tidligere ikke har vært der. Så vet vi at for noen vil vigselsvedtaket være vanskelig, fordi det går på tvers av deres dype overbevisning. Det skal tas på alvor, forstås og respekteres.

Deler av debatten har vært preget av en grunnleggende mangel på respekt for andre menneskers liv og tro. Det har svidd i sjela når jeg har lest en del uttalelser. Men hva er så respekt?

Respekt er å ha en redelig omtale av hverandres syn. Det er ikke god folkeskikk å gjengi andres syn slik at de frakjennes troen eller kjærlighetsevnen. Respekt er å forsøke å forstå at det andre står for er grunnleggende viktig for dem. Respekt er å lære seg hvor smertepunktene er. Respekt er nettopp dette: å ta inn over seg andres liv og andres tro, andres begrunnelse og opplevelse. Når vi skal snakke om uenighet i kirken, er det viktig å hverken bagatellisere den eller å la seg lamme av den. Det å leve med uenighet i kirken, betyr ikke at noen av oss skal presses til taushet, eller at vi ikke skal stå opp for eget syn. Respekt medfører å våge en åpenhet om eget ståsted. Det er ikke slik at man fungerer samlende om man tier om sitt syn og sin tro. Jeg vet at det er krevende. Jeg har selv kjent på utenforskap i kirken gjennom mange år. Nå er det andre som oppriktig lurer på om det er rom for dem i Den norske kirke. Jeg kjenner ansvar og forpliktelse for å bidra til å gjøre det levelig i kirken for alle som ønsker å høre til den. For saken er jo den: Vi skal leve sammen som kirke, og vi trenger hverandre – midt i uenigheten. Vi er ikke kirke om vi går ut av fellesskapet. Tvert om: uenighet i kirken driver teologien og kirken fremover. Vi trenger hverandre fordi vi har ulike livserfaringer og trosopplevelser. Her har bispemøtet gått opp viktige spor. Fellesskapet er gitt oss. Vi er her sammen som kristne – som kirke. For det som binder oss sammen er større enn vår uenighet. Vi deler brødet og vinen. Derfor kan vi leve med uenighet. Derfor skal vi gi hverandre rom.

Vi skal på dette møtet behandle forberedelsene til Det lutherske verdensforbunds generalforsamling i Namibia og vår høringsuttalelse til dokumentet *Self-Understanding of Lutheran Community: «We consider unity to be a gift, which we are called to share. This gift challenges us to stay together in spite of disagreements. [...] Unity understood as a gift [...] must be seen as an encouragement to continue efforts to understand one another, reaching deep and unifying theological understandings of the ethical issues related to being church today..»*

KIRKENS STEMME I VERDEN

For kirken skal og må stå opp for urett. Heldigvis står vi her i en sterk tradisjon. I 1968 fattet Bispemøtet et vedtak som er blitt stående, og som med stor kraft løfter Kirkens stemme inn i verden. Jeg siterer fra saken I Menneskerettighetenes år: *«Kirken kan ikke stå likegyldig overfor vold, urett og nød. Den forvalter et budskap om en Skaper som ga oss denne jord for at vi skulle utnytte dens rikdommer til glede for alle mennesker, for en Herre som solidariserer seg med de fattige, de undertrykte og utstøtte, om en frelser som døde for at alle mennesker skulle bli frigjort fra synden som binder oss i egenkjærlighet, [...] En taus kirke betyr en kirke som aksepterer det bestående.»*

Dette er inspirerende ord, og det er forpliktende ord. Det er også en forpliktelse for et land som bygger på kristne verdier å ta et reelt medansvar for menneskers nød. Vi er inne i et år med Stortingsvalg. Vårt samfunn bygger på humanistiske og kristne verdier. En rekke verdispørsmål aktualiseres i de politiske prosessene. Kirkens rolle er ikke å gi partipolitiske

Taler, prekenes og hilsener

innspill eller selv å søke politisk makt. Derimot er det kirkens plikt å tydeliggjøre umistelige verdier. De siste årene har den største folkevandringene i nyere historie pågått. Mennesker flykter fra borgerkriger, klimaendringer og manglende livsgrunnlag. Mange fattige land bærer de tyngste byrdene. Den norske kirke hører til i en verdensomspennende bevegelse. De fattige kirkene roper til oss om hjelp. Vi vil svare og vi vil kreve at våre politiske ledere gir prioriteringer som gjør verden til et bedre sted å leve for de aller mest utsatte. Vi glemmer ikke at Jesus som lite barn ble båret som politisk flyktning til Egypt. Mange menigheter i vårt land viser solidaritet gjennom Kirkens Nødhjelp og misjonsorganisasjoner for å avhjelpe nøden. Menigheter mobiliserer for å vise gjestfrihet og bidra i lokalsamfunnets arbeid for flyktninger og immigranter. Det gjør meg stolt! For det er avgjørende hvordan vi behandler dem som er kommet til Norge, hvordan de omtales og møtes.

Regjeringens strenge asylpolitikk, har nok ført til at langt færre kom til Norge i 2016. Men den har ikke ført til at færre har behov for eller rett til beskyttelse. Den såkalte flyktningkrisen er ikke på retur. Tvert imot, situasjon i Syria, Irak og flere andre land er kritisk, og vi må forvente at antall mennesker som trenger beskyttelse vil øke. Vi må ikke svikte dem som har flyktet fra krig og urett. I denne sammenheng vil jeg takke Kirken Nødhjelp for den fantastiske jobben de gjør.

Samvirke mellom Den norske kirke og et bredt spekter av frivillige organisasjoner er en av vår kirkes kjennetegn. Vi har diakonale institusjoner, vi har nødhjelps- og misjonsorganisasjoner som forvalter deler av kirkens oppdrag, vi har barne- og ungdomsorganisasjoner som driver klubber, kor, lag, tensing, ledertrening og bygger fellesskap. Vi vil videreutvikle samvirkemodellen for å styrke det å være folkekirke i Norge og i verden. Etter at jeg ble valgt til kirkerådsleder har jeg hatt gleden av å bli kjent med en del av kirken jeg ikke kjenner så godt fra før: Misjonsorganisasjoner. Jeg har hatt dagsbesøk hos to av dem, Normisjon og NMS, og jeg er imponert over og berørt av arbeidet deres. Det gjør inntrykk når jeg leser på NMS' hjemmeside at de: Bekjemper urettferdighet, Deler troen på Jesus, Utrydder fattigdom. Så enkelt kan det sies.

TRÅANTE

Tråante 2017 – det er en felles feiring av 100-årsjubileet av samenes første landsmøte i Trondheim 6. til 9. februar 1917. Og kirken er selvsagt med. Også her har kirken måttet ta et oppgjør med sin historie. I 1997 erkjente Kirkemøtet at fornorskingspolitikk og Den norske kirkes rolle i denne sammenheng hadde medført overgrep mot de samiske folk. Kirkemøtet ønsket å bidra til at uretten ikke skulle fortsette. Kirken skal bidra til å trygge urbefolknings språk, kultur og landrettigheter. Vi vedtok Strategiplan for Samisk kirkeliv i 2011 og vi må stadig jobbe for å følge den opp. Men mye er skjedd: det er vedtatt samiske språklige liturgier, et stort antall samiske salmer er tatt inn i salmeboken, det jobbes for nye bibeloversettelser, det har vært et eget forsoningsprosjekt i samiske områder og det bygges samiske kirkelige ungdomsmiljøer. Samisk kirkeråd har også de siste årene vært sterkt involvert i urfolksarbeid både nasjonalt og internasjonalt.

I juni i fjor fikk jeg gleden av å delta på konferansen "*Forsoningsprosesser og urfolk - Sannhet, helbredelse og transformasjon*" her i Trondheim. Samisk kirkeråd har i lang tid har arbeidet med temaet forsoning. Derfor støtter rådet opp om Sametingets arbeid om å få etablert en sannhets- og forsoningskommisjon etter internasjonal modell. Samisk kirkeråd ser at det er behov for mer forskning på samenes historie og konsekvensene av assimilering. Det er også nødvendig å se på Den norske kirkes rolle i fornorskningen av samene. Dette vil være

Taler, prekenes og hilsener

en viktig prosess for Det samiske folk og for Den norske kirke. Ungdommer på forsoningskonferansen ba kirken om å stå sammen med urfolk i arbeidet med forsoning og heling. Det skal vi gjøre!

KUNST OG KULTUR

Som kirke står vi nå overfor store endringer i vår struktur og i samfunnet. Det betyr at vi må jobbe sterkere enn noensinne med våre strategier og vårt oppdrag. Vi kan i mindre grad ta vår posisjon for gitt. Det er bra. Det betyr at vi må våge mer og satse mer. Vi må være kirke slik at mennesker kjenner at de hører til i kirken med hele sitt liv. Vi må være en diakonal kirke, en samaritaner kirke som aldri svikter i kampen for menneskers verdi. Vi må være en kirke som frimodig sørger for trosopplæring, som gir kunnskap og innsikt slik at mennesker kan vokse i troen. Og ikke bare barn og unge. Også voksne trenger trosopplæring.

Vi må satse tungt på kunst og kultur i kirken. Hvorfor det? Fordi kunsten kan gi et møte med det hellige. Fordi kunsten skaper nye rom for troen. Fordi kunsten er folkets identitetsmarkør og følelsesuttrykk. Dersom kirken skal være en folkekirke må den veves inn i folks liv og både forstå og speile den tiden vi lever i. Det er umulig å gjøre uten en tett dialog med kunstlivet og uten å involvere kunstnerne til samarbeid om å gi evangeliet et relevant uttrykk. Fordi kirken må være en folkekirke, må den delta i folkets kamper, undring og uro. For å kunne gjøre det, må vi innlemme kunstens evne til å stille de dype spørsmålene og de riktige diagnosene. Det er slik den kan legge til rette for at vår egen tid og kontekst kan speiles i evangeliet. Hvis kirken skal vise at hjertet seirer over bokstav, må vi bruke hjertets språk – det språket som sprenger ordenes rammer: Bilder, toner, bevegelser, samvær, gjerninger.

Kunsten er derfor en nødvendighet for folkekirken. Kunsten har åpenbarings mulighet. Derfor trenger vi Bach og Hannah Ryggen og Donatello og Solveig Slettahjell og Kjell Nupen og Håkon Gullvåg og Patti Smith og Stein Winge og Tom Waits. Vi trenger kunsten åpenbaringskraft, for vi trenger rystende og dyptpløyende glimt av Gud.

Derfor vil jeg takke for at vi har dokumenter som Kunsten å være kirke og Plan for kirkemusikk. Derfor vil jeg takke for at vi har kulturrådgivere. For dette trenger vi!

Hva må man gjøre i tider endring og usikkerhet?

Det man i alle fall ikke skal gjøre, er å trekke seg tilbake, lukke dører og vinduer og ha nok med sitt.

Det man skal gjøre i tider som disse er å satse og våge. Bore dypere i budskapet, kraften og betydningen kirken er bærer av. Døpe, vie, begrave! Dele ut nattverd! Satse djervt på et mangfold av kunstuttrykk. Være kirke, gjøre kirke, åpne for glimt av Gud. Slik det skjer i menigheter over hele landet hver eneste dag.

Derfor er marsjordren til alle kirkelige medarbeidere: Gå derfor ut! La orgelet lyde! Del dåp og nattverd. Forkynn evangeliet! Fortell bibelfortellinger! Rett ryggen! La kirkens dører være åpne. Ut mot verden! Inn i kirken! Våg med frimodighet å gjøre kirke. Vi er ingen kirke på defensiven, en kirke for de synkende tall og de forstemmende statistikker. Vi skal ikke være mindre kirke i den nye rettstilstanden. Vi skal være mer. Vi skal ikke være en innadvendt kirke som har nok med seg selv og sin egen struktur. Vi skal være en kirke, midt i verden, midt i menneskers liv. Fordi Guds ansikt er vendt mot verden. Fordi vi alle er gitt den nåde å få lov til å ta imot.

Taler, prekenes og hilsener

Hilsen fra statsminister Erna Solberg

Kjære kirkemøtedelegater, kjære alle sammen. Takk for flotte kulturelle innslag.

31. oktober 1517 startet augustinermunken Martin Luther en prosess han sikkert ikke ante rekkevidden av. I dag – 500 år senere – skjønner vi hvor viktig det er å markere den. Reformasjonen la grunnlaget for vår kristendomsforståelse og for vanlige menneskers innflytelse i kirken. Reformasjonen ledet til de tanker og visjoner om folkekirken som vi i dag er opptatt av å ta vare på.

1. januar 2017 markerte starten på en reform som innebærer et tydeligere skille mellom stat og kirke. I praksis betyr dette større selvstendighet for kirken, samtidig som folkekirken består. Når vi nå lager et tydelig skille mellom staten og kirken, handler det selvsagt ikke om å si farvel til eller ta avstand fra historie og tradisjoner. Det er heller ikke folks forhold til kirken som skal endres, men statens forhold til kirken. Kirkemøtet har overtatt mye av den myndigheten som tidligere lå i statsforvaltningen, og er det øverste representative organet for Den norske kirke. Arven og historien blir med oss inn i en ny tid.

Denne reformen har også vært en stor administrativ og forvaltningsmessig utfordring for kirken. Etter de rapporter jeg har fått, har dette gått veldig bra. Jeg vil gjerne benytte denne anledningen til å gratulere med det, og takke for det gode samarbeidet, som har gjort dette mulig.

Vi markerer altså et tidsskille ved dette 500 årsjubileet for den lutherske reformasjonen og selvstendigjøringen av Den norske kirke. Vi ser ved dette skillet både bakover på det som har vært og framover på det som skal komme.

Reformasjonen var et oppbrudd fra den europeiske middelalderens kristne enhetssamfunn. Det enkelte menneskes ansvar og frihet til selv å velge sin tro og sin religiøse tilhørighet ble stadig viktigere. Noen vil si at reformasjonen derfor bar kimen i seg til den moderne sekulære staten og til det flerreligiøse samfunnet. Det er i et slikt samfunn Den norske kirke ønsker å være en åpen og inkluderende kirke. Der mennesker med sine ulike liv og erfaringer kan bli møtt og kjenne seg hjemme.

Dobbeltmarkeringen av reformasjonsjubileum og kirkereform skal ikke bare preges av perspektivene fortid og framtid. Den vil også måtte handle om forholdet mellom kontinuitet og brudd. Det er ikke alt i fortiden vi skal ta med oss videre. Noe skal vi legge fra oss, annet skal vi ta med oss når vi ser framover på de utfordringer som venter.

Hva betyr det å være en evangelisk-luthersk folkekirke i et land der alle innbyggere har fri religionsutøvelse?

Staten vil støtte Den norske kirke – med penger og lovverk - så den kan forbli en folkekirke. Den vil samtidig støtte de andre tros- og livssynssamfunnene på lik linje. Grunnloven forutsetter at Den norske kirke fortsatt skal ha en særlig stilling i landet vårt, og at dette lar seg gjøre uten å diskriminere andre tros- og livssynssamfunn.

Det som er virkelig krevende er den oppgaven som dere har fått som kirkens valgte ledelse; å finne den rette vektingen av forholdet mellom tradisjon og fornyelse, mellom kontinuitet og

oppbrudd. Slik at Den norske kirke som evangelisk-lutherske kirke kan fortsette å være Norges folkekirke.

Dette er en oppgave som krever både tro og mot, og der dere vil trenge både kunnskap og visdom for å finne de rette veiene. Det norske samfunnet vil bli preget av om Den norske kirke lykkes i dette.

Jeg har lært et det er noe som heter "ecclesia semper reformanda est". Det betyr at kirken alltid må være under reformasjon, det vil si være i forandring. Det minner om det klassiske idealet "forandre for å bevare".

Jeg gratulerer den lutherske kirken med jubileet og Den norske kirken med en vel gjennomført reform. Og jeg ønsker Norges folkekirke alt godt for fremtiden, til beste for både folk og kirke.

Hilsen fra preses i Bispemøtet Helga Haugland Byfuglien

Med glede og forventning har vi tatt fatt på 2017. En hendelse i en liten universitetsby i Tyskland for 500 år siden endret kirken og samfunnet i vår del av verden. Augustinermunken Martin Luther, høyt begavet, sterk og modig, stod opp mot makt og misbruk som hadde forkludret evangeliet fra Jesus Kristus om nåden. Han brukte datidens kommunikasjonsmulighet, gav budskapet en form folk forstod og oversatte både liturgier og bibel til tysk.

Det vil vi feire, markere og la oss utfordre av i dette året.

Arven fra Luther har påvirket den tenkningen som vi nå tar for gitt, om enkeltpersoners ansvar og mulighet til å ta del i kirkens liv, til å lære om troens innhold, være deltakere i gudstjenestene og lede kirken som fellesskap.

Hvordan ser vi det?

Jo, i vår lutherske gudstjenestefeiring, med salmesangen som umistelige delen av både tilbedelse, bønn og fellesskap, i trosopplæringen som har stor plass i kirken vår, ikke minst gjennom konfirmasjon og vi vet betydningen av Bibelens plass i vårt folk og vår kultur.

Men nå vi ser vi også noe mer, nemlig at den reformasjonen, også langsomt har påvirket og endret andre kirker. I dialog og samtaler ikke minst i siste hundre årene, har forståelse av evangeliet gjort at kirkene har nærmet seg hverandre, også i erkjennelsen av at vitnesbyrdet og utfordringen til å vise barmhjertighet er en felles forpliktelse for kristne over hele verden.

På reformasjonsdagen i fjor ble dette markert med en felles bønnegudstjeneste lagt til rette av LWF og Vatikanet i Lund i Sverige. Pave Frans løftet opp og takket for utfordringen fra Luther knyttet til at vi er frelst ved nåden alene, og han anerkjente de lutherske kirkers bidrag til å gi bibelen større plass i kirkens liv. De to kirkene bekreftet at hva som binder oss sammen er større enn det som skiller oss og forpliktet seg til å snakke positivt om hverandre og utvikle lokale fellesskap. Det ble en løfterik inngang til feiringen og markeringen som vi nå er inne i.

Under overskriften "Guds nåde setter fri" har bispemøtet dette budskapet til menighetene i vår kirke:

Uttalelse fra Bispemøtet: Guds nåde setter fri

I 2017 er det 500 år siden Martin Luther skrev sine 95 teser mot avlatshandelen. Hendelsen utløste den rekken av begivenheter som vi kaller reformasjonen. Under overskriften «Frigjort ved Guds nåde» vil Den norske kirke og den lutherske kirkefamilie løfte fram den gode kjernen i arven etter Luther: Hans forståelse og formidling av evangeliet om Guds betingelsesløse nåde og barmhjertighet.

Dette er et godt budskap også for mennesker i vår tid. Mange, ikke minst ungdom, lever under store krav. Vi kjenner presset fra egne og andres idealer om kropp, utseende og sosial status. Tilværelsen blir et strev for å lykkes på alle arenaer. Fokuset rettes mot egen innsats og enhver er sin egen lykkes smed. Dette svarer på mange måter til Luthers utgangspunkt i kampen for å komme i et rett forhold til Gud. For mennesker som opplever livet slik, er evangeliet om nåden et budskap som gir frihet.

Luther hadde sin bakgrunn i en teologisk tenkning der menneskets frelse ikke bare var avhengig av Guds nåde, men også av egen innsats i form av gode gjerninger, bønner og fromhetsøvelser. Langs denne veien fant han ingen fred, selv ikke da han som munk i klosteret kunne vie seg helt og fullt til det åndelige livet. Uansett hvor hardt han prøvde, tvilte han på om hans tro og fromhetspraksis holdt mål for Gud.

Luther fant først fred med Gud da han forstod at han ikke ble rettferdig for Gud gjennom gode gjerninger, men bare ved å ta imot gaven som Gud gir gjennom Jesus Kristus og det han gjorde for oss. Da Jesus døde og stod opp av graven, overvant han synden, døden og djevelen og satte oss fri.

Vi kjenner ødeleggende krefter både i våre egne selvsentrerte liv og i verden rundt oss. Mange holdes stadig nede i fattigdom og urettferdighet. Vi krenker våre medmennesker og skaperverket, og dermed Gud, i tanker, ord og gjerninger. Men Kristus har ved sin død og oppstandelse forsonet oss med Gud. Guds nåde er den kjærlighet som tilgir og som kan gjenopprette det vår ondskap og unnfalighet har ødelagt.

Denne nåden er uten betingelser. Den er en gave som vi får ta imot i tro og tillit. Paulus skriver i Romerbrevet: «Den rettferdige skal leve ved tro» (Rom 1,17), og Luther beskriver det sentrale i sin teologi slik: «...at vi ikke ved gjerninger, men gjennom troen på Kristus blir rettferdige og salige».

Martin Luther levde i en annen tid og kjempet med spørsmål som er forskjellige fra våre. Ikke desto mindre bærer mennesker i dag også på en lengsel etter å være sett og elsket, etter et håp som gir mening og livsmot. Denne lengselen får sitt sanneste og dypeste svar i evangeliet om Guds nåde. Det viktigste i livet er ikke det vi får til, men det vi får.

Som biskoper i Den norske kirke erkjenner vi at kirken som institusjon og i møte med enkeltmennesker ikke alltid har representert trygghet, respekt og kjærlighet for alle. Reformasjonsåret 2017 gir oss mulighet til å fornye formidlingen av Guds nåde og barmhjertighet både i ord og handling. Gud vil fellesskap med oss som sårbare, syndige og ansvarlige mennesker. Gud vil helbrede oss, forsones oss med seg selv og med hverandre, og reise oss opp til et liv i tro og tjeneste. For oss som kirke betyr det å holde frem:

- at hvert menneske er skapt, sett og elsket av Gud; menneskets verdi er ukrenkelig.
- at vi ved dåpen og troen på Kristus får tilgivelse for våre synder, forenes med vår himmelske Far og blir hans barn. Frelsens grunnlag er Guds nåde alene.
- at Guds barmhjertighet overfor oss innebærer et kall til å leve ut den samme barmhjertighet i møte med medmennesker og i ansvar for skaperverket.

Den norske kirkes fremste oppgave er å forkynne evangeliet om Guds nåde i Jesus Kristus. Dette evangeliet har vi felles med kristne i andre kirkesamfunn, også i den katolske kirke. Vi ser derfor frem til en markering av reformasjonsåret i den kristne enhetens tegn. Vår bønn er at denne markeringen vil bidra til å gi nåden og barmhjertigheten større rom både i kirken og i samfunnet.

Bispemøtet, januar 2017

Hilsen fra generalsekretær i Luthersk verdensforbund, Rev. Dr. Martin Junge

Dear Bishop Helga, dear Bishops, dear President and directors of the Council, sisters and brothers in Christ.

I am so grateful for the invitation to be with you today at this council meeting, and I'm so grateful how you have allowed us as your communion to be part of your journey during the last years. As you were finalizing long conversations about how to really find the situation and the position of the Church within the Norwegian context: What would be the relationship in particular between the Church and the state.

We have been praying for you, hoping that God would walk with you as your journey -- We have been praying with you, hoping and asking God that you would be supported in your discernment and in your decisions. Now, this is the first General Synod in this new situation in which you find yourselves. And it is definitely, I believe, a new place for the church to be. And every new place, also in our whole human lives, comes with both joys and hopes, but also with anxieties. That is normal for us human beings. I pray that you will continue seeing this as a great opportunity to continue relying on the power of the Gospel of Jesus Christ as you are rooted and placed in this new place. I am convinced that for a church with deep roots in the Gospel of Jesus Christ, there is no space and there is no place where we couldn't be and where we shouldn't be. I plan to say more to that tomorrow during my sermon. I am so grateful for that opportunity. So, thank you for allowing me to be with you during this memorable synod council meeting, and also to be able to share a bit about the LWF, who we are, who you are with us, who we are together in this world.

Dust, smoke, destruction. Challenging contexts. What I'm showing is a picture of Aleppo. But that picture only some seventy years ago was a picture you could see in Berlin, in London, in Coventry, in Paris. It was a picture you could see in Narvik, in many places of Europe, that was just coming out of a devastating second World War.

It was in that context, coming out of massive destruction, of hatred just on the surface, of a collective insanity, if you want to use that terminology, that church leaders in the Lutheran tradition came together in 1947, out of faith, to offer our witness in that very world, looking at overcoming that fragmentation. Looking at getting the human family, the community of states, a step further. A step away from all of that that had marked them. But in addition, to come also to serve, to serve the people who had fallen prey and victim to the second World War. 1947. One of every six refugees was a Lutheran. And in that context, churches came together to say «these people – uprooted, migrating, seeking refuge – are our calling. We have to come together in order to serve their life situation». I always am full of gratitude because of the vision and the courage of these first leaders. 1947. In a time that had been marked by strong confrontation, just imagine your bishop Berggrav, meeting in 1947 with German bishops on the other side of the table. I think these people, they read 2 Cor 5:12 and took it seriously. We are called to be ambassadors of reconciliation, as people that have been reconciled with God. So they came together, driven by faith, in order to offer a witness in the world. That is the LWF – how it came into being.

Rather than offering you statistics, which I could very quickly do, LWF is a communion of 145 churches around the globe, in 98 countries, bringing 75 million Lutherans together

Taler, prekenes og hilsener

globally. Rather than sticking to that part, which is quickly said, and I have said already, I want to continue trying to get into the values and to the witness and into that for what we stand together as a communion.

It is that shared calling, actually. Which called churches together in 1947, which continues, keeping us moving, alive, and inspired to be a communion of churches today. To reach out, to come together beyond our national boundaries, and to explore and discern what God is calling us to be together in our world. To be together, which today I think we shouldn't underestimate, nor take for granted. To be together, out of the power of faith, is already a witness. And to better work together with this slogan which has been guiding and motivating us during these last 5-6 years – with passion for the church and with passion for the world. With a passion to see the church succeeding in its witness, and with a passion for this world to become that world that God wants it to be, when we read what we read in scriptures.

We do this in many different ways. We do this by working together as churches, and, as you well placed it, bishop Helga, understanding also that there is no church that would be so big, so large, so hugely well endowed in resources, that it wouldn't be in need of receiving from others. And that there is no church that is so small, so lacking of resources, that it wouldn't yet have something to offer and to give to others. That is the ethos of the Lutheran World Federation. An ethos of solidarity, an ethos of mutuality, which keeps us going as sisters and brothers in faith, regardless of size, regardless of age, regardless of resources, regardless of the places in which we are called to serve. We work together as churches, supporting for instance the development of human resources, lay leaders, pastors, deacons, in order to better equip the churches to serve. We work together to intentionally include young people in the life of the communion. We do have a policy to include 20 % youth in our governing bodies, and this has been a blessing for the LWF. We are engaged with the young people on questions of climate change, the picture you see on the right, from the Paris COP 21 forum, because they have helped us to understand that questions of climate justice are profoundly questions of intergenerational justice. What we do today, or what we don't do today, has a drive towards how we relate to those generations already here or still to come.

How do we do this - Living and working together?

We do this by upholding the rights of the poor and the oppressed, through own diagonal operations which the LWF on behalf of its member churches, runs on the global level. You see a picture of the Augusta Victoria hospital on the Mount of Olives in east Jerusalem. A tremendously important witness in view of both the health and the right to health of the people, but also because of the meaning – to keep the place, to keep it open, to keep it accessible for those who need to access it in search of their health. I want to thank the Church of Norway and the Norwegian society at large because of the strong support they have provided throughout the years to the Augusta Victoria hospital.

We do that by safeguarding education among the Rohingya people in Myanmar. People who are excluded from education in the official system, but which through the work of the LWF, with you and together with others, we are offering as a witness. We do this by supporting at this very day, directly, 2.5 million refugees, among them internally displaced people, and also those seeking refuge in the world. Since 2013 in cooperation in some few projects with Islamic Relief Worldwide. Coming together, therefore, as people of faith, to support people in need.

We do this by working theologically together, stimulating dialogues, to articulate what we hold in common and what holds us together as a communion of churches. We have been working on the whole question of being the church in the public space, noting that the public space and how faith and religious communities engage the public space, is one of the very big questions of many societies today. On biblical hermeneutics, but then also on questions of the self-understanding of the LWF.

We do this by working together, engaging passionately to the quest of unity in the church. You see a picture from the joint commemoration which we had only some few months ago in Lund and Malmö, Lutherans and Catholics coming together, to commemorate jointly the reformation anniversary, and to do that a year ahead of the reformation to give a strong ecumenical signal. In times of polarization, in times of fragmentation, in times where divisive, corrosive language and discourse seems to be prevailing so much, I believe we should not underestimate what a sign of hope our quest and our holding together to relationships among churches but also within the churches, offers to our world so much in disarray. We can, by all the forces that so often wants to pull us apart, we do have a force that brings us together: Through baptism, faith, we are held together as one people. To hold together, despite differences, despite disagreements, also over past, troubled memories, is a witness churches can offer in a world looking for reconciliation, for peace, for helpful approaches to handle difficult issues.

We are approaching the reformation anniversary. It is a big year for all of us and for many of us, and I always say what a gift and what a privilege it is to be alive in this very year. In order to be a witness of that and in order to make something good out of it, in order to make this to become a source of encouragement but then also to see how this can become something meaningful beyond the walls of the churches. We had a lot of reflection in our council how to do it right, how to approach the reformation anniversary in a way that it would be helpful. And we identified the three principles you see there:

The reformation is today a global citizen. I said to you, where the reformation is today – 98 countries, 145 member churches around the world, and you have contributed so much to that, as people in Norway, mission societies, and the church at large, that the message is spread and that these churches exist today. Rather than doing it as we may have done it 100 years ago, where the reformation anniversary, was so much something very much located in the north Atlantic realm, now is the time to make it global, and to really draw from this global nature of the Reformation.

We have pledged, secondly, that the reformation anniversary would be ecumenical in its approach. We should not undo what we have been able to develop in ecumenical relationships, in ecumenical understanding. In the year 2010 the Lutheran World Federation came before the Mennonites, anabaptists as the Lutheran tradition calls it, in order to seek forgiveness, because of wrong teaching, persecution that was not only allowed, but sometimes also instigated by Lutheran churches in the past. So how would we go back to talk about anabaptists as it was the talk in 1517 as if we didn't ask for forgiveness in 2010. We need to bring the ecumenical results, the ecumenical progress, how relationships and trust have grown, we need to bring it into the commemoration of the anniversary and make sure that we don't undo what others have been working and creating. That was the spirit of the joint commemoration which we had in Lund and Malmö. That is what we wanted to secure. Don't go back to conflict – look into the communion that is ahead of us.

Finally, reformation is ongoing. I have been saying lately, at times churches deal with their past, as if they didn't have any future. There is a risk in such an anniversary that you get stuck in history. And I'm not dismissing history as not being important, but the question is – where does this history take us today, and what are the questions we should be taking up in order to look ahead and move ahead with our witness as churches in the world. That is why we came up with the «not for sales». Connecting to what Luther was saying in 1517 – the gift of forgiveness, grace of God, is not something you can put to the marketplace. You cannot make it something to be traded with. That was Luther's protest. We are not going to talk about indulgences. We want rather to talk – where is salvation at stake today? When it comes to the predominant market ideology, which is so at the surface at everything that seems to be happening in our world. Where human beings are being traded, and there is so much of it at this very day. And what about creation – with all the big, big questions ahead of us? Haven't we made it too much of a commodity, not understanding how much we are part of it?

So, what is the LWF, then? It is all of this, what I have said before, it is this journey of reaching out, trying to serve the people who need us most, because their rights are so much disregarded. It is indeed also you, this church, the Church of Norway, with the great support which it has provided throughout the 70 years of journey of our communion. I want to thank the church for the support in material ways – you have been generous and I want to acknowledge with gratitude your recent decisions in view of fees for the assembly and other contributions – this is greatly respected and greatly appreciated. But I want also to make clear how many of your people have been shaping the way and the journey of the LWF. To name just one, General Secretary of the LWF in previous years, Bishop emeritus Gunnar Stålsett, and to name, of course, Bishop Helga, the current Vice President for the Nordic churches in the LWF Council and its meeting of officers. But to name also NCA, a long standing partner with whom we have been working so beautifully together, coming together, converging on that vocation, to serve people in need, to help people to receive and to enjoy their rights, as they belong to them.

What is the LWF? It is you with 144 other churches. It is us. Living out that vision which we have set ahead of us. We are people and churches, liberated by God's grace, a communion in Christ, living and working together, for a just, peaceful and reconciled world.

Thank you very much.

Preken av generalsekretær i Luthersk verdensforbund, Rev. Dr Martin Junge

Dear sisters and brothers,

“Why this text?” “Why did the episode of Jesus walking to Jericho and healing a blind man make it into the gospel of Luke?”

For quite some years already I have been asking these questions while interpreting the message of the biblical passages of the four gospels. The background to this approach is my conviction that there must have been hundreds, if not thousands of episodes, little and big, yet always involving Jesus – words, exchanges, encounters, discussions, symbolic actions – during his life and ministry in God’s mission.

Yet, not many of them made it into the gospels. Some of them began to already fade away during the early process of passing Jesus’ stories from one place to the other, from generation to generation. They weren’t telling enough about Jesus’ message and ministry.

What was retained, however, was the essential. These were the stories and words that were passed on as something the faith community needed to know. They powerfully convey what Jesus had come to bring into the world in God’s name and for God’s sake.

What is it then that the first generations saw in this episode that took place at the entrance of Jericho that was so telling and so revealing? Where did they nod, while listening to this story, asserting collectively: “Yes, that’s Jesus!” and “Yes, this is us and who we ought to be!”

I see several elements in this story that probably spoke so strongly then.

The first one is something we don’t grasp anymore today, but which people in the Holy Land immediately grasped with a sense of astonishment. Jesus went to *Jericho*! Hence, he went to that city which Joshua, while entering into the Promised Land, conquered first, and upon which, after destroying it in its totality, he had pronounced a terrible sentence: “Cursed before the Lord the hands who rebuild this city....”

Yet, it was rebuilt. All of this is narrated in the Old Testament, in a book everybody knew by heart. Joshua’s curse is there, as is the story of those rebuilding the city and eventually dying because of it.

What do you do with such a city? What sort of reputation can such a place have? It was not meant to be anymore, a place whose non-existence was intended to convey the triumph and the supremacy of the conquerors. It was indeed there, in the maps and the geography of the Holy Land, yet it was a non-city in the religious, ideological and political mind-map of many.

That’s the city Jesus approached. To the astonishment of many, and to the anger of those in power, Jesus went to the no-place, to the no-city, defying reputation, social convention, and probably also political and religious convictions.

“Yes, that’s Jesus”, nodded those hearing and retelling the story. Because it powerfully conveyed Jesus’s message that God didn’t want any place and any people to be excluded

Taler, preken og hilsener

anymore from the new life God came to offer to all. With his approach to Jericho, without yet saying a single word, Jesus conveyed a purpose to the mission he incarnated: it's a journey meant to touch everybody. A journey that, while knowing about all the physical and mental borders and "no-places" that exist, still sees them all in the light of God's overall purpose of healing and transformation. Seen with the eyes of God, there are no such no-places, there are no such no-cities.

"Yes, that's us and who we ought to be", they nodded, strengthened by this story in their own journeys of proclamation and service, understanding that they had been brought into God's powerful tide towards humankind and creation at large. They could recognize their own faith journeys, often leading them to no-places, dangerous and lonely in human terms, yet at the same time so full of God's presence.

So we shall be affirmed as well, while listening to that ancient narration--allowing our lives and journeys as individuals and as faith communities to be centered in God's mission while journeying into the new places into which God calls the church. The second aspect that I believe caught the attention of early listeners is related to the blind man. I won't dwell on an aspect that is very important and worth a whole sermon: just imagine what it was to be a blind man in that stigmatized city with its dubious reputation. So precarious was his situation that he couldn't even be in that city, but was pushed outside of it and had to squat at its entrance.

Instead, I want to focus on the cry of the blind man: "Have mercy!" he shouts, grasping the chance of his life to overcome his situation of marginalization and despair. More importantly, I want to focus on the reaction of the crowd, rebuking the blind man. What a painful situation, and what a low point of human nature: mobbing to deny the blind beggar even the right to *ask* for mercy...

I believe this aspect of the text connected the early community of faith both with the *memory* about Jesus' suffering and dying on the cross, and their own collective *experience* of opposition and rejection that they were subjected to. They too were rebuked, called to order while proclaiming the stories of compassion and solidarity that had become so central in their lives, but which were so much in opposition to how society was ordered and established.

"Yes, that's Jesus!" they nodded, understanding that God's journey towards humankind took Jesus eventually to the cross, where the substance and the truth of God's compassionate intention were confirmed and sealed.

"Yes, that's us and who we ought to be", they understood, carrying on with their journey of proclamation and diakonia, understanding that at times what they had to witness was so profoundly counter-cultural, so much outside a general consensus, and yet so coherent and needed in view of what faith had taught them, that they just had to carry on with it.

So shall we be affirmed today as communities of faith, dear sisters and brothers, while listening to this ancient narration, also in this part of the world, Europe, and let this story speak to the outcries of today's people.

To me, the outcry for compassion and solidarity comes to us today from those fleeing conflict, poverty and climate change, and seeking refuge to protect their lives. Sadly, it is an outcry that is too often ignored, if not rebuked and silenced.

Referendums are being organized with the question as to whether to protect or not to protect, even though most countries in the world have signed a convention that invokes a duty to protect. The outcome of such referendums shouldn't take anybody by surprise: they push refugees outside the common space of Europe, as the blind man was pushed outside the city of Jericho.

I know how complex it is to respond to the increased numbers of those seeking refuge. The LWF serves 2.5 million refugees to this very day. It is a challenge to protect all of those in need of protection. There are no simple approaches, no magic solutions. This ancient narrative of Jesus approaching Jericho, however, sends the church into a very particular journey that approaches the complexities of this reality with *compassion* as a guiding principle. We shouldn't feel ashamed of the message of compassion, but announce it boldly.

I come with a word of gratitude to the Church of Norway for the meaningful witness you have offered while addressing the needs of those seeking refuge in your country. You didn't join the fearful choruses of rejection and self-protection that are so common today, but sung instead the beautiful tunes that God taught us to sing through Jesus Christ. You welcome the stranger. Thank you. Your witness represents a great encouragement to us all.

The third and last element that I want to highlight from this text today is the interpretation Jesus gives to the outcry of the blind man: surprisingly he calls this outcry 'faith'! "Your *faith* has saved you", he says to the blind man!

So what is faith then, according to Jesus? In this narration it is actually what centuries later Martin Luther brought to the center of his theological argumentation. Faith is the full awareness of a human being's total dependency upon God's mercy and compassion. As the blind man couldn't bring any argument as to why Jesus should have compassion on him, but just cried out for compassion, we too see our empty hands when seeking God's transforming and healing presence in our lives.

It's a tough message, I know, because we tend to think in much bolder terms about ourselves. It's a hard message, because for good reasons we have learned to give value and dignity, rights and human rights to each and every human being, therefore acknowledging the citizenship of every single human being - within the walls of the city, to use the image of Jericho and the blind man.

I am grateful to be living in times that know about human rights, but I am concerned that they are under so much pressure today, globally. As somebody who grew up in the context of dictatorship I know all too well that the curtailment of human rights leads to nightmares, particularly for the vulnerable and the marginalized. You know this too, from your own history during the time of the Occupation. Because we know all of this, we must remain vigilant so as to not to allow any little door to be reopened, through which old nightmares would reinstall themselves in our world.

In my estimation, it is a general attitude of self-righteousness, a sense of entitlement and of entitled superiority—an attitude which our understanding of faith in the Lutheran tradition challenges--that is at the roots of the pressure under which human rights find themselves today. Self-righteousness leads to stone-heartedness towards the other. A sense of entitlement inevitably leads to painful self-sufficiency. The unawareness of one's own dependency upon compassion and grace makes relationships increasingly graceless. For the one who doesn't

realize how much is given to him or her, gratitude, generosity and solidarity become alien words.

In many ways I see this to be the context within which the church is called today to offer its witness. And believe me: I don't think there was ever a better time, therefore, to be the church, announcing boldly and joyfully that core message which we know so well, and around which we gather as Lutheran churches globally: it is by God's grace and compassion that we are set free to love and embrace our own lives, the lives of our neighbors and the entire creation as God's good gift. For God's sake: give yourself a break! Give your neighbor a break! Give the groaning creation a break! Know your own dependency, so that you remain capable of compassion.

It is with this message that we will gather at the Twelfth Assembly of the Lutheran World Federation in May, conveying the vitality of the Gospel of Jesus Christ in today's world. We will meet there in Namibia as the first generations met, affirming each other in our common witness in this world. A world which doesn't need more fragmentation, but rather bridge-building; which doesn't need more polarization, but rather communities reaching out to find common ground while sharing a common space; a world which doesn't need more corrosive discourse, if not communication breakdowns, but rather communities engaging in dialogue and joint discernment. And that's the mission into which God sends us! We are well placed!

As the first generations did then, we will be reading Scriptures, looking for Christ in all what we read, yet also having Christ speaking to us, because of what we read. As the first generations did then, we will be looking for opportunities to be sent into this world, becoming part of God's mission of justice, peace and reconciliation. And we will enjoy the presence of the other, making some of our journeys less lonely, reassuring each other of God's presence which we apprehend by faith, emboldening us for what we need to announce and how we need to serve.

Sisters and brothers, because of all of that: it's a good time to be the church! Let us just be, what by God's grace we have been called to be.

Preken av biskop i Nidaros, Tor Singsaas

Joh. 4, 4-26

Jesus gjør mennesker han møter så vakre! Har dere lagt merke til det? Fortellingen med samtalen mellom den samaritanske kvinnen ved Sykars brønn og Jesus er for meg noen av de vakreste fortellingene i Bibelen. Det er flere, som jeg vil nevne nå for de henger sammen og viser det jeg stilte spørsmål om; Har dere lagt merke til hvor vakre Jesus gjør de menneskene han møter? Det skjer i fortellingen om kvinnen i Simons hus, i Lukas ev. Hun som overøser Jesus med sine tårer og salver føttene hans med velluktende salve, duften fyller hele rommet. Fariseeren Simon står der med vidåpne øyne, sjokkert over at Jesus lar en uren kvinne få berøre kroppen sin, og overrisle han med sine tårevæsker. Han lar seg smusse til av en kvinne! Og vi får en underlig samtale mellom Jesus og Simon om at «den som får lite tilgitt, elsker lite». Den som holder tilbake sitt liv for seg selv, får lite tilgitt. Hun som kom så åpenlyst til Jesus med sin fortvilelse blir tilgitt,- får livet tilbake.

Det hoper seg opp for oss når vi ikke gir videre til en Annen det som virkelig tynger oss. Å stå alene i livet? Og hvem skal vi gi det til, annet til ham som står fram på vegne av oss alle, - vår Skaper, frelser og frigjører Jesus Kristus, Guds Sønn som var der da alt ble skapt?

Så tolleren, tyven, gnieren Sakkeus, som ble raus etter møtet med Jesus. Åpent våger han i alles påhør si hvem han var, og hva han hadde gjort. For Jesus Kristus var der sammen med ham. Sakkeus var uendelig vakker i det øyeblikket. Han fikk sin verdighet tilbake. For han tok ansvar for sitt eget liv.

Og til sist Maria Magdalena. Hun var fylt av syv onde ånder da hun møtte Jesus. Jeg tenker hun var gjennomrislet av angst. Et jaget menneske. Ikke et eneste rom inni seg hun hvor hun fikk hvile fra seg selv og sine vonde opplevelser. Han drev åndene ut en etter en. Men ikke med «et knips» tenker jeg. Men han gikk dager, og uker sammen med henne. Rom etter rom gikk de inn i, og de tok livet hennes tilbake,- ryddet fri for det onde. Han gjorde henne vakker inni seg. For hun maktet å leve med, og vedkjenne seg sitt liv. Hun fulgte ham siden. Men Langfredag dypt fortvilet. Var livredd for at åndene igjen skulle flytte inn igjen. Måtte bare opp til graven. Trosset alle farer. De andre hadde flyktet, - stengt seg inne på et loft nede i Jerusalem. Hun ble den første som fikk møte den oppstandne. Alene, - den eneste der i hagen,- ifølge Johannestradisjonen. Du verden, - for en fortelling. Fryktsomme Maria Magdalena ble vår apostel. Oldkirken kalte henne; «apostola apostolorum» apostlenes apostel.

Alle vedkjenner seg sitt liv i møte med Jesus. Og de blir så vakre av det. Han gjør dem vakre. For de våger å være hele seg. De holder ingen ting tilbake. Nei, nå er tiden kommet for meg til å gi alt. Jeg tener en å dele mitt liv med. Han som vet hvem jeg er. Han vil ikke såre meg, skade meg. For han forstår alt! Han har skapt meg. «Kom og se en mann som har fortalt meg alt jeg har gjort», forteller den samaritanske kvinnen senere når hun andpusten kommer stormende inn i byen. «Han skulle vel ikke være Messias!!»

Slik tenker jeg meg det; Hun hadde gått alene opp til vannposten når hun visste at det ikke var andre kvinner der. Hun orket ikke blikkene, - var ikke en del av samtale deres. Hun levde skjult med seg og sitt, slo øynene ned når hun møtte sine medsøstre, - hun som hadde tatt fra en annen mannen hennes.

Åpent roper hun ut på torget i byen; «jeg har møtt en som har fortalt meg alt jeg har gjort! Han skulle vel ikke være Messias?» Uten blygsel skriker hun det nesten ut. Hva møtte hun hos Ham som gjorde henne slik, - hun den tause, med flakkende øyne? Hun møtte et ansikt og øyne som sa; Jeg vet om deg. Jeg forstår deg. Jeg vil dele ditt liv med deg. Hun møter en som tåler alt. Vi går ikke i stykker når vi står overfor Jesus Kristus, - når vi deler vår innerste smerte med ham.

Han er den eneste som ikke vil såre oss når vi bærer fram for ham det mest såre og vonde i livet.

Han kaller det; «vårt vakreste» i livet når vi deler det med ham!

Det har hendt at jeg har gått i stykker foran ansiktet til et annet menneske. For jeg ble gjort liten, uverdigg. Og det har hendt at mennesker har gått i stykker foran meg, for jeg har oversett, eller sett ned på og gjort den andre ynkelig. Vi kan og gjøre hverandre vakre ved å hente fram det beste hos hverandre, ved å være elskverdig mot hverandre. Vi skal møtes som medmennesker ansikt til ansikt i ansiktshøyde, - med barnet, - som med tiggeren. For det gjør noe med oss å bli sett ned på. Vi fornemmer Gud i møtet med hverandre. Gud har lagt igjen en hellighet i oss som beskyttelse gjennom livet. Vi kan ikke behandle hverandre som vi vil, uten å merke seg inni oss.

Det er Guds skaperdrøm for ethvert menneske at det blir sett - og lagt merke til av et medmenneske. Vi er gitt til hverandre som medmennesker.

Mange av oss har så mange rom i livet som vi har forlatt. Rom vi ikke orker å være i. Fortellingene derfra kan være så tunge og sterke. Slik er det for en 69 – åring. Livet består i å gå inn i rom jeg har forlatt for å vinne tilbake liv jeg har mistet. Forsoning er det, - å forsone meg med at det ble ikke slik jeg tenkte det. Jeg trenger en sammen med meg. Forsoneren, - han som forsonte alt liv på korset med Gud og mennesker.

Det finnes rom jeg har vanskelig for å gå inn i igjen.

Da Jesus stod opp fra de døde tredje dag begynte han å gå i de rom vi har forlatt. Han er der og ber oss om å komme tilbake til våre forlatte rom sammen med ham, - for å vinne vårt tapte liv tilbake.

Det er; å bli sett dypt inn i livet av ham, og merke at her er det en som blir og som blir og som ikke går, når de andre ikke klarer mer, for de tåler ikke mer av meg. Endelig er han her som jeg kan si til hvem jeg er, og hva jeg har gjort uten å måtte slå øynene ned. Jeg møter ham ansikt til ansikt.

Jeg lenger etter en slik i livet.

Hva gjorde Jesus for å kunne møte den samaritanske kvinnen ved Sykars brønn, kvinnen i Simons hus, Sakkeus og Maria Magdalena? Han utfordrer alle sosiale og religiøse mønstre for at mennesker skal få komme fram til Guds ansikt. Han levde i et religiøst samfunn hvor renhetsforskriftene var omfattende og de gjennomtrevlet omtrent alt i livet. Så mye var urent; kvinner og barn; mennesker i ulike sosiale lag. Livet bestod i å ikke bli rituelt uren, - for da kunne du ikke tre fram for Gud. Jesus trosset og utfordret dette systematisk. Han menget seg med tollere og syndere, mennesker som stod i veitene og som var satt utenfor og ikke fikk

Taler, prekener og hilsener

være med i fellesskapet. Han lot seg «smusse» til av kvinner og barn, av tollere, spedalske. Han satte under grunnleggende kritikk alle finurlige og ekskluderende renhetsforskrifter, - og han handlet etter det. Slik åpnet han veien helt fram til Guds ansikt for alle!

Det samme kjenner vi igjen i dag. Dette er ikke utgått på dato. Noen har vært holdt for urene helt opp til vår tid; kvinner, samer, tatere, homofile, flyktninger, asylanter, annerledes troende. Slik fortsatt. Jesus utfordrer dette hos oss.

Jesus svarte den samaritanske kvinnen; «-den som drikker av dette vannet, blir tørst igjen. Men den som drikker av det vannet jeg vil gi, skal aldri mer tørste. For det vannet jeg vil gi, blir i ham en kilde med vann som veller fram og gir evig liv.» Det livgivende vannet gjennomrisler Ord og sakrament, - for Jesus Kristus er der. Det hellige er skult i det alminnelige, - i brød, vin, vann. Den hellige ånd sildrer som levende vann inn i våre liv og renser det, - i alle våre livs rom. Ånden bærer Jesus Kristus med seg.

Det er reformasjonsjubileum. 500 år siden Martin Luthers store reformatoriske oppdagelse.» Nåden alene» Jesus Kristus gir oss del i sin død og oppstandelse. Han deler liv med oss. Vi er sammen med ham i livet, - i døden, - og i oppstandelsen. Alt er gratis, - uten krav om gjenytelse.

Er det mulig å tro på en Gud som elsker oss gjennom alt, og som ikke ber om gjenytelse? En Gud Sønn som har gått i døden for oss, -for at vi skal leve?

En som får oss til å våge å være oss selv i ett og alt i møte med seg.

Er det mulig å tro på en Gud som har en så dyp kjærlighet at den favner og omfatter alt hos oss?

«Jesus Kristus; du kommer med kjærligheten som forstår alt, tåler alt, håper alt om meg. Jeg åpner alle mine rom for deg. Jeg har sett din kjærlighet til oss, Herre Kristus: Den flammer opp i vrede til forsvar og beskyttelse når et menneskeliv er truet. Og din kjærlighet er full av nåde, - er grenseløs i livet når jeg trenger den for ikke å gå til grunne. Din kjærlighet går langt dypere enn mitt liv rekker. Den når nedenfor dybden av tilværelsen, uendelig, - uendelig.

Nåde. Grenseløs nåde.

Til ære for Faderen og Sønnen og Den hellige ånd som var og er og blir én sann Gud fra evighet til evighet. Amen.

Orientering om de sentralkirkelige råds virksomhet i 2016 ved direktør i Kirkerådet Jens-Petter Johnsen

Kjære Kirkemøte!

Det er 288 dager siden sist vi satt her.

I denne byen, på dette hotellet, i denne salen.

Som engasjerte medlemmer i denne kirken.

Siden da har vi altså lagt bak oss 288 dager, fylt av kirkearbeid, lange diskusjoner, krevende, men også løsningsorienterte prosesser, spørsmål og svar, samarbeid og gode beslutninger.

Mellom 41 søndager med gudstjenester, har vi bak oss en rekke hverdagskirke arrangementer, utallige menighetsrådsmøter, bispedømmerådsmøter og alle type samlinger.

Naturlig nok foreligger det ingen årsmelding nå. I stedet blir det to års meldinger neste år.

Men jeg skal prøve å gi et overblikk over viktige begivenheter.

Som dere vet: Mye har handlet om en dato: 1. januar 2017.

Vi har snakket om og arbeidet med løsere bånd til staten, budsjett og finansiering, nye systemer og strukturer.

Vi har bak oss en virksomhetsoverdragelse som på den ene siden betyr tydelig skille mellom stat og kirke, og på den andre siden at 15 selvstendige statlige virksomheter som er blitt til en virksomhet.

11 bispedømmer, prestetjenesten, Kirkerådet, Kirkelig utdanningscenter i nord (KUN) og Svalbard kirke.

Overgangen gikk slik vi håpet og planla.

Systemene fungerer: Tidlig i januar ble de første 450 millionene overført fra Finansdepartementet til Den norske kirke.

12. januar gikk nesten 1.700 lønsslipper ut, og pengene kom dit de skulle.

80 millioner i lønninger, 26 millioner i skattetrekk og 10 millioner i arbeidsgiveravgift.

Gjennom høsten har vi tatt mange og store steg på vei mot nytt arbeidsgiveransvar og nye oppgaver.

Onsdag 21. desember la vi en viktig brikke i puslespillet, og etter et godt samarbeid med alle partene i arbeidslivet har vi nå et avtaleverk på plass mellom arbeidsgiver og arbeidstaker.

Undertegnet formelt 3. januar.

Før kunne det ikke gjøres.

Kirkeråd og arbeidsgiverutvalg har vært aktive premissleverandører for som arbeidsgiver i samarbeid med KA.

En takk til KA – kirkelig arbeidsgiverorganisasjon - som har vært en viktig og dyktig med-aktør i denne prosessen.

Takk også til arbeidstakerorganisasjonene for konstruktivt samarbeid.

Med dette har vi de viktigste avtalene og rammeverket i orden.

Forberedelsene er over – vi er i drift.

Vi håper og tror dette gir trygghet under omstilling for alle ansatte, noe som har vært et viktig mål hele veien.

Dette har vært mulig å gjennomføre på grunn av en gedigen nasjonal dugnadsinnsats.

Slik Kirkerådets leder sa i går.

Taler, prekenes og hilsener

Utallige arbeidsgrupper har vært i sving, og ansatte fra bispedømmerådene har svingt seg rundt, lagt andre saker til side, reist til Oslo og andre steder, og bidratt solid til fellesløsningene.

Vi er imponert over den konstruktive holdningen som presteskap og bispedømmeansatte har vist i hele prosessen.

På denne måten har fremdriften i arbeidet vært formidabel, kvaliteten på alt arbeidet har blitt mye bedre – og kanskje viktigst – det er etablert et felles eierforhold til de tekniske løsningene, og de felles utfordringene vi står framfor.

I det hele tatt – det er skapt et «større vi».

Vi har overtatt store ansvars- og arbeidsoppgaver fra staten, spesielt på arbeidsgiveri og økonomi.

Det har gitt Kirkerådets sekretariat to nye seksjoner – HR og økonomi – med stort ansvar for hele rettssubjektet.

Begge er nettopp uttrykk for dette «større vi».

Med gode og svært kompetente kolleger i hele landet, er det nå mulighetenes tid – muligheter for å samhandle, løse nye oppgaver, heve vår egen kompetanse og finne effektive og gode ordninger for fremtidens kirke. Vi har fått nye verktøy som frigjør ressurser. Vi vil ha mer kirke for pengene.

Disse organisatoriske og administrative endringene er viktige i seg selv.

Men de er tegn på noe større.

Gjennom dette er staten endret.

Staten er ikke lenger konfesjonelt bundet.

Slik som Bakkevig 1-utvalget uttrykte det: «Staten er for alle, kirken for de som vil».

Og kirken er endret.

Gjennom en hundre års prosess, - fra å være integrert i statsapparatet og være statens religionsvesen -, har det vært en skrittvis oppbygging av egne kirkelige strukturer og utvikling av kirkens selvstendighet frem til den folkekirken vi nå er.

Men det er forfatningsreformen - med grunnlovsendringene i 2012 og forvaltningsreformen - med kirkelovendringene i 2016 - som formelt og reelt gjør oss til en selvstendig kirke.

Men med fortsatt forankring i Grunnlov og i hvert fall inntil videre i en ganske stor kirkelov.

Dere vil få utdelt et lite hefte som beskriver den historiske utviklingen av forholdet mellom stat og kirke ut i fra et 2017 perspektiv.

Den norske kirke var og er aktuell

Den norske kirke er gammel, tuftet på flere hundre år med tradisjoner, tilstedeværelse og engasjement.

Vi har vært opptatt av å si at lite endres.

Vårt oppdrag er ikke endret av et tydeligere skille fra staten.

Kirkens virksomhet og lokale nærvær er som før:

- Den norske kirke var og er en evangelisk luthersk kirke.
- Den norske kirke var og er en bred folkekirke.
- Den norske kirke var og er landsdekkende og tilbyr sine tjenester til alle.
- Den norske kirke var og er en formidler av evangeliet om Jesus Kristus i alle lokalmiljøer.
- Den norske kirke var og er en tydelig stemme i samfunnsdebatten.

Den norske kirke har et sterkt fotfeste blant landets befolkning.

Taler, prekenes og hilsener

3.9 millioner medlemmer, meget stabilt tall.

Tre fjerdedeler av befolkningen hører til.

Vi har hatt utfordringer med medlemsregisteret vårt.

Vi så et behov for nye måter å foreta inn- og utmeldinger på som er mer i takt med digitaliseringen som skjer ellers i samfunnet.

15. august lanserte vi en selvbetjeningsløsning slik at alle kunne sjekke sin medlemsstatus og melde seg ut – eller inn.

Det har utvilsomt gjort at vi satte rekord i utmeldinger i 2016: 41.429 personer meldte seg ut, over 30.000 av dem etter at den nye løsningen var på plass.

Men utmeldingstallene fra årets tre siste måneder er tilbake på gjennomsnittet for 2014.

Samtidig – i fjor satte vi også rekord i innmeldinger.

Totalt 3.197 valgte å melde seg inn.

Kanskje sier det noe om et ønske om tilhørighet i et stadig mer mangfoldig samfunn?

I 2016 handlet mye også om tall i en annen betydning.

Om penger, budsjett, finansiering.

Uken før jul vedtok Stortinget statsbudsjettet for 2017. Rammetilskuddet til Den norske kirke ble økt med 56,1 millioner sammenlignet med forslaget regjeringen la frem 6. oktober.

Vi ba om 76 millioner ekstra for å kunne videreføre driften fra 2016 til 2017.

Med 20 millioner mindre, er budsjetttrimmen for virksomheten betydelig strammere.

Dette kommer i tillegg til at det er en underliggende økonomisk utfordring fra årene 2015 og 2016 i alle bispedømmer, knyttet til endring i opphør av boplikt, ny arbeidstidsavtale og såkalte effektiviseringsuttak.

Vi ba også om en langt høyere egenkapital enn de 100 millionene vi fikk.

Dette fikk vi ikke, og i 2017 vil vi fortsette å arbeide for å få dette på plass i revidert nasjonalbudsjett.

Vi er glade for at en enstemmig stortingskomite har bedt om en nærmere orientering om kirkens økonomiske situasjon.

Totalt er rammetilskuddet på nesten 2 milliarder kroner. Dette har gjort det mulig å fordele like mange kroner for 2017, som ble tildelt fra kulturdepartementet over statsbudsjettet for 2016.

Det gjelder både driften av virksomheten i bispedømmene, Kirkerådet og tilskuddene til trosopplæring, diakoni og kirkemusikk, og andre tilskuddsmottakere.

Men - det er ikke økonomisk rom for å øke tilskuddene tilsvarende pris- og lønnsvekst.

Dette innebærer en reell aktivitetsreduksjon som tilsvarer 2,9% som må håndteres av en rekke kirkelige organer.

Den norske kirke var og er opptatt av å være tilstede for folk

Denne årsmeldingsorienteringen tar ikke opp i seg saker som ellers er til orientering eller behandling på dette Kirkemøtet.

Og den skal være utfyllende i forhold til saker som berøres i andre taler og hilsener.

Neste års årsrapport skal i større grad avspeile helheten i Den norske kirkes virksomhet enn hva våre årsmeldinger har gjort til nå.

Når årets Kirkemøte er så tidlig på året som nå, er det ikke mulig å presentere en årsstatistikk for våre handlinger, tjenester og aktiviteter i 2016.

De nøyaktige tallene samles og bearbeides nå, og vi vil få tilgang til dem senere.

Det vi kan si, er at 2016 mest sannsynlig ligger omtrent på 2015-nivå:

Også i fjor ble rundt 34.000 barn båret til dåp.

Rundt 40.000 ungdommer ble konfirmert, det vil si over 60 prosent av 15-åringer i befolkningen og 80% av medlemmer og tilhørige.

90 prosent av gravferder skjer kirkelig.

Det har vært 6 millioner deltakere på over 60.000 gudstjenester, langt flere enn det noen andre i landet samler.

Og tusenvis fant veien til de 15.000 konsertene og kulturarrangementene i kirken.

Vi har likevel piler som peker feil vei i forhold til våre mål. Oppslutningen rundt gudstjenester, dåp og kirkelig bryllup synker.

Det arbeides seriøst og systematisk for å endre disse trendene, både på lokalt, regionalt og nasjonalt nivå.

La meg gå nærmere inn på mer av det vi har hatt på dagsordenen i året som har gått:

Den norske kirke var og er for alle

Bak meg ser dere bilde av heftet Dåpsløftet.

Det er inspirerende lesning.

Det er fullt av eksempler fra hele landet på tiltak som er gjort for å løfte frem dåpen og bidra til at flere velger dette for sine barn.

Noen eksempler:

I Fredrikstad ble rådsmedlemmene invitert til dåpsfest, som motiverende startpunkt på deres mobilisering for dåp.

Flere menigheter har tilbudt drop-in dåp.

I to uker kjørte busser og trikker og t-baner i Oslo rundt med dåpsplakater med budskap om «Guds fred», «En god start på livet» og «Livets under».

Dåp er et aktivt valg.

Kirken må fortsette å være inviterende og gi foreldre og dåpskandidater et grunnlag for å velge.

Gjennom å dele ideer og erfaringer, kan vi sammen løfte dåpen og skape ringer i dåpsvann – slik nettopp heftet Dåpsløftet gjør.

Dåp og medlemstall hører nødvendigvis sammen.

Men dåpsstatsingen handler om langt mer enn å ha mange medlemmer i Den norske kirke.

Det handler om å bli en del av Guds rike.

Det handler om dåpens nåde, ikke om medlemstall.

Det handler om trosopplæring som skal hjelpe oss å holde fast i dåpens gave gjennom barndom, ungdomstid og voksenliv.

Den norske kirke var og er en sjudagers-kirke

Når journalister og andre konfronterer oss med tomme kirkebenker og dårlig oppslutning, forsøker vi å peke på et faktum som forbausende mange ofte overser: At vi er en sjudagers-kirke.

Om vi skal snakke om søndagskirken kan vi slå i bordet med at et gjennomsnitt på hundre personer fyller benkene hver søndag.

Men kirkehverdagens virkelighet er langt mer mangefasettert.

Det går trolig like mange i hverdagskirken som til gudstjeneste på søndagene.

Mye av denne virkeligheten handler om barn og unge. I fjor var nesten 300 000 barn og unge med sine familier i kontakt med kirken i forbindelse med trosopplæringstiltak. Og nesten 27 000 frivillige medarbeidere stilte trofaste opp for å gjøre trosopplæringsplaner til virkelighet.

Reformen har gitt kirken mange hundre nye medarbeidere innen feltet barn, unge og opplæring.

Fra 2017 går trosopplæringsreformen over i driftsfasen når siste pulje med menigheter slutfører sine lokale trosopplæringsplaner.

Det betyr ikke at vi er ferdige med reformen, men vi har kommet et viktig skritt videre.

Nå er utfordringen å sikre fortsatt fornyelse og kvalitet i trosopplæringstiltakene, større oppslutning og et godt samvirke mellom de tidsavgrensede tiltakene og det barne- og ungdomsarbeidet som er kontinuerlige tilbud i regi frivillige organisasjoner og av menigheten. Reformen har gitt kirken mange hundre nye medarbeidere innen feltet barn, unge og opplæring.

Frivillige medarbeidere er helt nødvendig for å kunne legge til rette god trosopplæring som når bredt ut, i tråd med reformens ambisiøse målsettinger.

Vi har en stor utfordring i ungdomsfasen etter konfirmasjon.

Derfor har Kirkerådet et særlig fokus på aldersgruppen 16/17/18 i årene 2016/2017/2018.

Det gjennomføres faglig utviklingsarbeid og pilotprosjekt med «På sporet» i alle bispedømmer i 2017 - for å få erfaringer og kunnskap til å styrke kirkens bidrag til ungdom i denne viktige livsfasen.

Ungdommens kirkemøte ble avholdt for første gang i 1993, og er blitt en viktig arena.

Ungdomsdemokratiet er viktig.

Og for en som må sies å være «litt» unna denne målgruppen i alder, er UKMs refleksjoner både inspirerende og motiverende.

La meg ta et eksempel – det de sa i forbindelse med saken de hadde oppe om reformasjonen - «Reformator i dag – i Luthers fotspor» og hva det betyr å være en reformator i dag:

«Å være reformator i dag er å leve i spenningen mellom det å skape noe nytt, og det å finne tilbake til røttene. Trosopplæring er et helt sentralt ledd i å gjøre barn og unge til reformatorer. UKM 2016 mener at Den norske kirke trenger ungdom som er i stand til å reflektere om troen, og som ser hvilke konsekvenser den burde få for livet og kirken i dag. Kirkelige ledere og ansatte burde legge til rette for at ungdom kan være med å tolke de bibelske tekstene i lys av ungdommens egne erfaringer f.eks. gjennom bibelgrupper eller andre samlinger. Trosopplæring er en sentral del av vår lutherske arv, og UKM 2016 mener at det fortsatt er en nøkkel for å kunne fortsette å være en reformerende kirke. I trosopplæringen må det være et større fokus på vår felles reformatoriske arv, ved å trekke frem Luther og de sentrale poengene i den Lutherske tro.»

Det er bare å si ja, amen!

Den norske kirke var og er et godt sted å arbeide

Da Kirkemøtet vedtok visjonsdokumentet for snart tre år siden ble rekruttering løftet opp til et eget punkt.

Vi hadde som mål at: «Flere får lyst til å arbeide i kirken.»

Vi har mange svært gode medarbeidere.

Men vi trenger flere.

Engasjerte og dyktige medarbeidere som prester, diakoner, kantorer, kateketer, kirkeverger er helt avgjørende for vårt kall til å være Norges folkekirke.

Den svake rekrutteringen til kirkelig utdanning har fortsatt.

Vi ser at det er færre søkere til kirkelige stillinger.

Dette er av de svært viktige utfordringene for vår kirke i årene fremover.

Denne utviklingen skjer samtidig med en labil situasjon i høyskolesektoren hvor en statlig styrt strukturreform også får innvirkninger på institusjoner som bedriver kirkelig utdanning.

Taler, prekenes og hilsener

Kirkemøtet får neste år en sak om rekruttering.

Den norske kirke var og er en opptatt av økumenikk og dialog.

Kirkemøtet understreket i fjor at religionsdialog er en viktig del av kirkens samfunnsoppdrag. Vi er godt i gang med å følge opp vedtaket og samarbeider nært med de dialogsentrene som allerede er etablert. Vi vil intensivere arbeidet med utfordringene i det flerkulturelle samfunnet i Norge og i Europa.

Den største økumeniske begivenheten i 2016 var utvilsomt markeringen i Lund og Malmö 31. oktober.

Den norske kirke var og er en del av den verdensvide kirken. Det ble spesielt synlig i fjor sommer, da Trondheim var stedet for det bredeste økumeniske møtet som noensinne har vært arrangert her i landet.

Kirkenes verdensråds sentralkomite med til sammen 300 kirkeledere, partnere og mediefolk møttes her.

Den norske kirke var og er fokusert på nestekjærlighet og menneskeverd

Diakonien skal gjennomsyre hele kirken slik at den både framstår som et godt sted å være og som en tydelig og relevant samfunnsaktør.

Utfordringene har møtt oss i 2016 og møter oss i økende grad fremover:

- Migrasjon og flyktninger – som utfordrer oss som kirke både politisk, holdningsmessig, diakonalt og nasjonalt og lokalt.
- Kirke og helse-samarbeid.
- Stadig flere eldre i befolkningen.
- Økende forskjell mellom fattig og rik.
- Ensomhet og relasjonsvansker.

Det vil si alle de fire områdene i diakoniplanen: Nestekjærlighet, inkluderende fellesskap, vern om skaperverket og kamp for rettferdighet.

De har dannet en ramme over arbeidet i 2016.

Et eksempel på dette er arbeidet med migranter og flyktninger.

Få asylsøkere kom til Norge i 2016.

Dette må imidlertid ikke få oss til å tro at den humanitære katastrofen har minsket. Tvert imot. Nå stoppes de fortvilte flyktningene ved Europas grenser. Kirkens øverste ledere var tydelige i hele fjor om vårt, om samfunnets og om myndighetenes ansvar.

Vi utfordret en streng norsk flyktning- og asylpolitikk og minnet om at hver eneste flyktning har det samme menneskeverd og samme rett til å få ivaretatt sine fundamentale menneskerettigheter som alle oss andre.

Dette vil vi fortsette med i 2017.

I 2016 har det vært gjort mye for å tilrettelegge og å heve kompetansen hos medarbeidere og frivillige i lokalkirken.

En fullsatt landskonferanse som vi arrangerte sammen med VID vitenskapelige høyskole har blitt fulgt opp med et ressurshefte for menighetenes arbeid med flyktninger.

Og det er inngått avtale mellom UDI og KR om samarbeid lokalt mellom mottak og menighet knyttet til frivillige aktiviteter for og med beboere på asylmottak.

Fra kirkelig hold har vi de senere år rettet en rekke henvendelser til politikere og utlendingsforvaltninger om behandlingen av konvertitter.

Dette gjelder særlig asylsøkere som har konvertert enten før de flyktet eller etter at de kom til Norge.

I 2016 opplevde vi et gjennombrudd i forhold til myndighetene som nå inviterer til et nærmere samarbeid med trossamfunn for å styrke sin kompetanse i konvertittsaker. Det er å håpe at dette kan bidra til at flere menneskers trosfrihet og behov for sikkerhet styrkes .

Kirken var og er en viktig samfunnsaktør

Kirken som samfunnsaktør handler både om å være en etisk premissleverandør i samfunnet og å være til stede med aktiv handling. Eksempler på dette er kirkens arbeid med klima og flyktninger.

Også i en ny kirkestruktur er det null-toleranse for overgrep og krenkelser. Kirkerådets Samarbeidsråd for overgrepssproblematikk er et internt pådriver- og koordineringsorgan.

Kirkelig Ressurssenter mot vold og seksuelle overgrep, som i fjor markerte 20 års virksomhet, har en viktig rolle.

Og vi arbeider i god forståelse med det økumeniske nettverket «Sammen mot overgrep».

Samisk kirkeliv var og er en viktig del av Den norske kirke

I juni i 2016 arrangerte Den norske kirke ved Samisk kirkeråd en stor internasjonal konferanse om forsoningsprosesser mellom urfolk og majoritetssamfunn. Kirken vært en av pådriverne for å få i gang samtaler om forsoning. Det er jeg glad for.

Den norske kirke skal fortsatt ha et gjennomtenkt forhold til hvordan vi legger til rette for at samisk språk og kultur har en naturlig plass i kirka vår. Kirkemøtet har også uttalt at urfolksdimensjonen skal i varetas både i rammelov og i fremtidig kirkeordning.

Det er det viktig å fortsatt holde fast i.

I 2017 er det 100 år siden samene samlet seg til et landsmøte for første gang.

Det skjedde i metodistkirken i Trondheim 6. februar 1917.

Jeg tror ikke det var tilfeldig at møtet ble lagt til en kirke.

Kristendommens, statskirkens og frikirkenes rolle var viktig i samenes første landsmøte. Den kristne troen var en viktig motivator for lederne under landsmøtet. I markeringen av 100 års jubileet er det derfor naturlig at kirken har en sentral plass.

Jeg håper at alle bispedømmer bidrar til at menigheter over hele landet markerer denne begivenheten.

Det er flere samiske begivenheter i år. 16-18. juni er det samiske kirkedager i Arvidsjaur i Sverige. Med invitasjon til samer og andre fra hele Norden og nordkalotten.

Kirken er også viktig for mange andre kulturelle og språklige minoriteter.

Den kunnskapen som samisk kirkeliv og Døvekirken tilfører hele Den norske kirke må brukes slik at andre minoriteter føler seg inkludert i kirken.

Den norske kirke var og er ny

Jeg sa for litt siden at det er lite som endres ved løsrivelsen fra staten.

«Alt som før», har vært noe av retorikken.

Vi har vært opptatt av å formidle nettopp dette.

Det handler om trygghet under omstilling.

Men det betyr at vi også står overfor en stor kommunikasjonsutfordring: «Alt er ved det samme - og samtidig – alt er nytt!»

For en kirke kan ikke møte et nytt år uten forventninger om hva Gud kan gjøre.

Vår forventning er at Gud hele tiden skaper noe nytt.

Ny kirkelig identitet?

Den nye kirkelige situasjonen krever at vi igjen tenker gjennom vår egen identitet.

Hva er det vi ønsker å være?

Hvem er vi, som en selvstendig folkekirke og trossamfunn?

Vi ønsker å være en synlig kirke, til stede i folks hverdagsliv.

- Hvordan beholder vi vår tilhørighet til det offentlige Norge og folk flest, - samtidig som vi er en selvstendig, trosbekjennende kirke?
- Hvordan løser vi det å være både en stor samfunnsinstitusjon - og sivilsamfunns aktør?
- Hvordan beholder vi frimodigheten som kristen kultur bærer og majoritetssamfunn – og samtidig makter å gi rom til andre tros og livssyn, ja som en misjonerende kirke?
- Hvordan skal vi i en ny situasjon tydeliggjøre «de kristne verdiene» - samtidig som vi samarbeider med «alle gode krefter» om felles verdier i et fler-religiøst og sekulært samfunn?

Dette er noen av utfordringene som vi har stått i i 2016 og står overfor i årene fremover.

Det handler om identitetsbygging.

Den siste halvtimen har jeg pekt på mye av arbeidet som er gjort det siste året.

Alt kan oppsummeres i det som kanskje er Den norske kirkes aller største utfordring

fremover: Å være en kirke for folket.

Det finnes flere fallgruver:

- Kirken kan bli for innadventd, kun opptatt av våre egne indre problemstillinger, både innholdsmessig og organisatorisk.
- Kirken kan utvikle seg til en av mange særinteresser i samfunnet, til en slags NGO-lignende organisasjon.
- Kirken kan arbeide så hardt for å motvirke synkende medlemstall og dåpstall, for å bli "relevant", - at den mister indre kraft og kontakt med tradisjonen og vår bibelske basis.
- Eller den kan bli så opptatt av å fastholde tradisjoner - at den ikke ser samtidskontekstens utfordringer.

Den tyske praktiske teologen Isolde Karle - forfatter av boken "Kirke i reformstress" (2010) - formulerer det hun mener er kirkens fremste utfordring slik:

"Kirkens egentlige krise er ikke en finanskriser, men en teologisk orienteringskrise: Hva har kirken å si til mennesker i det moderne samfunnet? Hvordan lar det seg gjøre å tale teologisk substansielt og samtidig eksistensielt relevant om Gud, om kors og oppstandelse, om synd og tilgivelse, om nåde, kjærlighet og rettferdighet?"

Her ligger den egentlige utfordringen for kirke og teologi.

Den norske kirke var og er en evangelisk luthersk kirke

Gjennom hele 2016 har vi forberedt reformasjonsmarkeringen under temaet «Nåde».

Jeg har mange ganger sagt at jeg er veldig glad for at vi nettopp i 2017 også har reformasjonsjubileet.

Fordi det gir oss et innholdsmessig fokus når vi samtidig har så mye arbeid med de organisatoriske endringene.

Ved å vende tilbake til Luther og la hans visjoner prege dagens virkelighet, kan kirken også fornyes.

Over hele verden markeres det i år at det er 500 år siden oppstarten av det som utviklet seg til den lutherske reformasjonen.

Vi starter under dette Kirkemøtet, nå i helgen, så fortsetter det med en hel uke i Bergen i mars, temagudstjenester i alle landets kirker radio overført til høsten, «Luther sang og glede i Konserthuset i Oslo 29. oktober, en stor markering i Trondheim på selve reformasjonsdagen 31. oktober, med blant annet en økumenisk festgudstjeneste i Nidarosdomen.

Men like viktig som disse store arrangementene er den mengden av arrangementer over hele landet som både kirkelige og ulike institusjoner har tatt initiativ til.

Det er en rik flora av seminarer, konserter, utstillinger, dramaproduksjoner, barne- og ungdomstiltak og andre typer markeringer.

Det gjennomføres en rekke seminarer og forelesninger ved lærestedene våre, og en rekke bokprosjekter ser dagens lys.

NRK er godt på banen med gudstjenester og ulike radioprogrammer, med «Anno» her fra Trondheim og Frank Aarebrot med «500 år på 500 minutter» fra Bergen i oktober.

Flere av universitetene og våre store kulturinstitusjoner som museer, kunstgallerier og orkestre har tatt initiativ til markeringer.

Og Stortinget vil gjennomføre et reformasjonsseminar til høsten.

Vi har en viktig arv å bære videre som en luthersk kirke.

Vi har nåden i sentrum, som et pant på at vi blir frelst ved tro, ikke av gjerninger.

Vi har Guds ord på vårt eget språk - og de av oss som ikke har hele Bibelen oversatt til eget språk enda, vil forhåpentligvis få det innen få år.

Vi har salmesang på morsmålet og vi har trosopplæring for barn- og unge.

Både kirken og samfunnet hadde sett annerledes ut i dag uten denne arven fra Martin Luther.

Og en ting til: I dagene 2. til 4. april inviteres alle menigheter til å delta i reformasjonsmarkeringens diakonale prosjekt, nemlig fasteaksjonen til Kirkens Nødhjelp.

Som arrangeres for femtiende gang.

Kjære Kirkemøte, bidra til at Fasteaksjonen i år slår alle tidligere rekorder!

Det vil være en verdig reformasjonsmarkering!

Avslutning

Vi har 27 dager bak oss.

Og 338 dager foran oss i 2017.

I løpet av disse dagene skal flere millioner mennesker møte kirken i over 1600 kirkebygg og utallige menighetssaler, i tusenvis av gudstjenester, møter, samlinger og treff.

I sorg og i glede, i tro og tvil, med undring og begeistring.

Vi som er her, trenger å spørre oss selv: Møter de en kirke preget av omsorg og kjærlighet?

Møter de en kirke med troverdig og offensiv forkynnelse av Jesus Kristus?

Det er alltid et «nå» i kirken! Kirke nå! Folkekirke nå!

Alt blir ikke som før.

Det er alltid nyskaping i kirken.

Det er alltid noe nytt der Den hellige ånd er!

Det er da det skapes «Mer himmel på jord».

Gud velsigne Den norske kirke som har så mye og som trenger så mye.